magazin istoric

SERIE NOUĂ - DECEMBRIE 1996

• *1919. Călătorie regală în Transilvania*

• *Mussolini susține Școala Română*

• *Ludovic IX și Petru Movilă – canonizați*

magazin istoric

SERIE NOUĂ

Director – redactor şef
CRISTIAN POPIŞTEANU

Revistă de cultură istorică
Anul XXX – nr. 12 (357)
decembrie 1996

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, etaj III, camerele 281, 285, 287 – Sectorul 1, Oficiul poştal nr. 1, Căsuța poştală 1-702, Cod 70711, Telefon: 615.09.91.

ECHIPA REDACȚIONALĂ

Secretar general de redacție: Ioana Ursu
Redactori: Florentina Dolghin, Ioan Lăcustă (responsabil de număr), Dorin Matei, Doina Pascu, Marian Ştefan
Secretar de redacție: Theodor Lianos
Macheta artistică: arh. Marian Oproiu
Corectura: Georgeta Apreotesei, Constanța Avram, Mădălina Albu
Dactilo: Floarea Dragne, Tudora Petre
Consilier onorific: Radu Ion Popescu
Editor: Fundația Culturală Magazin Istoric. Revistă tipărită la R.A.I. – IMPRIMERIA „CORESI" – București, director general Dumitru Constantinescu; director economic M. Vlădeanu; director M. Soare

SUMAR

Nădejdea unității naționale: Nicolae Iorga 2
Mai 1919. Călătorie regală în Transilvania: N. Davidescu 3
Ecouri chineze ale Marii Uniri: Lu Xianggan 9
„Sfântul păstor al oilor sale...": Nestor Vornicescu 11
Data nașterii lui Petru Movilă: Constantin Rezachevici 14
Decembrie 1989. Intervenție sovietică în România?: Eugen Preda 18
Procesul mișcării de rezistență națională: Cristian Troncotă 24
Mussolini susține Școala Română din Roma: Ioan Lăcustă 28
Ludovic al IX-lea: Bogdan Murgescu 33
În București, acum 50 ani: Ioan Lăcustă 38
Pentru prima oară, Constantin Brâncuși în Parlamentul României 42
Sindromul „cârtiței": Cristian Popișteanu, Dorin Matei 43
Așa vă place istoria... la Cannes: Cristian Popișteanu 48
Trecutul țărilor estice în postcomunism 50
Roman Herzog și „Întoarcerea spre viitor": Dumitru Hîncu 54
„Mica Orhidee" a marelui imperiu Qing: Anna Eva Budura 55
1778. La Galați, cu Williams Eton: Victor Ionescu 58
Al patrulea simpozion științific „Istoria civilizației bancare românești". Sistemul bancar din România – prezent și viitor: Mugur Isărescu, Ion Ghica, Iulian Dumitru, Doina Epure, Constantin Teculescu, Marian Crișan, Gheorghe Bărbulescu, Constantin Dună, Elena Petculescu, Alexandru Dinulescu, Anthony van der Heijden, László Péter, Emanuel Odobescu, Radu Negrea, Cristian Popișteanu 70

● **Cărți sosite ... 27, 61** ● **Rebus istoric ... 62** ● **Sumarul sumarelor ... 63** ● **Dialog ... 68**

Cartea dumneavoastră de istorie
în fiecare lună

NICOLAE IORGA

Nădejdea unității naționale

Eu, ca istoric, știu un lucru: Ardealul noi l-am mai avut și nu o dată. L-am avut și întreg, în zilele fericitului voievod Mihai. L-am avut și în bucăți, la Bistrița, în părțile Hațegului, pe la 1200.

L-am avut noi ca nație la început tot. Ceea ce se numește în documentele ungurești Terra Blaccorum și Silva Blaccorum aceasta este țara noastră și pădurea noastră. Ardealul este ce se ocupa de regele Ungariei în dauna țării noastre și a pădurii noastre.

Și astăzi ardeleanul care zice că merge „în țară" reproduce cuvintele înaintașilor, adică merge din locul stăpânit de cuceritorii, de stăpânitorii acestui loc, în locul națiunii sale. Acesta este înțelesul...

În sufletul lui, ardeleanul n-a fost niciodată rob. Atunci, când statul a fost contra lui, el a creat biserica și a stat închis în biserica lui ca într-un stat, și vlădicii de acolo aceia au fost domni, domni peste suflete și cine este domn peste suflete este domn peste trupuri și peste tot ceea ce este în stăpânirea trupurilor...

În ceea ce privește Vechiul Regat, acesta al nostru – ca să întrebuințez și eu odată pentru plăcerea cui poate să aibă această disgrațiune – în ceea ce privește România mea, România regelui meu liberator, a fericitului luptător Ferdinand I, regele generației mele, în ceea ce privește această România ea a însemnat forma politică permanentă pentru întreg poporul românesc.

N-a fost o clipă în istoria Vechiului Regat, una singură, când ardeleanul să zică: eu sunt aici și ei sunt acolo! Și așa va rămâne întotdeauna.

O clipă nu s-a stins în sufletul românesc de nicăieri Sfânta Candelă a nădejdiei unității românești.

Și crede cineva că suflarea unor copii încrezuți poate să facă astăzi a se pleca flacăra dreaptă a acestei candele?

Doamne! Domnilor, românii sunt o națiune foarte curioasă Pe român să nu-l zgândărești niciodată: nu știi ce poate să iasă. Cel mai cuminte lucru este să-l lași în liniștea lui aparentă, sub care se ascunde; să ferească Dumnezeu pe cei ce vor încerca! Până acum, pe cei ce s-au încercat nu i-a ferit și poate era pentru pedeapsa păcatelor lor...

Foarte frumos s-a făcut ce s-a făcut la Alba Iulia, foarte frumos au făcut-o cărturarii înăuntru, foarte frumos, mai frumos, ce au strigat țăranii afară, care, ei, au întemeiat țara aceasta nouă și către dânșii trebuie să meargă întâi gândul nostru. Dar nu-i bucată de pământ în Ardeal care să nu fie stropită de sângele fecund al românilor de dincoace.

Pe țărâna frământată cu sângele nostru s-a programat libertatea Ardealului și n-ar fi așa de tare ce avem noi astăzi, dacă ar fi numai sau o cucerire de aici, sau o demonstrație de dincolo. Sângele leagă, dar leagă de multe ori și taina aceasta care se amestecă în lucrurile omenești...

După război, se aduceau cinstitele rămășițe care colindaseră prin Rusia ale lui Mihai Viteazul, ascunse de profanarea care le aștepta aici. Le-am purtat prin toată țara românească, loc de loc; veneau mulțimile de se închinau la acele sfinte oase și când am ajuns la locul de îngropare și sta să se închidă capacul de marmoră, atunci regele Ferdinand, din îndemnul său – dacă a mai fost și un sfat nu eu îl voi spune – a luat de la gâtul său Ordinul „Mihai Viteazul" și l-a pus alături de osul lui Mihai, el însuși.

Legătura aceasta între trecutul depărtat și între prezentul pe care noi trebuie să-l apărăm a fost pecetluită în acel moment. Puteri nevăzute se vor desface, dacă este de nevoie pentru a apăra ceea ce a fost de atâtea ori dreptul nostru realizat și ceea ce este astăzi neclintirea eternă a acelui drept, în dosul căruia stă poporul întreg.

(Cuvântare în ședința Senatului României din 1 decembrie 1932; fragmente)

Transilvania, mai 1919.

„SUFLETUL ROMÂNESC AL UNIRII“

N. DAVIDESCU

N. Davidescu (1888-1954), afirmat mai ales ca poet simbolist, dar și ca prozator și critic literar legat de mișcarea simbolistă, a debutat cu versuri (în anul 1905) în Viața nouă, **colaborând apoi și la alte reviste literare de prestigiu ale vremii** (Semănătorul, Viața românească, Sburătorul, Luceafărul, Versuri și proză, Convorbiri critice **ș.a.) Ca redactor la publicații precum** Cuvântul, Acțiunea, Facla, Steagul, Ziarul **ș.a., a fost corespondent de presă în timpul primului război mondial și după încheierea acestuia, calitate în care, în luna mai a anului 1919, se afla în suita ce însoțea familia regală în călătoria începută la 22 mai 1919 în Ardeal.**

Iată cum relatează el momentul în care regele și regina României Mari pornesc în călătoria lor: „În timp ce armatele române ocupau, în 1919, Budapesta, și opreau astfel revărsarea comunistă la granițele de răsărit ale Europei, regele Ferdinand însoțit de regina Maria și de principesa Ileana, pe atunci, având în suita sa pe M. Pherechide, locțiitor de președinte de Consiliu, Ion I.C. Brătianu fiind la conferința păcii, pe Al. Constantinescu și pe I.G. Duca, printre alții, și reprezentanți ai presei din București, vizita granițele de vest ale României întregite. Manifestațiile de atunci ale populației pentru primul rege al României întregite și biruitoare au constituit cea mai sigură dovadă a sufletului românesc al acestui ținut“.

Ziarul Universul **din 24 mai 1919 consemna la rândul său: „M.M.L.L. regele și regina au plecat ieri [de fapt joi 22 mai 1919 – n.n.] în Ardeal. Trenul regal a plecat din halta Cotroceni la orele 12 și 10. Majestățile Lor au fost conduse la gară de d-nii Mârzescu [ministru de interne], generalii Graziani și Râmniceanu, Ed. Ghica, directorul Siguranței, Diaconescu – prefectul poliției, Al. Gussi, directorul general al poștelor, Perieșteanu, directorul general al C.F.R., Niculescu-Dorobanțu, prefectul județului Ilfov ș.a. La orele 16 și 25 a plecat tot în Ardeal un tren ministerial, cu d-nii miniștri: M. Pherechide, Al. Constantinescu, I.G. Duca, general Văitoianu, V. Goldiș și Șt. Popp; apoi – d-nii general Prezan, Bohoțel, directorul c.f. din Ardeal, M. Popovici și ofițeri din Statul Major al Marelui Cartier General“.**

Vineri 23 mai, la ora 9 dimineața, suveranii au sosit în primul oraș important de pe teritoriul Transilvaniei: Oradea Mare. Așteptau în gară ministrul Iuliu Maniu (cel care va ține și o cuvântare în onoarea oaspeților), Aurel Vlad, Aurel Lazăr, Romulus Boila, J. Suciu, episcopul greco-catolic Demetru Radu, episcopul romano-catolic Schaczenyi, dr. Vass, superiorul școlilor catolice, primarul Carol, viceprimarul Admund Luccaci, prefectul Hovany, dr. Flemer Halas, președintele tribunalului, C. Harmaty, dr. I Brosu din biroul presei, vicarul R. Ciorogariu, diacon Gh. Tulbure, asesor consistorial Octavian Goga, generalii Holban, Mărdărescu, Panaitescu, Constantinidi, dr. Vicol, reprezentanții ziarelor Patria, Renașterea

Română și ai agenției „Dacia", prin Romulus Damian, reprezentanți ai celor șase ziare ungurești din localitate.

În timpul călătoriei de la Oradea la Bekescsaba (Bichiș-Ciaba) s-a petrecut un incident care, din fericire, nu s-a soldat cu victime: un vagon din trenul ministerial, în care se aflau președintele de Consiliu ad-interim, M. Pherechide, și ministrul Al. Constantinescu, a deraiat sâmbătă 24 mai 1919, la orele 4 și jumătate dimineața. Linia fiind deteriorată din cauza deraierii, trenul regal și-a întârziat plecarea din Arad cu câteva ore.

La Bekescsaba, au fost întâmpinați de episcopul unit de Lugoj, Valeriu Frențiu, de prefectul Mărcuș din Gyula, de prefectul Marșeu, de Arad, și prefectul de Lugoj, Dobrin, ca și de ministrul Suciu. În cadrul unei ceremonii, regele Ferdinand a decorat, într-un cadru sărbătoresc, pe generalii Leca și Niculescu cu Ordinul „Mihai Viteazul".

Trenul regal sosește apoi la Careii Mari, considerat de N. Davidescu cel mai nordic bastion al românismului. În gara acestui oraș, suveranii sunt întâmpinați de generalii Moșoiu, Dabija, Panaitescu, Ștefănescu și Mărdărescu, de delegația județului Sătmar, de prefectul Mogoș și rectorul Universității, Kiss. Duminică 25 mai are loc la Carei o recepție, în castelul contelui maghiar Karoly Gyula, după care vizita regală în Ardeal a continuat pe traseul: Baia-Mare, Dej, Bistrița Năsăud, Cluj, Turda, Alba Iulia, Sibiu.

La Serviciul de colecții speciale al Bibliotecii Naționale din București se află un manuscris – inedit, din câte cunoaștem – cuprinzând notațiile lui N. Davidescu din această călătorie a familiei regale în Ardeal, intitulate, sugestiv, Sufletul românesc al Unirii. Notându-și impresiile, N. Davidescu fixează în cadrele unui reportaj, creionat cu finețea observației psihologice, condițiile cu totul speciale în care se desfășura această vizită a suveranilor români în Transilvania dezrobită. Uriașul entuziasm al unei întregi populații ce, vreme de secole, n-a încetat să gândească și să simtă românește răzbate din fiecare imagine, fixată spre a surprinde instantanee memorabile pentru posteritate.

Din acest manuscris reproducem câteva fragmente cu însemnări din întâlnirile cu locuitorii orașelor Oradea, Bichiș-Ciaba (cel mai important oraș din comitatul Bekés, a cărei capitală era la Gyula), Carei, Bistrița, Cluj, Turda și Alba Iulia. Pentru cursivitatea lecturii nu am mai marcat întreruperile de text. Am păstrat unele particularități stilistice ale originalului, adoptând normele ortografice actuale.

Sorin MANOLE

● Bucuria unui întreg popor ● Miroseau a fân cosit ● Previziunile unei contese maghiare ● Sașii își deschid citadela ● Drapelul celor 122 bătălii ● Moții defilează cu un tun de cireș ● Magnații își caută originea românească ● Unde a fost cortul lui Mihai

Oradea Mare. Suntem într-un oraș mare. O alee largă, mai întâi, leagă gara cu orașul. Străzi albe, drepte, largi, cu piețe mari, cu clădiri în stilul modern se desfășoară potolit și impunător. Românii au aici două biserici mari. Un palat episcopal al românilor uniți, pe vremea Mariei Tereza, cu artă făcut și împodobit cu pictură mai nouă, și alta nu mai puțin frumoasă a ortodocșilor. Ambele și-au deschis pe rând porțile pentru a da binecuvântarea clerului primilor suverani românii descălecați prin aceste locuri.

Aici ne-am dat pentru prima dată seama de impresia făcută de statornicirea românismului în drepturile lui istorice. Aici s-au prezentat pentru prima oară străinii să aducă omagii de mulțumire familiei noastre regale pentru opera de civilizație înfăptuită de armata română peste munți. Au venit, indiferent de confesiune și de naționalități, cu autoritățile lor religioase în frunte, să salute pe suveranii și pe oaspeții sosiți din România, toată suflarea omenească de acolo.

Episcopul conte Schaczenyi, în almatică violetă deschis, brodată cu aur, în mijlocul curții sale episcopale, a ieșit la gară ca să aducă omagii familiei noastre regale, în numele populației maghiare. Monseniorul e descendentul uneia din cele mai mari familii de maghiari. Un unchi al său a înființat, pe la 1880, „Academia Ungurească" și era supranumit „cel mai mare ungur". A fost apoi șeful conservatorilor maghiari, de unde pornea în special nenorocita lor politică de oprimare a românilor de peste munți și era, în același timp, și dușmanul neîmpăcat a liberal-revoluționarului Kossuth.

Comunitățile religioase evreiești au venit, de asemenea, să-și dea, prin glasul rabinului, benedicția religioasă talmunică.

Aici apăreau șase cotidiene maghiare, față de un singur ziar românesc, săptămânal și acela.

Am avut aici prima înfățișare concretă pentru noi a românismului. De-a lungul drumului îl zărisem numai prin gările încărcate cu preoțime în haine de sărbătoare, cu populație gătită în costume strălucite multicolore și pitorești, și, din aclamații și urale prinse în treacăt, nu am putut decât bănui în chip sumar ce înseamnă bucuria unui întreg popor în clipa când e chemat să facă primii lui pași în viața liberă.

Noaptea venise repede și gaturile văilor se umpluseră curând de umbră. E drept că, de pe culmile munților, începeau să se ridice, potrivnice nopții, focuri aprinse ca un salut frățesc al pământului și că această veche datină strălucea în noapte ca sufletul viu și etern al neamului nostru; nu ne-am fi închipuit însă niciodată că aceste flăcări simbolice ar putea, la lumina zilei, să strălucească cu violența cu care au izbucnit în sufletul a zeci și zeci de mii de oameni, veniți de pretutindeni să-și vadă primul și în același timp adevăratul lor suveran.

În piața cea mare a orașului, regele și regina primesc defilarea etnografică a populațiilor. Femei, bătrâni, copii, în haine felurite, veniți de prin toate părțile, aclamă. Bucuria lor e atât de mare încât se schimbă la unii în lacrimi. Mulți treceau făcând gesturi de bucurie nebunească, alții treceau jucând, pentru ca, fără să-și dea nimeni socoteala de cum și de când s-a petrecut, să se înjghebeze împrejurul lui o adevărată horă care se întindea și cuprindea mulțimea mare de inși. Femeile se închinau și-și ridicau în sus copiii ca să vadă și ei. Toate acestea aveau o spontaneitate adâncă, grea, iremediabilă, ca o fatalitate antică.

Românismul, deși în chip formal totdeauna despărțit de noi, a rămas atât de compact și de neatins, încât acest singur spectacol formează un uriaș izvor de încredere în virtuțile acestui popor. Depășește pentru Ardeal întâmplarea unei așezări istorice, pentru a trece în însăși constituția intimă a pământului, parcă. Oamenii par a izvorî de-a dreptul din pământ. Îmbrăcămintea lor colorată, meticuloasă și gravă, în același timp, desăvârșește și umanizează pentru ochi aspectul masiv al culmilor veșnic aceleași și al punărilor nesfârșit de negre.

Populația aceasta a făcut din instinct o selecție picturală în vechile datini și costume ale străbunilor noștri, înlăturând tot ce era de prisos din trecut și crescând tot ce se putea îmbina armonic cu pământul ei. Costumele lor sunt, astfel, atât de variate încât pentru un ochi neobișnuit ar putea părea că deosebesc nu județe sau comune, ci de-a dreptul țări. E însă varietatea izvorâtă dintr-o bogată fantezie a portului național și dintr-o profundă intuiție a locului pe care s-a așezat fiecare sat în parte. Varietatea aceasta de culori și de linii s-a alcătuit împrejurul grijii profunde de a păstra neștirbit spiritul de tradiție al pământului. Industriile locale, datinile, toate cu nuanțe și cu particularități regionale, au un caracter concentric și desăvârșesc un tot absolut specific românismului. Grija de a păstra și de a trimite urmașilor un depozit moștenit de vechime e atât de mare și cu atâta religiozitate ascultată, încât te întrebi cu nedumerire cum de a putut cineva îndrăzni să calce vreodată ca stăpânire străină aceste ținuturi?

Bichiș-Ciaba. Emoționantă manifestație pentru Banatul nostru. Femei bănățene veniseră în delegație la gară să întâmpine pe rege. Aveau strălucitoare costume românești. O centură aproape metalică, din pricina firului cusut în ea, închisă la spate cu o pafta ca o fundă de metal, strângea, ca un corsaj, coapsele puternice ale acestor femei și aluneca îngustându-se, de-a lungul șoldurilor; de cingătoare atârnau peste fote lungi franjuri de mătase și de fir. Aveau un fel ciudat de cochet de a-și strânge într-o parte o pulpană a uneia din fote. Femeile acestea aduceau cu ele toată frumusețea și toată frăgezimea sălbatecă a ținuturilor bănățene. Erau înalte, zvelte, puternice și desigur că miroseau a fân cosit dintr-o poiană de munte. Aveau în ele toată bogăția dumnezeiască a unei rase puternice. Hasdeu scria că leagănul românismului e Banatul.

Voievozii și cnejii noștri de acolo și-au luat zborul ca niște vulturi crescuți pe stâncile Severinului, de-au umplut apoi întreaga Dacie Traiană cu latinitatea primilor coloniști; porneau de acolo de câte ori creșterea planturoasă a populației cerea o nouă emigrare. Priveam aceste femei venite să-și întâmpine pe primul lor rege românesc și-mi explicam toată vitalitatea poporului nostru. Prin minte îmi treceau amintirile vechilor medalii romane, ale statuilor lor, ale gesturilor desprinse din anticele frescè ale Italiei sudice, a frumuseții clasice a Florenței și mă cutremuram la gândul că două mii de ani furtunoși nu au putut distruge în această carne sănătoasă nici un atom din moștenirea lăsată lor de cei dintâi ctitori al latinității de aici.

Și nu e o glumă când din înfățișarea bănățencelor noastre se pot scoate prevestiri de bine pentru poporul nostru. Rolul femeii a fost întotdeauna să păstreze cu ajutorul cântecelor, al datinelor, al poeziei, al jocului, continuitatea ritmică în evoluția unui neam și să oprească salturile menite să spargă blocul lui etnic.

Tot aici a venit, în fruntea a vreo cincizeci de femei din elita maghiară, și contesa Almasyi, să salute pe suveranii României. Contesa Almasyi a prevăzut încă din 1914 sfârșitul războiului. Ea

a spus că va sfârşi prin a deveni supusă română. Desigur, un simbol. Soarta i-a rezervat să vadă, odată cu sfârşitul războiului, şi sfârşitul tragic al unchiului ei, contele Tisza. Odată cu el s-a prăbuşit şi stăpânirea nedreaptă a magnaţilor asupra poporului nostru de peste munţi, iar contesa Almasyi a venit de bună voie să-şi pecetluiască un destin prevăzut încă de mult de ea.

Trupele noastre defilau în aclamaţia populaţiilor venite din mari depărtări ca să-şi vadă împlinit un vis atât de vechi. Regele tuturor românilor privea defilarea armatelor sale acolo unde timp de o mie de ani drepturile noastre au fost nesocotite; populaţia din împrejurimi, percepând sensul înalt al acestui lucru, se frământa în aclamaţii. Regina a strâns în jurul ei mănunchiul de bănăţene.

Careii Mari. Careii Mari sunt aproape de limita nordică a românismului. În gară aşteaptă diferite delegaţii româneşti, maghiare şi evreieşti. Episcopul Balthazar al Debreţinului a venit, din partea bisericii calvine, să mulţumească regelui, în numele concetăţenilor săi unguri din această „Romă a calvinismului", şovină şi maghiară, pentru atitudinea şi opera trupelor noastre. Contele Degenfeld, unchi al contelui Tisza, în costumul istoric al magnaţilor, cu dolman negru de astrahan pe umeri, cu căciulă surmontată de o egretă prinsă cu o piatră preţioasă, pe cap, şi încins cu o spadă istorică a familiei, cu mânerul bătut în pietre scumpe, prezintă în numele nobilimii maghiare din împrejurimi omagii de gratitudine.

Deosebite sate, apoi, din împrejurimi, au trimis, în afară de mulţimea norodului lor, şi delegaţii speciale de fete în costumul naţional localnic. Defilarea etnografică era atât de însufleţită încât căpătă, pe alocuri, caracterul ritmic al jocului. Horele ieşeau, astfel, ca din pământ, în faţa regelui. De jur împrejurul horelor se strângeau femeile şi fetele jucătorilor. Bucuria acestor oameni de a se vedea liberi izbucnea amenin-ţătoare, spasmotică aproape, din ochi, din gesturi, din urale, şi se traducea în mii şi mii de chipuri.

Steagurile noastre naţionale mergeau înaintea diferitelor grupuri etnografice. Veneau după ele imediat prapurele religioase ale bisericilor, flamurile de nuntă împodobite cu şervete, cu dantele şi cu marame, toate lucrate după gustul şi moda din localitatea cu pricina.

Bistriţa Năsăud. Am văzut acest ţinut peste care se lăţea odinioară umbra lui Bogdan Voievod al Maramureşului şi al Moldovei lui Ştefan cel Mare, ameninţătoare şi prietenească, din văile Someşului, şi tindea să aşeze stăpânire românească peste el. Înflorirea lui istorică se datoreşte acestei vecinătăţi, care ştersese aproape hotarele politice de fapt.

Petru Rareş a râvnit mult timp după aceste locuri pline de bogăţii naturale şi de oameni dibaci în ale comerţului şi în ale industriei. Ion Zapolya şi Ferdinand de Austria au sfârşit chiar prin a primi să treacă parte din drepturile lor asupra oraşului şi împrejurimilor lui voievodului moldovean. Saşii însă s-au opus din răsputeri până când oştile noastre au înfrânt această rezistenţă şi au întemeiat, pentru scurtă vreme, aşezământ moldovenesc în acele locuri. Moartea voievodului coborâtor din Ştefan cel Mare însă a surpat până în zilele noastre acest vis.

Acelaşi popor săsesc însă, care odinioară s-a opus drepturilor româneşti în aceste părţi, a venit de data aceasta să-şi manifeste bucuria de a face parte, politiceşte şi mai ales economiceşte, din blocul românismului. Bistriţa a înflorit pe vremuri din legăturile ei cu Moldova şi cu Bucovina şi a decăzut odată cu ruperea acestor legături. Experienţa vremurilor a fost astfel de folos. Saşii au văzut că nu aveau nimic de câştigat dintr-o rezistenţă inutilă.

Acum, înţelegând acest lucru, cu amintirea unui trecut bogat în suflet, au venit să-şi salute suveranul. Bărbaţii poartă ciubote mari, pălării scunde şi largi, haine verzi strânse pe corp, au mersul legănat, potolit, greoi chiar, şi umbrit de oarecare nostalgică mândrie. Femeile au capul îmbrobodit în tulpane cu flori şi trupul învăluit în vestminte făcute din stofe de târg.

Cortegiul etnografic a fost, astfel, crescut cu elementul nou al saşilor, care au adus noi motive de pitoresc, pe de o parte, iar pe de alta, cuvânt nou de încredere în dreptatea cauzei noastre.

În p. 3: *regele Ferdinand şi regina Maria la încoronarea de la Alba Iulia din 15 octombrie 1922*

„Bucuria de a se vedea liberi..."

O națiune veche, care istoricește nu ne-a fost prietenă, a venit până în cele din urmă să recunoască necesitatea din punct de vedere al civilizației și al culturii și al bunei stări economice de a se alătura acestei manifestații a unei Românii întregite. Orașul poartă și el o vădită pecetie sasă. Se văd încă urme de turnuri gotice, de așezate gospodării nemțești și de spirit cultural german. Școlile sunt încă sub influență confesională. O inscripție mare, ceremonios scrisă în limba aproximativ a lui Virgiliu, lumina dintr-o dată un simțământ încă nedeslușit până atunci: „Ave Caesar, populus Daco-Romanus te salutant". Vechiul Heidelberg reînvia dintr-o dată în această simplă inscripție.

Românii însă au început să pătrundă de la o vreme destul de compact și în această citadelă închisă a sașilor. Aveam pe atunci, acolo, un gimnaziu, biserici, câteva case din cele mai mari, o bancă. Orașul, în definitiv, nu se poate sustrage necontenit influenței hinterlandului său curat românesc, împrejurimile sunt ale vechilor grăniceri români. Maria Tereza a dat, prin generalul Bucow, comandant al Ardealului, paza acestor granițe în sarcina câtorva sate curat românești. Ele au format până mai acum în urmă un fel de boierime sătească. Odată cu sarcina de a păzi hotarele fostei monarhii, au primit și mari averi în pământuri de cultivat și în păduri. Fondurile acestea au servit la ridicarea de școli, de biserici, la trimiterea prin universități a unora din copiii de țărani de pe acolo etc. Târziu, instituția lor grănicerească a fost desființată de fapt. Fondurile însă le-au rămas. A mai rămas din acest trecut și un drapel ciuruit de gloanțele a peste 122 lupte pe care acum au venit să-l predea regelui urmașii acestor grăniceri.

Predarea acestui drapel a fost emoționantă. Ea putea fi și un simbol. Suntem în vremea când conștiința națională a sfărâmat granițele artificiale ale unei împărății anacronice și a așezat, în drepturi bine stabilite, pământurile acestui rest de feudalitate monstruoasă în Europa. Grănicerii de la Bistrița nu mai existau. Păstrau însă, ascuns, într-o biserică veche, un drapel care vorbea de faptele glorioase ale unui trecut îngropat.

La ce le-ar mai fi putut servi oare?

Au venit să-l depună la picioarele primului lor rege legitim, în semn de rupere cu un trecut de dureroasă glorie. Regele l-a primit ca un simbol de dârză și necondiționată credință și, trecându-l în rândul amintirilor, ca să desfacă astfel un jurământ nedrept, a chemat la viață nouă și la drepte biruințe, sub un steag național, pe grănicerii de la Bistrița.

Cluj. Am sosit în această cetate din inima Ardealului într-o dimineață destul de înnourată. Printr-o coincidență ciudată, se împlineau, în chiar ziua aceea, douăzeci și cinci de ani de la rostirea faimoasei sentințe în procesul Memorandumului. Se știe ce a fost acest proces.

Orașul acesta, datorită unor favorabile întâmplări istorice, în ciuda micilor vicisitudini ale vremii, a devenit un centru de șovinism maghiar în inima românismului. Budapesta, drept recompensă, l-a înzestrat cu teatre, cu biserici, cu biblioteci și cu universitate, ungurești toate, iar pe deasupra cu o gălăgioasă studențime ieșită peste noapte din dughenele, importate din Galiția, prin Andrassyi Utza și dospită în zelul de a îmbrăca pe cât mai curând cu putință maghiara-de-lux în Camera Magnaților. Cine a băut însă va mai bea. Poate ne va fi dat și nouă să vedem în vitrinele acelorași prăvălii un șovinism românesc de vânzare.

Românii aflați în acest oraș au început să iasă la iveală și sunt mai mulți decât ar fi părut. Părțile mărginașe sunt locuite exclusiv

Transilvănean veteran

de o populație pașnică, muncitoare de pământ și modestă. Nu se manifesta în trecut din pricina hipertrofiei zgomotoase a ideii de stat unitar maghiar, cuibărită anapoda pe aici. Această populație încă nu renunțase niciodată la sine. Și-a păstrat, de-a lungul multor veacuri, două biserici cu doi protopopi, și-a întemeiat vreo două bănci și, fără zgomot mare, tipărea foi de cultură românească și cărticele. A fost de ajuns un semn pentru ca toate aceste suflete să iasă din umbra în care mucezeau și să reia firul unei vieți întreruptă prin Congresul[1] care, semnând alipirea la Ungaria, pronunțase sentința capitală a Ardealului.

Orașul e, până una alta, împodobit cu verdeață, cu flori,

[1] Aluzie la hotărârea Dietei din Cluj, din 17 mai 1848, care, în ciuda voinței românilor, votase alipirea Transilvaniei la Ungaria.

cu arcuri de triumf, cu inscripții măgulitoare, pentru a primi cum se cuvine pe regele și pe regina noastră. Trupele române defilează în piața lui Matei Corvin, prin fața catedralei unite din Cluj: pe turnul ei gotic fâlfâie drapelul roșu-galben-albastru și pe cornișa de sus, zidită în 1619 de către Sigismund, doi dorobanți, cu fața spre palatul Banffy și spre statuia lui Matei Corvinul, străjuiesc ca două statui vii.

Moții lui Avram Iancu au scos din pădurile lor, unde îl ținuseră ascuns ca pe o relicvă scumpă a luptei lor pentru libertate, un tun de cireș pentru a defila cu el, în chiar acest oraș al tuturor suferințelor românești, prin fața stăpânirii noastre. Cineva îmi spunea, jumătate glumind, jumătate serios, că magnații orașului au început să-și răscolească arhivele prăfuite ale castelelor lor, pentru a-și afla originea lor românească.

Clujul a fost poarta finală prin care a ieșit din Ardeal aventurierul crăiesc Basta, după ce a izgonit pe Sigismund și a ucis pe Mihai. Pe această poartă noi pornim acum de-a dreptul la locul unde voievodul român a sădit cu sângele lui întâia dezrobire a Ardealului, pentru a aduce omagii memoriei lui și a pecetlui definitiv această nouă dezrobire și hotărâtoare unire. De aici plecăm la Turda.

Turda. Aici sărbătorirea suveranilor capătă o gravitate și un sens nou. Regele și regina au vizitat până acum doar Ardealul dezrobit; Românii au întâmpinat pretutindeni până aici pe dezrobitorul lor și bucuria aceasta a lor izbucnea ca atare. De data aceasta însă se duc să dea ochii cu umbra voievodului Mihai. În atmosfera generală a primirii e ceva religios. Neamul românesc întreg parcă a intrat într-o biserică. Câmpia pe care acum trei sute și ceva de ani a căzut tocat de securi trădătoare cel dintâi înfăptuitor al unirii de azi e acoperită de lume venită în haine de sărbătoare, cu flori în mâini, cu bucuria pe buze, pentru prezent și pentru trecut, cu rugăciuni pioase în suflet, să vadă cum se pecetluiește viitorul ei. Pe un gât de deal, o simplă ridicătură de pământ, de fapt, se înalță un pavilion regal. E locul unde, odinioară, a fost cortul lui Mihai.

Episcopul [Miron] Cristea și clerul mitropoliei din Sibiu țin o slujbă de pomenire. Alături se rîdică un mormânt străjuit de doi dorobanți de ai noștri. Pe locul acesta se afla, până la 1825, o cruce insultătoare, pusă de unguri, pe care era scris: „Aici zac osemintele sălbatecului voievod Valah Mihai, neam de câine, care a urzit pieirea noastră". Se vede însă că și această grosolană insultă, înscrisă pe crucea pe care a murit Christos, era prea mult; ungurii au dat jos până și acest batjocoritor semn, de teama de a nu vedea înviind vreodată ideea voievodului Mihai. Ideea lui însă fiind dreaptă, trebuia de la sine să se înfăptuiască și s-a înfăptuit. Regele și regina noastră au pus azi picior românesc, acolo unde s-a încercat o monstruoasă și zadarnică crimă împotriva libertății noastre. Îngenuncherea suveranilor pe acest mormânt era îngenucherea pioasă a unui întreg popor față de făuritorul dreptului său de a fi.

Un câmp întreg de suflete trăia, cât ochii pot cuprinde, aceleași clipe și aceleași emoții. Aproape nu mai era nimic din bucuria exuberantă cu care ne obișnuisem până acum. Inimile tuturor băteau deopotrivă în trecut ca și în prezent și se împărțea între gânduri de pioasă și tragică recunoștință și între simțăminte de încrezătoare bucurie. Suveranii, în mijlocul mulțimei, erau primiți cu un sentiment mai adânc decât cel pornit din bucuria simplă a dragostei. Femeile, ca și bărbații, ca și copiii, se înghesuiau și erau fericite să poată ajunge să sărute mâinile, vestmintele în treacăt, sau măcar să atingă cu degetul hainele suveranilor. Această pornire a lor avea în ea ceva mistic. Dumnezeu singur știe ce putea să sugereze, fiecăruia în parte, această apropiere și ce relații și asociații de idei puteau face, în acel moment și în acel loc, toți laolaltă.

Mihai a intrat în Ardeal cu oaste de mercenari străini. Regele a intrat cu tot poporul românesc împrejur.

Alba Iulia. Poarta care duce din cetate în oraș e surmontată de o frumoasă și veche statuie a lui Carol VI. Dedesubtul ei se află celula în care a zăcut întemnițat Horea. E un colț mic, scund, îngust, fără lumină și fără podele, cu ziduri groase, zidurile care formează portalul cetății. Cetatea însă nu mai poate avea azi, din punct de vedere militar, nici o valoare.

Primirea făcută suveranilor a fost, ca și aiurea, grandioasă. Populația venită de pretutindeni în haine de sărbătoare, nenumărată, aclama prin cetate, pe străzile orașului, peste tot, pe rege și pe regină și pe principesa Ileana, sosită aici.

Și am văzut această cetate în care Mihai Viteazul a intrat în ziua de 8 noiembrie 1599. E o fortăreață admirabil conservată, înconjurată cu trei rânduri de ziduri foarte înalte și dominând, de pe dealul pe care e așezată, orașul propriu-zis, într-o parte, și în altă parte câmpia toată din jurul orașului. Conține în interiorul ei un întreg oraș. Locuințe mari, transformate de austrieci în cazărmi și în locuințe pentru ofițeri, o veche și mare catedrală cu turnul din față făcut într-un stil bastard de gotic amestecat cu al campanilei italiene, chilii preoțești, un muzeu, o bibliotecă, menită să contribuie în chip eficace la gloria noastră culturală, constituie cetatea de azi. ■

SIMILITUDINI ȘI LEGĂTURI FIREȘTI

LU XIANGGAN

Începând din a doua jumătate a veacului XIX, presa românească din Vechiul Regat și din Transilvania a inserat materiale bogate consacrate Chinei. În știrile și comentariile lor, periodicele – îndeosebi cele din Transilvania – au redat aspecte ale evoluției vieții social-politice chineze din vremea respectivă. *Gazeta Transilvaniei, Tribuna, Tribuna poporului* și mai târziu *Românul*, purtătoare de cuvânt ale mișcării naționale a românilor, urmăreau cu atenție luptele pentru emancipare socială și națională ale popoarelor asuprite de pretutindeni. În paginile presei românești transilvănene, momente social-politice și revoluționare din China contemporană, ca împărțirea Chinei de către marile puteri[1], mișcarea pentru reformă din anul 1898[2], răscoala Yihetuan din 1900-1901 și revoluția burghezo-democratică din 1911 (*Magazin istoric*, nr. 12/1981) și-au aflat un puternic ecou. Calda simpatie și solidaritate față de poporul chinez asuprit, ridicat la luptă împotriva dominației feudale și a agresiunii străine, reprezintă o mărturie a sprijinului reciproc existent între popoarele împilate.

După 1895 Anglia, Franța, Rusia țaristă, Japonia și Germania, folosindu-se de agravarea crizei politice și sociale din China, de atitudinea lipsită de fermitate a curții imperiale și venalitatea unui grup de funcționari feudali corupți, de tendințele centrifuge care începuseră să se manifeste în această imensă țară, s-au angajat într-o strânsă competiție pentru a-și crea „sfere de influență" în diferitele regiuni ale Chinei, unde să dispună de prioritate pentru amplasarea de capital, exploatarea zăcămintelor naturale, construirea căilor ferate etc. Așa, de pildă, Rusia țaristă avea pretenția să exercite control asupra teritoriului de la nord de Marele zid, Anglia asupra văii fluviului Yangzi, Japonia asupra provinciei Fujian, iar Germania asupra provinciei Shandong. În plus, China de Nord era disputată de Rusia țaristă, Japonia și, parțial, de Anglia, provinciile Yunnan, Guandong și Guangxi de Anglia și Franța.

Lichidarea acestor tendințe care au pus în pericol integritatea teritorială și suveranitatea Chinei, dezvoltarea sa economică autohtonă, a constituit unul dintre obiectivele fundamentale ale mișcărilor revoluționare și patriotice din sec. XX.

[2] Reforma a fost inițiată de un grup de intelectuali patrioți profund indignați și îngrijorați de înfrângerea suferită de China în războiul chino-japonez din 1894 și de tendințele puterilor imperialiste de a o împărți în „sfere de influență". Sub lozinca „popor prosper, țară puternică", s-a preconizat reforma suprastructurii politice și culturale a statului chinez, adoptarea unor măsuri care să încurajeze dezvoltarea economiei de tip capitalist, ridicarea de fabrici, deschiderea de mine, construirea de căi ferate, organizarea unei administrații moderne de stat, abrogarea sistemului de examinare de tip feudal și introducerea unui învățământ modern, care să pregătească cadre calificate, dezvoltarea mijloacelor de informare a opiniei publice. Încercările acestui grup de reformatori au rămas însă în sfera bunelor intenții, fără a putea fi finalizate.

În imagine: la Alba Iulia, în neuitata zi de 1 Decembrie 1918.

Ziarele româneşti şi-au informat pe larg cititorii despre evenimentele social-politice petrecute în China epocii. Articolele consacrate mişcării revoluţionare chineze sunt bogat documentate, deşi, în acea perioadă, nu se stabiliseră relaţii diplomatice şi contacte politice şi economice permanente între cele două ţări, iar legături directe nu existau.

Între cauza de eliberare naţională a românilor şi cea a chinezilor se puteau găsi cu uşurinţă similitudini şi legături fireşti, sublinia presa românească. Referindu-se la semnificaţia revoluţiei din 1911, din China, *Gazeta Transilvaniei* din 8 noiembrie acelaşi an cerea abolirea regimului dualist de asuprire naţională din Imperiul habsburgic. „În Europa tot mai este câte un stat – şi în epoca deşteptării Chinei împietrite – cu stăpânitori cu clasă oligarhică, îngrădită *per abusum* cu privilegii“, scria ziarul.

Şi, într-adevăr, această abolire s-a realizat în 1918. Prăbuşirea Imperiului ţarist şi a celui habsburgic au constituit evenimente majore ale istoriei universale, dând un puternic impuls evoluţiei către progres a umanităţii. Legităţile dezvoltării istorice impuneau cu stringenţă încheierea procesului de formare a statelor naţionale aflate sub dominaţia marilor imperii din Europa. Lupta maselor populare din România şi din celelalte teritorii româneşti aflate sub asuprire străină pentru formarea statului naţional unitar român, în 1918, se înscrie şi ea în mişcarea popoarelor europene pentru autodeterminare naţională.

Presa chineză a inserat, în paginile ei, informaţii largi privind evoluţia situaţiei social-politice din România vremii. *Shenbao,* unul dintre cele mai vechi ziare din China, cunoscut pentru obiectivitatea poziţiei sale şi marea influenţă în opinia publică, redă evenimentele din România, începând din noiembrie 1918. „Imperiul austro-ungar s-a dezagregat. Prăbuşirea este atât de rapidă, încât nici un observator nu şi-o poate imagina“. Mai târziu, în acelaşi ziar a apărut următoarea ştire: „Consiliul Naţional Român, care s-a constituit la 28 octombrie, cere unirea Bucovinei, a Transilvaniei şi a altor teritorii ale Imperiului austro-ungar, în care a locuit neamul românesc de-a lungul istoriei, cu România independentă.“

În alt articol se menţionează că România urmăreşte cu emoţie situaţia politică internaţională. La 8 noiembrie se anunţa că românii din Iaşi demonstrează, în sprijinul revendicării românilor din Transilvania, pentru unirea cu România.

După cum se ştie, în decembrie 1918, mişcarea pentru Marea Unire a poporului român a atins punctul culminant; paginile gazetei *Shenbao* redau aspecte ale efervescenţei revoluţionare a luptei românilor. Astfel, la 7 decembrie, într-o interesantă relatare se descrie scena de întoarcere a armatei române la Bucureşti. „În oraş flutură pretutindeni drapelele de stat ale României. La toate răspântiile s-au construit porţi de triumf. De la balcoane şi ferestre locuitorii oraşului aruncă, cu bucurie şi entuziasm, flori soldaţilor“. „Congresul General al Bucovinei a adoptat în unanimitate hotărârea de unire cu România“, scrie *Shenbao,* opt zile mai târziu.

La 22 decembrie acelaşi ziar publică o informaţie importantă: „Reprezentanţii românilor din Transilvania au plecat de la Sibiu spre capitala României, Bucureşti. Ei sunt însărcinaţi de Marea Adunare a românilor să informeze că românii din toate teritoriile de sub ocupaţia austro-ungară s-au eliberat astăzi şi au hotărât să se unească în mod ferm, alăturându-se regatului României“. Iar la 31 decembrie *Shenbao* scrie: „La Cernăuţi a fost convocat Congresul General, la care au participat reprezentanţii români, poloni şi saşi. Adunarea a adoptat în unanimitate hotărârea de a recunoaşte unirea Bucovinei cu România“.

Toate aceste ştiri urmăresc calendarul evenimentelor, păstrează ritmul momentelor istorice. Din punct de vedere al surselor, ele provin în majoritate de la agenţiile de presă apusene. Dar ele erau bine selectate, ceea ce exprimă atitudinea favorabilă a cercurilor politice chineze faţă de lupta poporului român pentru autodeterminare şi unire.

Presa din China nu se mulţumeşte însă să preia ştirile agenţiilor de presă străine. Ea face comentarii, observaţii şi aprecieri, ce exprimă propria-i poziţie. În acest sens menţionăm un comentariu scurt, dar profund, publicat în paginile ziarului *Shenbao,* din 12 noiembrie, sub titlul *Înfrângerea Puterilor Centrale şi situaţia războiului din Europa:* „Războiul acesta [este vorba despre primul război mondial], fără precedent de-a lungul istoriei, reprezintă un război între dreptate şi asuprire, o luptă decisivă între democraţie şi despotism. Între statele angrenate în război, se află trei imperii despotice: Rusia, Austria şi Germania. În momentul de faţă, ţarul rus a fost împuşcat, suveranul austriac a fugit în străinătate, iar mişcarea pentru detronarea împăratului german Wilhelm este tot mai puternică... Foştii despoţi au devenit pe neaşteptate prizonieri... Popoarele asuprite se ridică la luptă pentru libertate. Prăbuşirea monarhiilor absolute ale Puterilor Centrale europene constituie o necesitate istorică“.

În acelaşi sens, Liang Qichao, unul dintre promotorii mişcării pentru reformă din 1898, mare savant şi gânditor al Chinei moderne, în lucrarea sa *Călătorie în Europa,* publicată la începutul anilor ’20 ai secolului nostru, sublinia că descompunerea imperiilor ţarist, habsburgic şi german a reprezentat o legitate necesară a istoriei. ■

În româneşte de
Tatiana ISTICIOAIA

„SFÂNTUL PĂSTOR AL OILOR SALE...“

Dr. NESTOR VORNICESCU, Mitropolitul Olteniei, membru de onoare al Academiei Române, președintele Comisiei Sinodale pentru canonizarea sfinților români

În cadrul Conferinței științifice internaționale Petru Movilă și contemporaneitatea. La 400 ani de la nașterea sa (**Kiev, 15-16 martie 1995;** Magazin istoric, **nr. 6/1996), din partea Mitropoliei Ortodoxe din Kiev a participat și protoiereul Nicolai Zabuga, rectorul școlilor teologice din Kiev, care a anunțat că „la Sfânta Mitropolie este spre definitivare operațiunea de strângere a materialelor necesare pentru canonizarea mitropolitului Petru Movilă, la sfârșitul anului acesta, în 22 decembrie“.**

Acest mare eveniment atât din viața Bisericii Ortodoxe Ucrainene, cât și a Bisericii noastre strămoșești, fusese, de altfel, anunțat în Pastorale de Crăciun – 1995 **a arhipăstorului Bisericii Ortodoxe Ucrainene, Prea Fericitul Vladimir, care preciza: „Bunul Dumnezeu nu părăsește niciodată Sfânta Sa Biserică. El trimite semnele evidente ale Bunăvoinței Sale. În anul 1996, se împlinesc 400 de ani de la nașterea mitropolitului Kievului, Petru Movilă... Acest eminent fruntaș al Bisericii și-a adus o contribuție de neprețuit la întărirea Sfintei Ortodoxii în Ucraina, la dezvoltarea spiritualității, culturii și învățământului național.**

Luând în considerație toate meritele sale întru slava Sfintei Biserici, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ucrainene a hotărât să pregătească materialele necesare pentru canonizarea lui.

Noi chemăm pe toți fiii Bisericii să ia parte la sărbătorirea acestui jubileu“.

Prezentăm cititorilor Magazinului istoric **câteva dintre temeiurile pentru canonizarea iubitorului de Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Kievului, Petru Movilă.**

Petru Movilă s-a născut într-o familie cu tradiție pronunțat bisericească. Bunicul lui, marele logofăt Ioan Movilă, s-a călugărit cu numele de Ioanichie și i se poate vedea chipul pictat la mănăstirea Sucevița, ctitoria Movileștilor. Fratele tatălui său, Gheorghe Movilă, după ce a fost călugăr la Probota, a ajuns episcop de Rădăuți, apoi, mai târziu, a fost mitropolit al Moldovei. O altă rudă îndepărtată a lor, Teodosie Barbovschi, a fost și el mitropolit al Moldovei. Din familia lor făcea parte, ca om de casă, Nestor Ureche, care, în momentul când Simion Movilă, tatăl lui Petru, a devenit domn al Țării Românești, ajunge Ban al Craiovei. Nestor Ureche, cu soția sa, Mitrofana, zidește mănăstirea Secu și mănăstirea Sf. Vineri din Iași și se călugărește cu numele de Nicodim.

Ce fel de oameni erau acești Movileşti? La 6 iunie 1562, reprezentantul Germaniei în Moldova, dorind să facă unele

daruri câtorva demnitari de la Iași, fiind în același timp atent la ochii și urechile turcilor, a pretextat o nuntă și a făcut un raport împăratului Maximilian, în care a spus: „Este bine să dăm un ceas părintelui mitropolit și să dăm și o cupă unuia care la moldoveni are un rol foarte important“, fiind vorba de marele logofăt Ioan Movilă, despre care zice că este „om întotdeauna la fel cu sine însuși, grav, cu șiretenie, rar la vorbă, nepomenind de Majestățile Voastre și de alții decât dacă este întrebat“. Acesta era bunicul lui Petru Movilă. Simion Movilă, tatăl lui Petru, avea aceleași trăsături ca și fratele său Ieremia Movilă, despre care Miron Costin spune: „Era om întreg la toate, nerăpitor, nemândru, nevărsătoru de sânge, blându, dumnezeiescu“.

În această atmosferă s-a născut și și-a făcut educația primilor 10-12 ani Petru Movilă. De mic a trăit la Suceava, la Curtea domnească, cu ceilalți copii ai Movileștilor, cu verii și cu frații lui, Mihail, Gavriil, Ioan și Moise.

El a primit o educație obișnuită pentru fiii de boieri sau de voievozi din acel timp. Dar când a început să înțeleagă lucrurile, el și-a dat seama că se găsește lângă Moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, cum se

constată din Însemnările sale, unde povestește câteva minuni săvârșite la moaștele sfântului. Pentru evlavia lui Petru Movilă și pentru vocația lui călugărească aș mai adăuga că tot alaiul acesta măreț de personalități, la care m-am referit mai sus, n-a fost niciodată evocat în Însemnările sale.

Dar ce a evocat Petru Movilă în Însemnările lui? În casa lor era un om de serviciu, o slugă, care nu era rudă cu ei, un ucrainean, pe nume *Ștefan,* care, în clipele de răgaz, se retrăgea în camera lui și citea din Ceaslov și Psaltire, găsindu-și mângâierea în rugăciune. Într-o bună zi, Ștefan a cerut părinților lui Petru Movilă să-l elibereze din slujbă, ca să se ducă la mănăstire. Deși aveau nevoie de serviciile lui, i-au dat drumul. El s-a dus la mănăstirea movileană Sucevița, unde, cu timpul, s-a călugărit cu numele de *Atanasie.* Pe acesta îl evocă cu multă dragoste Petru Movilă în Însemnările sale.

Movileștii, fiind nevoiți din cauza împrejurărilor să trăiască în Polonia, și-au păstrat tot timpul Ortodoxia. Astfel, deși fetele din neamul lor au încheiat aici căsătorii mixte, ele nu și-au schimbat credința ortodoxă.

După învățătura primită de la dascăli, profesori în casă, Petru Movilă și-a continuat studiile la Colegii de înaltă ținută din Polonia, unde teologia era la mare cinste. El s-a pregătit și în domeniul militar, pentru că avea posibilitatea să ajungă voievod, fie la Iași, fie la București. Dar domnia nu l-a interesat, fiind rânduit de Dumnezeu să ajungă față bisericească. Pregătirea militară a copiilor de nobili era obligatorie, după obiceiul timpului, pe lângă cea teologică, care, la Movilești, corespundea aspirațiilor de familie, de trăire religioasă ortodoxă foarte intensă.

Petru Movilă s-a pregătit, deci, și în domeniul militar și a participat la două bătălii date între poloni, aliați cu moldovenii și turcii, la Țuțora, lângă Iași, în 1620, și la Hotin, în 1621. În timpul bătăliei de la Hotin, el a răscumpărat cu bani un *Evangheliar* manuscris de la Ștefan cel Mare, căzut ca pradă de război în mâinile polonilor, pe care l-a păstrat drept talisman sfânt, dăruindu-l ulterior Lavrei Pecerska, cu însemnarea: „Unde voi fi îngropat și eu".

În 1622, Petru Movilă, care se pregătise după obiceiul vremii și în domeniul militar, a renunțat definitiv la posibilitatea de a ajunge voievod și, cu moștenirea rămasă de la părinții săi (mama sa, Marghita-Melania a murit în 1622), și-a cumpărat o moșie la Rubejovka, în apropiere de Kiev, unde a ridicat și o biserică, cu hramul „Sf. Ioan cel Nou". Aici, a trăit retras timp de cinci ani, în meditație și în reflecție. Tradiția spune că se ducea deseori la Pecerska, pentru a lua parte la slujbe, mai ales la hramuri, dar și ca să-i cerceteze pe monahii îmbunătățiți, de la care primea hrană duhovnicească.

În 1627, laicul Petru Movilă a fost ales direct egumen-arhimandrit la Pecerska Lavra. S-a călugărit, păstrându-și numele de Petru. El a păstrat relații ecumenice cu romano-catolicii și cu protestanții, chiar și cu uniții, dar a apărat cu fermitate Ortodoxia. În 1633, la Lvov, a fost ales mitropolit și a venit triumfal la reședința din Kiev, unde și-a început activitatea sa rodnică, păstrându-și și titlul de egumen-arhimandrit al Lavrei Pecerska, care era o pârghie puternică în mâna ierarhului eparhiot.

Ca mitropolit, Petru Movilă a înființat protopopiate și vicariate, școli catehetice, a organizat tipografii în toată eparhia și a centralizat *Frățiile Ortodoxe,* amenințate să cadă sub alte influențe, a înmulțit numărul episcopilor sufragani, a tipărit cărți cu conținut duhovnicesc și încă multe altele.

În Patericul tipărit de Petru Movilă la Pecerska, în 1636, sunt pomeniți trei călugări îmbunătățiți care, pentru sporul lor duhovnicesc, purtau sub veșminte *cămăși de pocăință.* Unul dintre ei este Teodosie, începătorul vieții de obște de la Pecerska, despre care Patericul spune că avea sub hainele obișnuite o cămașă aspră din păr și o centură din lanț de fier. Al doilea este călugărul Isachie, iar celălalt un fost cneaz, care, de asemenea, potrivit Patericului, purtau cămăși de pocăință.

Petru Movilă a avut vocație pentru viața monahală, pentru viața bisericească. În momentul trecerii sale la cele veșnice, contemporanii și apoi posteritatea au așezat pe capul său aureola sfințeniei. El a trăit într-o chilie modestă la Pecerskaia Lavra. Tot așa de modest a rânduit să i se facă și îngroparea. În Testamentul său se spune, între altele:„Tot ce am avut și chiar pe mine m-am sacrificat pentru lauda lui Dumnezeu și slujirea lui Dumnezeu". Acesta este încă un argument pentru canonizarea lui.

Petru Movilă, care a apărat Ortodoxia cât a trăit, a ocrotit-o și după moarte. Noaptea, l-au pus într-un sicriu modest și l-au așezat în Catedrala Sf. Sofia din Kiev, amenințată oricând să fie ocupată de neamici. Ucenicul gravor Ilia, care a împodobit *Cazania* de la Iași, a făcut două plăci de argint, cu opt găurele, pe care le-a prins la sicriu, de o parte și de alta. Pe o placă a imprimat emblema Movileștilor, iar pe cealaltă a gravat un scurt epitaf. L-au ținut în biserică pe Petru Movilă, care era uscățiv și slab, datorită nevoințelor călugărești purtate tainic în chilia lui, din 22 decembrie 1646, când și-a dat obștescul sfârșit, până la 9 martie, anul următor, timp în care a fost ales un nou mitropolit și alt egumen-arhimandrit la Pecerska și, după ce au fost puse toate în ordine, abia atunci l-au îngropat, cu toată rânduiala, la Pecerskaia Lavra, în partea stângă.

Cuvântul panegiric a fost ținut de călugărul Iosif, în 24 de pagini

Suceava, locul naşterii mitropolitului Petru Movilă, şi Sfântul Ioan cel Nou, ocrotitorul Moldovei (xilogravură de ieromonahul kievian Ilia, în Cazania *mitropolitului Varlaam, Iaşi, 1643)*

În p. 11: *Petru Movilă, într-o frescă a bisericii Spaas (a Mântuitorului), din Berestovo*

tipărite, din care până azi s-a păstrat un singur exemplar, după cât cunoaştem, fapt pentru care a fost mai puţin cunoscut şi folosit de istoriografia din ultimul secol. El a fost tradus în româneşte prin strădania părintelui Paul Mihail şi tipărit în 1988 la Sibiu, de ÎPS Mitropolit Antonie. Aşa avem astăzi documentul principal pentru canonizarea Mitropolitului Petru Movilă.

Dar ce afirmaţii se fac în acest necrolog? Între altele, se zice: „Mitropolitul Petru Movilă nu pregetă să meargă în sicriu, ca să-şi deschidă porţile Cerului. Iese din această lume la ora trei din noapte. Sorii casnici şi lunile drept lămpi aprinse îi slujesc. Domnul nu i-a oprit plata lui Petru Movilă. A părăsit păstorul oile sale. Le-a pregătit deja pentru întâmpinarea Domnului".

În continuare se arată ce făcea în chilia lui, numai de Dumnezeu ştiut, Petru Movilă: „Nu mai număr primii ani de călugărie consacraţi diferitelor obedienţe. Făcea zilnic metanii. Petele de praf de pe veşmintele nevoinţei, la miez de noapte erau spălate cu lacrimi. În alte zile, mai ales în post, când adesea celebra Sf. Liturghie, şi în prima şi ultima săptămână a Postului Mare, nu mânca nimic. Purta sub hainele obişnuite cămaşă de pocăinţă din păr aspru.

Avea veşmântul acesta nasturi. Nasturii erau mici, dar lăsau uneori umflături în corp. Dacă ar fi văzut cineva, ar fi zis că această haină e făcută numai din nasturi. Scumpi aceşti nasturi. Nu găseşti alţii ca ei pe pământ. Cerul însuşi îi are în mare preţ când i se oferă în schimbul lor, spune panegiristul. Cine nu recunoaşte că şi nasturii sunt scumpi, când însuşi Domnul aşa de scump îi plăteşte. Domnul nu e risipitor, iubeşte justiţia. Dacă nasturii n-ar fi ajuns aşa cum sunt, n-ar fi poruncit să fie plătiţi aşa de scump. Nu erau goi aceşti nasturi, ci aveau pietre şi cămaşa de pocăinţă era socotită drept platoşe.

Parte din el avea flori însângerate, de la platoşa intrată în corp. Parte avea flori vineţii, de la această cămaşă de pocăinţă. Avea veşmântul acesta şi petliţe şi un brâu de fier, cu dinţi ascuţiţi, din primii ani de călugărie purtaţi până în ultimul moment. Nu-i de mirare că petliţele au durat mult, pentru că erau bine cusute de veşmânt. O petliţă era petrecută peste alta". Acestea ne trimit cu gândul şi la cingătoarea de cuie a contemporanului său, fizicianul Pascal...

Dezlegarea o găsim mai întâi în Patericul de la Pecerska. Acolo sunt menţionaţi, cum s-a arătat, trei monahi care purtau cămaşă aspră. Şi Petru Movilă, încă de pe când era în apropierea Lavrei Pecerska, a început să practice acest ascetism riguros.

„Minunat este Dumnezeu între Sfinţii Săi!" ■

O problemă controversată

Petru Movilă[1], de la a cărui naştere se împlinesc anul acesta 400 de ani, a fost unul din marii ierarhi ai bisericii ucrainene şi în acelaşi timp ai întregii Ortodoxii. Marea sa personalitate trebuie înţeleasă în cadrul vremii şi al locurilor unde a trăit, numai sub triplu

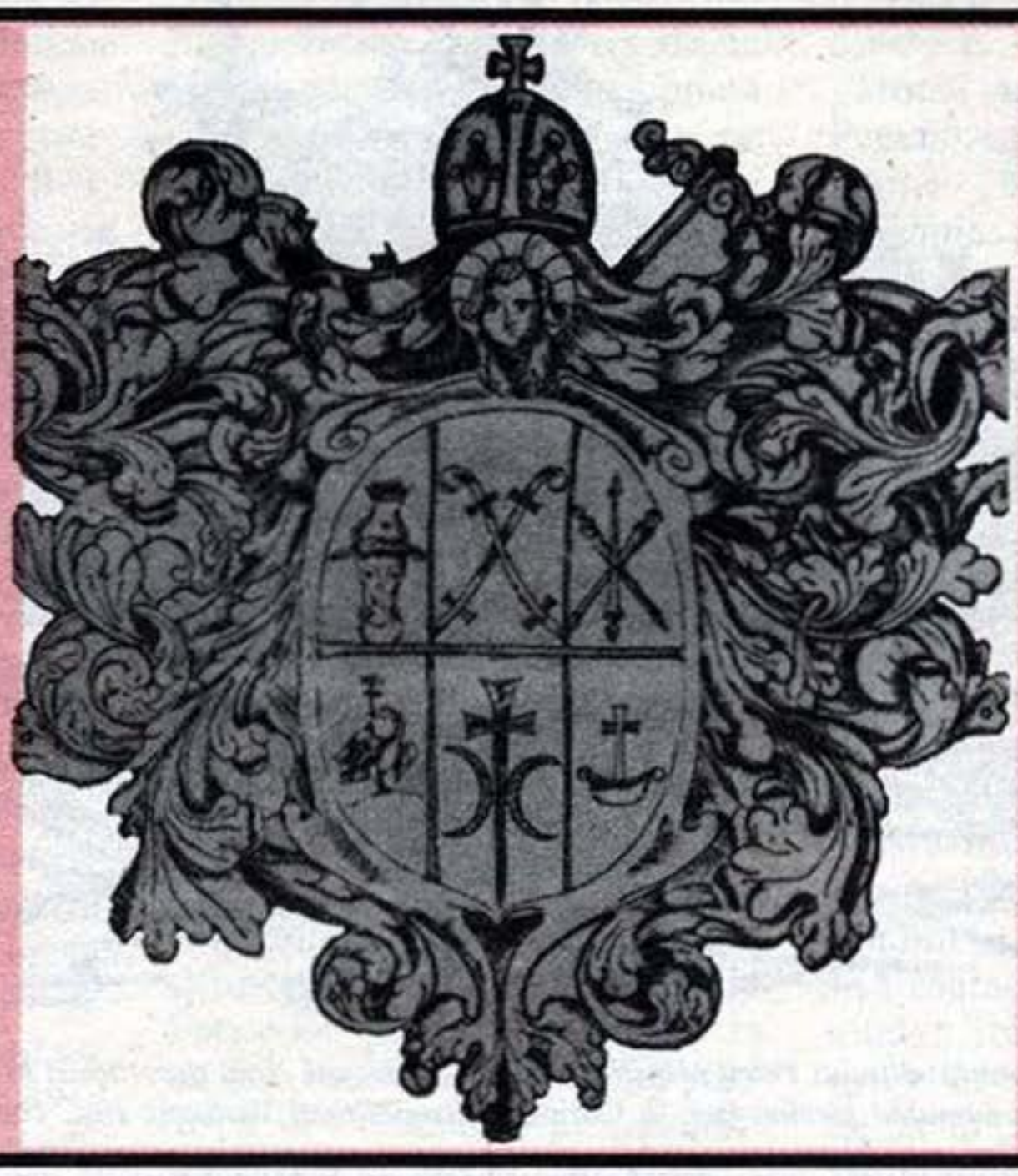

aspect: fiu de domn român din Moldova şi Ţara Românească prin naştere, nobil polon ereditar şi ierarh ucrainean prin cariera sa eclezi-astică. **Orice abordare în afara acestor parametri reali riscă să ducă la neînţelegerea personalităţii şi a activităţii sale culturale.**

DATA NAŞTERII LUI PETRU MOVILĂ

CONSTANTIN REZACHEVICI

Petru Movilă a fost mai întâi român moldovean prin origine (elevii săi ucraineni îl numeau descendent al lui Mucius Scaevola!), fiu de „voievod al Moldovlahiei", *voievodiç,* cum îşi spunea el însuşi, singurul titlu pe care l-a purtat întreaga sa viaţă şi care l-a însoţit până şi pe inscripţia mormântului său din Lavra Pecerska kievianã.

A fost apoi nobil al Poloniei, ţara unde tatăl său, Simion Movilă, obţinuse *indigenatul* chiar în anul naşterii fiului său Petru, cu propria stemă (herb) *Mohila,* pe care apar şi herburile *Jelita* şi *Nowina* ale familiilor Zamoyski, respectiv Padniewski. Cariera sa laică şi chiar ecleziastică s-a desfăşurat sub protecţia marelui hatman Stanislav Zólkiewski, apoi a hatmanului Jan Carol Chodkiewicz, a lui Toma Zamoyski, fiul marelui cancelar şi hatman Jan Zamoyski, şi Vladislav IV, la a cărui alegere ca rege al Poloniei, în 1632, Petru Movilă a contribuit, ca reprezentant al şleahtei polone şi ucrainene ortodoxe. Vladislav, la rândul său, l-a sprijinit îndeosebi la debutul înaltei sale cariere ecleziastice şi cu prilejul alegerii şi al confirmării sale ca arhiepiscop, mitropolit al Kievului, Galiţiei şi al întregii Rusii (Roşii). Prin legăturile sale de familie cu neamurile magnaţilor Wisniowiecki, Potocki, Korecki, Przerebski, Koribut şi Radziwill, Petru Movilă a fost o personalitate marcantă în sânul nobilimii ortodoxe din Republica polono-lituană, un factor de mediere între poloni şi ucraineni.

În sfârşit, a fost un adevărat părinte al Ortodoxiei în general, nu doar al celei ucrainene sau româneşti, cel care a fixat în scris unica mărturisire de credinţă a întregii lumi ortodoxe. Cel pentru care exprimarea slavonă sau grecească i se părea depăşită, supusă presiunii protestantismului, dar mai cu seamă ofensivei „uniaţilor" de după 1596 şi a iezuiţilor, împotriva cărora a luat chiar armele acestora, răspândirea culturii (ortodoxe!) prin limba latină, instrumentul internaţional de exprimare al vremii, limbă în care de altfel şi-a tipărit, în 1643, în Olanda, prima sa carte.

---

[1] Acest articol, cu unele mici comprimări, reproduce textul comunicării prezentate de autor în cadrul lucrărilor Conferinţei internaţionale „Petru Movilă şi contemporaneitatea", desfăşurată la Kiev, în perioada 15-16 martie 1996.

Nu e de mirare că biografia și activitatea culturală și bisericească ale lui Petru Movilă au fost temeinic studiate, mai cu seamă în istoriografia română, ucraineană și rusă, dar nu numai. Încă de la sfârșitul secolului XIX se stabilise că Petru Movilă s-a născut la Suceava, reședința voievodală a Movileștilor din Moldova, la 21 decembrie stil vechi 1596. Data de lună a fost înfățișată în literatura problemei în același an, 1882, de către S. Golubev și Ghenadie Enăceanu, independent unul de celălalt, pornind de la informațiile panegiricelor adresate de studenții săi lui Petru Movilă cu ocazia zilei sale onomastice și de naștere, 21 decembrie stil vechi, ziua sărbătorii Sf. Petru din Volânia, mitropolitul Kievului de la începutul secolului XIV. Aceiași autori, tot atunci, au stabilit și anul nașterii lui Petru Movilă, scăzând din data sigură a morții acestuia – 22 decembrie stil vechi 1646 sau 1 ianuarie stil nou 1647 – „50 de ani împliniți", atât cât afirmă cronicarul polon contemporan Ioachim Ierlicz (1598-post 1673) că a trăit Petru Movilă.

Pentru mai bine de un secol data nașterii lui Petru Movilă, *21 decembrie stil vechi 1596,* nu a fost contestată și nici măcar discutată. Lucrurile s-au schimbat abia după 1982, când cu ocazia noilor săpături arheologice efectuate în ruinele catedralei Uspenia din Lavra Pecerska kieviană, distrusă în 1941 de un proiectil german, s-au descoperit rămășițele mormântului lui Petru Movilă. Comentatorii acestei descoperiri, filologul Oles Bilodid și arhitectul-arheolog Victor Harlamov, și-au publicat primele opinii în 1985. Apoi, la cererea expresă a istoricului român, preotul Paul Mihail (care a vizitat Lavra Pecerska la 6 octombrie 1982, aflând despre descoperire), i-au trimis în iulie 1986, prin rectoratul Universității din Kiev, un articol amănunțit despre mormântul lui Petru Movilă, pe care acesta l-a publicat în traducere românească, în 1987, în revista *Mitropolia Ardealului* din Sibiu, cu prilejul comemorării a 340 de ani de la moartea mitropolitului Petru Movilă. În sfârșit, în 1993 Oles Bilodid a reluat singur părerile sale și ale colegului său în numărul 3 al revistei kieviene *Kiivska starovina.*

Din datele prezentate de cei doi autori ucraineni rezultă că mormântul, aflat în aripa stângă a subsolului catedralei, a fost compus dintr-o criptă în care se găsea un sarcofag din ardezie, amplasat la 2,50 m adâncime, în care a fost așezat sicriul de lemn, bogat împodobit, cu osemintele lui Petru Movilă. Totul fiind acoperit cu zidărie de cărămidă, încastrată în pavajul subsolului, fără nici o piatră funerară la suprafață. Greu de explicat această lipsă. Dorința defunctului dictată de modestie? Poate.

În orice caz, mormântul nu a rămas anonim cu totul. O dată cu depunerea sa în sicriu, sau cu prilejul reînhumării (inițial Petru Movilă fusese înmormântat în catedrala Sf. Sofia din Kiev), în biserica Uspenia din Lavra Pecerska, la două luni și jumătate după deces, două plăci de argint, una cu stema lui Petru Movilă, cealaltă cu o inscripție, au fost țintuite pe capacul sicriului de lemn, urmând să arate, doar celui care ar fi deschis cripta și sarcofagul de ardezie, cine zăcea în acel mormânt.

Explozia proiectilului german din 1941 l-a distrus însă în întregime, odată cu aripa stângă a catedralei. Din fericire, cele două plăci de argint s-au păstrat în pământul răvășit, fără a fi deteriorate. Descifrarea inscripției funerare, care evident nu a fost redactată de Petru Movilă înaintea morții, a prilejuit lui Oles Bilodid și Victor Harlamov avansarea unei teorii cel puțin ciudate despre anul nașterii lui Petru Movilă.

Pornind de la textul inscripției, redactat în scrisul cursiv ucrainean din secolul XVII, în care se arată că defunctul mitropolit s-a *„născut în anul de la nașterea lui Hristos 159..."* (în litere chirilice cu valoare cifrică: a = 1 000, f = 500 și fita sau tita = 9), cei doi autori interpretează anul întâi ca 1509, ceea ce, evident, li se pare o imposibilitate, iar apoi consideră că „fita" este de fapt o ligatură, o asociere prin suprascriere între literele „o" = 70, situată pe linie orizontală, și „d" = 4, plasată deasupra. Ceea ce înseamnă, după părerea lor, că anul nașterii lui Petru Movilă este *1574!* Aceasta este „constatarea fermă" a autorilor, indiferent de îndoiala previzibilă a cititorilor lor, care de altfel n-a întârziat să se exprime.

Acceptând anul 1574, toate datele vieții mitropolitului kievian sporesc cu 22 de ani (!), ceea ce schimbă esențial întreaga înțelegere a vieții și activității acestuia, și lasă fără obiect aniversarea din 1996 a 400 de ani de la naștere și a 350 de la moartea sa.

Chiar autorii acestei păreri ferme observă însă că în noua ipostază a nașterii sale în 1574, Petru Movilă ar fi fost ales arhimandrit al Lavrei Pecerska la vârsta de 54 de ani, mitropolit al Kievului la 59 și ar fi decedat la 73 de ani, ceea ce le-a permis să plaseze înaintea perioadei sale kieviene „mulți ani de învățătură în universitățile Europei occidentale și de serviciu militar", care nu se justifică documentar în nici un fel. Prea mulți ani fără acoperire, observa și un comentator român al acestei păreri. De vreme ce în ipoteza nașterii sale în 1574, Petru ar fi avut la moartea tatălui său, Simion Movilă, în 1607, nu 11 ci 33 de ani, ar fi participat în oastea polonă la bătălia de la Hotin din 1621 la 47 de ani în loc de 25, devenind călugăr la 51 de ani și nu la 29!

O asemenea răsturnare spectaculoasă de date, care, subliniem încă o dată, reface întreaga ordine cronologică a biografiei lui Petru Movilă, *necesită însă o analiză mai aprofundată.* Începând chiar cu aceea a noului izvor, inscripția funerară de pe sicriul lui Petru Movilă, mai precis a decalcului ei. Din punct de vedere paleografic, se observă foarte clar pe reproducerea acesteia că ultima literă cu valoare cifrică din însemnarea anului nașterii lui Petru Movilă este *fita (tita)* = 9, urmată de un spațiu gol, completat de un ornament în formă de stea, ornament ce se repetă și după cuvântul următor și încă o dată în text, trei rânduri mai jos. În toate aceste cazuri, ornamentul ocupă evident un loc

lăsat înadins liber. *Aceasta este indiscutabil o realitate grafică.*

De ce lipseşte totuşi următoarea literă cu valoare cifrică după *fita (tita),* care ar fi trebuit să întregească anul naşterii lui Petru Movilă? De aici intrăm în sfera ipotezelor. Cea mai plauzibilă ni se pare aceea că autorul inscripţiei, ca în atâtea alte cazuri de acest fel, ştia că mitropolitul defunct se născuse în ultimul deceniu al veacului XVI, dar nu cunoştea precis anul respectiv de după 1590. Cum el exprimă anul de la Hristos în manieră polonă (şi data morţii lui Petru, care încheie inscripţia, este redată după stilul nou), folosind însă nu cifre arabe, ci litere chirilice, foarte probabil el a încercat să *transpună vizual* anul erei noastre, evitând pentru cifra zecilor (90) semnul slavon *ci (cervu),* sau cel grecesc *koppa,* cum s-ar fi cuvenit, pentru că atunci anul s-ar fi citit 1590 ca atare, fără cifra unităţilor. Or tocmai lipsa acesteia a marcat-o diacul printr-un loc gol„ în care a plasat un ornament în formă de stea „159*", aşa cum se vede bine în reproducerea inscripţiei. Este posibil însă ca ornamentul respectiv să joace rolul unui semn diacritic, dar şi aşa amintitul loc rămâne gol („159...").

Desigur, putem formula şi alte ipoteze, dar nu este locul să insistăm[1].

[1] Pe lângă alte ipoteze paleografice ale autorului, care fiind prea „tehnice" nu le mai reproducem, menţionăm că argumente istorice în parte asemănătoare cuprinde şi comunicarea prof. S. Semainskii din Kiev, referitoare la acelaşi subiect, prezentată independent în cadrul conferinţei de la Kiev, din 15-16 martie 1996.

În p. 14: *decalcul stemei familiei lui Petru Movilă de pe placa de argint găsită în 1982 la Catedrala Uspenia*

Epitaful mitropolitului Petru Movilă, gravat în argint şi fixat pe sicriul acestuia

Oricum, e greu de crezut că autorul inscripţiei discutate, desigur un apropiat al defunctului mitropolit, s-ar fi putut înşela cu 22 de ani, confundând un bărbat matur de 50 de ani cu un bătrân de 73! Nici afirmaţia celor doi autori despre „falsitatea declaraţiilor lui I. Ierlicz că Petru Movilă ar fi trăit 50 de ani", nu se justifică cu argumente serioase, fiind făcută în realitate doar pentru că ştirea cronicarului polon venea în contradicţie cu opinia lor. În fond, dacă Ierlicz a transmis data corectă a morţii lui Petru Movilă, la 1 ianuarie 1647, confirmată chiar de inscripţia descoperită pe sicriul său şi de *Letopiseţul de la Mežighirsk,* izvoare cunoscute autorilor amintiţi, de ce nu am admite şi afirmaţia sa referitoare la vârsta la care a murit Petru Movilă?

Nici aprecierea lui O. Bilodid şi V. Harlamov că „portretele lui Petru Movilă care s-au păstrat până în zilele noastre, îndeosebi cel de pe fresca din biserica Spaas (a Mântuitorului) ridicată de el la Berestovo ne înfăţişează un om ajuns la vârstă înaintată", nu are un temei real. Din fresca bisericii Spaas, realizată în 1643, de când datează inscripţia de încheiere a restaurării acesteia, ne priveşte un bărbat de 47 de ani, cu părul şi barba negre ca pana corbului, şi nicidecum un bătrân de 69 de ani, cât ar fi trebuit să aibă dacă s-ar fi născut în 1574! De asemenea, de pe reversul foii de titlu a manuscrisului *Arhieraticonului* de la catedrala Sf. Sofia din Kiev ni se înfăţişează, pictat de Lavrentii Iacovici, un Petru Movilă de 36 de ani, arătând chiar mai tânăr sub haina lui Ioan Gură de Aur, şi nu un bărbat aproape bătrân, de 58 de ani!

Alte portrete ale lui Petru Movilă nu sunt contemporane cu acesta. Cel reprodus de Ghenadie Enăceanu în 1883, după tabloul aflat atunci în sala de recepţii a Academiei Movilene din Kiev, reprezintă, chiar după reproducătorul său, un Petru Movilă la vârsta de „36 sau cel mult 37 de ani". În sfârşit, singurul portret în care Petru Movilă apare cu

trăsăturile unui om în vârstă, a fost reprodus de F.A. Tarnovski în 1882, şi după acesta, în anul următor, de Ghenadie Enăceanu, după un tablou fantezist realizat înainte de 1870 (când a fost expus pentru întâia dată), ulterior păstrat la Academia imperială de arte frumoase din Petersburg.

Dincolo însă de obiecţiile de mai sus, realitatea istorică infirmă categoric ipoteza naşterii lui Petru Movilă în 1574. Este evident că autorii ei nu cunosc sau nu iau în considerare o seamă de date din istoria familiei Movilă şi mai ales a lui Petru Movilă. Anul 1574 este cel în care apare pentru prima dată în documente *nu* Petru Movilă, ci tatăl său, Simion Movilă, care abia în 1582 îşi începe cariera dregătorească cu modesta slujbă de aprod domnesc, potrivită unui boier tânăr. Patru ani mai târziu, în 1586, Simion Movilă ajunge pârcălab (castelan) de Orhei, membru al sfatului domnesc. De-abia la 1589 el s-a căsătorit cu Marghita Hâra, fiică de boier moldovean, iar în anul următor, 1590, s-a născut primul lor fiu.

Şirul fiilor lui Simion Movilă, în care Petru, viitorul mitropolit de Kiev, era al treilea născut, constituie un argument hotărâtor pentru naşterea acestuia în 1596. Acest şir al fiilor lui Simion, înfăţişat şi de scriitorul polon contemporan Okolski, în volumul doi al lucrării sale *Orbis Polonus...*, tipărit la Cracovia în anul 1641, începe cu Mihail Movilă. În calitate de întâiul născut, acesta i-a succedat tatălui său la tronul Moldovei în septembrie 1607. După o domnie de câteva luni, la mijlocul lui decembrie 1607, Mihail a fost înlăturat de pe tron de vărul său Constantin Movilă, refugiindu-se, împreună cu mama şi ceilalţi fraţi ai săi, între care şi Petru Movilă, în Ţara Românească, la curtea de la Târgovişte a voievodului Radu Şerban. Aici a murit însă peste câteva zile, fiind înmormântat, la 27 decembrie 1607, în necropola domnească de la mănăstirea Dealu. Însemnarea de pe piatra sa de mormânt, pusă chiar de mama sa, doamna Marghita, arată că: *„I-au fost toate zilele lui ani 16 şi jumătate"*, deci se născuse pe la mijlocul anului 1590.

Al doilea fiu al lui Simion a fost Gavril Movilă, născut între 1591 şi 1595, pe care cronicarul sas contemporan, Marcus Fuchs din Braşov, îl socotea în 1618 un „tânăr". Doi ani după aceea, la 23 ianuarie 1620, Gavril îl numea pe Petru Movilă *„fratele nostru mai mic, Petraşcu vodă"*, iar mai sus-citatul autor polon Okolski vorbeşte de *„Petru, al treilea fiu, arhimandrit al Pecerskăi, mitropolit al rutenilor, al Kievului şi al Haliciului"*.

Cum cel de-al treilea fiu al lui Simion Movilă nu se putea naşte înaintea primilor doi, deci înainte de mijlocul lui 1590, nu vedem de ce nu am accepta anul 1596 (rezultat din relatarea lui Ioachim Ierlicz) ca an al naşterii lui Petru Movilă. Este chiar foarte verosimil, ca după naşterea lui Mihail, la mijlocul lui 1590, al lui Gavril, în primii ani după 1591, Petru Movilă să fi văzut lumina zilei în 1596. *În nici un caz însă mitropolitul Kievului nu s-ar fi putut naşte în 1574!*

Chiar din inscripţia funerară de pe sicriul său rezultă că Petru Movilă „şi-a petrecut anii tinereţii în slujba militară" a regelui Poloniei Sigismund III, luptând cu curaj în bătălia din 1621 cu turcii, de la Hotin. În 1621 era deci tânăr, apreciere care se potrivea unui bărbat de 25 de ani, dar nu poate fi acceptată, după mentalitatea veacului XVII, pentru un om de 47 de ani, cât ne propune ipoteza Bilodid-Harlamov. Ipoteză pe care, de altfel, istoriografia ucraineană din ultimii ani referitoare la Petru Movilă nu a preluat-o. Nu putem trece cu vederea nici faptul că, de pildă, în 1601, la numai 43 de ani, Mihai Viteazul, primul domn al celor trei ţări române, se socotea, potrivit concepţiilor vremii, deja ajuns „la bătrâneţe".

Ioan Gură de Aur cu trăsăturile lui Petru Movilă (reprezentare de pe reversul foii de titlu a manuscrisului Arhieraticonului *din 1632)*

În sfârşit, un an după bătălia de la Hotin, la 15 octombrie 1622, regele Sigismund III scria marelui vizir otoman, susţinând candidatura „ilustrului" Petru Movilă pentru tronul Moldovei, pe primul loc în cadrul recomandării sale situându-se tocmai „tinereţea sa" *(ut eum juvenem)*. Şi aceasta se potriveşte unui bărbat de 26 de ani, cât va fi avut desigur pe atunci tânărul ofiţer din armata polonă.

Marele cărturar român Petru Movilă, *„arhiepiscop şi mitropolit al Kievului, Galiţiei şi a toată Rusia"*, răspânditor de cultură ortodoxă în limba latină şi slavonă, prin şcoli şi tipărituri, a trăit numai 50 de ani, neapucând să ajungă la vârsta senectuţii, care i-ar fi sporit desigur valoroasa operă cu şi mai multe realizări. ■

Intervenție sovietică în România?

Decembrie 1989 • Documente străine

Dr. EUGEN PREDA

În cei șase ani care ne despart de revoluția din decembrie s-au scris peste o sută de volume, în țară și în afara ei, despre acest eveniment care a schimbat soarta României. Există o documentație specială numai despre relațiile româno-sovietice din preajma, din timpul și de după acele zile cu gloanțe ale marilor orașe ale țării.

Cronologia de față își propune să prezinte, pe baza unor surse istorice sovietice și occidentale – memorii, documente de stat, relatări de presă de la fața locului – felul cum s-a reflectat, în mod oficial, atitudinea U.R.S.S., a S.U.A. și a Franței față de evenimentele din România. Pe măsura înaintării în lectură cititorul va cunoaște evoluția pozițiilor oficiale ale U.R.S.S., S.U.A. și Franței față de o eventuală intervenție.

Revoluția din decembrie a fost făcută de poporul român, adus la disperare de un regim dictatorial. Amploarea și complexitatea evenimentelor din decembrie 1989 nu pot fi însă evaluate exclusiv prin această definire. Istoria regimului comunist din România ca și finalul său sângeros s-au desfășurat în contextul raportului de forțe postbelic U.R.S.S.-Occident, inclusiv înțelegerile privind sferele de influență, iar prăbușirea statelor comuniste din centrul și sud-estul european s-a datorat incapacității sistemului totalitarist de a ieși din criza economică-politică-morală. Atât în celelalte țări ex-socialiste, cât și în țara noastră s-au identificat, de asemenea, interese străine, multiple, inclusiv ale serviciilor secrete, exprimate în acele momente finale prin numeroase implicări. Istoria revoluției din decembrie nu poate face abstracție de aceste situații care, fără a fi determinante, au exprimat pregnant o conjunctură internațională în care războiul rece lua sfârșit în favoarea Occidentului.

Cei doi lideri – Mihail Gorbaciov și George Bush – s-au întâlnit, la începutul lunii decembrie 1989, în Malta; potrivit declarațiilor lor, problema României a ocupat un loc minor pe agenda discuțiilor

Luni, 4 decembrie 1989

La Moscova are loc reuniunea Tratatului de la Varşovia, al cărui scop este o informare prezentată de preşedintele Gorbaciov privind convorbirile sale cu preşedintele american Bush, ce au avut loc la Malta, pe 2 şi 3 decembrie. Este ultima întâlnire Ceauşescu-Gorbaciov, desfăşurată într-o atmosferă tensionată, după cum notează ex-preşedintele sovietic în memoriile sale, *Jizni i reforma* (Viaţă şi reformă), volum apărut în 1995. Speriat de evoluţia evenimentelor în Europa de Răsărit, Ceauşescu încearcă, fără succes, să obţină un răspuns liniştitor din partea liderului sovietic, care îi declară: „Eu i-am spus lui Honecker de mai multe ori: «Nu vezi ce se coace în ţară!». Dar el evita dialogul deschis. Îmi închipui cum aţi înjurat perestroika atunci când v-aţi întâlnit, ce aţi proferat la adresa mea. Sigur, aveţi dreptul să aveţi păreri proprii. Dar cât timp aţi pierdut din cauza asta? Şi noi, în U.R.S.S., avem necazuri din cauza întârzierilor". Ceauşescu este tulburat toată ziua şi vorbeşte greu, remarcă fostul preşedinte sovietic.

Se ştie că presa a făcut multe speculaţii privind influenţa pe care discuţiile purtate la Malta de cei doi preşedinţi le-ar fi avut asupra revoluţiei din România, inclusiv asupra soartei lui Ceauşescu. Atât Gorbaciov (în interviul acordat TV Române, la 9 noiembrie 1994), cât şi Bush (la Centrul Internaţional de Conferinţe al Palatului Parlamentului, la 29 aprilie 1995) au negat categoric această aserţiune. Pare a-i contrazice o singură lucrare: *România împotriva Statelor Unite, diplomaţia absurdului. 1985-1989*, Roger Kirk, fostul ambasador al Statelor Unite la Bucureşti, şi Mircea Răceanu: „Când relaţiile dintre Statele Unite şi Uniunea Sovietică s-au îmbunătăţit, Ceauşescu era sigur că Moscova şi Washingtonul conspiră împotriva lui. Interesant este faptul că Ştefan Andrei şi-a reamintit, în cursul procesului lui din anul 1990 şi într-un articol publicat în 1993, că Ceauşescu a reţinut cu deosebită atenţie declaraţia purtătorului de cuvânt al Casei Albe, Marlin Fitzwater făcută la puţin timp după întâlnirea la nivel înalt dintre Bush şi Gorbaciov de la începutul lunii decembrie 1989, potrivit căreia Bush şi-a exprimat îngrijorarea cu privire la situaţia din România. Această declaraţie, în concepţia lui Ştefan Andrei, i-a confirmat lui Ceauşescu credinţa că Statele Unite şi Uniunea Sovietică complotau împotriva lui".

Miercuri, 20 decembrie 1989

– Adjunctul ministrului de externe al U.R.S.S., Ivan P. Aboimov, îl invită pe ambasadorul român la Moscova, I. Bucur, pentru a-i face o comunicare. „Primim nenumărate informaţii din surse străine cu privire la evenimentele din Timişoara. Caracterul acestor informaţii este de asemenea natură, încât nu poate să nu ne producă îngrijorare. Mijloacele de informare în masă sunt, de asemenea, obligate să folosească informaţiile agenţiilor străine deoarece, nu au nici un fel de date oficiale din România. În cadrul briefingurilor şi al întâlnirilor de la M.A.E. al U.R.S.S., corespondenţii străini ni se adresează cu rugămintea de a comenta situaţia din România".

Ambasadorul I. Bucur promite să transmită neîntârziat la Bucureşti rugămintea „de obţinere de la partea română de informaţii oficiale cu privire la esenţa evenimentelor în curs". În acelaşi timp declară că este uimit de însuşi faptul punerii acestei probleme, care „este o problemă românească strict internă".

Se ştie bine că, la vremea respectivă, mijloacele de informare în masă române s-au abţinut de la comentarea temei Nagorno-Karabah, a evenimentelor din Gruzia şi Armenia, deşi în Vest a fost destulă publicitate pe această temă. „În continuarea discuţiei – precizează Aboimov – am ridicat faţă de ambasadorul român problema limitării unilaterale de către partea română a accesului cetăţenilor sovietici în R.S.R. Măsurile intrate în vigoare au fost în mare parte neaşteptate pentru noi. I. Bucur declarând că nu are informaţii de la Bucureşti în această problemă şi că a aflat de aceste restricţii din presa sovietică, a încercat în acelaşi timp să justifice măsurile luate invocând faptul că limitările temporare care intervin în schimburile turistice nu sunt neobişnuite în practica internaţională".

– Ceauşescu îl primeşte pe însărcinatul cu afaceri ad-interim al U.R.S.S. în România, „faţă de care îşi exprimă profunda nemulţumire în legătură cu afirmarea de către ministrul de externe sovietic, E. Şevardnadze, la Bruxelles, a părerii sale de rău cu privire la victimele omeneşti din România şi formulează învinuiri la adresa Uniunii Sovietice şi a altor state membre ale Pactului de la Varşovia, pentru acţiuni conjugate contra Republicii Socialiste România" (în *Diplomaticeski vestnik*, 21-22/1994, pe baza materialului documentar provenit din Arhiva M.A.E. a Rusiei).

Iată ce scrie în memoriile sale *Moi vîbor: V zaşcite demokratii i svobodî* (Opţiunea mea: În apărarea democraţiei şi libertăţii). E. Şevardnadze în legătură cu declaraţiile sale din capitala Belgiei despre cele întâmplate la Timişoara: „Deputaţii Parlamentului European m-au întrebat cum apreciem evenimentele din România. Pentru mine atunci nu era destul de clar ce se întâmpla acolo, chiar mi-am pus în mişcare instinctul de «alianţă», mi-am luat precauţii de diplomat. Am spus totuşi că eu condamn recurgerea la forţă şi îmi exprim compasiunea pentru cei dispăruţi. Oare ăsta e socialism, m-a întrebat un laburist englez, când se trage în propriul popor, sunt ucişi proprii cetăţeni? Nu, am răspuns, ăsta nu e socialism şi nu a fost niciodată socialism. Şi am pus evenimentele de la Timişoara pe acelaşi plan cu tragedia de la Tbilisi [unde la 9 aprilie 1989 trupele sovietice au reprimat în sânge o demonstraţie populară – nota *E.P.*], au avut aceeaşi obârşie, o cauză comună, aceeaşi forţă care le-a inspirat".

Joi, 21 decembrie 1989, după-amiază

La şedinţa a 16-a a Congresului al II-lea al Deputaţilor Poporului din U.R.S.S. se face pentru prima oară o referire la situaţia din România. Din raportul stenografiat (Editura Sovietului Suprem al U.R.S.S., vol. III, Moscova, 1990): „Mihail Gorbaciov: ...În legătură cu situaţia din România. Unii deputaţi, cum ar fi cei din Moldova, susţin cu insistenţă să

reacționăm, în cadrul Congresului, la aceste evenimente. Dar pentru a reacționa la ceva trebuie să ai informații veridice, astfel ca pe baza lor să adopți o poziție corectă, să dai o apreciere justă. Ieri, noi i-am dat sarcină ambasadorului U.R.S.S. la București, tov. Tiajelnikov (de fapt, ambasadorul U.R.S.S. la București se afla în concediu la Moscova, prima semnalare a prezenței sale în capitala României survenind pe data de 27 decembrie), să se adreseze conducerii țării cu rugămintea de a ne oferi informațiile corespunzătoare. L-am invitat la Ministerul de externe pe ambasadorul României, pentru a-i adresa aceleași întrebări și a obține informații...

Până acum, informațiile pe care le avem de la București și de aici, de la ambasadorul României, nu ne dau posibilitatea să ne formăm o imagine reală despre ceea ce se petrece în țară. Știți că presa străină descrie situația în tonuri dramatice. Deocamdată, ceea ce am primit de la ambasadorul nostru în România nu-și primește confirmarea și i-am dat sarcina să continue această muncă pentru a oferi Congresului deputaților poporului informațiile detaliate obiective în legătură cu situația. Iar atunci vom decide împreună cum să reacționăm la ea".

Vineri, 22 decembrie 1989, ora 10.00

În reluarea lucrărilor Congresului deputaților poporului din U.R.S.S., Mihail Gorbaciov declară de la tribună: „Câteva cuvinte în continuarea celor care le-am discutat ieri, în finalul ședinței noastre. Informații oficiale de la autoritățile române nu avem. Dar avem motive să credem că în cursul nopții situația, acolo, s-a schimbat mult".

În continuare, liderul sovietic, care conduce ședința, dă cuvântul deputatului A.S. Dzasohov, prim-secretar al Comitetului regional P.C.U.S. din Osetia de Nord. După ce menționează „interesul deputaților – ca și al tuturor cetățenilor sovietici – față de evenimentele din România", acesta propune textul următoarei declarații care ar defini atitudinea Congresului Deputaților Poporului:

„Congresul Deputaților Poporului din U.R.S.S. își exprimă serioasa îngrijorare în legătură cu informațiile ce parvin despre evenimentele dramatice din România, evenimente care au dus la victime omenești. Acestea provoacă sentimente de profund regret.

Ne exprimăm speranța că în România, în cel mai scurt timp, vor fi găsite posibilitățile de reglementare pașnică a problemelor apărute, în spiritul toleranței, umanismului și respectării drepturilor omului".

Înainte de a adopta Declarația, cu 1809 voturi pentru, 32 împotrivă și 65 abțineri, Mihail Gorbaciov, care a declarat că „situația ne-a adus în poziția că trebuie să susținem această propunere", dă cuvântul deputatului Ion Hadârcă, „secretarul organizației de partid a Uniunii Scriitorilor din R.S.S. Moldovenească". Acesta spune: „Grupul de deputați ai poporului din Moldova are o atitudine neunivocă față de ceea ce se petrece în România. Așteptăm niște vești mai concrete, niște informații ce ar arunca lumină asupra acestei situații. Cred însă că lipsa unor informații oficiale nu constituie un argument pentru a nu lua nici o hotărâre, pentru a nu da o apreciere acestor evenimente. Ziarul *Pravda* de astăzi se referă la cuvântarea președintelui Republicii Socialiste România. Dar acolo se dă o apreciere oficială, în spiritul în care se realizează, în general, acum politica națională.

Noi urmărim de mult timp starea de lucruri din România. Nu ne este indiferent ce se petrece acolo, unde continuă politica cultului personalității, faptul că aceste evenimente împiedică dezvoltarea proceselor de democratizare și restructurare în republica socialistă prietenă.

Informații provenite din surse neoficiale vorbesc de ciocniri între unități militare și populația pașnică, de victime. Eu consider că ceea ce s-a întâmplat mai înainte în Germania, Ungaria, Cehoslovacia este inevitabil și în România. Congresul partidului din România s-a desfășurat în spiritul preamăririi cultului personalității. Toate acestea sunt pentru noi un adevăr trist".

Miezul zilei

I.P. Aboimov îl primește, la cererea sa, pe ambasadorul Republicii Socialiste Federative Iugoslavia în U.R.S.S., Milan Vereș, care, invocând misiunea primită de la Secretariatul pentru afaceri externe al R.S.F.I., îi împărtășește „date de care dispun în legătură cu evenimentele din România, date confirmate de consulatul general al R.S.F.I. din Timișoara și de nenumărați cetățeni iugoslavi întorși din R.S.R., și mi-a comunicat și aprecierile iugoslave asupra celor ce se petrec în România".

Ambasadorul evocă faptul că protestul unui „grup mare de oameni... împotriva acțiunilor întreprinse de autorități la adresa preotului L. Tökes... s-a transformat într-o imensă manifestație a cetățenilor din Timișoara împotriva rânduielilor din țară. După evaluarea lucrătorilor de la consulatul general al R.S.F.I., la demonstrație au participat până la 100 000 de oameni, între care au fost muncitori, studenți, elevi. Acțiuni de protest au avut loc, de asemenea, în orașele Arad, Brașov și Cluj. Împotriva demonstranților din Timișoara au fost trimise mari unități de miliție și armată. După cum estimează iugoslavii, în urma ciocnirilor au murit câteva sute de oameni, iar conform unor date neverificate numărul morților depășește 2 000... Lucrătorii consulatului general al R.S.F.I., a spus ambasadorul, au observat că o parte din soldați și milițieni își exprimă simpatia față de participanții la demonstrație, au fost văzute chiar lozinci: «Armata nu va mai trage în studenți și elevi»".

„Conform aprecierilor iugoslave, a subliniat M. Vereș, principala cauză a tulburărilor de la Timișoara, care s-au întins apoi și în alte orașe, inclusiv în capitala R.S.R., rezidă în nemulțumirea profundă, acumulată de-a lungul anilor, în ce privește situația economică din țară, nivelul scăzut de viață, lipsa produselor alimentare și a mărfurilor, lipsa de dorință, manifestată de conducere, față de întreprinderea unor acțiuni de democratizare a sistemului politic".

După-amiază

La sfârșitul ședinței a 17-a a Congresului al II-lea al Deputaților Poporului din U.R.S.S. la finele dimineții ia din nou cuvântul Mihail Gorbaciov, care face următoarea

declarație: „În completare la informarea de dimineață despre evoluția evenimentelor din România: în dimineața zilei de 22 decembrie a fost suspendată activitatea în marile întreprinderi industriale și de transport din București. Coloane de muncitori și de studenți au pornit în mod organizat spre centrul orașului. Cei care au trecut prin dreptul Ambasadei sovietice scandau lozincile: «Armata e cu noi!», «Poporul e cu noi!». Locuitorii Capitalei îi salutau pe manifestanți. Conform estimărilor, în centrul orașului s-au adunat circa 500 000 de oameni. Se auzeau împușcături. S-au semnalat demonstrații în orașele Brașov, Oradea și în alte localități. Situația s-a agravat la mijlocul zilei. La ora locală (ora 12 ora Moscovei), prin decretul președintelui [N. Ceaușescu – n.*E.P.*] a fost declarată stare excepțională pe întreg teritoriul țării. După anunțarea acestui decret a urmat știrea că ministrul apărării al României, care a acționat ca un trădător, s-a sinucis. Se semnalează că soldații încep să părăsească cordoanele, rămânând pe loc unele subunități și detașamente speciale. A fost întărită paza reședinței. Deasupra reședinței patrulează elicoptere...“ (*Congresul al II-lea al Deputaților Poporului din U.R.S.S.*, vol. III).

Puțin mai târziu, la finalul ședinței din după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989, ex-președintele U.R.S.S. informează că generallocotenentul Chițac a vorbit la Televiziunea Română. „Toți militarii din garnizoana Capitalei, a spus el, trebuie să sprijine noua orientare politică din România, toate subunitățile aflate în oraș trebuie să dea o ripostă fermă celor care vor încerca să întoarcă înapoi cursul evenimentelor. El s-a adresat tuturor comandanților și ofițerilor armatei române, chemându-i să sprijine aspirația oamenilor spre libertate, în toate județele și orașele țării.

A vorbit și șeful Marelui Stat Major, generalul Gușă, care a declarat că armata e cu poporul. Așa cum a anunțat chiar acum Radio București, Ceaușescu a fost arestat. La radio și la televiziune continuă să ia cuvântul reprezentanții maselor populare; granițele României, închise la ordinul lui Ceaușescu după începerea tulburărilor în țară, sunt din nou deschise“.

Sâmbătă, 23 decembrie 1989, ora 10.00, Moscova (ora 9.00, București), Palatul Congreselor din Kremlin

În deschiderea ședinței a 19-a a Congresului Deputaților Poporului din U.R.S.S., Mihail Gorbaciov relevă că „în această noapte situația la București s-a agravat, brusc, foarte mult... Din clădirea de vizavi a început să se tragă cu mitraliera, atât asupra clădirii C.C., cât și asupra oamenilor aflați în apropiere. Iarăși există victime. E de crezut că, deocamdată, nu știm totul. Șeful Marelui Stat Major a introdus armata. Și i-au înăbușit... Focare de rezistență însă mai există. Pe restul teritoriului României situația e calmă, dacă în acest caz, în astfel de situații, se poate spune așa. În ansamblu, din toate informațiile de care dispunem astăzi (iar acestea se schimbă tot timpul), se creează următoarea impresie: sprijinul poporului pentru toate aceste transformări crește și armata e de partea lui. Guvernul nostru, pornind de la situația creată, are în vedere faptul că, probabil, în următoarele una-două zile, va fi nevoie de un anumit ajutor medical. De aceasta se ocupă și organele guvernamentale, cât și opinia publică“.

Ora 12.42

Agenția Associated Press transmite din Moscova în legătură cu declarația președintelui sovietic Mihail Gorbaciov din acea dimineață, în fața Congresului Deputaților Poporului, că acesta „nu a specificat ce fel de ajutor este pregătită Uniunea Sovietică să acorde, în afară de medicamente“. În știre se mai menționa: „Oficialul Radio Moscova a afirmat că ministrul de externe sovietic Eduard Șevarnadze s-a întâlnit cu ambasadorul S.U.A., Jack F. Matlock, căruia i-a spus că Uniunea Sovietică privește evenimentele din România drept o «expresie a voinței poporului român», care caută să reînnoiască societatea prin democrație»“.

Ora 14.00

„Vocea Americii“, în Buletinul de știri prezentat de Șerban Deșliu, transmite următoarea știre: „Fostul rege Mihai al României a adresat astăzi un apel președintelui sovietic Mihail Gorbaciov și statelor membre în Pactul de la Varșovia, cerându-le să intervină împotriva a ceea ce fostul suveran a numit «agresiunea străină din România». «Trupe străine luptă împotriva poporului din țara mea», a afirmat fostul rege Mihai, referindu-se la unitățile siriene și libiene de elită, care ar participa la lupte“.

După-amiază

„Într-o convorbire telefonică avută cu agenția (spaniolă) EFE Ambasada sovietică din București a negat că ar fi oferit ajutor militar noilor autorități române. Un funcționar al ambasadei a precizat că s-a vorbit cu noul guvern din România numai despre asistență materială sovietică“, relatează agenția spaniolă de presă.

Ora 16.00, Moscova (ora 15.00, București).

Începe a 20-a ședință a Congresului al II-lea al Deputaților Poporului din U.R.S.S. M.S. Gorbaciov declară: „Situația continuă să fie încordată. A fost un moment când la București, de la Comitetul de Salvare Națională au venit apeluri de ajutor, ca urmare a faptului că o serie de subunități militare au mers împotriva poporului. Cu toate acestea, gravitatea acum a scăzut. Marele Stat Major ne-a comunicat sigur că situația e în totalitate sub control. Armata, principala ei parte, și poporul – sunt unite. Continuă să funcționeze radioul și televiziunea. Apropo, în acea clădire își ține ședințele Comitetul de Salvare. Acolo se știe despre mesajul nostru. Din partea lor, ei declară dorința de a colabora și speră în sprijinul și ajutorul nostru. Guvernul nostru, împreună cu organizațiile obștești, cu Ministerul sănătății al U.R.S.S. rezolvă acum problema ajutorului de primă urgență necesar răniților – și cu medicamente și cu specialiști...“.

După ce se referă la faptul că primele avioane cu medicamente au sosit deja la București și la situația că „unul din grupurile înarmate a pătruns în reprezentanțele noastre comerciale și a tras de acolo“, dar că „acum situația, se pare, se deten-

sionează", Mihail Gorbaciov spune: „Se pare că vârful a trecut şi se apropie cotitura decisivă, însă, dacă au loc schimburi de foc, există, evident, şi victime. Noi am căzut de acord să ne adresăm statelor din Tratatul de la Varşovia pentru a ne coordona acţiunile în scopul de a acorda sprijin poporului României, să discutăm o serie de alte acţiuni ce urmează a fi realizate. Pe linia guvernului a fost creat un grup operativ care analizează cu atenţie ceea ce are loc".

Kremlin, într-o pauză a Congresului

Primul ministru Nikolai Rîjkov face o paralelă între posibila intervenţie în România şi invazia condusă de sovietici în Cehoslovacia, din 1968. „Noi nu trebuie să repetăm greşelile. Recent, noi am reevaluat evenimentele din Cehoslovacia, din 1968", declara el. „Această reevaluare s-a efectuat la 1 decembrie. Trebuie să repetăm aceasta la doar câteva zile mai târziu?" (Reuter)

Ora 16.21

Agenţia *Reuter* remarcă faptul că „purtătorul de cuvânt al Ministerului de externe sovietic a declinat să confirme o relatare a agenţiei iugoslave de ştiri *Taniug* potrivit căreia Ambasada sovietică în capitala română a promis ajutor militar forţelor anticeauşiste. «Noi nu avem nici o informaţie asupra unei astfel de declaraţii», a spus (Vadim) Perfiliev agenţiei Reuter".

Seara la Radio Budapesta, în cadrul emisiunii „Lumea ştirilor", realizator Karoly Avar, este difuzată următoarea informaţie: „Fostul suveran Mihai s-a adresat conducătorilor europeni şi statelor membre ale Tratatului de la Varşovia să sprijine procesul de înlăturare a agresiunii străine îndreptate împotriva României. Fostul suveran, care trăieşte în exil în Elveţia, îl roagă pe Mihail Gorbaciov, pe preşedintele Mitterrand, pe premierul Thatcher, să ajute poporul român".

Moscova, sfârşitul zilei

Un comunicat al guvernului sovietic afirma că „ştirile sosite din România demonstrează că poporul român a rupt-o hotărât cu regimul autoritar şi a trecut pe calea înnoirii democratice a ţării" şi subliniază că „oamenii sovietici sunt solidari cu poporul român" şi că guvernul U.R.S.S. sprijină eforturile Consiliului Frontului Salvării Naţionale, îndreptate spre instalarea liniştii şi a ordinii în ţară". „Uniunea Sovietică este gata să acorde un ajutor umanitar imediat şi eficient poporului român, noii conduceri a ţării pentru lichidarea efectelor evenimentelor tragice din ultimele zile".

Are loc o conferinţă de presă organizată de Vadim Perfiliev, primul adjunct al Direcţiei informaţii din Ministerul de externe al U.R.S.S. În răspunsurile date la numeroasele întrebări ale ziariştilor, reprezentantul M.A.E. al U.R.S.S. „subliniază că ţara sa este gata să acorde poporului român, noii conduceri a României, ajutorul de urgenţă şi sprijin cu caracter umanitar în lichidarea consecinţelor evenimentelor tragice din ultimele zile. Vadim Perifiliev menţionează că aspectul umanitar a fost avut în vedere de conducerea sovietică încă de la declanşarea evenimentelor din România".

Duminică, 24 decembrie 1989, Moscova, ora 10.00 (Bucureşti, ora 9.00)

Începe a 21-a şedinţă a Congresului Deputaţilor Poporului. Gorbaciov informează că – în conformitate cu datele de la ora 2 noaptea ora Moscovei – „la Bucureşti continuă să se tragă. Frontul Salvării Naţionale consideră că, pentru completarea muniţiilor, neîndestulătoare, e nevoie de ajutor din străinătate. Cu toate acestea (poate aşa s-a auzit), şeful Marelui Stat Major, Guşă, a declarat că armata controlează situaţia în ţară şi că ea nu are nevoie de nici un ajutor. Această informaţie a fost dată la radio şi televiziune şi iată acum şi declaraţia oficială.

În ansamblu, în opinia tovarăşilor noştri aflaţi acolo, situaţia evoluează în favoarea poporului şi a Frontului Salvării Naţionale.

Nu există o confirmare oficială a arestării lui Nicolae şi a Elenei Ceauşescu. Pe fiul lui Ceauşescu, Nicu, arestat, l-au arătat la televizor. Deci, există, de fapt, focare de rezistenţă. Noi realizăm acţiuni de ajutor umanitar pe linia guvernului şi organizaţiilor obşteşti. Ambasada din România ţine contactul cu Frontul Salvării Naţionale".

La Washington, secretarul de stat american James Baker III declară, în cadrul emisiunii „Întâlnire cu presa", la canalul NBC, că Statele Unite nu vor obiecta dacă „Pactul de la Varşovia va considera necesar să intervină în România". Iată cum comentează momentul istoricul american Michael R. Beschloss şi fostul ziarist la *Time*, devenit între timp adjunct al secretarului de stat în problema relaţiilor cu fosta Uniune Sovietică, Strobe Talbott în volumul lor *At the Highest Levels. The Inside Story of the End of the Cold War* (1994). „S-ar putea ca Backer să fi avut şi alte motive, în afară de dorinţa sa de a pune capăt vărsării de sânge. Statele Unite tocmai lansaseră o invazie masivă în Panama, numită Operaţiunea *Cauza justă*, al cărei principal scop era să-l înlăture de la putere pe dictatorul statului, generalul Manuel Noriega, şi să-l aducă înapoi, în Florida, pentru a fi judecat – căci era acuzat de trafic de droguri. Gorbaciov, trimiţând trupe pentru a sprijini libertatea în România, ar fi putut oferi o contrapondere pentru acţiunile americane din Filipine şi Panama. În felul acesta s-ar fi stabilit tacit o nouă doctrină americano-sovietică, conform căreia ambele puteri ar fi avut dreptul să acorde sprijin militar pentru «cauzele drepte» din sfera lor de influenţă".

Jack Matlock, ambasadorul american la Moscova – menţionează Beschloss şi Talbot –, la încercarea de a-i sonda pe sovietici în legătură cu atitudinea lor în problema României, află opinia ministrului rus de externe, Şevardnadze, care găseşte sugestia lui Baker nu „sinistră", ci doar „stupidă". El era „categoric împotriva oricărei intervenţii din afară". Revoluţia românilor era „treaba lor" şi a nimănui altcuiva. Orice fel de amestec din partea Uniunii Sovietice „l-ar transforma pe Ceauşescu într-un martir".

Într-o întâlnire cu adjunctul ministrului de externe rus, I. Aboimov, Jack Matlock, ambasadorul american la Moscova, lasă să se „înţeleagă că, în noua situaţie participarea militară a Uniunii Sovietice la evenimentele din

România ar putea să nu intre sub incidența «doctrinei Brejnev». La acest sondaj al americanului am răspuns foarte clar și inechivoc – scrie Aboimov –, exprimând poziția noastră de principiu. I-am comunicat că nu am avut în vedere un asemenea scenariu, nici măcar teoretic. Noi suntem împotriva oricărui amestec în treburile interne ale altor state și intenționăm să respectăm cu fermitate și neabătut această poziție. Așa că partea americană poate considera că i-am făcut cadou ei «doctrina Brejnev»".

Într-o telegramă datată Paris, 24 (decembrie), se menționa relatarea Agenției France Presse că „ministrul de externe, Roland Dumas, a relevat disponibilitatea Franței de a interveni în România dacă i se va cere".

În fapt, după cum rezultă dintr-o corespondență trimisă din Paris de către Steven Greenhouse, apărută în cotidianul *New York Times,* din 25 decembrie 1989, ministrul de externe al Franței „s-a referit duminică la ajutorul constând în organizarea unei brigăzi de voluntari în sprijinul poporului român în lupta cu forțele loiale președintelui Nicolae Ceaușescu. El a adăugat că, în cazul în care Uniunea Sovietică se hotărăște să intervină pentru a ajuta la înfrângerea forțelor loiale lui Ceaușescu, Franța «nu numai că nu va obiecta, dar va sprijini o asemenea acțiune». Dumas a spus că Franța ar trebui să fie în primele rânduri în cazul în care o implicare militară străină ar fi considerată necesară pentru a sprijini înlăturarea pericolului de a fi zdrobită mișcarea populară, ceea ce el a denumit «o astfel de dictatură urâtă». El a adăugat totuși că, după ce s-a consultat cu secretarul de stat James Baker III și cu oficialități ale Comunității Europene, a clasat ideea unei intervenții militare franceze directe în România. El a declarat că aceasta «ar pune probleme, deoarece regiunea este în sfera Pactului de la Varșovia»". În articolul publicat în *New York Times* se mai relevă: „Despre ideea formării de brigăzi internaționale care să lupte cu loialiștii lui Ceaușescu, Dumas s-a referit la brigăzile de voluntari din întreaga lume care au ajutat în lupta împotriva forțelor fasciste ale lui Franco, în timpul războiului civil spaniol. El a menționat, de asemenea, că voluntarii au ajutat la eliberarea Franței". Corespondentul din Paris al cotidianului *New York Times* mai menționează: „Eugen Ionesco, dramaturgul născut în România și care trăiește în Franța, a declarat că națiunile occidentale ar trebui să furnizeze arme și muniții armatei române pentru a o ajuta să înfrângă forțele de securitate ale lui Ceaușescu. La o slujbă religioasă în principala biserică ortodoxă românească din Paris, emigranții au insistat ca Franța să trimită arme și muniții".

Luni, 25 decembrie 1989, după-amiaza

La Moscova are loc o conferință de presă, cu participarea lui I. Aboimov, în care se prezintă declarația Ministerului de externe al U.R.S.S.: „În Uniunea Sovietică este urmărită cu cea mai mare atenție evoluția evenimentelor din România prietenă... Recunoscând Consiliul Frontului Salvării Naționale al României, guvernul U.R.S.S., prin Ambasada sovietică la București, menține cu acesta un contact permanent, inclusiv în problemele acordării ajutoarelor de strictă necesitate. Ca urmare, noi stabilim caracterul și amploarea acestuia. În prezent, organele de stat sovietice și organizațiile obștești iau măsuri pentru organizarea furnizării unui asemenea ajutor. Astfel, au fost trimise deja sau sunt gata de expediere transporturi cu medicamente, alimente și alte materiale necesare.

...Convingerea comună a statelor aliate este că poporul român a luat în mâini soarta țării, în ciuda rezistenței înverșunate a forțelor totalitarismului, el va reuși să obțină victoria în lupta pentru libertate și democrație. Tocmai pornind de la aceasta există înțelegere pentru dorința de a evita orice fel de acte colective care ar fi putut să amintească practicile trecutului".

Marți, 27 decembrie 1989

În volumul III al lucrării sale *Verbatim 1988-1991,* Jacques Attali notează pentru ziua de 27 decembrie: „La stăruințele lui Roland Dumas de a interveni în România împotriva oamenilor lui Ceaușescu, care încă amenință, sovieticii refuză, apelând la două argumente ce pot fi rezumate astfel: Consiliul Frontului Salvării Naționale n-a cerut nimic; o intervenție militară ar risca să reînvie litigiile teritoriale privind partea Moldovei recuperată de U.R.S.S. în timpul celui de-al doilea război mondial".

Joi, 28 decembrie 1989, după-amiaza

Președintele Consiliului Frontului Salvării Naționale al României, Ion Iliescu, și primul ministru, Petre Roman, îl primesc pe Evgheni Tiajelnikov, ambasadorul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste la București.

„Cu acest prilej, ambasadorul sovietic transmite președintelui Frontului Salvării Naționale, Ion Iliescu, din partea președintelui Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice, Mihail Gorbaciov, sincere felicitări și asigurări că poporul român va găsi întotdeauna sprijin din partea popoarelor și conducerii Uniunii Sovietice pe drumul său de reînnoire pentru afirmarea cu adevărat a ordinii democratice în România. De asemenea, sunt transmise felicitări primului-ministru, Petre Roman, din partea președintelui Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice, Nikolai Rîjkov".

Acestea sunt, până la cea de a șaptea aniversare a revoluției din decembrie, izvoarele istorice străine despre subiectul intervenția sovietică în România. Deși este indubitabil că scurgerea timpului va scoate la iveală multe alte documente și mărturii, pe baza actualelor surse străine, singurele accesibile la ora actuală, istoria revoluției din decembrie 1989 din România *nu a înregistrat nici o intervenție* militară oficială sau neoficială, nici din partea U.R.S.S., nici a S.U.A. și nici a Franței. În acele zile s-a elaborat mult în Occident pe tema "dreptului la intervenție," ca un domeniu nou, necesar al dreptului internațional. Dar România nu a devenit în zilele de sfârșit de an 1989 terenul de experimentare a noii materii, poporul român fiind lăsat să-și rezolve de unul singur treburile. ■

Pagini dintr-o istorie nescrisă

„SUMANELE" GUVERNULUI

Încă dela sfârșitul lunii Mai, organele de poliție ziză aservite guvernului se străduesc să inscene cu scopul perfid de a împiedica și compromite mari democratice ale țării. Cum era și natural, rezultat toate s'a pus de a curmezișul acestor mișcări inițiate cu caracter oficial, abuzând de Ministerul interne, îndeosebi atmosfera de paroxism în care ra textul său și opiniile de o lege aiuritoare de Siguranță, de arestarea unui număr de inocenți, de scene. Am scăzut printr'o fracție considerabilă a acestor acțiuni de ură îmbinate cu o ieftină

1944-1946

ATENȚIE LA DIVERSIUNEA ANTISEMITĂ

Suntem informați că guvernul intenționează să utilizeze din plin în această campanie electorală diversiunea antisemită.

Anunțăm deocamdată pe toți membrii partidului să se ferească de eventuali agenți provocatori care i-ar îmbia să în sticluiască potrivnice programului nostru, felului nostru de a fi și de a gândi.

Ideea național-țărănistă este o idee democratică, străină de ura de rasă, răsvrătită a șovinismului xenofob și unanim în toate manifestările ei fa

Dacă guvernul are interesul să prezinte raslor aliați opinia publică a țării ca fiind cuprinsă de febra atizată, noi dimpotrivă să ne străduim a o înfățișa calmă, hotărîtă, libertară așa cum este, așa cum o cunoaștem, așa cum o simțim.

Diversiunea antisemită a servit din cele mai vechi timpuri drept piedestal celor mai variate tirani.

Conștiința românească să evite a cădea în cursa care i-se pregătește.

Nu participați IN NICI UN FEL la manifestații cu carac-

MIȘCAREA NAȚIONALĂ DE REZISTENȚĂ

CRISTIAN TRONCOTĂ

„În realizarea scopurilor propuse, inițiatorii organizațiilor au pornit o susținută campanie de propagandă de la om la om și prin manifeste pentru a determina pe de o parte recrutarea de aderenți, iar pe de alta crearea atmosferei favorabile înfăptuirii scopurilor lor criminale. Au constituit, de asemenea, depozite de armament de tot felul și de muniții, pregătind în același timp și atacarea depozitelor militare, pentru completarea înarmării...

Manifestele și tot materialul scris descoperit conturează precis conținutul organizațiilor, obiectivele urmărite:

– răsturnarea regimului democratic și desființarea instituțiilor și reformelor democrate realizate;

– atâtarea împotriva popoarelor sovietice și atacarea armatei roșii;

– dezlănțuirea teroarei împotriva naționalităților conlocuitoare;

– reînceperea prigoanei rasiale.

Acest conținut, conținutul însuși al dictaturii legionaro-antonesciene, folosit și însușit de partidele național-țărănesc – Maniu și național liberal – Brătianu, explică atât apariția acestor organizații subversive, cât și componența lor.

Poporul român, împotriva voinței sale, a făcut experiența regimului bazat pe un asemenea conținut, regimul exploatării și împilării maselor populare, regimul care l-a târât în sângeroasa agresiune din Răsărit...

Eforturile maselor populare, realizările lor democratice, care au făcut dintr-o Românie învinsă, umilită și sărăcită, o țară în plină dezvoltare, privită cu simpatie și ajutată de popoarele iubitoare de pace, au dovedit limpede că interesele poporului sunt: democrația, pacea și buna înțelegere.

De aceea, singura posibilitate pentru vrăjmașii poporului de a reînvia trecutul nu poate fi decât încercarea unei lovituri de forță, pregătirea ei prin organizații subversive, teroriste".

Textul de mai sus l-am desprins din Referatul introductiv întocmit la 28 septembrie 1946 de maiorul magistrat Iorgu

---

În imagini: ziarul *Dreptatea* nega orice legătură a P.N.Ț. cu Sumanele Negre (stânga); organele de siguranță, prin „cârtițele" infiltrate, au încurajat tendințele antisemite ale unor membri ai organizației Haiducii lui Avram Iancu. Reacția ziarului *Dreptatea*, cotidianul P.N.Ț., era justificată (dreapta)

Popescu, procuror instructor militar pe lângă Curtea Marțială a Corpului 2 Armată, prin care se propunea ca dosarul cu cele 147 persoane să fie înaintat, prin Direcția Justiției Militare, Ministerului de război pentru a desemna un procuror militar general special și a învesti Curtea Militară de Casare și Justiție. Era un prim pas spre procesul Mișcării Naționale de Rezistență, ce s-a desfășurat în luna noiembrie 1946. Pasajul de mai sus ne oferă și cheia acțiunii întreprinse de autorități, scopurile politice cărora li se subordonează măsurile contrainformative și de poliție desfășurate deja și care aveau să ghideze și cursul justiției. Iar din tonul folosit, putem înțelege mai bine atmosfera, „noul spirit" care guverna în România.

Despre Mișcarea Națională de Rezistență s-a vorbit mult în anii de după 1989, cel mai adesea cu multă pasiune. Lucru explicabil, dacă ținem cont de faptul că, în timpul regimului comunist, participanții la mișcare erau considerați „bandiți" și „dușmani ai poporului". Acțiunea de reconsiderare, de după decembrie 1989, nu a fost, întotdeauna, caracterizată de obiectivitatea necesară demersului științific, trecându-se sub tăcere contradicțiile mișcării. Tendința – atât de veche la noi – a fost de a-i transforma pe absolut toți participanții în eroi puri și neprihăniți ai luptei anticomuniste.

Ne-am propus, în paginile ce urmează, să prezentăm o serie de documente la care am avut acces și care, sperăm, vor contribui la conturarea unei viziuni veridice și reale despre Mișcarea Națională de Rezistență.

Înainte însă de a prezenta, în linii mari, organizațiile implicate și acțiunea polițienească prin care au fost capturate (atât cât am putut-o reconstitui) sunt necesare câteva precizări privind originea Mișcării Naționale de Rezistență.

Îndemnul, sprijinul și complicitatea lor

Pentru prima oară, ideea unei rezistențe armate organizate față de ocupantul sovietic s-a pus la începutul anului 1944. Apropierea armatei roșii de granițele țării a determinat organizarea unor nuclee înarmate de rezistență în Bucovina și nordul Moldovei, care urmau să treacă la lupta de partizani în momentul în care erau depășite de înaintarea trupelor sovietice. După 23 august 1944, România devenea un aliat al Națiunilor Unite, deci inclusiv al U.R.S.S. În această calitate, organizarea unei mișcări de rezistență nu mai avea vreun temei juridic legal. Orice asemenea tentativă putea fi considerată de U.R.S.S. ca un act formal de ostilitate. Pe de altă parte însă, intențiile Moscovei de a impune un regim comunist în România au devenit, foarte curând, mult prea evidente pentru a nu provoca o reacție de apărare din partea românilor. Nu trebuie ignorat faptul că sentimente antirusești și anticomuniste existau de multă vreme în societatea românească. Dar cum sprijinirea pe față a unei mișcări de rezistență înarmată nu era posibilă, forțele politice, au preferat să acorde un sprijin tacit unor inițiative, să le spunem așa, „particulare". Acestea nu au depășit, până în 1946, stadiul de strângere a armelor și muniților și de răspândire a unor manifeste. În fond, la fel proceda și tabăra cealaltă, cea comunistă. Doar că, profitând de sprijinul decisiv al Moscovei, comuniștii și-au putut impune voința, acuzându-i pe ceilalți că unelteau contra intereselor poporului.

Procesul din noiembrie 1946 reprezintă și prima încercare deschisă de compromitere și interzicere a partidelor politice istorice. Ea a îngrijorat și pe observatorii occidentali, așa cum cititorii revistei *Magazin istoric* au aflat deja din pasajele prezentate în avanpremieră editorială din cartea doamnei Elizabeth Hazard *(Magazin istoric,* nr. 5-9/1996). Dar și pe liderii respectivelor partide. Din acel moment s-a luat decizia de a scoate din țară o serie de personalități politice, care să poată organiza în Occident o mișcare de rezistență.

Cele patru organizații implicate în procesul din noiembrie 1946 au fost: Mișcarea Națională de Rezistență, Haiducii lui Avram Iancu, Grupul Înarmat Sinaia și Graiul Sângelui. Din cei 147 de învinuiți, 36 nu fuseseră încă depistați în momentul redactării Ordonanței definitive, la 7 noiembrie 1946. Doar 90 de persoane au fost inculpate, restul fiind disjunși în alte cauze sau clasați înainte de deschiderea acțiunii penale.

Din lista celor 147 învinuiți inițial rezultă o componență foarte variată a participanților: subofițeri, ofițeri și generali, intelectuali, studenți, dar și muncitori, chiar elevi. Adeziunea inclusiv a unor cadre de poliție la mișcarea de rezistență îngrijorase autoritățile. Nu întâmplător, în „Planul operațiunilor pe care Direcția Generală a Poliției trebuie să le efectueze în vederea participării la pregătirea alegerilor", elaborat în iulie 1946, se prevedea, la primul punct: verificarea întregului aparat polițienesc, sub raportul capacității

profesionale şi ataşamentului politic.

Scopul şi obiectivele organizaţiilor descoperite erau prezentate într-un limbaj ce poate fi caracterizat de-a dreptul stalinist. Să mai citǎm o mostră din ordonanţa definitivă pe lângă textul de la începutul articolului: „Vrăjmaşii poporului, pentru a reînvia trecutul, au încercat o lovitură de forţă, pregătind-o prin organizaţiuni subversive teroriste. De aceea, găsim în aceste organizaţiuni pe lângă aventurieri condamnaţi pentru fapte de drept comun, amatori de dictatură, beneficiari şi susţinători ai dictaturii înmormântate, moşieri, bancheri, industriaşi, legionari şi, mai ales reprezentanţi ai celor două partide istorice, P.N.Ţ. şi P.N.L. Aceştia au fost înlăturaţi de la conducerea treburilor statului prin acţiunea maselor populare, unii de la început, iar cei din P.N.Ţ. şi P.N.L. atunci când poporul a văzut că dictatura antonesciană nu ar fi putut fi instaurată, nu s-ar fi putut guverna, nici împinge la războiul cel mai sângeros şi dezastruos fără îndemnul, sprijinul şi complicitatea lor".

Legionarii refuză colaborarea

Dar din cine erau formate, cum apăruseră, ce îşi propuseseră şi ce reuşiseră să facă respectivele organizaţii? Să le examinăm pe rând.

Imediat după 23 august 1944, din iniţiativa Partidului Naţional-Ţărănesc, s-au format Batalioanele de voluntari „Iuliu Maniu", a căror misiune era să sprijine armata română în acţiunea de eliberare a Transilvaniei ocupate. În realitate însă, pe fondul rezistenţei opuse de populaţia maghiară la reinstalarea autorităţilor române, dar şi din dorinţa de a răzbuna crimele comise de autorităţile maghiare de ocupaţie, voluntarii au săvârşit alte abuzuri şi crime. Cum nici

Contraamiralul Horia Măcellariu (în uniformă de gală, când era doar căpitan-comandor)

sovieticii nu doreau încă să permită administraţiei româneşti să revină în teritoriul cedat prin dictatul din august 1940, păstrându-l ca element de şantaj politic, la cererea insistentă a generalului Vinogradov, unităţile de voluntari au fost desfiinţate prin ordinul Marelui Stat Major al armatei române nr. 71215 din 12 noiembrie 1944.

Unul dintre comandanţii de batalion, Gavrilă Olteanu, urmărit de justiţie, s-a ascuns în Transilvania. La 1 decembrie 1944 – potrivit unui document elaborat de mişcarea lui, dar s-ar putea ca data să fi fost aleasă pentru valoarea sa simbolică –, sau potrivit anchetei la începutul anului 1945, împreună cu Dumitru Ştefanţă, Niculae Paliacu şi alţii, în casa lui Marius Pop din Năsăud, au înfiinţat organizaţia Haiducii lui Avram Iancu – Divizia Sumanelor Negre. Cel puţin aşa declarau cei implicaţi. În acelaşi document, referatul introductiv din 28 septembrie 1946, mai găsim o versiune: organizaţia s-a înfiinţat în aprilie 1945, în locuinţa lui Constantin Crăciun, dispărut, care activase în secţia de informaţii a Marelui Stat Major român, în comuna Coşna, judeţul Câmpulung – Bucovina. Ne este imposibil, în actuala fază de documentare, să spunem cu precizie care variantă este cea corectă. Nu este exclus ca apariţia organizaţiei să fi fost rodul mai multor întâlniri conspirative. Oricum, nu lămurirea unor asemenea detalii constituia preocuparea organelor de anchetă.

Principalele obiective ale organizaţiei erau: discreditarea permanentă a guvernului şi a acţiunilor întreprinse de acesta, organizarea rezistenţei armate şi pregătirea acţiunilor de partizani, ce urmau să fie declanşate în clipa izbucnirii războiului dintre foştii aliaţi (a fost anticipat un asemenea moment, pentru 15 iunie 1945 şi s-au şi întreprins acţiuni de pregătire, dar, cum ştim foarte bine, al treilea război mondial nu s-a mai declanşat), iar în perspectivă lupta pentru graniţe până la Nistru. Existau însă şi manifestări xenofobe şi antisemite. Se vorbea de o „Românie a românilor", de lupta împotriva evreilor şi a ungurilor. Asemenea obiective, colaborarea cu foste elemente legionare, tonul folosit în manifestele tipărite şi răspândite au dăunat mişcării. Mai ales Partidul Naţional Liberal s-a distanţat de această mişcare, reprezentanţi ai acestuia reproşându-le emisarilor Haiducilor lui Avram Iancu tonul antisemit al manifestelor. De altfel, la 24 ianuarie 1946 Gavrilă Olteanu a conceput o scrisoare către mişcarea legionară, înmânată prin reprezentanţii acesteia din judeţul Hunedoara, în care le solicita participarea la un bloc al forţelor naţionale. Potrivit unei Note redactată la 31 mai 1946 de către S.S.I., între actele confiscate se afla şi un răspuns al lui Nicolae Petraşcu, locţiitorul lui Horia Sima, care refuza colaborarea pentru că fusese dat un comunicat al Ministerului de interne prin care se promitea tuturor legio-

narilor care se desolidarizau de mişcare că aveau să fie liberi şi neurmăriţi. Comuniştii câştigaseră în lupta pentru captarea legionarilor.

„Nu poate prezenta pericol"

Emisarii lui Gavrilă Olteanu au căutat să stabilească legături directe cu liderii partidelor istorice. Dumitru Ştefănţă l-a vizitat pe Iuliu Maniu în iulie 1945, apoi în august 1945, când i-a dus o scrisoare de la Gavrilă Olteanu şi planul de luptă nr. 1, apoi în ianuarie 1946. Maniu s-a arătat mirat de faptul că a fost abordat în mod direct şi a evitat să se angajeze personal, îndrumându-l către alţi membri ai partidului (N. Penescu, Ilie Lazăr). Aceştia au trimis sume de bani pentru nevoile organizaţiei.

După mai multe încercări, Dumitru Ştefănţă a reuşit să ajungă în ianuarie 1946 până la Constantin Bebe Brătianu, secretarul general al P.N.L. Aşa cum am văzut, conţinutul antisemit al manifestelor organizaţiei a determinat o rezervă pronunţată din partea liderilor liberali. Totuşi, Dumitru Ştefănţă a mai păstrat unele legături – la insistenţele lui, mai ales – cu Radu Vâlsănescu, secretarul lui Dinu Brătianu, preşedintele P.N.L., şi cu Mihail Fărcăşanu.

Tot Dumitru Ştefănţă a luat legătura şi cu generalul Aurel Aldea, căruia i-a prezentat intenţiile organizaţiei Haiducii lui Avram Iancu, în septembrie 1945. La 9 mai 1945, la o nouă întâlnire cu reprezentanţii Mişcării Naţionale de Rezistenţă, s-a precizat mai clar zona de acţiune a organizaţiei H.A.I., în contextul pregătirilor ce se făceau pentru – credeau participanţii – iminenta izbucnire, în iunie 1946, a războiului dintre sovietici şi anglo-americani.

Legătura H.A.I. cu Mişcarea Naţională de Rezistenţă se ţinea şi prin generalul Gheorghe Mosiu, din Cluj. Este adevărat, acesta îi spusese lui Dumitru Ştefănţă, la prima lor întrevedere: „nu vei schimba dumneata niciodată ordinea din România", dar a acceptat să colaboreze cu ei.

În ceea ce priveşte organizarea Haiducilor lui Avram Iancu – Divizia Sumanelor Negre, Referatul introductiv din 28 septembrie 1946 preciza: „Primul nucleu constituit s-a lărgit după tehnica conspirativă, ajungând la un lanţ de formaţiuni de acelaşi fel, în care militau subversiv civili şi militari, cu prize politice în interior şi în afară, coordonată de Gavrilă Olteanu, care se intitula «comandant»". Potrivit declaraţiilor date la anchetă, la 10 mai 1946 organizaţia dispunea de trei divizii, plus încă două în curs de organizare. Dintr-o circulară trimisă de Comandamentul organizaţiei către Regiunea Mureş, aflăm că structura de luptă era formată din grupă, banderie, stol, ceată, centurie, pâlc (cruce).

Activitatea practică a organizaţiei s-a limitat la organizarea şi pregătirea pentru momentul mult aşteptat al conflictului dintre sovietici şi anglo-americani. S-au identificat poieni potrivite pentru aterizări sau desantări, obiectivele vizate să fie atacate, s-au creat depozite de alimente şi muniţii. Pentru momentul intrării în luptă fusese pregătită şi o „Proclamaţie către Ţară". De asemenea, s-au tipărit manifeste. Ele au fost răspândite printre studenţi, în restaurante, cinematografe sau din avion, de celebra Smaranda Brăescu (*Magazin istoric*, nr. 4/1996).

În fond, chiar căpitanul Nicolae Dumitrescu, comandantul Legiunii de jandarmi Năsăud – personaj asupra căruia vom reveni – nota în Nota informativă nr. 414, pe care o semna la 24 iulie 1945: „În prezent, organizaţia nu poate prezenta pericol efectiv la siguranţa de stat". ■

(Va urma)

CĂRŢI SOSITE LA REDACŢIE

• **Neculai Moghior, Ion Dănilă, Leonida Moise – FERDINAND I, CUVÂNT PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI ROMÂNESC.**

Editura Metropol, 1994, 234 pp.: documente, însemnări, cuvântări din anii când s-a pregătit şi s-a înfăptuit Marea Unire de la 1 Decembrie 1918.

• **Maria, Regina României – ÎNSEMNĂRI ZILNICE. DECEMBRIE 1918-DECEMBRIE 1919. VOL. I** (traducere de **Valentina Costache, Sanda Racoviceanu;** îngrijire de ediţie, introducere şi note de **Vasile Arimia**).

Editura Albatros, Bucureşti, 1996, 426 pp., 8 000 lei: mărturii despre o perioadă importantă din istoria noastră, cea a Conferinţei de pace de la Paris şi a recunoaşterii internaţionale a României Mari.

• **Petru Russăndilar – HURMUZĂCHEŞTII ÎN VIAŢA CULTURALĂ ŞI POLITICĂ A BUCOVINEI.**

Editura „Glasul Bucovinei", Iaşi, 1995, 230 pp., 4 500 lei: lucrarea, apărută în colecţia „Istorie şi civilizaţie", reconstituie trecutul unei familii româneşti cu vechi tradiţii.

• **VIAŢA ŞI MOARTEA LUI ION ANTONESCU. ALMANAH ISTORIC (50 ANI DE LA MOARTEA MAREŞALULUI).**

Editura Tess-Expres, 1996, 225 pp.: sunt strânse la un loc mărturii şi documente, unele publicate deja şi în paginile *Magazinului istoric*.

• **Ion Dumitriu-Snagov – RELAŢIILE STAT-BISERICĂ.**

Editura Gnosis, Bucureşti, 1996, 188 pp.: cartea –sponsorizată de Centrul Internaţional Ecumenic pentru dialog spiritual – abordează o temă mai puţin cercetată la noi până acum.

• **Episcop Gherasim al Râmnicului – UN SFÂNT PRINTRE OAMENI.**

Editura Sf. Episcopii a Râmnicului, Râmnicu Vâlcea, 1996, 94 pp.: viaţa şi texte ale Sfântului Ierarh Calinic Cernicanul.

Pagini de istorie academică

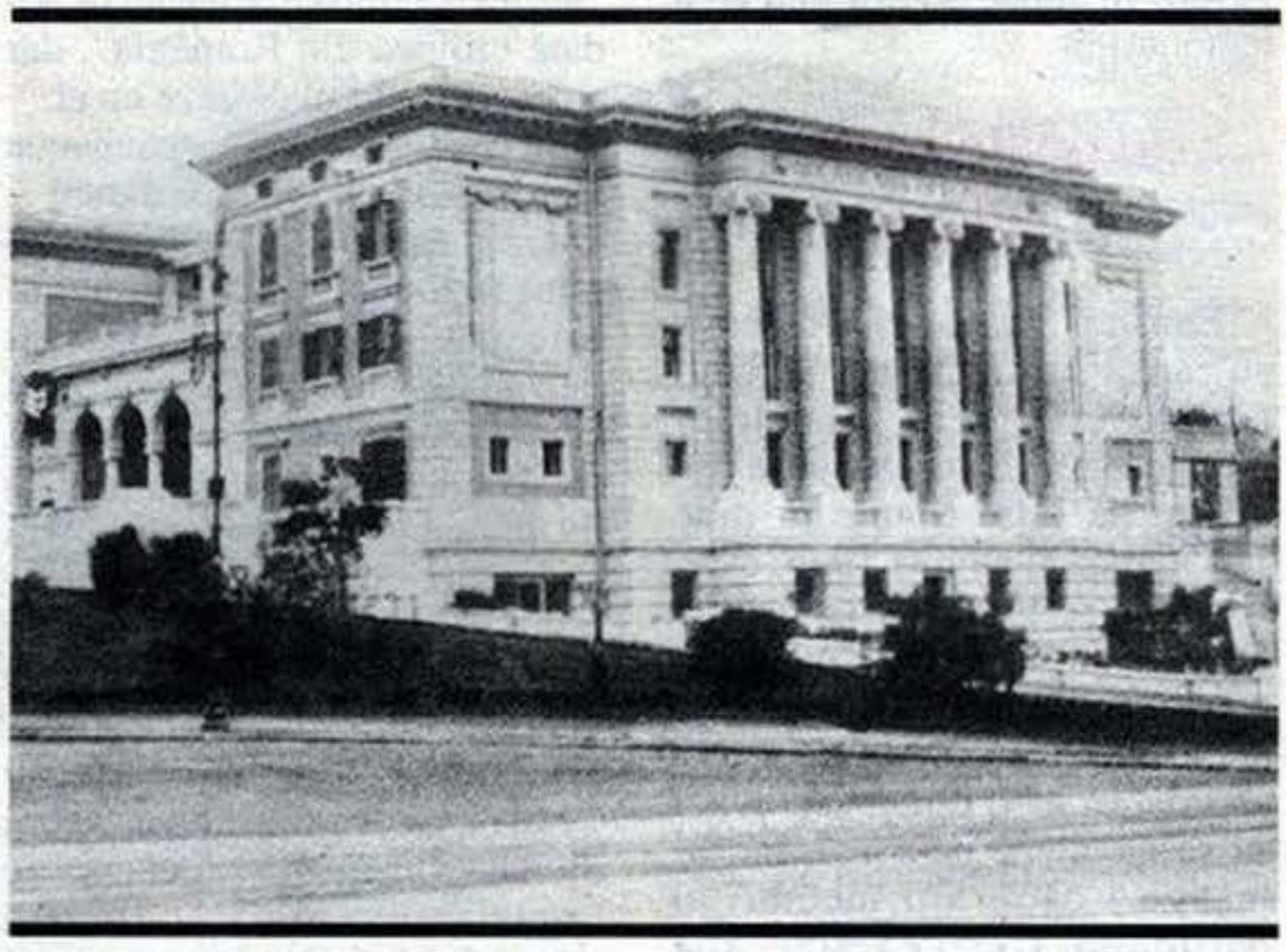

28 FEBRUARIE 1931.

MUSSOLINI SUSȚINE

ȘCOALA ROMÂNĂ DIN ROMA

● Ostași, coloni și paznici ● Lacrimi pentru Vasile Pârvan ● Banca Națională a României dobândește eternă recunoștință ● Vizita regelui Victor Emmanuel III ● „Voi fi cu totul altul...“ ● Corifeii științei istorice din Valle Giulia

Cercetând fondul Emil Panaitescu *(Magazin istoric,* nr. 8-11/1996) de la Arhivele Naționale ale României – Direcția Arhivelor Istorice Centrale, am parcurs și un dosar cu documente – în majoritate *inedite* – privind Școala Română din Roma. Ne vom opri asupra câtorva, prezentând cititorilor unele pagini din cronica – încă nescrisă – a acestui for de cultură.

Școala Română din Roma și-a început activitatea la 1 noiembrie 1922, ca institut academic subvenționat de statul român, pentru a sprijini specializarea unor tineri cu studii superioare în domeniile istoriei, arheologiei, arhivisticii și, ulterior, arhitecturii și artelor.

Erau selecționați absolvenți ai universităților din București, Iași, Cernăuți și Cluj. În primul an, au fost patru cursanți ai școlii, între care și Emil Panaitescu – viitorul ei director – numărul acestora sporind apoi, an de an.

Primele documente din acest dosar sunt rapoartele celui dintâi director al Școlii (organizatorul și sufletul ei, de fapt), Vasile

În imagine: Școala Română din Roma la inaugurare (fotografie din *L'Illustration*); și imagine de la festivitățile din 10 ianuarie 1933: B. Mussolini ①, condus de Em. Panaitescu ②, D. Gusti ③ și St. Popescu ④, directorul *Universului*, părăsește institutul academic român din Valle Giulia.

IOAN LĂCUSTĂ

Pârvan, prezentate, anual, conducerii Academiei Române și publicate, ulterior, în *Analele* acesteia.

Încă din primul raport, din 28 mai 1923, Pârvan consemnează buna primire de care s-au bucurat membrii Școlii Române în lumea științifică din capitala Italiei.

„Școala noastră de la Roma – arăta el – a avut de la început favoarea excepțională de a fi foarte călduros primită, atât de institutele și învățații italieni de meseria noastră, cât și de cele trei școli similare, franceză, engleză și americană. Bibliotecile tuturor acestor instituții ne-au fost puse în cel mai amical chip la dispoziție, iar membrii școalei noastre au fost regulat invitați la comunicările științifice importante ce se făceau în acele institute străine".

Printre cei apropiați Școlii Române erau profesorul Jérôme Carcopino, de la Universitatea din Paris, directorul Școlii Franceze din Roma, și Roberto Paribeni, directorul Muzeului Național Roman și directorul general al săpăturilor din Latiu.

Paribeni a fost, de altfel, și cel care a deschis, la 23 februarie 1924, seria conferințelor Școlii Române, cu un discurs pronunțat în latină și din care reținem aceste calde cuvinte la adresa românilor (traducere Ștefan Bezdechi): „Latin, voi vorbi latinește unor latini. Pe malurile îndepărtate ale fluviului Danubiu, lângă țărmurile de la marginea Pontului, a răsunat acest grai și tot el înviorează acum vitezele piepturi.

Am cercetat istoria voastră, Roma v-a așezat ca ostași, coloni și paznici la marginea împărăției; voi ați păstrat neștirbită credința, ați pecetluit-o de atâtea și atâtea ori cu sângele vostru; când împărăția se clătina, spre a se prăbuși curând sub ruinele sale, când era aproape să fie îngropată, iar pomenirea despre ea se pierduse, voi, de-a lungul veacurilor întunecoase, împotriva neamurilor năpraznice și haine, care vă năpădeau din toate părțile, în războaie îndelungate, în timpul robiilor celor mai crunte și în mijlocul sărăciei celei mai cumplite și amenințați cu pierderea întregului vostru neam, ați pomenit mereu statornica voastră credință.

Niciodată n-ați lăsat în uitare artele frumoase, nici pravilele prea sfinte. Dar, în sfârșit, ați căpătat răsplata credinței voastre. După ce ați scuturat robia înjositoare a turcilor și v-ați întemeiat țara cu noroc, acuma după

AUDIENȚA DE LA MUSSOLINI

EMIL PANAITESCU

La 28 februarie ora 6.30 (18.30) am avut o audiență la șeful guvernului italian, Benito Mussolini.

A fost o audiență care, prin vioiciunea și căldura conversației, ca și prin spiritul de uimitoare repeziciune a lui Mussolini în a întreba și a impune răspunsuri repezi și precise merită să fie scrisă și cunoscută și de oamenii de conducere spirituală și politică de la noi.

Am cerut audiență miercuri, 25 februarie, prin intermediul domnului ministru d. Ghica. Joi, 26 februarie dimineața, am avut telegrama șefului de cabinet, Beer, prin care mă anunța că voi fi primit sâmbătă, 28 februarie, la ora 6.

Scopul audienței: să-i mulțumesc pentru sprijinul dat Școlii noastre de la Roma, să-i prezint ultimele două volume din publicațiile Școlii, *Ephemeris Dacoromana,* IV și *Diplomatarium Italicum,* II.

Am ajuns la Palazzo Venezia cu telegama prin care eram anunțat că voi putea fi primit – ca act de identitate. Fusesem anunțat s-o prezint la cerere.

De-asupra bibliotecii Institutului de arheologie și artă din Palazzo Venezia, intrarea la B. Mussolini este foarte simplă și sobră.

Un simplu ușier te primește și te introduce într-un salon de așteptare din quattrocento. Mai așteptau să fie primite încă trei persoane la sosirea mea. Cea mai desăvârșită liniște, nici o forfotă, nici o mișcare. A fost primit înaintea mea un deputat și la ora 6.30 am fost condus prin alte două mari saloane până la ușa salonului unde primește audiențele Mussolini. Ușa se deschide și nu se poate să rămâi neimpresionat de imensitatea și rigiditatea salonului care ți-a fost deschis. Trebuie însă repede să te reculegi și să cauți în fundul acestei uriașe săli (pe vreme când Palazzo Venezia era ambasada austriacă, această sală servea pentru jocul de tenis),

războiul din urmă vi s-au înapoiat și frații pe care soarta îi supusese unei domnii străine.

Să vă trăiască țara împodobită cu roade, bucurându-se de pace, rodnică în cetățeni de ispravă. Să înflorească prin toate artele, să strălucească prin faima scrisului, și să-și câștige vază în fața celorlalte popoare".

După moartea lui Pârvan (26 iunie 1927) conducerea Școlii a fost încredințată lui G.G. Mateescu (1892-1929) fost conferențiar de istorie antică și epigrafie la Universitatea din Cluj.

La 26 aprilie 1928, G.G. Mateescu organizează o adunare comemorativă în amintirea lui Pârvan, la care participă miniștrii României la Roma și Vatican, directorii școlilor americană, germană, suedeză, engleză, franceză, olandeză, cehoslovacă, ungară și poloneză, cadre universitare, reprezentantul mareșalului Badoglio, șeful Marelui Stat Major italian.

În 1929, la conducerea Școlii este numit Emil Panaitescu.

Una dintre principalele sale preocupări a fost definitivarea lucrărilor de construcție a sediului Școlii, care funcționa încă într-un apartament închiriat.

În semn de prețuire a activității desfășurate de membrii Școlii și în virtutea relațiilor tradiționale de amiciție cu România, „Comuna Roma" – prin prințul Boncompagni, guvernatorul orașului – a oferit instituției de cultură română un teren de 5 000 metri pătrați, situat în Valle Giulia, pentru ridicarea unui local propriu. Planurile construcției au fost făcute de arhitectul Petre Antonescu, iar lucrările au început încă din vremea directoratului lui Pârvan.

Statul român, abia ieșit din primul război mondial, era lipsit însă de fondurile necesare ridicării edificiului. *„În locul lui* – arată Pârvan într-un raport din 11 iunie 1925 – *și-a luat această nobilă, dar costisitoare sarcină, Banca Națională a României, care încă din anul trecut a fixat o sumă importantă pentru începerea lucrărilor și a însărcinat pe dl. arhitect Petre Antonescu cu facerea planurilor.*

Cât privește hotărârea frumoasă a Băncii Naționale, cred că nu numai eu personal, ci Academia Română în întregul ei, e bine să exprime înaltei instituții financiare toate felicitările și mulțumirile pentru nobila deciziune ce a luat de a construi

în colțul stâng masa la care, în picioare, Mussolini, răsfoind un ziar, te invită: „Venga professore, venga".

Glasul de încurajare a avut ecou. M-am apropiat, i-am prezentat volumul și i-am mulțumit pentru sprijinul cald avut de către Școala noastră de la învățații italieni, de la autoritățile italiene și, în special, de la el însuși, care a intervenit personal să înlăture dificultățile avute la construirea noului edificiu. I-am arătat că mulțumirea noastră cea mai mare ar fi dacă la inaugurarea noului edificiu ar putea să participe personal. Un scurt: vin – „vengo".

– E frumos edificiul d-voastră, e foarte reușit, dar când intrați odată înăuntru!?

Am spus că sperăm să intrăm la sfârșitul anului 1931 și inaugurarea cred că am putea s-o facem în primăvara lui 1932.

Continuu în picioare, răsfoia volumul *Diplomatarium Italicum*, II, prezentat de mine, mă întreba asupra organizării și activității Școlii, asupra relațiilor cu celelalte instituții similare din Roma și de-odată îmi zise.

– Dar edificiul nou rămâne numai pentru Școala (Accademia) voastră, căci terenul nu poate fi dat pentru o altă destinație și puneți acolo sus Accademia Romena, nu Accademia di Romania. (Probabil se gândea la numele Accademia d'Italia, creată de el).

Accademia di Romania este numele italienesc pe care V. Pârvan l-a dat Școlii noastre de la Roma la început. Nu va fi însă nici o greutate să facem schimbarea propusă.

Convorbirea devenea tot mai intimă, mă întrebă de biblioteca noastră și astfel am găsit prilejul să-i spun că guvernul italian, cu ocazia inaugurării, ar face pentru biblioteca Școlii noastre un dar de cărți italiene, de arheologie, de artă și de literatură italiană, ar face un act de prietenie care n-ar rămâne fără ecou în țara noastră.

Răspunsul a fost repede:

– Și, da, cu trei luni înainte de inaugurare d-ta vii la mine cu o listă a cărților de specialitate care vă trebuie.

Am mulțumit și am adăugat că atunci inaugurarea noului nostru edificiu poate deveni o frumoasă manifestare a amiciției italo-române. Și, spre a nu pierde momentul imediat, am adăugat că dacă ar putea veni și regele nostru la această inaugurare, bucuria noastră ar fi și mai deplină. Îmi dau însă seama că aceasta depinde de multe alte circumstanțe, de bunele raporturi dintre cele două țări.

Răspunsul lui Mussolini: „Da, raporturi bune între cele două țări, nu însă numai în sens diplomatic, raporturi de amiciție. Pe regele d-voastră îl cunosc, persoană simpatică, a fost aici la mine, mi se pare de vreo două ori. Pare că încearcă și el un guvern..." Și cu gestul arăta un guvern în sensul guvernării forte.

pe cheltuiala ei localul Şcolii Române din Roma".

Cuvinte de recunoştinţă pentru Banca Naţională a României are şi Emil Panaitescu, care într-un raport către Academie arăta, la 18 mai 1931: *„Edificiul nou este foarte reuşit arhitectonic şi deseori, de la oameni autorizaţi, am auzit la Roma aprecierile cele mai elogioase pentru opera d-lui arhitect P. Antonescu.*

Banca Naţională a României îşi dobândeşte un titlu de eternă recunoştinţă de la toţi slujitorii culturii româneşti pentru nobila şi generoasa operă pe care cu atâta străduinţă şi atât de frumos a adus-o la îndeplinire. Ţin să amintesc că Banca Naţională are intenţia să-şi desăvârşească darul luând asupra sa şi cheltuiala întregului mobilier al noului edificiu" (Magazin istoric, nr. 1/1996).

De bunul mers al lucrărilor Şcolii Române se interesa, îndeaproape, şi şeful guvernului italian, Benito Mussolini.

Un document *inedit* din acelaşi dosar, conţine o mărturie deosebit de semnificativă: întrevederea pe care Mussolini i-a acordat-o directorului Şcolii Române de la Roma, la 28 februarie 1931 (un fragment din notaţiile lui Em. Panaitescu referitoare la această audienţă publicăm în pp. 29-30).

Mussolini a ţinut să fie prezent la festivitatea inaugurării noului local al Şcolii Române.

Aceasta a avut loc la 10 ianuarie 1933, orele 11.00. Pe lângă şeful guvernului italian, mai erau prezenţi Ercole Francesco, ministrul educaţiei naţionale, Federtoni, preşedintele Senatului, academicieni, diplomaţi din Roma, ş.a., în total peste

Dumitru Tudor *(1908-1984), într-un raport din 10 aprilie 1934: „Am cercetat numeroasele muzee începând, chiar din prima săptămână, cu cel al Vaticanului, pentru care aveam încă de pe băncile liceului o deosebită atracţie şi dorinţa de a-l vedea. Nu-l credeam aşa de încărcat. O caracteristică a mai multor muzee de aici e şi această vastitate, care plictiseşte nu numai pe vizitatorul grăbit dar şi pe cercetător. Mi-a plăcut mult organizarea muzeelor capitoline. Columna lui Traian nu mi s-a părut interesantă, decât în momentul când am putut-o urca cu ceilalţi colegi".*

Nicolae Corivan *(1904-?), într-un raport din aprilie 1934, îşi exprimă admiraţia pentru „Roma antică, Roma imperială". Iar dintre monumentele ei – pentru Columna Traiană. „Despre această epopee, mai mult românească, decât italiană şi poate chiar latină, despre care învăţăm în clasele primare, în liceu, la universitate, şi pe urmă ajungem şi noi s-o predăm la rândul nostru în şcoli, venind la Roma mi-am dat seama ce puţin cunoaştem". Urmărind mulajele după Coloană, a putut înţelege „în etape succesive şi coordonat întreaga desfăşurare a campaniilor războinice în care e dată atât de sugestiv atât gloria romană, simbolizată în persoana lui Traian, cât şi vitejia şi tragedia lui Decebal".*

Dumitru Bodin *(1904-1978), într-un raport datat „Ziua Învierii, 1934", notează că monumentele Romei sunt „atât de grandioase toate, încât nici nu mă mai impresionează. Oraşul l-am colindat în lung şi-n lat, pe străzile principale, ca şi pe uliţele cele mai obscure. Pe cele dintâi e lumină şi pe celelalte putoare; peste tot zarvă şi rufe ude la ferestre...*

În Facultatea de litere din Roma se remarcă, dintre profesori, Rossi şi Bertani, restul nişte flecari. Studenţii sunt mai slab pregătiţi decât românii, corespunzători lor. Cea mai mare parte din timp sunt folosiţi de regim la festivităţi şi sporturi; e şi natural".

În general, „activitatea politică dăunează elitelor culturale. Şi, în viitor, cred că Italia va suferi sub acest aspect".

Ion I. Russu *(1911-1984), într-un raport datat „Învierea Domnului 1934", consemnează despre întâlnirea sa cu Occidentul: „Ceea ce izbeşte mai puternic pe un strein în Occident sunt realizările marilor culturi, în care firul continuităţii istorice şi-a păstrat unitatea şi, deşi azi nu mai putem vorbi de un evoluţionism în sensul celui de la jumătatea secolului trecut şi nu mai putem privi devenirea istoriei ca un singur drum, trebuie să recunoaştem în spiritul european o îmbinare a unei realităţi istorice concrete cu una spontană, singulară, momentană, care au produs aceste ansambluri de moravuri, idei, gusturi şi norme...*

[Noi, românii], văzând clar straniul complex de biologie şi etic, de istorie şi utopie, de viaţă şi spirit care alcătuieşte tabloul existenţei europene, cred că ne-am putea dirigui viaţa cu mai mult succes".

Emil Condurachi *(1912-1987), într-un raport din 31 decembrie 1935: A sosit mai târziu la Roma deoarece, „terminând serviciul militar de-abia la 1 noiembrie 1935, mi-a trebuit oarecare timp pentru căpătarea actelor necesare eliberării paşaportului".*

Este interesant „în ramura arheologiei antice şi creştine", cercetând muzeele cu astfel de vestigii. Pregăteşte, la sugestia profesorului C. Cecchelli, de la catedra de arheologie creştină a Facultăţii de litere, „o monografie asupra basilicii St. Agnese fuori la mura, ridicată în sec. IV de Constantin cel Mare pe mormântul martirei[1] şi reparată în sec. V şi VII de către papii Symmachus şi Honorius I".

---

[1] Sfânta Agnese, fecioară martiră din sec. IV. Născută într-o familie de prim rang din Roma, era de o frumuseţe remarcabilă. În 303, în timpul persecuţiilor ordonate împotriva creştinilor de împăratul Diocleţian, Agnese, în vârstă de 13 ani, a fost adusă în faţa prefectului Romei şi silită să-şi abjure credinţa creştină. A fost trimisă într-un local de prostituţie, dar printr-un miracol şi-a păstrat castitatea. A fost condamnată la moarte. Sărbătoarea sa este, în calendarul catolic, la 21 ianuarie.

300 persoane după cum consemnează presa vremii.

Din România veniseră D. Gusti, ministrul instrucțiunii publice, doi reprezentanți ai Băncii Naționale a României, o delegație de universitari și ziariști, între care și Stelian Popescu, directorul ziarului *Universul.*

În cuvântările lor, D. Gusti evocă tradițiile legăturilor româno-italiene, Fr. Ercole se referă la semnificația unei Școli Române în Roma, iar Emil Panaitescu mulțumește șefului guvernului italian pentru sprijinul acordat. „Rămâneți în inima noastră – declară el – fiindcă noi am simțit că ceea ce ați făcut pentru noi pornea din inima voastră".

Anunțând inaugurarea localului Școlii Române, ziarul parizian *Le Temps,* din 5 ianuarie 1933, consemna faptul că B. Mussolini donase personal 50 000 lire italiene și mai multe cărți.

Deși nu a participat la festivitatea oficială a inaugurării, regele Italiei, Victor Emmanuel III – după cum scrie *L'Illustration* din 21 ianuarie 1933 în reportajul consacrat evenimentului – a vizitat, cu titlu particular, pe 9 ianuarie, noua clădire, întreținându-se cu membrii Școlii.

Să reținem că, atunci, în 1933-1935, se instruiau la Roma, între alții, viitori istorici de seamă, precum I.I. Russu, D. Tudor, D. Bodin, N. Corivan, D. Berciu, Emil Condurachi.

Ce însemna pentru aceștia, ca și pentru toți cei care au beneficiat de sprijinul Școlii Române, contactul lor cu Roma? O mărturisea într-un raport confidențial către Emil Panaitescu, la 30 decembrie 1935, D. Berciu: „La capătul celor doi ani încheiați aici, voi fi cu totul altul...

[Roma cu viața ei] trimilenară, neîntreruptă, prin măreția sa ne va influența în acțiunea noastră și în felul de a vedea. Aici, clasicitatea romană și apoi greco-romană ne va obișnui cu măsura și simplicitatea". ■

COPERTELE

①② Comori ale picturii universale, păstrate în mari muzee și datorate unor maeștri ai penelului, prezentați în **McGraw-Hill Dictionary of Art. Coperta** ① Scenă de iarnă, tablou de pictorul olandez Hendrick Avercamp (1585-1634), National Gallery din Londra. **Coperta** ② **Nașterea Domnului**, de Federico Barocci (1528-1615), aflată la Galeria Ambrosiană de pictură din Milano (**Istoria în albume,** p. 47)

③ Confruntări armate ruso-austro-turce în deceniul opt al veacului XVIII, în litografii de epocă. Bătălie navală în Marea Neagră **(sus)** și lupta de la Focșani **(detaliu);** lucrări de T. Tratten și, respectiv, F. Müller, aflate în Colecțiile Cabinetului de stampe al Bibliotecii Academiei Române (**1778. La Galați, cu Williams Eton,** p. 58)

④ Sfântul mitropolit Petru Movilă, proiect de icoană din colecțiile Mitropoliei Olteniei, realizat de pictorul Dan Neamu, după povețele Î.P.S. Nestor Vornicescu (**„Sfântul păstor al oilor sale...",** p. 11)

PLANȘELE

Reportaj fotografic inedit din timpul călătoriei familiei regale în Transilvania, în mai 1919; fotografii păstrate în fondul A. Văițoianu, de la Arhivele Naționale ale României. **Planșa** ① Defilarea trupelor în Oradea **(sus)** și suveranii în balconul palatului vicarului din localitate. **Planșa** ② Perechea regală tot la Oradea **(sus),** la Cimitirul din Țebea și la Câmpeni **(jos). Planșa** ③ Regina cu un grup de generali **(sus)** și dansul călușarilor la Oradea; primirea în gara din Țebea **(jos). Planșa** ④ Festivități la Bichiș Ciaba (**Transilvania, mai 1919,** p. 3)

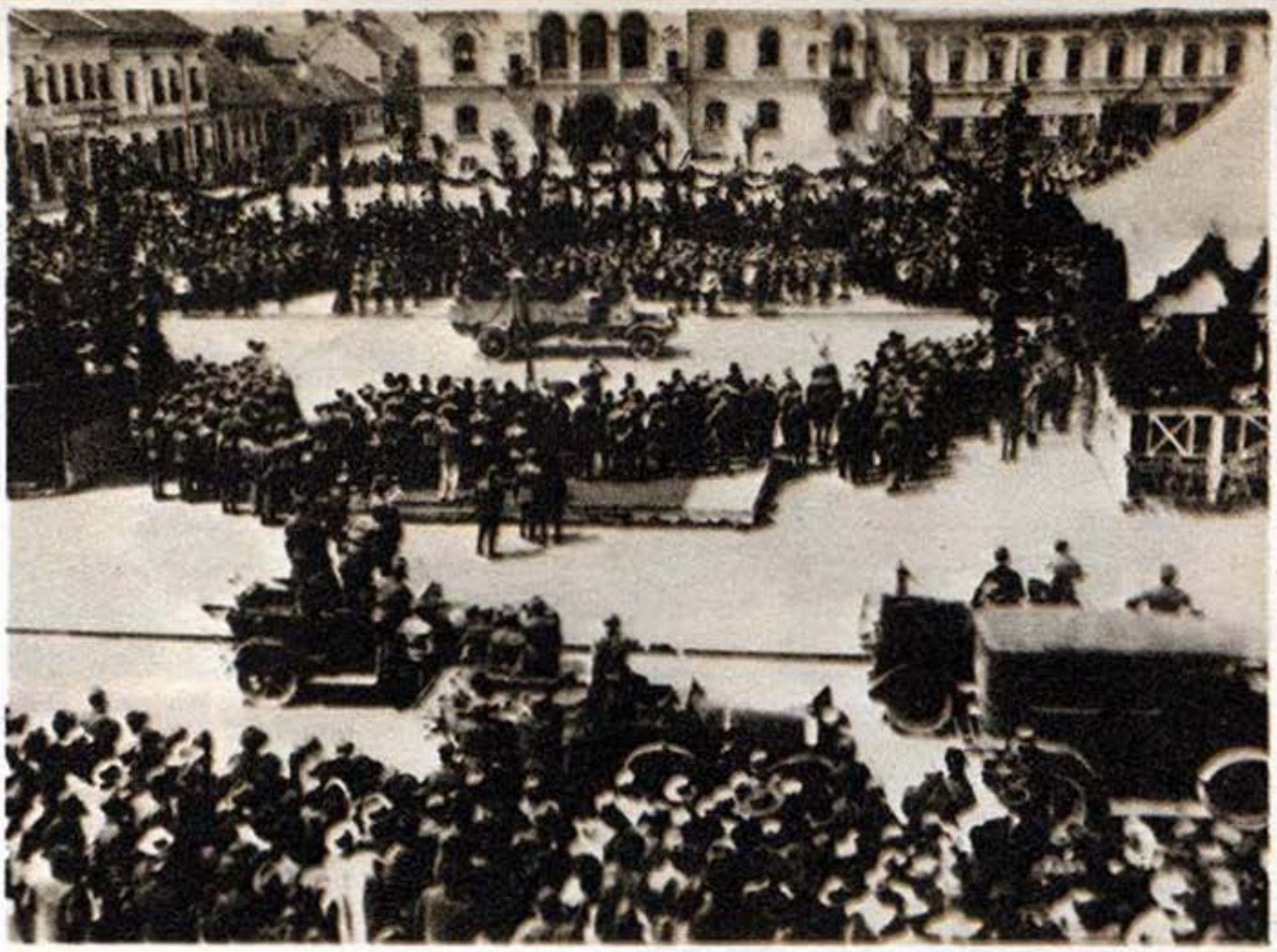

Album istoric

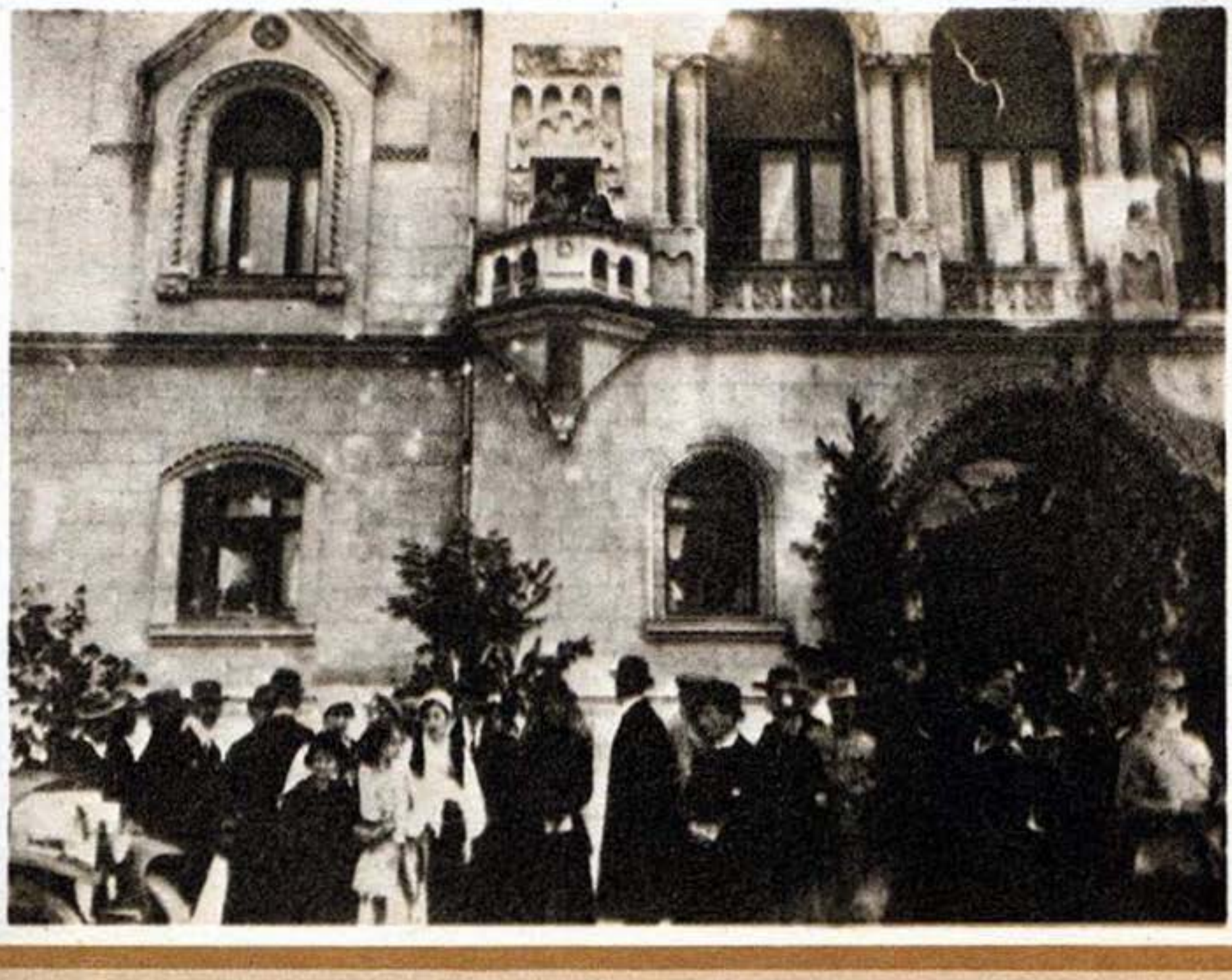

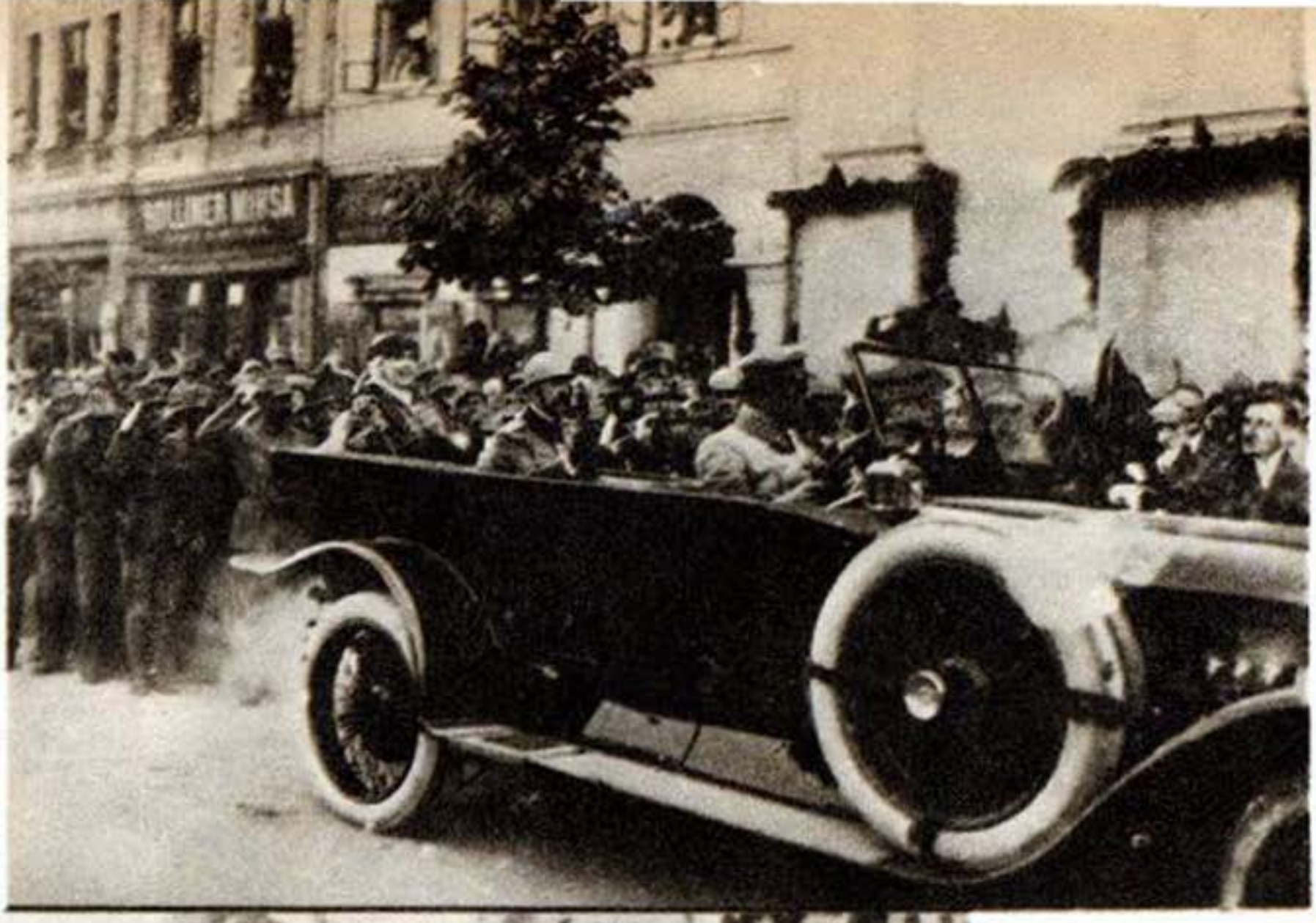

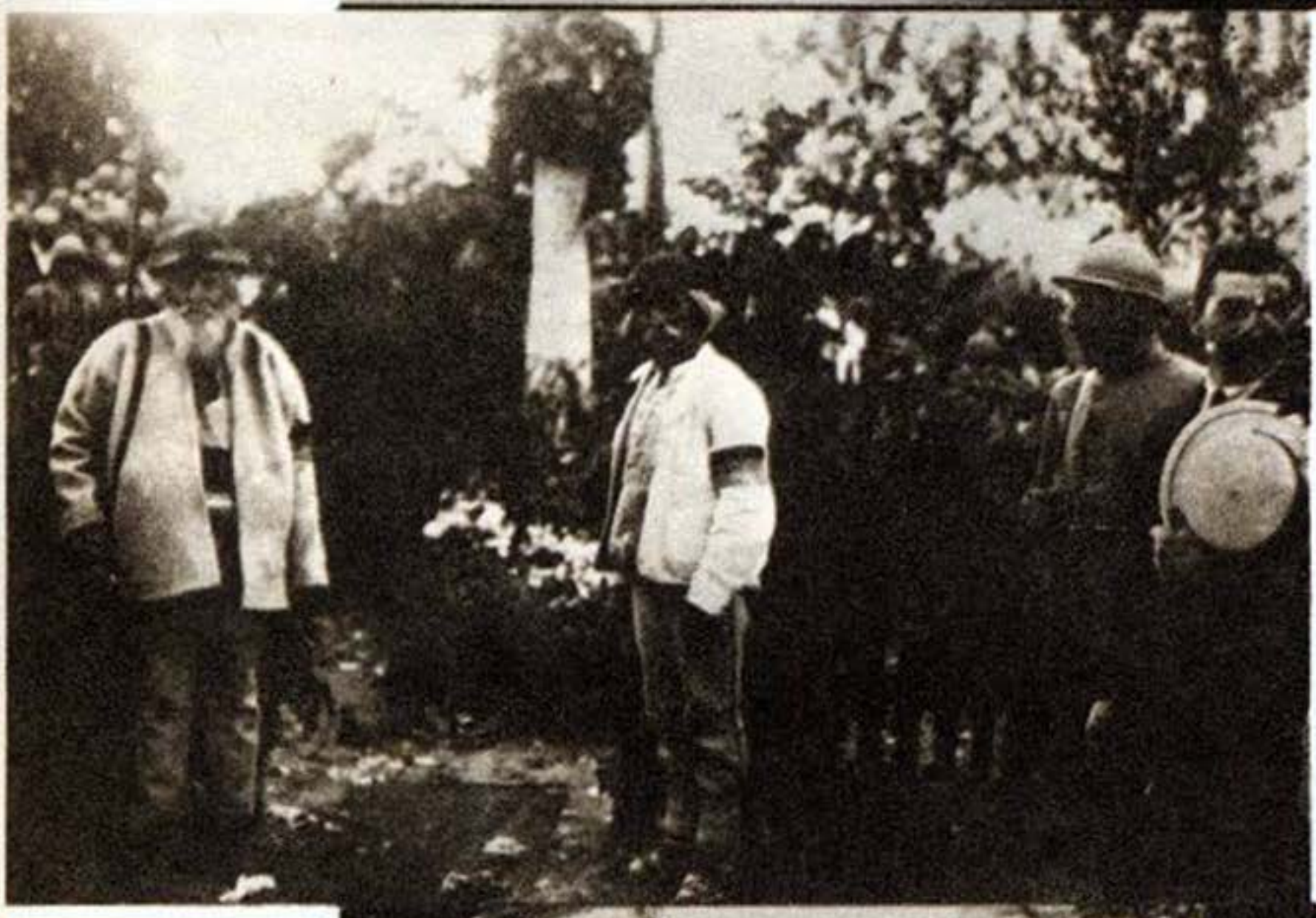

LUDOVIC IX – DEVENIREA UNUI SFÂNT

Un sondaj efectuat în deceniul trecut în rândurile publicului francez plasa pe Ludovic cel Sfânt, rege al Franței între anii 1226-1270, pe locul al treilea printre personajele considerate reprezentative pentru Evul Mediu. Înaintea sa erau preferați doar Ioana d'Arc și Du Guesclin, în timp ce François Villon, Filip II August sau Abélard obțineau „scoruri" sensibil mai scăzute.

Sondajul a mai revelat și alte aspecte: Lodovic cel Sfânt era mai „popular" în rândurile electoratului de dreapta decât în rândurile celui de stânga (43% față de 34%), fiind totodată indicat într-o măsură mai mare de persoanele mai vârstnice decât de tineri (40% față de 31%).

Ar fi interesant de știut care ar fi rezultatele unui asemenea sondaj astăzi. Aceas-

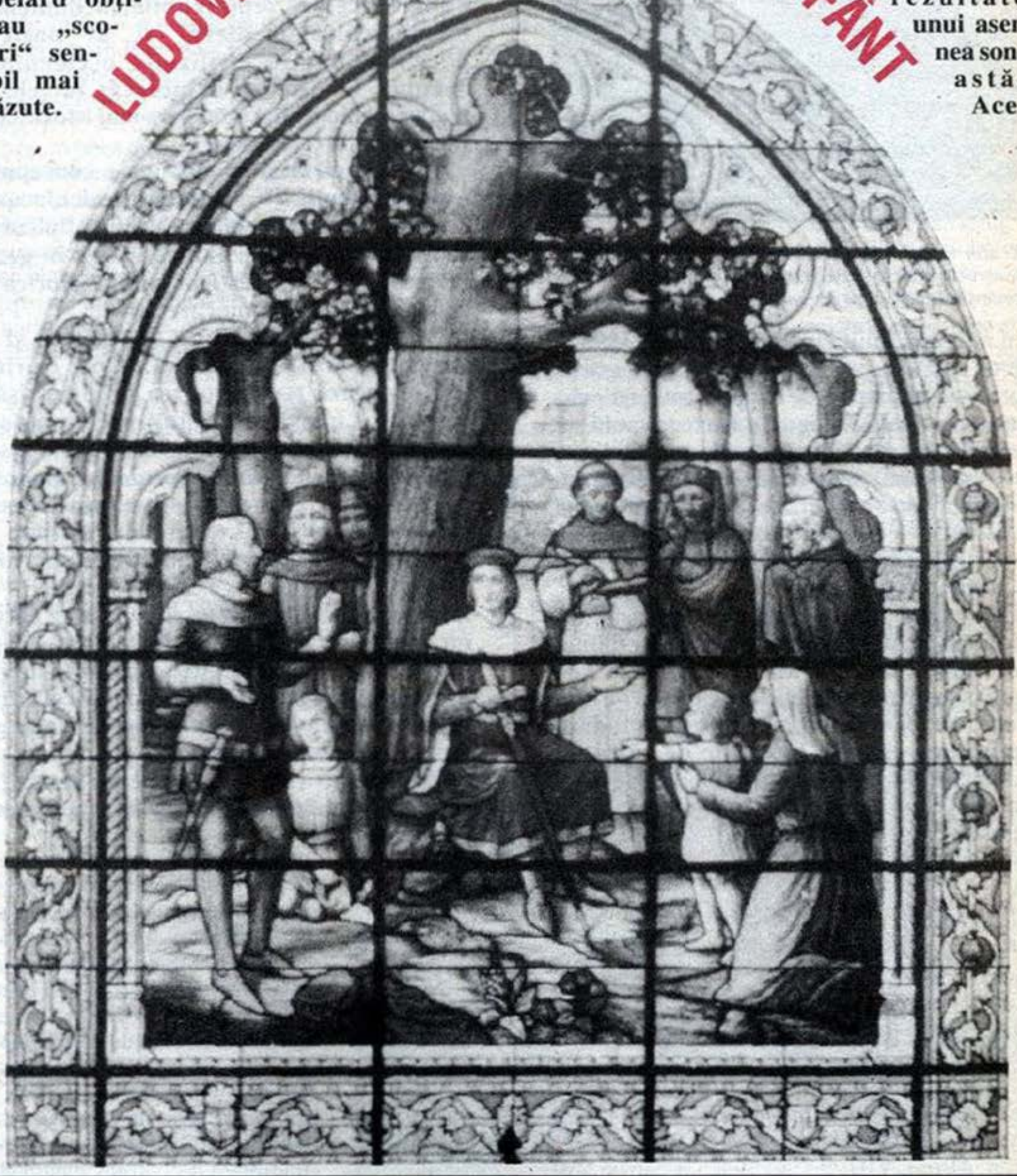

BOGDAN MURGESCU

Scene din viața regelui Ludovic cel Sfânt, evocate în miniaturi de epocă: transferarea coroanei de spini la Sainte-Chapelle; în p. 33: *suveranul împarte dreptate*

ta cu atât mai mult cu cât în ianuarie 1996 a apărut la Paris mult așteptata monografie Saint Louis, **elaborată de cunoscutul medievist Jacques Le Goff. Desigur, o carte savantă nu pătrunde imediat în rândurile marelui public, dar – mai ales atunci când valoarea științifică este asociată cu o viguroasă mediatizare – ea reușește să modifice și să îmbogățească imaginea noastră despre o epocă sau despre un personaj.**

Or, cartea lui Jacques Le Goff este un eveniment istoriografic, și aceasta nu numai prin volumul său impresionant (peste 900 de pagini) sau prin faptul că elaborarea ei i-a luat autorului 15 ani. Ea marchează totodată recuperarea genului biografic de către un curent istoriografic care s-a afirmat îndeosebi prin contribuțiile în domeniul structurilor economice și al mentalităților.

Nu este deloc întâmplător faptul că după mai multe decenii petrecute în studiul unor procese istorice complexe și oarecum „deasupra persoanelor", mari istorici din „Școala de la Annales" se întorc spre genurile tradiționale ale istoriografiei. Astfel, după cercetările referitoare la Mediterana... **și la** Civilizație materială, economie și capitalism..., **Fernand Braudel și-a dedicat ultimii ani de viață unei sinteze despre** Identitatea Franței. **Tot astfel, după cercetări remarcabile în domeniul imaginarului medieval și al nașterii purgatoriului în civilizația occidentală, Jacques Le Goff și-a încercat forțele în domeniul biografiei unui personaj istoric cum este Ludovic cel Sfânt.**

Dar, după cum Braudel nu a conceput o istorie obișnuită a Franței, tot așa nici Jacques Le Goff nu a scris o biografie după tipicul de acum 50 sau 100 de ani, ci a topit în genul biografic tot ce a câștigat știința istorică în cunoștințe și finețe interpretativă.

Această originalitate se reflectă și în structura cărții lui Jacques Le Goff: o primă parte vizează reconstituirea propriu-zisă a vieții lui Ludovic cel Sfânt, partea a doua tratează „producția amintirii regale", sau altfel spus felul cum este prezentat Ludovic cel Sfânt în izvoarele contemporane sau imediat posterioare vieții sale, în timp ce partea a treia se referă – sub titlul ușor criptic Sfântul Ludovic, rege ideal și unic **– la interacțiunea dintre rege și societatea căreia i-a aparținut. Problemele tratate în această parte cuprind, printre altele, spațiul și timpul în concepția și practica lui Ludovic cel Sfânt, rolul cuvântului și al gesturilor, regele și cele trei funcțiuni (suveranitatea, forța și fertilitatea), religiozitatea, modelele de sfințenie și imitarea lui Cristos în momentele de suferință.**

Nu i se cunoaște nici o „aventură"

Viitorul rege s-a născut la 25 aprilie 1214 la Poissy, în apropiere de Paris. Era al doilea fiu al prințului Ludovic, fiul regelui Filip II August (1180-1223), și al soției sale, Bianca (Blanche), fiica regelui Alfons VIII al Castiliei (1158-1214). Despre copilăria lui nu s-au păstrat prea multe date sigure. Cel mai important eveniment a fost neîndoielnic moartea în anul 1218 a fratelui său mai mare Filip, ceea ce a făcut ca Ludovic să devină moștenitorul prezumtiv al tronului după tatăl său. Alte două decese aveau să-l aducă pe tron la vârsta de numai 12 ani: mai întâi cel al bunicului său, Filip II August, în 1223, apoi cel al tatălui său, care a domnit numai trei ani sub numele de Ludovic VIII și a murit de dizenterie în timp ce se întorcea dintr-o expediție prin care reușise să obțină recunoașterea autorității regale în teritoriile din sud, în principal în provinciile Provence și Languedoc.

În Evul Mediu, minoratul unui rege era de obicei un prilej pentru ca nobilii de rang înalt să încerce să-și sporească puterea proprie în dauna celei regale. Începuturile domniei lui Ludovic cel Sfânt nu au fost scutite de asemenea tulburări, dar efectele acestora au fost micșorate de politica energică și abilă a regentei Bianca de Castilia și a sfetnicilor rămași încă din timpul lui Filip August, care au știut să obțină sprijinul conților de

Flandra și Champagne și pe cel al orășenilor din Paris. Totodată, începând din anul 1230, tânărul Ludovic a preluat personal comanda oștirii regale, iar succesele obținute împotriva unora dintre vasalii nesupuși i-au asigurat prestigiul de rege-cavaler, arătând tuturor că nu se putea obține vreun avantaj de pe urma vârstei încă fragede a regelui Franței. Chiar dacă minoratul lua astfel practic sfârșit, Ludovic a păstrat un mare respect pentru Bianca de Castilia, ei guvernând practic împreună până la moartea mamei sale, în 1252.

Maturizarea deplină a tânărului rege a fost marcată în 1234 prin căsătoria lui cu Margareta, fiica contelui de Provence. Dacă facem abstracție de faptul că autoritatea prea mare a Biancăi de Castilia a eclipsat-o multă vreme pe tânăra ei noră, putem aprecia că mariajul a fost o reușită. Astfel, lui Ludovic nu i se cunoaște nici o „aventură"; în schimb, el a avut împreună cu Margareta de Provența 11 copii (6 băieți și 5 fete), dintre care 3 s-au născut în timpul cruciadei din Orient, unde regina și-a însoțit soțul.

Perioada care a urmat până în 1248 a fost una de remarcabile împliniri pentru Ludovic IX. El a reușit să mențină o poziție echilibrată în conflictul dintre papă și împăratul Frederic II, afișând chiar intenția de a media o înțelegere între cele două autorități supreme ale creștinătății apusene, și a înfrânt pe regele Angliei, consolidându-și stăpânirea asupra provinciilor recuperate de bunicul său de la englezi. De un deosebit ecou s-a bucurat faptul că regele Franței a reușit să cumpere de la împăratul latin de Constantinopol mai multe relicve ale Patimilor Mântuitorului, în primul rând coroana de spini, urmată apoi de un fragment al Sfintei Cruci, buretele cu care a fost udat și un fragment al lăncii cu care a fost străpuns Iisus pe cruce.

Pentru noi un asemenea fapt este, dacă nu derizoriu, atunci mai degrabă secundar; în secolul XIII aducerea acestor relicve la Paris era un succes de prestigiu pentru regele Franței. De altfel, pentru primirea acestor relicve, și în primul rând a coroanei de spini, s-au organizat ceremonii de mare amploare, în centrul cărora regele manifesta o pietate ostentativă, menită să arate tuturor că el binemerita această grație divină. Pare aproape sigur că Ludovic, la fel ca și ceilalți membri ai familiei sale și ca ceilalți participanți la evenimente, era sincer mișcat de posibilitatea de a fi putut obține instrumentele Patimilor Mântuitorului, dar totodată el a știut și cu acest prilej să asocieze divinitatea consolidării prestigiului său personal și al casei regale a Franței.

La sfârșitul anului 1244, după ce o criză de dizenterie fusese pe punctul să-i fie fatală, Ludovic jură solemn că va pleca în cruciadă, în semn de recunoștință pentru faptul că scăpase cu viață. Nici în acest caz nu știm exact dacă a fost vorba numai de pietate sau și de un calcul politic. În chiar acel an Ierusalimul fusese reocupat de către sultanul Egiptului, iar împăratul Frederic II, care era și rege al Ierusalimului, era prea prins de conflictul său cu papa pentru a fi dispus să se mai lupte cu musulmanii. Pe de altă parte, plecarea în cruciadă era nu numai un prilej pentru ca regele Franței să se afirme în postura de exponent al creștinătății, ci și un argument imbatabil pentru a evita angajarea sa de o parte sau de alta în conflictul care se ascuțea între papă și împărat. Decizia de a porni în cruciadă nu l-a împiedicat pe regele Franței să pună în ordine mai întâi treburile regatului, inclusiv printr-o mare anchetă judiciară menită să corecteze abuzurile administrației regale și să asigure liniștea supușilor în timpul absenței regelui.

O lună prizonier la „sarazini"

Cruciada în sine, deși pregătită minuțios din punct de vedere financiar, logistic și ideologic, a început abia în 1248 și a fost un eșec. După ce a iernat în Cipru, armata regelui Franței a debarcat în Egipt în 1249 și a reușit să cucerească orașul Damietta, însă apoi a suferit din cauza bolilor și s-a dovedit inferioară musulmanilor. După ce sultanul Egiptului a declanșat revărsarea apelor Nilului, blocând astfel retragerea cruciaților, regele Franței și o mare parte a armatei sale au căzut prizonieri în mâinile „sarazinilor". Prizonieratul avea să dureze numai o lună, suma cerută de sultan pentru răscumpărarea regelui fiind plătită cu o promptitudine neobișnuită pentru acea vreme.

Dincolo însă de această performanță financiară a reginei Margareta, prizonieratul i-a permis regelui Franței să ajungă la o ima-

La Saint-Denis, în 1248, Ludovic cel Sfânt își ia rania și toiagul spre a pleca în cruciadă

gine mai nuanțată și mai echilibrată despre adversarii săi musulmani; printre altele, se pare că vederea colecției de cărți teologice și de altă natură pe care le poseda sultanul a inspirat decizia lui Ludovic IX de a-și alcătui el însuși o cât mai bogată bibliotecă.

Și după eliberare, regele Franței a rămas încă patru ani în Orient, pentru a sprijini consolidarea pozițiilor pe care încă le mai dețineau creștinii în Siria și Palestina și pentru a purta tratative cu mongolii, tratative care vizau pe de o parte creștinarea marelui han și, pe de altă parte, realizarea unei alianțe antimusulmane. Schimbul de solii, inițiat încă înainte de Ludovic IX de către papa Inocențiu IV, nu a condus la o înțelegere, mongolii negrăbindu-se să se creștineze și cerând în schimb tribut din partea regelui Franței și a celorlalți suverani creștini.

Înapoierea regelui în Franța a fost grăbită de moartea Biancăi de Castilia la sfârșitul anului 1252, eveniment ce putea pune sub semnul întrebării menținerea liniștii și ordinii în regat. În consecință, în 1254, Ludovic se întoarce în regatul său, dar păstrează nostalgia cruciadei. Jacques Madaule a spus, exagerând poate, că după 1254 regele „apare ca un exilat și nu are alt gând decât să se întoarcă în Țara Sfântă".

De fapt, lucrurile sunt ceva mai complicate. Evident, eșecul cruciadei a generat o criză de conștiință, Ludovic întrebându-se de ce divinitatea nu l-a ajutat în întreprinderea sa. Jacques Le Goff crede că, fără a-i fi oferit regelui un răspuns pe deplin satisfăcător, întâlnirea pe drumul de întoarcere cu Hugo de Digne, călugăr franciscan care predica instaurarea pe pământ a dreptății evanghelice în vederea apropiatei Judecăți de Apoi, a dat un sens nu neapărat nou, dar poate mai ferm, activității politice a lui Ludovic IX.

În consecință, această ultimă parte a domniei sale este marcată de măsuri cu un puternic caracter justițiar. Astfel, marea ordonanță din decembrie 1254 îmbină măsurile de reformare a administrației regale cu prevederile vizând întărirea moralității generale în cadrul regatului. Alte ordonanțe aveau să urmeze, conținând prevederi diverse, mergând de la reglementarea problemelor monetare la stabilirea obligațiilor conducerilor orășenești și la interzicerea ordaliilor, toate afirmând clar primatul justiției regale asupra legilor și judecăților particulare. Pe de altă parte, Ludovic s-a îngrijit de reamenajarea necropolei regale de la Saint Denis, astfel încât să sublinieze continuitatea dintre cele trei dinastii – Merovingieni, Carolingieni, Capețieni – ceea ce era și un alt fel de a afirma continuitatea și suveranitatea puterii regale.

În planul politicii externe, Ludovic a încheiat tratate convenabile cu regii Angliei și Aragonului și a arbitrat conflictul dintre regele Angliei și opoziția nobiliară din acest regat, ceea ce atestă în mod limpede prestigiul considerabil de care se bucura regele Franței. De altfel, în condițiile vacanței tronului imperial – între 1254 și 1273 este perioada marelui interregn german – regele Franței apărea cu atât mai mult ca principalul suveran al creștinătății. Această poziție a fost consolidată de faptul că în anii 1265-1266 fratele mai mic al regelui Franței, Carol de Anjou, sprijinit de papă și de bancherii florentini, a reușit să ocupe regatul Siciliei și Neapolelui, eliminând pe urmașii împăratului Frederic II de Hohenstaufen.

Pe de altă parte, Ludovic nu a abandonat planurile pentru o nouă cruciadă. Aceasta a avut loc în 1270 și a vizat – în mod surprinzător – nu Palestina sau Egiptul, ci Tunisul.

Deși debarcarea în Tunisia a reușit, cruciada s-a transformat rapid într-un dezastru. Sultanul refuza să abandoneze religia musulmană și se pregătea de luptă, când oastea lui Ludovic a fost decimată de epidemii, în primul rând de dizenterie și de tifos. Bolile au lovit nu numai pe luptătorii de rând, ci și pe un fiu al lui Ludovic, Ioan Tristan, care a murit la 3 august 1270, și apoi pe el însuși. La 25 august 1270 regele Franței murea, probabil de dizenterie.

Demersuri pentru sanctificare

Avatarurile postume ale lui Ludovic IX nu sunt lipsite de interes. Deși Ludovic nu fusese încă declarat oficial sfânt, rămășițele sale pământești erau considerate deja ca potențial miraculoase și deci aducătoare de prestigiu pentru cel sau cei care le aveau în păstrare. Din acest motiv, ele au fost disputate între fiul și moștenitorul lui Ludovic Filip III (1270-1285) și fratele defunctului, Carol de Anjou. De fapt, această dispută era doar o parte din conflictul mai larg pentru comanda supremă a oștirii cruciate. Per ansamblu, Filip III a avut câștig de cauză, dar modul cum s-a procedat – obișnuit pentru secolul XIII – este cel puțin tulburător pentru omul veacului XX. Astfel, pentru a se evita descompunerea corpului regelui și neexistând posibilități de îmbălsămare, trupul lui Ludovic a fost tranșat, iar bucățile au fost fierte în apă și vin pentru desprinderea cărnii de pe oase. Apoi oasele au fost strânse cu grijă și preluate de către noul rege al Franței, iar carnea și măruntaiele – considerate „moi" și deci mai puțin importante – au fost cedate lui Carol de Anjou, pentru a le duce în Sicilia. Apoi, după încheierea unui acord cu sultanul Tunisului, care a acceptat să plătească o indemnizație de război pentru retragerea cruciaților, Filip III s-a reîmbarcat în noiembrie 1270 cu osemintele tatălui și fratelui său și cu restul oștirii. Cum în portul Trapani din Sicilia o furtună a distrus o mare parte a flotei, restul drumului de întoarcere a fost efectuat pe uscat, prin Roma, Florența, Milano, Lyon și Troyes, cortegiul ajungând la Paris în mai 1271. Osemintele lui Ludovic IX au fost depuse la Saint Denis, fiind deja venerate ca moaște.

De altfel, încă din 1271 au început demersurile pentru canonizarea lui Ludovic IX. Cum însă biserica încerca să fie cât mai scrupuloasă în recunoașterea statutului de sfânt, anchetele pentru strângerea de mărturii s-au prelungit; pe de altă parte, moartea

rapidă a mai multor papi a făcut ca de fiecare dată demersurile să trebuiască să fie reluate dacă nu de la început, atunci în orice caz de la nivelul fazelor preliminare.

Până la urmă, în august 1297, papa Bonifaciu VIII a proclamat canonizarea oficială a lui Ludovic IX, care a devenit astfel Ludovic cel Sfânt, având ca zi data de 25 august, în amintirea morții sale. Istoricii încă discută asupra motivelor papei Bonifaciu. Fără a exclude convingerea intimă a lui Bonifaciu în legătură cu sfințenia lui Ludovic, trebuie să avem în vedere și faptul că papa tocmai încerca să realizeze o apropiere politică față de regele Franței, Filip IV cel Frumos (1285-1314). Pe de altă parte, ne putem întreba dacă nu cumva canonizarea lui Ludovic IX și afirmarea insistentă a virtuților sale creștine nu erau și o modalitate de a exercita o presiune ideologică pentru a-l determina pe Filip IV să nu se abată de la linia considerată acceptabilă de către Biserică. Dar, dacă papa și-a făcut cumva un asemenea calcul, acesta s-a dovedit a fi ineficient, Filip IV urmărindu-și neabătut propriile interese și neezitând mai târziu să intre în conflict deschis cu Bonifaciu VIII.

După cum arată Jacques Le Goff, relatările despre viața lui Ludovic cel Sfânt și mai ales cele care au servit pentru canonizare tind să prezinte mai degrabă un model ideal decât un individ. În acest context Jacques Le Goff se întreabă dacă istoricii au vreo șansă să descopere sub această imagine idealizată pe „adevăratul" Ludovic cel Sfânt. Răspunsul este optimist, îndeosebi datorită veridicității relatărilor lui Joinville, cronicar ce a trăit un număr mare de ani în preajma regelui. Deși Joinville și-a dictat amintirile după 40 de ani de la moartea lui Ludovic, el prezintă o imagine deosebit de vie a regelui, numeroasele întâmplări și anecdote dezvăluindu-ne reacțiile spontane ale regelui și uneori chiar și defectele sale.

Comedia inflexibilității

Cea mai mare problemă în ceea ce-l privește pe Ludovic cel Sfânt este deosebirea a ceea ce reprezenta convingerea sa intimă de „poză", sau, altfel spus, de „reprezentarea" puterii regale. De exemplu, în cazul unui proces făcut lui Enguerran de Coucy pentru uciderea a trei tineri nobili din Flandra, regele nu a ezitat să-l aresteze cu ajutorul sergenților săi, ceea ce a fost considerat umilitor pentru un nobil de rang înalt, și părea inflexibil în decizia de a-l spânzura pe cel vinovat. Până la urmă, după multe rugăminți ale rudelor lui Enguerran de Coucy, ca și ale altor mari nobili, regele a acceptat să-i comute pedeapsa într-o amendă uriașă și în obligația de a clădi două capele.

Intransigența inițială a regelui trezește suspiciunea istoricului modern. Jacques Le Goff se întreabă dacă nu cumva „Ludovic cel Sfânt a jucat comedia inflexibilității, pentru a-și forța baronii la umilință și pentru a-și pune mai bine în valoare bunătatea".

În fine, punerea în scenă ce însoțea judecățile regale efectuate deseori sub un copac din pădurea de la Vincennes îl face pe Le Goff să sugereze într-un interviu acordat lui Bernard Lecomte pentru *L'Express*, nu fără o anume ironie, că în zilele noastre Ludovic cel Sfânt ar fi făcut să „plesnească" ecranul televizoarelor. Totuși, dincolo de aceste suspiciuni specifice istoricilor moderni, și în susținerea cărora am mai putea aduce numeroase alte argumente, Jacques Le Goff evită anacronismul de a-i atribui lui Ludovic o gândire esențialmente pragmatică și chiar machiavelică și caută să-l înțeleagă cu ajutorul utilajului mental al oamenilor secolului XIII.

Potrivit lui Le Goff, „fără ca izvoarele s-o spună în mod explicit, avem impresia că foarte de timpuriu, fără să fi avut neapărat orgoliul de a se vrea sfânt, Ludovic IX a fost într-un fel «programat» de către mama sa și de către sfetnicii din tinerețea sa și și-a propus el însuși să fie încarnarea regelui creștin ideal. Viața lui n-ar mai fi în continuare decât realizarea voluntară și pasionată a acestui proiect. În opoziție cu William C. Jordan, care – nu fără talent și subtilitate – vede în Ludovic cel Sfânt un rege sfâșiat între datoria sa regală și o devoțiune de tip monahal, eu cred că Ludovic cel Sfânt, cu o abilitate cu atât mai extraordinară cu cât a asimilat-o până la a o transforma în ceva spontan, ne-conștient, a conciliat mental și practic, fără probleme interioare, politica și religia, realismul și morala". În felul acesta istoricul francez respinge și dilema dacă Ludovic cel Sfânt a fost un rege „modern" sau unul eminamente „medieval" și reușește să ne dezvăluie un personaj complex, cu înfățișare umană. ■

UN GÂND PE LUNĂ

„Fără nici o îndoială pentru prima oară în istorie distanța în timp și spațiu a fost virtual eliminată.

Nicicând în istorie viața umană și societatea nu s-au transformat atât de radical într-un timp atât de scurt ca astăzi: nu în decursul unei întregi generații, ci doar în limitele unei părți din ea.

Trăim azi o astfel de clipă istorică și într-o astfel de perioadă am trăit în timpul ultimelor două generații."

E.J. Hobsbawm,
istoric britanic contemporan

DECEMBRIE 1946

ÎN BUCUREȘTI, ACUM 50 ANI

Cronică măruntă

● Poetul **Tristan Tzara, aflat în România, conferențiază la Teatrul Național despre** Izvoarele revoluționare ale poeziei contemporane franceze **și** Avangarda literară **și** Rezistența.

Într-un articol special scris pentru Scânteia, **intitulat** Câte ceva despre cultură, **Tzara notează: „În măsura în care transformarea socială pe baze democratice în România va fi o realitate istorică, dusă până la ultimele sale consecințe, cultura va trebui să fie îndreptată spre această serioasă reformă a moravurilor căreia îi dă naștere orice societate nouă și a cărei rezultantă pe un plan armonios se numește civilizație".**

● „Facultatea **de medicină din București, scrie Const. Chiriță în** Scânteia, **este cea mai aglomerată facultate din lume". În anul I și II sunt 1 500 studenți și 4 000 în total.**

● Zaharia Stancu **este numit director al Teatrului Național.**

● **Rația de pâine este de 250 gr. de persoană pe zi; pentru lucrătorii care coboară în mine – 625 gr., iar pentru cei care execută munci grele – 375 gr.**

● Începând **cu 4 decembrie, STB pune în circulație două noi linii de autobuze:** Linia B, **de la Hipodrom la aeroportul Băneasa, și** Linia 32, **Piața Victoriei – comuna suburbană Herăstrău.**

● Al. Tzigara-Samurcaș, **directorul Fundației „Regele Carol I", este pus în retragere din oficiu, în locul său fiind numit prof. Nicolae Bănescu** (Magazin istoric, **nr. 9/1996).**

● Teatrul **„Alhambra" împlinește 20 de ani de existență. La spectacolul festiv participă primul ministru, dr. Petru Groza, Î.P.S.**

Evenimentul politic principal al lunii decembrie 1946 îl constituie deschiderea Parlamentului rezultat din alegerile de la 19 noiembrie și câștigate, prin fraudă electorală, de P.C.R. și partidele coalizate cu acesta.

Ceremonia are loc la 1 decembrie, în prezența regelui Mihai I. Deputații opoziției refuză să participe la lucrările Adunării, în semn de protest față de falsificarea scrutinului.

La ora 12.00, în aula Parlamentului intră regele, însoțit de primul ministru, dr. Petru Groza, de ministrul de externe, Gh. Tătărescu, și de membrii casei regale.

Suveranul dă citire *Mesajului* de deschidere a lucrărilor Adunării. „Sunt fericit – arată el – să mă găsesc în mijlocul reprezentanților țării, întruniți astăzi pentru întâia oară, după o îndelungată întrerupere a vieții parlamentare".

După ce este omagiată armata română, toți cei care s-au jertfit în războiul antihitlerist și sunt exprimate „simțămintele noastre de recunoștință către glorioasa armata sovietică și către eroii ei căzuți pe pământul țării noastre pentru eliberarea poporului nostru și a Ardealului de Nord și pentru libertatea tuturor popoarelor", suveranul continuă: „Noul Parlament are menirea grea de a desăvârși opera de lichidare a tristelor urmări ale războiului, așezând statul nostru pe baze sănătoase și puternice. Am credința că veți consacra acestei opere de mare răspundere toată atențiunea și energiile domniilor voastre".

Sunt formulate principalele obiective ale activității guvernului: „o serioasă sporire a activității industriale", îndeosebi a „industriei grele și exploatării intensive și raționale a bogățiilor naturale"; încurajarea inițiativei particulare „printr-o politică fiscală corespunzătoare și o dreaptă politică a acordării creditelor"; intensificarea „schimburilor comerciale cu străinătatea" ș.a.

Referindu-se la politica externă a României, *Mesajul regal* subliniază că aceasta urmărește „activa participare la opera de consolidare a păcii internaționale", „întărirea raporturilor de prietenie cu celelalte țări", îndeosebi cu U.R.S.S. „Prin încheierea tratatelor de pace, România va fi în situația de a cere intrarea în Organizația Națiunilor Unite, acceptând principiile ei și luând parte la colaborarea internațională pentru a-și împlini misiunea ca factor de pace și propășire".

În încheierea *Mesajului*, este invocată „binecuvântarea Celui Atotputernic" asupra membrilor Adunării Deputaților.

Referindu-se la deschiderea noului Parlament, *Dreptatea*, organ al P.N.Ț. – Maniu, scrie: „După prima ședință a «primului parlament liber» primul-ministru liber, dr. Petru Groza, a făcut declarații presei. Așa a regretat că mesajul a început cu formula «Domnilor deputați», care este

Patriarhul Nicodim (stânga) în vizită la Moscova, împreună cu patriarhul Rusiei, Alexei

«istorică» şi «reacţionară», din cauză că ignoră prezenţa primelor deputate libere în adunare".

După ce „a subliniat bucuria de care se simte cuprins numărând deputaţii unguri", dr. Petru Groza s-a referit la „necazurile din partidul d-sale [Frontul Plugarilor – *n.n.*] unde există anumiţi inconştienţi capabili să protesteze împotriva numirii d-lui Traian Săvulescu la agricultură şi despre pretenţiile social-democraţilor, care afirmă că au mai multe mandate în Parlament. Pe aceştia din urmă, a spus primul ministru liber, «îi ia dracul», dacă nu se astâmpără.

Cât priveşte pe noii «aleşi ai poporului», continuă *Dreptatea,* ei vor fi obligaţi să vină dimineaţa la ora 9 la şedinţe, pentru a se ţine de treabă şi a nu mai umbla după intervenţiile la ministere. Cei care vor lipsi de la şedinţe vor fi aspru pedepsiţi de primul ministru liber care... nu le va mai plăti diurna".

Despre modul în care dr. Petru Groza preconiza să funcţioneze Parlamentul, vezi şi stenograma şedinţei Consiliului de Miniştri din 4 decembrie 1946, în nr. 11/1996 al revistei noastre.

Noul Parlament este dezavuat şi de Partidul Naţional Liberal – Brătianu. Într-un comunicat publicat la 17 decembrie în *Liberalul,* P.N.L. declară că „socoteşte Parlamentul actual fără fiinţă legală şi fără drept de legiferare.

Adversari-fireşti şi permanenţi ai comunismului, tocmai fiindcă noi ne întemeiem doctrina şi acţiunea noastră pe ideea de naţiune şi pe ideea de libertate, înţelegem să ducem mai departe şi cu tot mai multă dârzenie lupta noastră împotriva regimului actual, care pregăteşte anarhizarea şi comunizarea ţării".

În acelaşi număr al *Liberalului,* este reprodus şi cuvântul rostit de şeful P.N.L., C.I.C. Brătianu, la o şedinţă a delegaţiei permanente a partidului, în care cerea: „Să se pună capăt cu un ceas mai devreme regimului ficţiunii şi al minciunii care stăpâneşte încă ţara de la 6 martie 1945 încoace. Alegeri noi, în deplină libertate, cu toate condiţiile legalităţii, sub un guvern care să reprezinte toate garanţiile de obiectivitate, de ordine şi de respect desăvârşit al legii şi al principiilor unei sănătoase democraţii, se impun ca un îndoit imperativ: naţional şi internaţional".

Cum arată Capitala în acest început de decembrie 1946?

Iată câteva fragmente din reportajul publicat de Alice Gabrielescu în *Adevărul* din 5 decembrie.

„Pe lărgimea bulevardului Elisabeta vântul rece vâjie în voie. Venirea iernii îţi scoate în faţă spectrul lemnelor ajunse la preţ de bijuterii. Dar

Cronică măruntă

Efrim, reprezentant al patriarhului Nicodim, miniştri, artişti.

● La I.A.R. Braşov **se definitivează construcţia primului tractor românesc, numit IAR-22.**

● Parlamentul **votează, cu 282 voturi pentru din 289, etatizarea Băncii Naţionale a României.**

● Se stinge **din viaţă Ecatherina Niculescu-Buzeşti, născută principesă Ştirbey, soţia lui Gr. Niculescu-Buzeşti, fost ministru de externe după 23 august 1944. „D-na Ecatherina Gr. Niculescu-Buzeşti – scrie** Dreptatea – **are meritul de căpetenie de a fi colaborat la realizarea actului de la 23 august 1944.**

Prin activitatea ei, Opoziţia Naţională din România, condusă de dl. Iuliu Maniu, a reuşit să întreţină vreme îndelungată legăturile radio-telegrafice cu reprezentanţii Marilor Puteri Aliate la Cairo.

Aparatul radio-telegrafic, prin mijlocirea căruia s-au purtat tratativele de la Cairo, precum şi cifrul Marinei Regale Britanice, care a servit la transmiterea mesagiilor, au fost adăpostite de locuinţa sa".

● Yehudi Menuhin **trimite daruri Filarmonicii din Bucureşti, anunţă** Jurnalul de dimineaţă: **„coarde de vioară, violă, cello, bas, precum şi alte accesorii ce nu se găsesc nu numai la noi, ci şi în alte ţări europene.**

Genialul artist cunoştea din vizita sa la Bucureşti greutăţile pe care le întâmpină orchestranţii cu găsirea accesoriilor şi, după cum se vede, la prima ocazie a ţinut să le trimeată drept dar al său toate aceste materiale".

● La Ateneul Român, **ansamblul „Barbu Lăutaru", condus de Victor Predescu, susţine un**

DECEMBRIE 1946

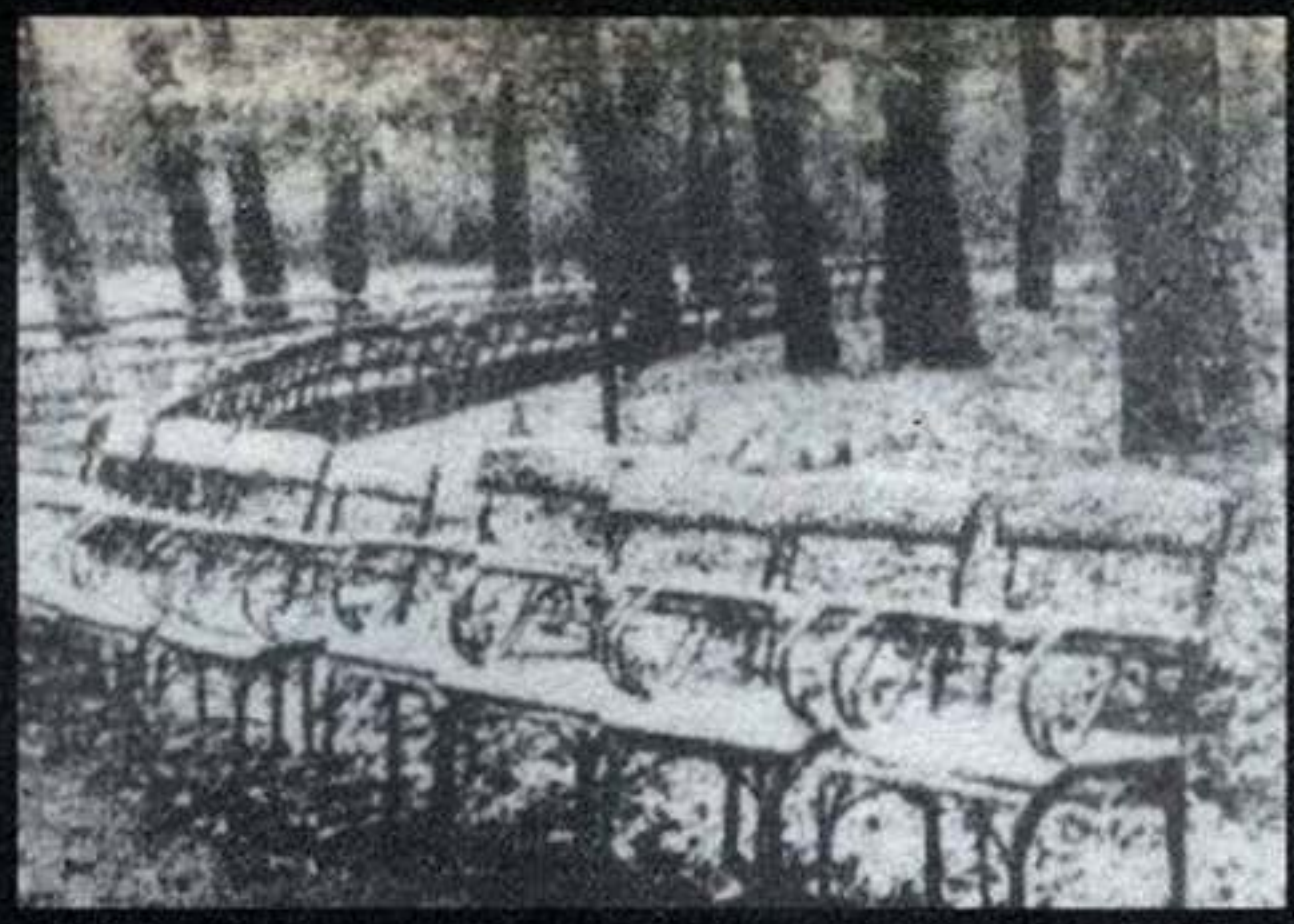

Prima zăpadă în Cișmigiu

Cronică măruntă

concert de muzică populară românească în cinstea membrilor ansamblului sovietic „Alexandrov", aflat în vizită în țara noastră. Își dau concursul soliștii Maria Tănase, Mia Braia și Ion Luican.

● Se stinge **din viață, în vârstă de 70 ani, la Spitalul Colentina, dr. N. Lupu, președintele Partidului Țărănesc-Democrat.**

Este înmormântat la Cimitirul „Sfânta Vineri".

● Monitorul oficial **publică lista cu zilele de sărbătoare legală pentru serviciile publice, care sunt: duminicile, 1 ianuarie, 6 ianuarie (Botezul Domnului), 24 ianuarie, 25 martie (Buna Vestire), Sfintele Paști (4 zile), 23 aprilie (Sf. Gheorghe), 1 mai, 9 mai, 10 mai (ziua Independenței și proclamării Regatului), Înălțarea Domnului (Ziua Eroilor), 23 august, 8 noiembrie (ziua Majestății Sale Regele), 24, 25, 26 decembrie (Crăciunul).**

● Medicamente **din America. Ziarele anunță că au intrat în țară „materii prime medicamentoase și droguri din S.U.A. în valoare de 85 000 dolari". Sunt materii prime care lipseau de pe piața românească încă din 1944 și care sunt folosite la prepa; area unor medicamente de primă necesitate.**

● Banca Națională a României **aprobă Institutului Național al Cooperației un credit de 7 miliarde lei pentru finanțarea distribuției zahărului la populația civilă.**

● Invitație **la sejururi de Crăciun și revelion pe Valea Prahovei. Prețurile: în pensiuni – 250 000 lei pe zi; în hotelurile de clasa I – 500 000 - 600 000 lei pe zi. Un ziar costa 400 lei.**

întorci capul spre stânga și vezi pajiștile Cișmigiului, cu gazonul verde în decembrie și flori, invoalte și brazde. Mai poți spera o zi că iarna e un mit".

Calea Victoriei, „gălăgioasă și provincială între Lipscani și Bulevard, devine ultramodernă între Telefoane și Dragomir [actualul bloc Romarta - *n.n.*]".

Pe Magheru, „dincolo de Aro [acum cinema „Patria" – *n.n.*], în fața unui bloc imens, construit astă-vară cu cine știe câte miliarde, cu toate izbânzile tehnice care croiesc oamenilor alte viețuiri, jos, pe scări, două femei cu furca în brâu torc bumbac sovietic alb ca frișca. Atmosfera de sat, de ciorapi groși și timp liber contrastează cu val-vârtejul din jurul blocului încă neterminat".

Deși a trecut mai bine de doi ani de la bombardarea regiunii petrolifere Valea Prahovei, în primăvara lui 1944, pentru cei implicați în evenimentele de atunci amintirile sunt neșterse. O mărturisește și aviatorul american Kenneth D. Barney, din Topeka, Kansas care, mobilizat în Armata 15 aeriană, a fost doborât în cursul raidului aliat din 31 mai 1944, lângă Slatina.

Într-o scrisoare adresată corespondentului Agenției „Associated Press" la București, Leonard Kirschen (cu care cititorii noștri au putut face cunoștință, în cadrul acestei rubrici, în nr. 10 și 11/1996), aviatorul american își exprimă recunoștința pentru felul în care a fost tratat în timpul prizonieratului său în România. „În inima mea păstrez o amintire caldă despre români. Ca prizonier de război nu aș fi putut cere un tratament mai bun. Țăranii în special sunt oameni foarte de treabă. Am fost făcut prizonier de către țărani, după ce m-am salvat cu parașuta, și ei erau foarte prietenoși".

Din relatările aviatorului american, mai reținem că, pe când se afla în lagărul de la Pitești, a fost ajutat de „un tânăr care ne aducea de ale mâncării și care ne aducea vești despre mersul războiului. Era filo-american și vorbea o engleză perfectă".

Este interesat de ceea ce se întâmplă la București. „Am reușit să văd puțin din oraș și mi s-a părut foarte frumos. Dar prietenia oamenilor m-a impresionat mai mult decât orice".

Scrisoarea veteranului texan a fost publicată în *Adevărul* din 7 decembrie.

La Paris, lucrările Conferinței de Pace se apropie de sfârșit. În primele luni ale lui 1947 este prevăzut a se încheia tratatele de pace.

Richard Franasovici, ministrul României la Londra și unul dintre delegații României la Conferința de Pace, declară, după cum consemnează *Universul* din 18 decembrie: „Suntem fericiți să aflăm că s-a ajuns la un acord asupra tratatului de pace cu România și că el va fi semnat în curând.

Rectorul Universității București, Al. Rosetti, văzut de I. Ross

Invitație-afiș la restaurantul „Arizona"

Prevederile tratatului pun o sarcină grea asupra noastră, dar sperăm că puterile aliate vor găsi mijloacele, după ratificarea tratatului, pentru ușurarea sarcinii, cu atât mai mult cu cât în ultima parte a războiului România a luat armele împotriva armatelor hitleriste și peste 110 000 tineri români și-au dat viața și sângele, luptând pentru cauza păcii.

Sperăm, de asemeni – încheie diplomatul român – că în curând vom putea intra în Organizația Națiunilor Unite, jucând astfel rolul nostru în stabilirea unei păci durabile".

La împlinirea a șase ani de la asasinarea lui N. Iorga de un grup de legionari, G. Călinescu scrie în *Contemporanul,* nr. 11/1946:

„M-am întrebat totuși cum s-a putut întâmpla ca ucigașii, oameni trecuți prin școli, să nu aibă mișcări de șovăire și de pudoare, cum de nu și-au legat ochii cu batista ca să nu vadă măreția victimei lor. Căci se atribuie cutărui călău profesionist o inaptitudine subită de a omorî un erou.

Cum de a fost posibil ca omul cu glas vrăjit, care pentru noi era cărturarul onest, lipsit de orice apărare fizică, să fie vânat ca un mistreț, cu mijloace de o duritate înfiorătoare?

Cine a îndrăznit să spună că Iorga s-a târât în fața brutelor, implorându-le mila? Iorga n-a murit de gloanțe. Când a văzut armele îndreptate asupră-i, a picat mort de dezgust".

Să încheiem cronica noastră cu câteva gânduri de Crăciun de Mircea Damian, în ziarul al cărui director este, *Fapta,* din 25 decembrie 1946.

„Nu, de Crăciunul acesta, nu mai este loc pentru acea literatură festivă, mirosind a sarmale și a cozonac; nu mai este loc pentru literatura aceea dulceagă, lenește, fals virtuoasă și odicolonată. Condițiile de trai sunt atât de aspre, lipsurile sunt atât de mari, încât orice sentimentalism pare deplasat.

Nu, nu pot fi rostite vorbe amăgitoare de Crăciunul acesta și nu pot fi scrise versuri siropoase. Singurul îndemn ce trebuie făcut – notează M. Damian – este ca, din ceea ce poate, fiecare să ajute pe cei în lipsă.

De la o vreme încoace, viața a devenit o instituție foarte serioasă, pentru întreținerea căreia este nevoie de muncă, de disciplină, de economie, de înțelegere. Și de speranță. Vom trece și peste greutățile acestea și omul se va regăsi pe sine.

Cititorilor noștri le dorim răbdare și curaj".

...Iar acum, cronicarul acestei rubrici, închizând copertele anului 1946, vă urează, stimați cititori, *La mulți ani* și un an ce vine mai bun.■

Rubrică de Ioan LĂCUSTĂ

Cronică măruntă

● O cantină **pentru funcționarii celor 11 societăți din cadrul Sovrompetrol este amenajată în Pasajul Victoria, în saloanele fostului restaurant „Mercur". „Un prânz suculent – scriu ziarele – format dintr-o ciorbă sau supă, o mâncare sau friptură și un desert este plătit aici de funcționari cu prețul de 1 200, iar de membrii familiilor lor cu 5 000 lei."**

● „De la un timp – **constată** Fapta – **se petrec lucruri foarte ciudate la Societatea de Gaz și Electricitate. Într-adevăr, în unele cartiere curentul electric este oprit câte două-trei ore în fiecare zi. Asta înseamnă că: nu este căldură; nu este lumină; ascensoarele nu funcționează; nu pot fi întrebuințate nici un fel de aparate electrice.**

Noi credem că plătim destul de la zi tarifele, ca să nu meritățm tratamentul ăsta".

● Petru Comarnescu, **în** Revista Fundațiilor Regale, **despre educația prin radio.**

„Radio ne dă putința de a selecționa ceea ce convine gustului și formației fiecăruia dintre noi. Și sperăm că bogăția aceasta ajută la împlinirea culturii fiecăruia, nu la vulgarizarea ei. Oamenii formați selecționează ceea ce știu că le place sau le poate place. Ceilalți, care se formează acum, ascultă de toate și, ascultându-le, treptat gustul trebuie să li se subțieze și sufletul să le ceară lucruri mai temeinice".

● Organele fiscale – **anunță** România liberă – **vor vizita fiecare casă. Ele vor stabili situația impozitelor pentru fiecare locuitor în parte. O vastă acțiune de descoperire a evazioniștilor fiscali.**

8 iulie 1992. Pentru prima oară, Constantin Brâncuși în Parlamentul României

În continuarea celor publicate în numerele 9, 10 și 11/1996 ale revistei noastre, prezentăm alte intervenții din cadrul dezbaterilor din Senatul României pe marginea Legii privind declararea Ansamblului Monumental Calea Eroilor, realizat de Constantin Brâncuși în municipiul Târgu Jiu, județul Gorj, ca bun de utilitate publică, de interes național.

Locul ales de C. Brâncuși pentru a înălța Coloana fără Sfîrșit (fotografie de Șt. Georgescu-Gorjan)

Dl. *Ioan Rădăcină,* care prezintă expunerea de motive, menționează faptul că „din partea Guvernului României există interesul de a conserva și de a valorifica acest monument".

Încheie prin a mărturisi: „Am îmbrățișat foarte serios această treabă și cu mulțumirea deosebită sufletească față de doamna Tătărăscu – care la început a avut niște semne de întrebare vizavi de cele două Fundații – îi mulțumesc din suflet pentru că, într-adevăr, a înțeles – de fapt, cred că în sufletul dânsei înțelegerea a fost de la început – și a fost de acord să ne zbatem pentru acest proiect de lege și, în special, pentru a nu lăsa în bătaia vânturilor ceea ce alții au construit cu sudoare, cu transpirație, și noi se pare că nu prea știm să apreciem. Și, dacă sunteți de acord, să trecem direct la obiect".

Înainte de a se trece la dezbaterea pe articole a legii, la partea generală ia cuvântul dl. *Viorel Faur,* care evidențiază, de asemenea, necesitatea unei legi privind protecția Ansamblului Monumental de la Târgu Jiu: „Brâncuși este deja etern. El, ca persoană, figurează numai cu numele – a lăsat cea mai importantă moștenire de spirit acestui neam, și acel *Axis Mundi* de la Târgu Jiu este un reper pentru arta universală. E o zi mare că vorbim despre această înfăptuire a spiritului autohton, care a deschis epoca modernă. Clasat ca părinte al artei moderne, apreciat ca cel mai mare sculptor al acestui veac, socotit revoluționar în domeniul lui, în sensul că a «dezghiocat» materia de partea neesențială, de partea exterioară și a ajuns la miezul lucrurilor, adică la idee, a dat drumul ideii să zboare prin «Pasărea Măiastră» și celelalte, fiind prezentat la Muzeul Guggenheim, din New York în Statele Unite, la Muzeul de Artă Modernă din Paris, și este singurul român care are un muzeu separat, aproape de Muzeul Luvru din Paris. Acest spirit – că nu-l mai poți socoti un om – e mult deasupra existenței obișnuite, acest om a lăsat o trinitate la Târgu Jiu. Acum, degeaba deplângem starea de până acum. Esențial este că am devenit conștienți, ca Senat al României, că trebuie să salvăm de acolo ceea ce există. Proiectul de lege include o asemenea necesitate de spirit a neamului nostru".

Referindu-se la o formulare, în care se vorbea de „reconstrucția" Ansamblului de la Târgu Jiu, dl. senator *Viorel Faur* pledează pentru eliminarea acestui termen, ca neadecvat.

„Cine a gândit opera, cine a așezat opera acolo a fost Constantin Brâncuși. El a construit-o în sensul că a plantat-o acolo cum a trebuit, cum a văzut-o el. Ulterior, au intrat alții peste această operă. Ce putem face în această situație? Eventual, să eliminăm din structura inițială ceea ce este nepotrivit".

(Va urma)

SIS
– vedere din interior –

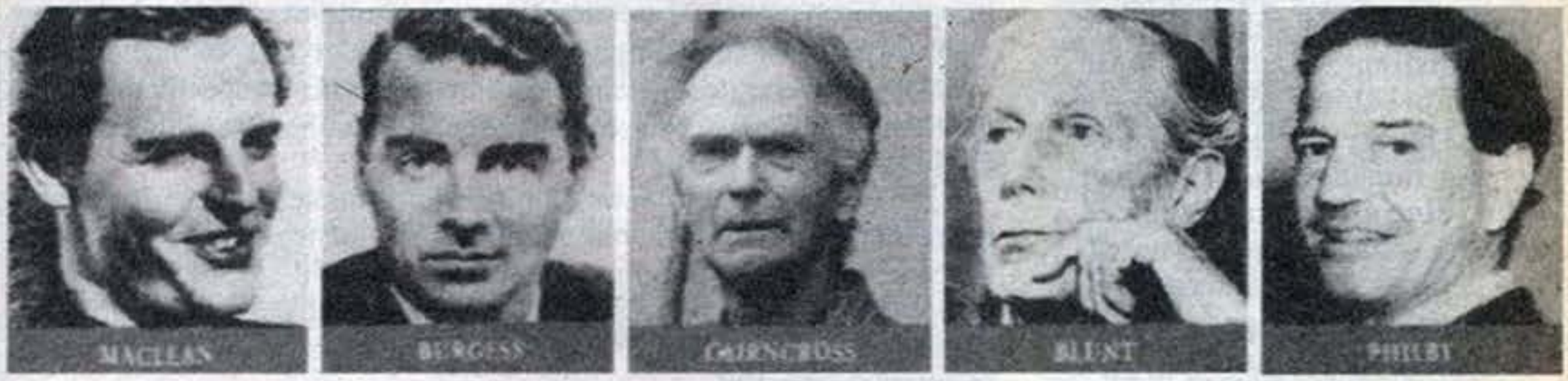

Probabil că nici lui Modin nu i-a venit ușor să scrie aceste rânduri. După aceleași mori de vânt a alergat și el o viață întreagă. În cartea sa – Mes camarades de Cambridge **(Tovarășii mei de la Cambridge), apărută la Robert Laffont, în 1994 – caută să justifice viața lui și trădarea celor cinci englezi.**

Sigur, criteriile judecării faptelor de spionaj sunt foarte greu de stabilit. Îndeletnicirea ca atare este reprobabilă și, în același timp, foarte veche. Nici un guvern nu recunoaște cu plăcere că ar practica-o, dar dată fiind inexistența cel puțin a unui gentlemen's agreement în acest domeniu, nici nu poate să renunțe la ea. Prin aparatul propagandistic și acum prin mass media de care dispune, caută să justifice și chiar să glorifice faptele celor care trădează în favoarea sa și să-i înfiereze pe proprii trădători. Trădarea de patrie este un fapt pozitiv când se face în avantajul tău și unul negativ când te afectează. La fel ca în politică, nici în acest domeniu moralitatea nu prea își găsește nici locul și nici justificarea cât de cât obiectivă. În politică interesele trec mereu înaintea sentimentelor. Iar interesele de siguranță națională trec mereu înaintea sentimentelor umane pur și simplu. De aici și nevoia antidotului spionajului, contraspionajul.

Istoricului nu îi rămâne decât să încerce să restabilească faptele, eficiența lor ca și rezultatele și obiectivele atinse, pornind de la o documentație evident insuficientă și în mod clar destinată să încurce și mai mult ițele. Fără să își propună să îi judece, el nu se poate împiedica totuși să nu se gândească la faptul că rețeaua celor cinci de la Cambridge s-a numărat printre factorii care i-au permis U.R.S.S. să își consolideze dominația asupra sferei sale de influență din Europa Centrală și de Est. Informațiile furnizate de Philby, Burgess, Maclean, Cairncross și Blunt au provocat, direct, moartea câtorva mii de oameni și, indirect, a multor sute de mii. Nimic și nimeni nu-i va putea absolvi de acest păcat. Doar Philby (parțial) și Cairncross au supraviețuit destul pentru a fi martorii inutilității eforturilor lor la finalul partidei. Dar pe parcurs, ei au atins performanța.

SINDROMUL „CÂRTIȚEI“

„La Cambridge, fără să-și dea exact seama ce fac, ei au băgat degetul într-un angrenaj. Au aderat la mișcarea comunistă și niciodată nu s-au gândit că trădau Anglia. Ei luptau în primul rând pentru victoria «revoluției mondiale», restul trecea pe plan secund. Ce urma să aducă această revoluție, câtă cruzime, câtă perfidie avea să nască ea? Nu asta conta. Ei erau devotați, în primul rând, unei idei, creării unei societăți drepte, egalitare, care putea combate fascismul. Iată ce îi unea cu Rusia. Nu erau simpli comuniști sau simpatizanți, ei se considerau adevărați revoluționari... Și-au petrecut viața alergând după mori de vânt, dar suflul Istoriei a măturat idealul lor“.

Iuri MODIN

„Vânătoarea de vrăjitoare“

Nu le-a fost ușor sovieticilor să îl convingă pe Donald Maclean că trebuie să părăsească Marea Britanie. Maclean – deși era perfect conștient că urma să fie anchetat în cel mai scurt timp – a căutat să invoce diverse argumente pentru a rămâne acasă. Cel mai serios dintre ele era faptul că Melinda, soția sa, urma să nască. Până la urmă, el s-a lăsat convins, la insistențele lui Burgess. Acesta – sub presiunea Centrului – i-a promis că îl va însoți. Potrivit lui Modin, angajamentul lui Burgess a fost ambiguu de la început. Inițial, el a refuzat să îl însoțească pe Maclean, pentru că îi jurase

Banii lui George Blake

George Blake a fugit în U.R.S.S. în 1961. Acum are 73 de ani și duce viața liniștită a unui pensionar moscovit. Recent însă el și-a publicat în Anglia memoriile sub titlul *Altă alegere nu există*, volumul provocând un proces de răsunet. Nu pentru conținut, cu care londonezii s-au obișnuit, de când atâția spioni ai perioadei „războiului rece“ au invadat piața de carte. Ci pentru drepturile de autor, respectiv onorariul de 90 mii lire sterline ce i se cuvine agentului dublu din partea editurii engleze „Jonathan Cape“.

Procesul i-a fost intentat de guvernul britanic și se ocupă de el – s-a răspuns ziariștilor – cabinetul primului ministru. Este vorba despre respectarea unui principiu: nimeni nu are voie să dea publicității informații obținute în timpul cât este angajat al guvernului britanic. Scriindu-și memoriile, Blake a încălcat aceste obligații trădând încrederea acordată.

Desigur, culpa lui de acum sună cel puțin straniu, în condițiile în care – după cum se știe – cu aproape 40 de ani în urmă, agentului i s-au adus învinuiri mult mai serioase. Atunci procesul a avut loc cu ușile închise. Blake – care a lucrat la MI-6 – a fost acuzat de spionaj în folosul U.R.S.S. și de divulgarea numelor a 42 de agenți

Iuri Modin împreună cu soția, la Londra, în 1947

acest lucru lui Philby. Apoi, a acceptat să o facă, fără să obțină însă garanții sigure în privința reîntoarcerii în Anglia. Modin trebuia să remarce cinismul Moscovei, pentru care singurul lucru ce conta era să îi scoată pe cei doi din mâinile contraspionajului britanic, împiedicându-i astfel să divulge secretele pe care le dețineau. Și tot el se arăta convins că dacă s-ar fi procedat cu mai mult tact, poate că Philby nu era definitiv compromis.

Planul de evacuare a fost cât se poate de simplu și a profitat de neglijențele filajului instituit de contraspionajul britanic asupra lui Maclean și de avantajele oferite de o țară liberă. Filorii își părăseau obiectivul în momentul în care acesta se urca în trenul ce îl ducea spre casa sa dintr-o suburbie a Londrei. Conștienți că aeroporturile și marile porturi primiseră deja semnalmentele lui Maclean, sovieticii au ales calea oferită de excursiile organizate în Franța la sfârșit de săptămână. Cum acestea erau utilizate și de foarte mulți englezi pentru a traversa Canalul Mânecii cu amanta, controalele pașapoartelor și vamale erau ca și inexistente.

În ziua de 25 mai, într-o vineri, Burgess a sunat la ușa lui Maclean. I-a deschis soția acestuia, care tocmai pregătea masa festivă

Lubianka – sediul KGB

sunt puși bine

secreți britanici, în cea mai mare parte din țările baltice și din Ucraina. Pentru fiecare nume el a primit un an de închisoare: în total deci, 42 ani.

După publicarea cărții, în care el povestește mai ales cum a reușit să evadeze din închisoare, agentului i-a fost achitat un avans de 36 mii de lire, se afirmă în presa engleză. Dar grosul sumei se află „sechestrat".

Ce sens poate avea acest proces, în care Blake, evident, nu va fi prezent, și în condițiile în care el a vândut de mult Moscovei toate secretele pe care le deținea? Dacă procurorul general câștigă – scrie *Guardian* – alți funcționari nu vor mai îndrăzni să-și publice memoriile fără acordul guvernului.

Avocatul lui Blake, numit din oficiu în lipsa unui reprezentant al inculpatului la proces, un jurist experimentat, Lordul Lester, a anunțat din start că nu are de gând să se dea bătut. Dacă unui fost ofițer al MI-6 i se interzice să-și facă publică povestea vieții, atunci aceeași interdicție trebuie aplicată și membrilor guvernului, a susținut lordul la proces. Ceea ce nu poate fi pe placul politicienilor, care nici nu ies bine din vârtejul politicii că se și aștern pe scris. Vezi cazul Margaret Thatcher.

F.D.

pentru aniversarea celor 38 ani pe care îi împlinea Donald. La ora nouă seara, după o rapidă despărțire de copii și de Melinda, Maclean și Burgess au pornit cu mașina spre Southampton. Au ajuns la chei chiar în momentul în care nava se pregătea să pornească în larg. Din Franța, cei doi au trecut în Elveția. Au schimbat pașaportele cu altele false la Ambasada sovietică din Berna. Din Zürich au luat avionul spre Stockholm. În timpul escalei făcute la Praga, au fost recuperați de sovietici.

Melinda, împreună cu copiii, pe aeroportul din Zürich

În chiar ziua în care părăseau Marea Britanie, într-o reuniune de urgență la care au participat ministrul adjunct de externe și reprezentanții MI-5, se hotărâse declanșarea anchetei împotriva lui Maclean, începând de luni, imediat după ce acesta se prezenta la serviciu. Lesne de înțeles deruta și îngrijorarea celor de la contraspionaj când au constatat că Maclean nu mai apare. Au aflat apoi că plecase însoțit de Burgess. Sovieticii au căutat să încurce cât mai mult pistele, trimițând tot felul de semnale false și refuzând să recunoască faptul că cei doi se aflau deja la ei.

Consecințele fugii lor erau astfel rezumate de Modin: toți înalții funcționari care fuseseră, în tinerețe, apropiați de cercurile de stânga de la Oxford și Cambridge au fost supuși verificărilor, toți cei ale căror drumuri se încrucișaseră cu Maclean și Burgess au fost convocați la MI-5; fratele lui Donald, membru al delegației britanice la O.N.U., a trebuit să își prezinte demisia; cumnatul lui Donald și-a pierdut și el slujba; doi ofițeri din MI-5 – Peter Wright și Arthur Martin – au pornit o adevărată vânătoare împotriva posibilelor „cârtițe". Climatul de teroare pe care l-au creat a determinat o serie de ofițeri din SIS și MI-5 să-și prezinte demisiile. Este adevărat, paranoia nu a durat mult, căci conducerile celor două servicii – nota cu o undă de regret Iuri Modin – au realizat rapid pericolele „vânătoarei de vrăjitoare".

Anthony Blunt i-a ajutat din nou pe sovietici să șteargă urmele posibile rămase de la Maclean și Burgess. Solicitat de foștii săi patroni din MI-5 să obțină, discret, cheia de la casa lui Burgess aflată în păstrarea unuia dintre numeroșii săi amanți – să nu fi dispus contraspionajul britanic de alt mijloc pentru a pătrunde în locuință? – Blunt a profitat pentru „a face ordine" în hârtiile acestuia. Se pare că nu a fost suficient de atent. Cei de la MI-5 au pretins, ulterior, că pe baza unor însemnări găsite între hârtiile lui Burgess l-au putut identifica pe Cairncross, cel de al cincilea membru al rețelei.

Noi semne de întrebare

Cairncross lucra în acea vreme în Ministerul apărării, la secțiunea care se ocupa de finanțarea activităților NATO. Cu ajutorul lui, sovieticii căpătau informații de primă mână despre structura, dotarea și amplasarea forțelor NATO, inclusiv dispunerea rachetelor nucleare. În iunie 1951, în momentul în care Modin trebuia să realizeze o întâlnire cu Cairncross pentru a prelua informațiile aduse de acesta, sovieticul a avut o intuiție de geniu, realizând că britanicul era filat. Șefii săi l-au certat cu asprime, acuzându-l de lașitate. Dar faptul că agentul nu s-a prezentat apoi la nici una dintre cele trei întâlniri de rezervă a pus toată lumea pe gânduri. După un interval de timp, Modin a reușit să restabilească legătura cu Cairncross. A aflat că imediat după întâlnirea ratată, omul său fusese convocat la MI-5, anchetat și i se pusese în vedere că nu mai avea acces la documente secrete. Pare curios că în asemenea condiții, Modin s-a mai putut întâlni încă o dată cu Cairncross, pentru a-i da o mare sumă de bani. A fost ultima oară când l-a mai văzut.

Cel afectat însă nemijlocit de defecțiunea lui Maclean și Burgess a fost Kim Philby. Acesta a înțeles imediat ce a aflat de fuga și a lui Burgess că viitorul lui ca angajat al SIS era compromis. S-a descotorosit de toate documentele compromițătoare și de aparatele de fotografiat, cu care copiase documentele secrete. La câteva zile, directorul CIA a comunicat britanicilor că Philby nu mai era dorit ca ofițer de legătură.

Maniera în care a acționat „C" ridică, din nou, semne de întrebare. Totul s-a petrecut cu o încetineală greu de explicat, de parcă ar fi fost un soi de invitație pentru Philby să o șteargă. Printr-o scrisoare amicală, scrisă de directorul adjunct, Easton, era informat că avea să primească, ulterior, un ordin de rechemare, căruia trebuia să i se supună... de îndată! *„Există adesea o explicație solidă pentru un comportament excentric în serviciul secret* – nota chiar Philby – *și s-ar putea să fi existat una și în acest caz.* Atunci, gândul meu a fost că, dacă nu aș fi renunțat la ideea de a fugi, scrisoarea lui Easton mi-ar fi transmis semnalul de a mă pune în mișcare cu toată viteza".

Philby a plecat din Washington la 12 iunie, 1951. Ajuns la Londra, s-a dus acasă la mama sa, a mâncat și apoi i-a telefonat lui Easton. Acesta i-a ordonat să ia legătura cu cei de la MI-5. Au urmat mai multe interogatorii. Deși ferm convinși că Philby era un trădător, cei de la contraspionaj nu au reușit să obțină suficiente probe sau mărturisirea lui Philby pentru a-l putea inculpa.

Pe la începutul lunii august, „C" l-a chemat pe Philby și i-a cerut să-și prezinte demisia. I s-a oferit o sumă de bani, plătibilă în tranșe. La 39 ani, Kim Philby ieșea pe ușa din dos a SIS. Au urmat noi anchete la MI-5. Suma de bani primită s-a topit și ea. Noroc că Modin era un om de caracter. În urma unui raport trimis Moscovei, s-a primit aprobarea de a-i da lui Philby o „sumă confortabilă". Cel ales pentru a i-o transmite a fost Blunt. La întâlnirea cu Modin, Blunt l-a adus în apropiere și pe Philby. Dar Modin – care îl vedea atunci pentru prima oară – a refuzat să îl întâlnească direct, din evidente motive de prudență.

Prietenii din SIS au rămas și ei alături de Philby, încercând să acrediteze ideea că era victima unei „vânători de vrăjitoare". În 1955, când guvernul britanic a publicat o Carte albă asupra afacerii Maclean-Burgess, numele lui Philby a revenit în discuție. Ministrul de externe, Macmillan, răspunzând unei interpelări în Parlament, a spus atunci: „Nu am nici un motiv să cred că domnul Philby ar fi trădat în vreun moment interesele acestei țări sau să îl identific cu așa-numitul «al treilea om», dacă într-adevăr a existat vreunul".

Gafa lui Philby

Cu ajutorul prietenilor săi, Philby a obținut, în 1956, un post de corespondent la Beirut, pentru *The Observer* și *The Economist*. Ajuns la post, a continuat colaborarea și cu foștii colegi de serviciu, și cu patronii de la Moscova. Datorită relațiilor pe care le avea tatăl său în lumea arabă, Philby rămânea o sursă de informații apreciată. În același timp însă, el începuse să bea vârtos. Starea lui psihică a fost agravată și de pierderea soției – s-a consolat relativ repede, recăsătorindu-se cu soția corespondentului ziarului *New York Times* la Beirut – și de cea a tatălui său, în 1960.

În tot acest interval, contraspionajul nu l-a scăpat din ochi. La începutul lui 1963, Philby a primit vizita neașteptată a unui fost prieten, Nicholas Elliott. După ce au băut toată seara, acesta l-a atacat direct: „Avem dovezi de netăgăduit că tu ești agent al Moscovei". Dovezile fuseseră furnizate de cel de al 62-lea ofițer superior al KGB care dezertase în Occident după

sfârșitul războiului, Anatoli Golițîn, dar mai ales de Flora Solomon, creatoarea magazinelor Markes and Spencer, pe care, ne amintim, Philby încercase să o recruteze pentru Moscova. Atunci când Elliott a menționat numele Florei, Philby, omul care rezistase la zeci de interogatorii luate de MI-5, a clacat. Modin nu-și putea explica acest mister, nici măcar după discuțiile avute cu Philby la Moscova și se întreba dacă nu cumva Aileen, soția lui, fusese cea care vorbise. Philby a promis că va face mărturisiri în scris. Elliott s-a întors la hotel și, în mod curios, nu a mai dat vreun semn timp de două zile. Kim Philby și-a prevenit imediat controlorul KGB din Beirut. Acesta l-a întrebat ce avea de gând să facă și Philby a spus că singura soluție era să fugă în U.R.S.S. Operațiunea de evacuare a fost o joacă de copii pentru sovietici.

Confirmarea deplină a trădării lui Kim Philby a determinat un nou val de consecințe pentru SIS. Șefii acestuia au fost obligați să ia în calcul ipoteza că un mare număr de angajați erau compromiși. Cea mai mare parte a rețelelor din Germania, Europa de Est, Balcani și Orientul Apropiat trebuiau refăcute complet. Dar consecința cea mai dramatică pentru serviciu o constituia faptul că afacerea redevenea publică. Se adăuga și faptul că Philby anunțase intenția de a-și publica memoriile în trei volume. Foreign Office a declanșat o campanie menită să împiedice publicarea lor sau măcar să le distrugă orice urmă de credibilitate. Marile edituri engleze au refuzat să tipărească volumele, dar până la urmă, cu ajutorul lui Robin Denniston – directorul lui Hodder and Stoughton, una dintre casele editoriale londoneze de marcă – cartea a fost tipărită și la Londra, cu o introducere semnată de Graham Greene. Este adevărat, după moartea lui Stewart Menzies. Poziția editorului Denniston poate fi explicată dacă ținem cont de faptul că tatăl său fusese demis, în 1942, din fruntea Școlii guvernamentale de cifruri și coduri, de către „C", pentru incompetență.

Despre ecoul peste timp al afacerii „rețelei de la Cambridge" ne vorbesc – am mai spus-o – și cărțile lui John Le Carré (câteva dintre ele traduse astăzi și în limba română). Ele arată o adevărată obsesie a „cârtiței". Discrepanța dintre sindromul „cârtiței" și olimpiana detașare – mult prea șocantă chiar și pentru un britanic – cu care Stewart Graham Menzies pare să fi trecut peste „episod" l-a intrigat în mod deosebit pe Anthony Cave Brown. ■

(Va urma)

Cristian POPIȘTEANU,
Dorin MATEI

Istoria în albume

1,7 MILIOANE DE CUVINTE DESPRE ARTĂ

În urmă cu 27 ani, prestigiosul grup de editură McGraw-Hill Book Company, din New York, punea la dispoziția tuturor celor interesați de istoria artelor plastice o monumentală lucrare de referință: *Mc Graw-Hill Dictionary of Art* (Londra, 1969, ediția a II-a, 1970).

Un *Dicționar de artă,* în cinci volume, editat de Bernard S. Meyers și Shirley D. Meyers cu colaborarea a 130 istorici și critici de artă, cadre didactice universitare, cercetători, muzeografi, directori de renumite colecții de artă din S.U.A. (Los Angeles, New York, New Hawen, Washington, Chicago, Philadelphia, Columbia, Baltimore ș.a.), Anglia (Londra, Bristol, Manchester, Ipswich), Japonia (Ahiyo), Canada (Montréal, Toronto), Australia (Melbourne), Thailanda (Bangkok), Germania (Berlin), Republica Irlanda (Dublin), Iugoslavia (Belgrad), Franța (Paris).

După cum precizează editorii, „în 1,7 milioane de cuvinte" sunt prezentate 15 000 „voci" consacrate atât celor mai reprezentativi pictori, sculptori, arhitecți, designeri industriali, artiști decoratori din lumea întreagă, cât și unor curente sau grupări artistice, culturi și civilizații cu contribuții artistice marcante în istoria umanității.

O veritabilă panoramă a artelor, de la îndepărtate începuturi din afunduri de istorie și până la novatorii artei contemporane.

Și, pentru că am amintit de novatori, să citățm din aprecierea cu care prof. Albert Elsen, de la Stanford University (S.U.A.) își încheie prezentarea consacrată românului *Constantin Brâncuși:* „Cel mai rafinat dintre sculptorii monolitici ai secolului XX, Brâncuși a îmbogățit orizontul și profunzimea simbolismului sculptural, iar prin natura ambivalentă a formelor sale primare a reușit să sugereze unitatea mistică a întregii vieți. Estetica sa a avut o incalculabilă înrâurire asupra liniei din multe alte tărâmuri decât cel al sculpturii".

Bogat ilustrate, cu reproduceri din mari muzee și colecții ale lumii, cele cinci volume ale *Dicționarului de artă McGraw-Hill* sunt nu numai un prețios instrument de informare, ci și un excelent album în care milenii de istorie se răsfrâng în eternitatea artei.

Pe copertele ① și ② ale acestui număr prezentăm două dintre picturile reproduse în primul volum al acestei lucrări de referință.

Dicționarul se păstrează în colecțiile Cabinetului de stampe al Bibliotecii Academiei Române.

AȘA VĂ PLACE ISTORIA... LA CANNES

CRISTIAN POPIȘTEANU

Începând din 1946, Festivalul Internațional al filmului de la Cannes (inaugurat, de fapt, în 1939, dar anulat de începerea războiului mondial, vezi *Magazin istoric*, nr. 3-5/1995) a lansat peste 200 de filme istorice, fie că au fost laureate *(Roma oraș deschis, Viva Zapata, Zboară cocorii, Procesul Ioanei d'Arc)*, fie că nu. Iată că anul acesta invitându-ne domnul Gilles Jacob, delegatul permanent al festivalului, ne-a făcut surpriza ca numai în excelenta selecție franceză (de altfel întreaga compoziție a celei de a 49-a ediții a fost de prim rang) să ne prezinte două filme istorice. Și ce filme!

Două filme – din cele peste 200 cu subiect istoric proiectate într-o jumătate de secol pe ecranul Festivalului Internațional al filmului de la Cannes – situate la o distanță în timp de 160-165 de ani. *Ridicule* (regia Patrice Leconte) și *Un Héros très discrete* (regia Jacques Audiard) au fost socotite îndeajuns de reprezentative pentru istoria Franței figurând în selecția oficială a țării gazdă.

Originalitatea celor două opere cinematografice stă în primul rând în tratarea istoriei la modul ironic. Amândouă pot fi incluse la rubrica *Așa vă place istoria?*

Ultimii ani ai regimului Bourbonilor dau materia primă filmului lui Audiard (excelent interpretat de Fanny Ardant, Charles Berling, Bernard Giraudeau), iar titlul său ar putea fi tradus *Ridicolul care ucide*. La curtea regelui Ludovic al XVI-lea mondenitatea este supremul atuu, iar curtenii și curtezanele se întrec în a găsi cele mai picante cuvinte de spirit pentru a capta favorurile regale. Regimul lui Ludovic al XVI-lea decupat și decapitat prin vorbele de spirit ale epocii! Spiritul francez este cu brio prezent, dar atenție, el ne duce cu gândul la Montesquieu, care spunea că alergând după inteligență, cazi în prostie. Totul se joacă în jurul acestor cuvinte de spirit. Carierele, dizgrația, amorul, averile, ambițiile, oamenii mor sau supraviețuiesc, în funcție de răspunsul la o glumă sau chiar la o invectivă. Și totul cu grija de a nu comite păcatul de les-majestate. Societatea anului 1780 se înfățișează superbă și strălucitoare, dar nu mai puțin găunoasă, superficială, frivolă și, în final, mizerabilă. Fiecare replică a fost concepută într-un scenariu vivace, după cronicile și memorialistica vremii, ceea ce dă filmului nu doar savoare prin licențele de vocabular dar și o încântătoare frescă de epocă. Galanteria și cruzimea reliefate prin vorbele de duh ale personajelor de la Versailles, unde rivalitățile jocurilor de cuvinte pot insulta urechile regale sau dimpotrivă deschide brațele frumoaselor Curții, ne dau o nouă dovadă despre puterea de seducție a istoriei.

Tot sub vraja puterii de seducție a istoriei stă și cel de al doilea film căruia i-am tradus titlul prin *Un erou prea discret*. Istoria rezistenței franceze reînvie în acest film într-o manieră total insolită. Explicația ne-o dă chiar regizorul: „M-am născut în 1952. Generația tatălui meu avea 20 ani atunci și sentimentul de a fi pierdut patru ani ca și tristețea unei adolescențe confiscate. Dar ei au avut posibilitatea aventurii: colaboraționiști sau rezistenți, o epocă dezgustătoare sau eroică. Pentru noi esențială este transmiterea

---

În imagini: secvențe din *Ridicule* și *Un Héros très discret*, pelicule care au figurat în selecția oficială a Franței din cadrul ediției 1996 a Festivalului Internațional al filmului de la Cannes.

istoriei. Am simțit că este momentul să vorbim despre acea perioadă". Iar actorul principal Mathieu Kassovitz își pune problema comportamentului bunicilor pe care-i întâlnește pe stradă. „Au colaborat ei cu ocupanții? Au fost ei în rezistență? Eu habar n-am ce a făcut bunicul meu. Acești oameni în vârstă au murit sau vor muri și noi nu vom ști ce au făcut niciodată".

Povestea eroului prea discret este un lung șir de minciuni inventate pentru a-și crea o nouă identitate. El își abandonează mediocritatea propriei vieți și se lansează în cercul personajelor cu biografie eroică din rândul rezistenței franceze, ajungând, printr-o falsă ascensiune din nimic până la gradul de locotenent-colonel decorat și admirat. Totul clădit exclusiv pe minciuni. Regizorul amintește că și-a construit filmul având ca motto fraza lui Jules Renard: „Există oameni care mint atât de prost încât simți nevoia să le vii în ajutor". Și Audiard a făcut-o cu brio. Improvizând magistral, eroul – ajuns până la urmă la închisoare – reușește (și prin jocul de maximă inteligență al lui Kassovitz) să ne arunce într-o altă imagine despre rezistență. Filmul definește – dincolo de orice polemică firească în jurul problemelor rezistenței – o adevărată fișă clinică a ambiguităților unei epoci istorice.

Cele două admirabile filme franceze se integrează unui mod de a privi propria istorie națională cu inteligență și umor, și mai ales fără dogme și prejudecăți. Pentru că amândouă nu scad admirația pentru trecutul Franței, ci îl fac doar mai veridic și omenesc și chiar ne previn asupra capcanelor repetiției. ■

ÎNDEPĂRTATA CANADĂ

„Vechile cântece basarabenești au avut o soartă paradoxală. Parte persistă în folclorul românesc, parte s-au șters voit, parte s-au călătorit până-n îndepărtatul Kazahstan".

Astfel își prezenta Aurel Manolesco albumul *Vechi cântece și jocuri din Basarabia,* tipărit în 1984 în Canada, cu contribuția financiară a Ministerului multiculturalismului. Sunt reunite 14 cântece și 15 jocuri, dintre care amintim: „Nistrule, pe malul tău", „Toma Alimoș", „Ia-ți mireasă ziua bună", „Colind", „Mărunțica", „Răzeșeasca", „Sârba de la Herța".

Albumul ne-a fost dăruit de domnul inginer Nicolae Călinoiu, din Montréal, ca dovadă a păstrării amintirii țării de către românii ce trăiesc azi în Canada.

IMPORTANT

În anul 1997, an în care Magazin istoric **împlinește 30 ani de apariție neîntreruptă, intenționăm organizarea unui concurs jubiliar.**

Vă rugăm să ne trimiteți, stimați cititori, propunerile dvs. privind prezentarea acestui concurs.

Așteptăm, de asemenea, OFERTE DE SPONSORIZARE.

După prăbușirea regimurilor comuniste din țările Europei de Est, în seria prefacerilor pe care aceste state le traversează pe calea democratizării se înscrie și revizuirea istoriei, eliminarea denaturărilor și inexactităților care, timp de jumătate de secol, fuseseră propagate de oficialități.

În acest sens afirmația lui Hegel poate fi un avertisment: oare nici această recentă lecție a istoriei nu va fi înțeleasă de cei care au trecut prin calvarul dictaturilor comuniste?

Un recent număr, 3/1996, al revistei *Dialog european*, editată de Comisia Europeană (redactor al ediției române, Andrei Bârsan), abordează, sub titlul Europa încearcă să-și revizuiască istoria, **problematica rescrierii istoriei, considerată ca „o parte integrantă a procesului de unificare a Europei. Dezvăluirea adevăratei istorii – se menționează în preambulul articolului – este esențială pentru a se evita greșelile trecutului și pentru a transforma Europa într-un continent unit".**

Uniunea Europeană (UE) încearcă să vindece diviziunile din trecut prin includerea statelor asociate din Europa Centrală în Comunitate, susținând și rescrierea nepolitizată a istoriei, ca un pas spre unificarea Europei.

Dar iată cum se prezintă, „la zi", revizuirea istoriei în Polonia, Ungaria, Slovacia, România și Germania, în viziunea unor analiști din țările respective.

ISTORIE ȘI ISTORICI ÎN POSTCOMUNISM

„Istoria și experiența atestă că națiunile și guvernele nu au învățat sau nu au urmat nici una din pildele istoriei."

G.W.F. Hegel

• Polonia – testul de foc al europenismului • Ungaria – proporțiile mitice ale istoriei • Slovacia – presiuni politice majore • România – colaborare prin bună înțelegere • Germania – șansa cooperării Est-Vest

Europa – fără prea multe adjective

Josef Laptos, din Cracovia, Polonia, după ce arată că „niciodată nu a existat o perioadă atât de favorabilă scrierii istoriei ca aceea care a urmat schimbărilor politice din fostele țări comuniste din Europa Centrală", precizează că istoricii din aceste țări „au reacționat în mod defensiv, concentrându-se pe așa-numitele «pete albe de pe hărți», fapte și evenimente ale istoriei recente neincluse în istoria scrisă de comuniști, din motive ideologice sau de teama unor conotații antisovietice". Exemple: „invazia sovietică din septembrie 1939 în Polonia, intervenția sovietică din 1956 în Ungaria și din 1968 în Cehoslovacia".

În comparație cu Europa Centrală, arată J. Laptos, „Polonia s-a aflat într-o situație ceva mai bună, deoarece nu a trebuit să pornească de la zero și a putut să se bizuie pe datele unor istorici polonezi care s-au descotorosit de cei mai zeloși apologeți ai fostului regim. Istoricii, în general, au fost tratați cu mult respect datorat obiectivității cercetărilor și deopotrivă cenzurii oficiale mai tolerante din ultimii 10 ani ai regimului.

Mulți istorici polonezi au trăit și scris în străinătate și lucrările lor au ajuns în Polonia. În același timp, mulți istorici din Polonia au publicat lucrările lor sub pseudonim și, începând cu anii

80, sub nume propriu, în reviste occidentale. Importante au fost şi publicaţiile ilegale care dădeau cititorilor acces atât la literatură şi eseuri politice, cât şi la nenumărate opere istorice retipărite după cărţi publicate în străinătate sau scrise de istorici polonezi.

Unul din marile succese ale presei ilegale a fost *Istoria Poloniei 1918-1980*, de Andrzej Albert (pseudonimul lui W. Roszkowski). Până în 1993 lucrarea a servit drept manual, îndreptar academic şi enciclopedic.

Vorbind de „istoria recentă", autorul apreciază că „aceasta este percepută mai mult din perspectiva politicienilor şi a mediilor de informare decât din cea a istoricilor. Acest tip de prezentare istorică este îmbibată cu limbajul urii, adesea legat de martirii Poloniei postbelice".

După ce se referă la „modul de predare a istoriei" care „va trebui să creeze şi cadrul unor aspiraţii de integrare europeană, să ducă la o mai bună cunoaştere reciprocă între naţiuni, la toleranţă şi respect pentru alte culturi şi tradiţii şi să promoveze instituţiile democratice", J. Laptos, încheie, oprindu-se asupra „testului de foc al «europenismului»": modul în care sunt tratate minorităţile naţionale.

„Demitizarea vechilor dogme şi înlăturarea miturilor naţionale arată el, „vor trebui să ducă la abordarea minorităţilor ca pe o şansă pentru îmbogăţirea culturală şi nu ca o povară moştenită de pe urma greşelilor politicienilor şi guvernanţilor din trecut. În cazul Poloniei, relaţiile în cauză sunt cele cu Germania, Belarus, Ucraina, Lituania şi cu evreii. Istoricii occidentali trebuie să dea dovadă de înţelegere. Schimbările care au loc în Europa Centrală necesită o distanţare a istoricilor şi a politicienilor de «vechea Europă» şi de aşa-numita «mentalitate de bloc», formată în anii războiului rece, care a dus la interpretarea greşită a realizărilor culturale şi educaţionale ale unei «Europe balcanizate»".

Ideal, notează J. Laptos, „este să nu se folosească prea multe adjective atunci când se vorbeşte de Europa".

Secolul XX nu poate fi ignorat

„Pentru conducătorii comunişti ai Ungariei, istoria şi predarea istoriei constituia o unealtă vitală pentru stabilirea şi păstrarea legitimităţii lor", scrie *Julius Strauss*, din Budapesta.

O dată cu schimbarea regimului, „interpretarea marxistă a devenit doar una dintr-un evantai de perspective divergente. După opinia dr. Mihaly Benkes, lector universitar din Budapesta, „politicienii nu au renunţat încă la dorinţa de a controla modul în care este interpretată istoria".

Sunt reproduse, în continuare, opiniile dr. Benkes asupra modului de predare a istoriei moderne. „Este imposibil să ignori secolul XX", afirmă el. Deşi în Ungaria a existat „o piaţă liberă a manualelor şi tratatelor de istorie chiar înainte de schimbarea sistemului", modul de predare a istoriei a avut de suferit, deoarece „primul guvern postcomunist a făcut aceleaşi greşeli ca predecesorii săi şi s-a implicat în probleme istorice".

Autor al unui manual de istorie care „a fost denunţat de guvernul conservator al Forumului Democratic, condus de fostul prim-ministru Josef Antall", dr. Benkes „consideră că intervenţia a continuat şi în era postcomunistă". Nu a fost pe plac, mărturiseşte el, „interpretarea asupra sistemului Kadar. Li s-a părut prea puţin critică. Nu au fost mulţumiţi nici de modul în care am abordat guvernul Horthy. Din punct de vedere al istoricului, tentativele liderilor noştri de a conferi istoriei proporţii mitice reprezintă o adevărată problemă. Guvernul Horthy, staliniştii lui Rakosi, politicienii din epoca lui Kadar, toţi au creat propria mitologie şi, din păcate, guvernul Antall a făcut şi el acelaşi lucru".

Guvernul conservator notează J. Strauss, „a argumentat, la rândul său, că după 40 de ani de istorie comunistă predată în şcoli, Ungaria are nevoie să scoată adevărul la lumină. Indiferent de cauze, schimbările din istoria oficială au dus la confuzie în şcoli.

Probleme controversate, cum ar fi natura guvernului antebelic condus de Horthy, «eliberarea» sau «ocuparea» Ungariei de către Uniunea Sovietică şi revolta din 1956 au fost abordate într-o lumină nouă. După cum susţine dr. Benkes, profesorii, derutaţi, au preferat să sară peste multe subiecte".

Itinerar istoric european: Cracovia...

Între demonizare și lipsă de interes

Despre istoricii și cărțile de istorie din Slovacia, scrie *Lucia Faltin,* din Bratislava. Aici se oscilează „între demonizarea regimului comunist și o totală lipsă de interes".

Sunt consemnate opiniile dr. Ivan Kamenec, de la Institutul de istorie al Academiei Slovace de Știință, care „sugerează că s-a creat o tendință de a neglija sau amuți comentariile privind perioada comunistă".

Dr. Kamenec menționează că „situația post-1989 nu diferă cu nimic de alte perioade de mari schimbări din istoria Slovaciei, cum ar fi perioada care a urmat Imperiului austro-ungar, primul război mondial (1918), perioada 1938-39, anii de după evenimentele de la München și înființarea statului slovac, preluarea puterii de comuniști în 1948 și apoi revoluția de catifea din 1989. Toți acești ani au fost considerați de cei care dețineau puterea la timpul respectiv ca ani de începuturi absolute". El sugerează că „cei ce dețin puterea tind să rescrie istoria și să considere că tot ce s-a întâmplat în trecut a fost negativ. Această atitudine excesiv de negativă față de istoria Slovaciei este resimțită și astăzi. Dr. Kamenec explică cum istoria Slovaciei adoptă două tendințe: una apologetică și alta populistă".

Dr. Kamenec consideră că „perioada care este demonizată în prezent este cea care a debutat în 1945, mai degrabă decât cea începută în 1948, când a avut loc lovitura de stat comunistă. El argumentează că armata roșie a fost văzută ca o putere colonizatoare a țării și că lovitura din 1948 este considerată cu mai multă toleranță și drept o consecință firească a evenimentelor anterioare. Dr. Kamenec mai sugerează că atitudinea actuală de demonizare sau refuzul de a aborda subiecte atât de delicate reprezintă o reacție față de idealizarea unui regim și suprimarea analizei istorice înainte de 1989.

El evidențiază un număr de studii comparative care caută paralele între statul slovac existent între 1938-45 și anii 1950, cei mai brutali ani ai regimului comunist din Slovacia. Astăzi, spune Kamenec, acești ani au devenit cel mai interesant subiect din întreaga perioadă. La începutul anilor '50, comuniștii au înscenat o serie de procese în care foști tovarăși au fost denunțați și adesea executați sau întemnițați. Un alt motiv pentru care aceste înscenări au devenit astăzi un subiect atât de interesant pentru istorici este că, până relativ recent subiectul a fost total interzis și că la timpul respectiv nu s-a vorbit sau nu s-a scris nimic despre el".

Dr. Dusan Kovac, directorul Institutului de istorie din Bratislava, nu consideră că „istoricii sunt supuși astăzi unor presiuni politice majore", dar crede că „există unele tendințe naționaliste" în unele cercuri care „sunt apropiate de Partidul Național Slovac.

Această grupare – arată el – „a încercat să încorporeze mai multe mituri în istorie, o practică care nu mai este acceptabilă".

Procesul istoric comun

Din România, *Alexandru Săvulescu* (București) se referă la colaborarea istoricilor români și unguri care „încearcă să cadă de acord asupra istoriei".

În 1970 s-a înființat o Comisie Comună de istorie româno-maghiară, sub egida Academiilor din cele două țări. „Activitățile Comisiei au fost urmărite îndeaproape de cele două guverne comuniste care au încercat, fără succes, să o distrugă, deși activitatea ei a fost stopată în 1982.

«Nu ne-am amestecat niciodată în politică. Suntem doar istorici, specialiști și ne-am înțeles perfect», declară Alexandru Porțeanu, vicepreședintele secției române. «Îmi amintesc că, deși nu puteam vorbi liber datorită serviciilor secrete, ne vorbeam din priviri. Am avut multe dezbateri în contradictoriu în sala de conferință,

... București...

dar după aceea ne întâlneam ca prieteni la un pahar de vin», ne spune dl. Porţeanu.

«Ne-am întrerupt activitatea în 1982, din cauza unor presiuni politice, dar am reuşit să ne reîntâlnim în 1991 şi 1994, deşi presa aproape ne-a ignorat. Ziariştii caută scandaluri şi nu relatează situaţiile caracterizate printr-o bună înţelegere. Nouă ne-au dat puţină atenţie şi au continuat să se concentreze pe naţionalişti», explică dl. Porţeanu. «Am fost foarte surprinşi când UE ne-a dat atenţie. Dacă vor găsi destule fonduri pentru noi, am putea crea o bază de înţelegere între cele două ţări, pornind de la perspectiva istorică şi deci culturală»". UE a promis să ajute comisia, dar încă nu a specificat ce fel de formă va lua acest ajutor."

Partea română a comisiei a alcătuit un plan de acţiune. Acesta include educaţia socială, manuale şcolare alternative, care să dea copiilor o viziune globală a relaţiilor româno-maghiare cu opinii ale ambelor părţi, sesiuni ştiinţifice, lucrări, cărţi, simpozioane, cercetări arheologice şi studii europene asupra conflictelor teritoriale şi etnice şi a modului lor de rezolvare.

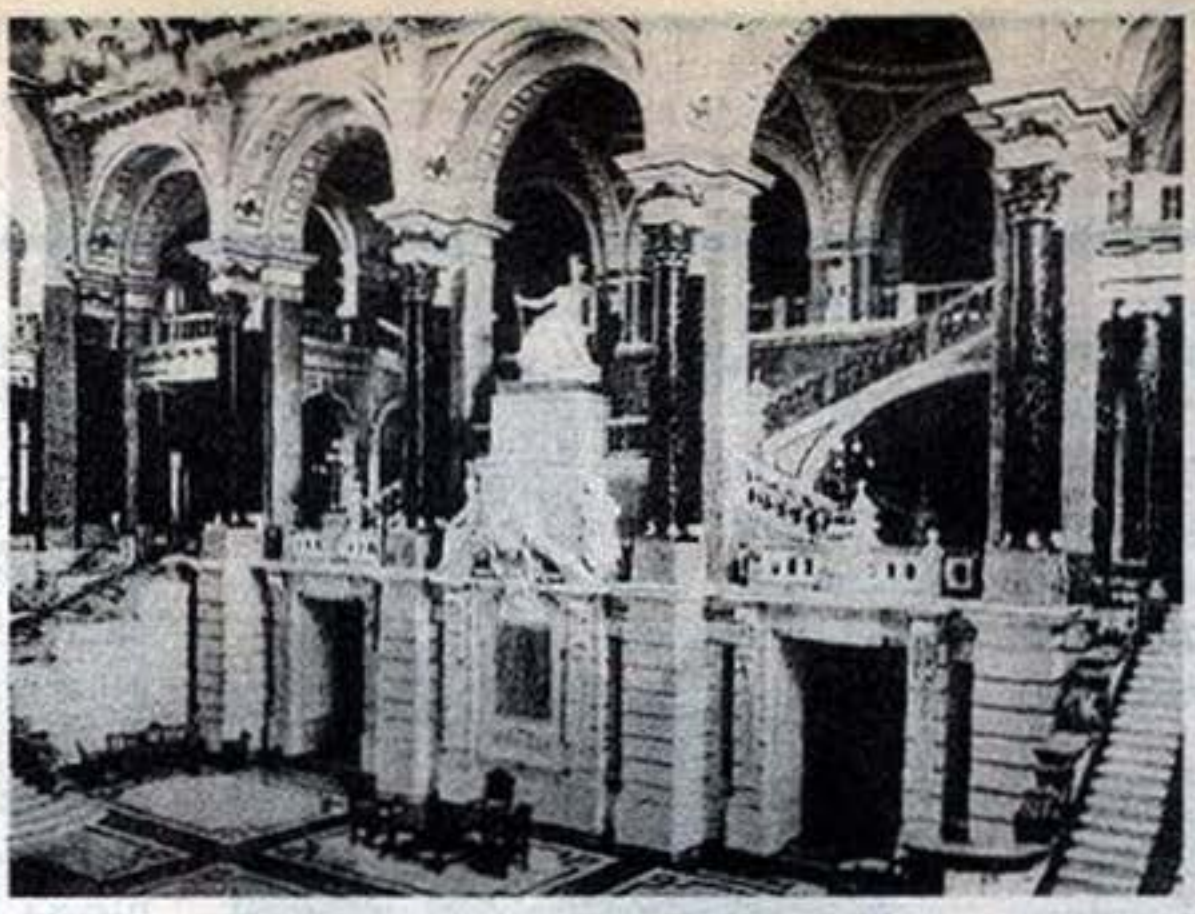

... *Budapesta;* în p. 50: *Berlin*

Abordare cu mănuşi

Despre manualele de istorie revizuite, care „au început să apară abia de curând pe piaţa cărţilor didactice" din Germania, scrie *Caroline Smrstik,* din Stuttgart.

„Potrivit sistemului federal, Ministerul educaţiei şi culturii din fiecare din cele 16 landuri germane îşi asumă responsabilitatea pentru stabilirea programei analitice. La fiecare 10 ani, ministerele îşi prezintă cerinţele editurilor. Rezultatul reviziei din 1994-95 rezidă în oferta de cărţi noi, venită de la peste 30 de edituri.

Dezvoltarea descentralizată a dus la experienţe diferite de învăţământ în diferite părţi ale Germaniei. Planurile de învăţământ din cele cinci landuri din estul Germaniei au un puternic caracter regional deoarece identitatea locală a fost suprimată aproape 50 de ani, explică Werner Thaidigsmann, de la Editura Schoningh. Dar datorită desfiinţării Germaniei de Est, landurile din Est au deja de mai mulţi ani programe analitice noi, luând-o înaintea reviziei naţionale din 1994-95.

Restructurarea programelor depinde şi de situaţia financiară a fiecărei provincii. Saxonia inferioară, de exemplu, nu are bani să comande cărţi noi. Puţin surprinzător, bogata provincie Renania de Nord-Westphalia este lăudată de edituri drept cea mai progresistă regiune, urmată de metropolele Hamburg şi Berlin. Editurile de peste tot recunosc că landul cel mai înapoiat şi mai puţin îndrăzneţ este Bavaria. Nivelele paralele din sistemul de bază de învăţământ din Germania influenţează intensitatea cu care este abordată o tematică. Dar istoria Uniunii Europene (UE) cu rădăcini în cooperarea franco-germană de după cel de-al doilea război mondial şi structura UE sunt subiecte introduse în cadrul lecţiilor de politică pentru toţi elevii între 12-15 ani.

Deşi profunzimea abordării variază, conceptele fundamentale apar în materiale din şcolile de bază, denumite Hauptschule, în liceul secundar, denumit Realschule, şi în gimnaziul pregătitor pentru universitate. Prevederile Tratatului de la Maastricht sunt prezentate şi explicate doar la nivelul şcolilor de tipul Realschule şi Gymnasium.

Deşi prăbuşirea comunismului este prezentată la toate nivelele cu exemple şi mărturii personale continuă Caroline Smrstik se fac doar referiri indirecte la structurile europene de putere. *Unsere Geschichte* [istoria noastră], un text din 1995 folosit în Realschule din Baden-Württemberg, recunoaşte că «în sud-estul Europei şi în statele succesoare U.R.S.S. democraţia nu s-a stabilit încă definitiv».

Ţinând cont că politicile Nord-Sud, Est-Vest şi UE sunt principalele subiecte pentru examenul de intrare la universităţi, schimbările recente din politica europeană sunt abordate cu mănuşi în noile texte. Referitor la posibila expansiune spre Est şi a UE, *Demokratie Verpflichtet* [Democraţia angajată], publicată de Oldenbourg în 1995, oferea doar acest comentariu «Situaţia politică actuală trebuie interpretată ca o şansă de a încerca o cooperare Est-Vest şi cu ţările din Europa răsăriteană»".

După cum a putut constata cititorul nostru şi din punctele de vedere exprimate mai sus, reanalizarea şi rescrierea istoriei este un proces complex, de lungă durată, parte componentă a transformărilor care au loc în ţările foste comuniste, chemate acum la integrarea lor în Comunitatea Europeană. Dar nu e mai puţin adevărat că ea este la ordinea zilei. ■

Roman Herzog și „Întoarcerea spre viitor“

Domnul Roman Herzog, președintele Republicii Federale Germania, succesor, din 1994, al lui Richard von Weizsäcker, și-a câștigat foarte repede un unanim respect și o generală recunoaștere atât din partea concetățenilor săi, cât și peste hotare.

Atitudini ușor de înțeles și firesc împărtășite și de orice cititor al extrem de interesantului volum *Wahrheit und Klarheit. Reden zur deutschen Geschichte* (Adevăr și limpezime. Cuvântări despre istoria germană), apărut sub îngrijirea lui Manfred Bissinger, bine cunoscut ziarist german, în nu mai puțin prestigioasa editură „Hoffman und Campe“. Volumul înmănunchează cele mai de seamă cuvântări ținute de domnul Herzog în primul an al mandatului său, an care a coincis cu un număr de importante aniversări ale unor evenimente de extremă relevanță pentru istoria Germaniei din veacul nostru. Istorie pe care domnul Herzog o abordează într-o manieră ce merită să fie meditată și adoptată de istoricii de pretutindeni. Adică, spre a utiliza chiar cuvintele d-lui Herzog: *„Cu toată sinceritatea și fără prejudecăți, cu curajul adevărului total. Fără a adăuga ceva, dar și fără a lăsa ceva deoparte, fără a ascunde, dar și fără a supralicita ceva. Cu conștiința de a avea nevoie de iertare, dar și gata de a ierta“*.

Poziție elocvent ilustrată chiar de discursul de învestitură, ținut la Berlin la 5 iulie 1994, când domnia-sa a declarat printre altele: *„O mare răspundere ne incumbă, nouă germanilor, față de națiunile devenite libere din Est. Acest lucru ne este cerut nu numai de propriile noastre interese, ci și de trecutul care încă mai împovărează relațiile noastre cu multe din aceste țări. În ce mă privește, voi încerca ca această povară să fie bucată cu bucată înlăturată sau măcar ușu-*

rată, pentru ca germanii să fie socotiți ceea ce dintotdeauna ar fi trebuit să fie: vecini pașnici, gata să sară într-ajutor și – mai ales – politic dezinteresați“.

După cum tot din același discurs programatic, ne îngăduim să relevăm și acest pasaj care, întemeiat pe regândirea unei amare experiențe, merită, fără îndoială, reținut de opinia publică din noile democrații:

„Totalitarismul trebuie combătut nu când a acaparat deja puterea, căci atunci e prea târziu pentru individ, pentru omul simplu. Totalitarismul se cere combătut din chiar clipa când ridică pentru prima oară capul și chiar din acel moment cu toată hotărârea“.

Cu mai multe prilejuri, domnul Roman Herzog s-a adresat, din primul an de exercitare a mandatului său, și unor auditorii străine. La Ierusalim a arătat că nu poate exista uitare pentru ceea ce i s-a întâmplat poporului evreu, în Polonia a cerut, în numele germanilor, iertare pentru sângeroasa înăbușire a răscoalei din Varșovia.

Dar cele mai multe din alocuțiunile adunate în volumul *Wahrheit und Klarheit* au fost consacrate de președintele federal german apărării idealului democratic și construirii unei comunități de națiuni libere, egale în drepturi și înfloritoare. Căci pentru domnia-sa ideea edificării unei lumi pașnice, libere, dezbărate de sărăcie nu este o utopie, ci cea mai potrivită viziune asupra viitorului Europei. Cum atât de plastic și de încurajator rezultă și din ultimul pasaj al discursului rostit de domnul Roman Herzog la a cincizecea aniversare a sfârșitului celui de-al doilea război mondial:

„Acum 200 de ani – a remarcat d-sa – *Immanuel Kant a scris, în studiul lui* „Despre pacea perpetuă“ *că democrațiile nu se războiesc între ele. Ceea ce atunci putea să treacă drept un ideal utopic este astăzi viziunea concretă a unei ordini pașnice transnaționale. Iar cel mai bun exemplu al ei este istoria postbelică a Europei occidentale. Sfârșitul războiului a însemnat o revenire la mai bunele tradiții europene și, cum o atestă studiul lui Kant, și ale Germaniei. A fost o întoarcere în viitor.*

Împrejurarea că ne lovim de multe probleme și piedici nu trebuie să ne descurajeze. Faptul că nu vom apuca un succes deplin nu trebuie să ne descurajeze. N-am fi demni de șansa pe care o semnifică pentru noi toți ziua de 8 mai 1945, dacă n-am crede în această viziune“.

Sunt doar câteva din rațiunile care fac din volumul de discursuri al președintelui Herzog, o lectură realmente edificatoare, o lectură reconfortantă, dătătoare de încredere în rațiunea umană și în clarviziunea unuia din bărbații de stat ai continentului nostru. ■

Dumitru HÎNCU

„MICA ORHIDEE“ A MARELUI IMPERIU QING

Dr. ANNA EVA BUDURA

A doua zi după ceremonia de încoronare a micului împărat Tongzhi – în cea de a zecea zi a celei de a zecea luni după calendarul lunar tradițional chinezesc (12 noiembrie 1861), împărăteasa-mamă Cixi ședea în fața unei mese încărcate, sărbătorindu-și ziua de naștere. Împlinea 26 de ani[1] și cucerise prima mare victorie a vieții sale. Reușise două lucruri: a) să ducă la bun sfârșit una dintre cele mai spectaculoase lovituri de palat și să pună piciorul pe prima treaptă a scării ce conducea spre puterea supremă; b) să impună „guvernarea în spatele perdelelor de voal“[2] și să o instituționalizeze împotriva cutumei milenare, act la care nu cutezase nici să viseze, de-a lungul istoriei Chinei, o împărătească-mamă sau văduva unui suveran[3].

Admira masa încărcată cu 30 de platouri cu mâncăruri alese special pentru a simboliza urarea: *Fu, shou wan nian!* (Fericire și viață lungă de 10 000 de ani!). Mânca cu plăcere și, în fine, relaxată, eliberată de stressul în care trăise la Chengde timp de un an de zile. Acum refugiul la reședința de vară în toamna anului 1860, boala împăratului Xianfeng, confruntarea cu marele consilier Sushun, drumul de întoarcere la Beijing sub amenințarea unei morți năpraznice erau doar amintiri. Pentru prima oară – după un an de zile – savura în liniște felurile sofisticate.

Aștepta ziua în care avea să se așeze în spatele micului împărat, în dosul unei perdele diafane, de unde să privească demnitarii curții prosternându-se în fața ei. Dorea, cu elanul specific tinereții, să săvârșească fapte mari, generoase, să stârpească răul, necinstea.

Ceremonia unei audiențe

În prima zi a celei de a 11-a luni (2 decembrie 1861), încă înaintea ivirii zorilor, în apartamentul împărăteselor-mame era deja o activitate febrilă. O întreagă cohortă de eunuci și slujnice era preocupată de pregătirea băii și toaletei lor laborioase. Din imensele dulapuri s-au scos robele de mare ceremonie, din sipete bijuteriile, coroanele delicate, lenjeria ușoară de mătase și de bumbac, pantofiorii brodați fixați pe platforme înalte din lemn. Împărătesele erau înveșmântate și împodobite cu insemnele împărătești.

După un mic dejun frugal, ele s-au urcat în litiere purtate de câte 8 eunuci, încadrate în stânga[4] de eunucul șef, în dreapta de adjunctul său, în față de 4 eunuci de rangul cinci, în spate de alți 12 eunuci de rangul șase, fiecare purtând obiecte de toaletă ce ar fi putut fi solicitate de împărătese. Un întreg budoar în mișcare.

Odată procesiunea ajunsă în fața Palatului Innobilării Sufletului, împărătesele au fost ajutate să coboare din litiere și au intrat în mica sală a tronului proaspăt reamenajat, pentru noul mod de a ține audiențele imperiale.

Micul împărat ședea cuminte – deși somnoros la acea oră matinală – pe tronul bogat sculptat, prea mare pentru acea făptură mititică. Cele două împărătese s-au așezat pe cele două jilțuri elegante din lemn de tec, în spatele lui, în dosul unui paravan artistic confecționat dintr-un voal galben.

În curtea din fața palatului stăteau prosternați demnitarii îmbrăcați în mătăsuri strălucitoare. Cu toți erau pătrunși de solemnitatea momentului. Din rândul lor s-a desprins prințul Gong, Yixin. Cu pași siguri a trecut pragul înalt al sălii tronului

Cixi, fermă la cârma țării...

---

[1] După obiceiul chinezesc, ea își serba cea de a 27-a zi de naștere, deoarece în trecut vârsta fiecărui individ se calcula din momentul conceperii sale.

[2] Perdelele erau ori ecrane, ori niște paravane confecționate dintr-o mătase fină, foarte transparentă. Ele erau necesare pentru a respecta protocolul stabilit, conform căruia împărătesele nu aveau permisiunea să apară în fața dregătorilor.

[3] În istoria Chinei, cazuri în care mamele unor împărați minori au fost implicate în luarea deciziilor majore sunt cunoscute, dar instituționalizarea sistemului era de neconceput.

[4] În China imperială latura stângă era locul de cinste, ocupat de persoana cea mai înaltă în grad.

și s-a postat pe partea stângă a jilțului imperial[1]. Dregătorii intrau pe rând și prezentau rapoartele, depeșele primite. Ele erau preluate de prințul Gong – acum prinț consultant – și depuse în fața împăratului.

Prima audiență în prezența împărăteselor regente a decurs într-o atmosferă neobișnuit de încordată. Când s-a anunțat sfârșitul audierilor, toți demnitarii s-au retras ușurați.

Împărătesele s-au urcat în litiere și s-au întors în iatacurile lor, iar micul împărat, obosit de tot ce văzuse, fără să înțeleagă nimic, a fost bucuros să se culce din nou în brațele doicii.

În acea dimineață de decembrie a anului 1861, în istoria dinastiei Qing s-a inaugurat era „guvernării în spatele perdelelor de voal", era guvernării cu mâna delicată, dar de fier a unei femei ferme, hotărâte să apere „legile strămoșești", tradiția și puterea imperială, decisă să se afirme. Eră ce va fi marcată de personalitatea împărătesei-mame, Cixi, în ciuda faptului că toate documentele până la 1881[2] vorbesc de „regența celor două împărătese-mame", de „deciziile celor două palate": Palatul de est, ocupat de Ci'an, și Palatul de vest, ocupat de Cixi.

Contemporanii constatau fără dificultate că împărăteasa Ci'an era o femeie simplă, fără prea multă carte, lipsită de veleități, de interes față de politică și treburile statului. În schimb, împărăteasa Cixi se impunea prin inteligență, prin cunoștințele ei acumulate cu aviditate, prin capacitatea de judecată, prin modul cum știa să inspire frică și supunere tuturor. Cu trecerea anilor, corpul dregătoresc a ajuns să o recunoască drept unica lor suverană.

Încrezătoare în steaua ei, Cixi a intuit de la bun început problemele fundamentale care șubrezeau temeliile imperiului: venalitatea, corupția și delăsarea manifestată de funcționarii civili și militari, răscoalele țărănești și interesul tenace al puterilor străine de a forța imperiul chinez să-și deschidă porțile. De aceea, a inițiat fără ezitare măsuri pentru contracararea, lichidarea și preîntâmpinarea lor. Cercetătorii sunt unanimi în aprecierea că politica adoptată de Cixi la începutul domniei sale a contribuit la consolidarea dominației dinastiei Qing, la angajarea imperiului chinez pe drumul anevoios al modernizării.

Cixi a intuit, de asemenea, necesitatea menținerii alături de ea a unui om politic experimentat, prințul Gong, cel care îi salvase viața și o adusese la putere. L-a copleșit cu funcții și favoruri, dar a avut grijă să-l mențină la o distanță respectabilă. L-a desemnat, în numele împăratului defunct și al celui minor, prinț consultant[3], dar nu regent sau asistent la guvernare. I-a dat pe mână cancelaria imperială, serviciile secrete, consiliul clanului imperial, trezoreria, i-a acordat favoarea de a folosi în interiorul palatului litieră purtată de 4 eunuci, onorarii duble, ranguri și distincții lui și familiei sale și titluri postume, până și mamei sale decedate.

Apoi, în colaborare cu prințul Gong, a pus în aplicare politica de purificare a corpului dregătoresc. După ce, printr-un decret, a încurajat pe cei dornici să aducă la cunoștința tronului neregulile existente la orice nivel al aparatului de stat, într-un alt decret îi avertiza pe slujbașii imperiului să ia seama de modul cum își îndeplinesc obligațiile pentru că „oricine se angaja în practici ilicite în interesul lui personal, submina țara și producea suferințe poporului avea să fie pedepsit pe măsura culpabilității sale".

În palat, Cixi a introdus măsuri drastice pentru reducerea cheltuielilor de întreținere. A interzis cumpărarea și folosirea vaselor de aur și argint, permise fiind numai cele de cupru aurite și argintate. A refuzat acordarea premiului întâi unui eseu care o proslăvea peste măsură.

[1] Scena avea loc în cancelaria imperială din marele palat din centrul capitalei Beijing. Aici se țineau consultările zilnice cu dregătorii și se rezolvau problemele curente ale imperiului chinez.

[2] În anul 1881, la 8 aprilie, a decedat subit împărăteasa Ci'an.

... înconjurată de doamnele de la Curte...

„Cazul He Guiqing" face valuri

Pentru a oferi drept exemplu modul cum înțelegea ea, împreună cu împărăteasa Ci'an și prințul Gong, să-i pedepsească pe dregătorii nedemni de funcțiile deținute, la sesizarea unor dregători a cerut reexaminarea „cazului He Guiqing", un general de naționalitate han, însărcinat să lupte împotriva răsculaților taipingi, devenit celebru pentru lașitatea sa. El refuzase chiar

[3] De comun acord cu împărăteasa Ci'an, Cixi avea să îl destituie din această funcție în anul 1865, când a ajuns la concluzia că prințul își depășise atribuțiile, lezând autoritatea imperială.

sprijinul unor unități militare din zonă, lăsându-le să piară împreună cu comandanții lor. Când fusese împresurat, He Guiqing se retrăsese măcelărind populația satelor, care îi ieșise în cale pentru a-l implora să opună rezistență și să nu o lase pradă inamicului.

Împăratul Xianfeng a decis arestarea și condamnarea lui. Dar au intervenit refugiul la Rehe, din toamna anului 1860, boala și moartea împăratului și He Guiqing, ascuns la Shanghai, ducea un trai îndestulător, sperând că va fi uitat, cu atât mai mult cu cât anul 1862 a fost declarat anul grațierilor și era de presupus că împăratul nu va semna nici o condamnare la moarte[1].

Cazul lui a fost însă pus pe rol, în ciuda tuturor protestelor prezentate de numeroși dregători. Se luase în seamă un raport secret în care autorul întreba: „Ce efecte va avea oare asupra stării de spirit a ofițerilor și ostașilor de pe linia frontului o tratare cu indulgență a «cazului He Guiqing»?". La 21 decembrie 1862, împărătesele au pus sigiliul pe condamnarea lui la moarte și, în aceeași zi, i-a și căzut capul pentru a servi drept învățătură de minte pentru toți cei care procedau ca el.

Cazul generalului manciurian Shengbao – cel ce jucase un rol decisiv în evenimentele din toamna anului 1861 și apoi fusese copleșit de onoruri și favoruri – a zguduit și mai mult corpul funcționăresc, dându-i de înțeles că nici chiar o persoană cu merite deosebite nu poate scăpa de răspunderea pentru faptele sale reprobabile.

La sfârșitul anului 1862, numeroase rapoarte aduceau la cunoștința tronului modul de viață dedat plăcerilor dezmățate, lăcomia cu care delapida bani destinați hranei soldaților, înțelegerea sa cu inamicul și inducerea în eroare a tronului prin rapoarte false despre victorii fictive.

Spre nedumerirea sa și a marilor dregători[2], după ce cercetările au confirmat justețea celor raportate, generalul a fost arestat, judecat și, la 31 august 1863, i s-a acordat favoarea să se sinucidă[3].

Au urmat o serie de destituiri din posturi ale unor funcționari veroși și compromiși și s-a stabilit un nou sistem de selectare și promovare prin examenele imperiale ce înlesnea afirmarea unui număr mai mare de intelectuali capabili și onești.

Aceste măsuri au fost primite cu satisfacție de populație, redându-i încrederea că la curtea imperială mai există forțe care militează pentru aplicarea legilor și menținerea disciplinei. Un efect deosebit a avut însă decretul cu privire la reducerea impozitelor agricole și alte măsuri ce vizau „liniștirea poporului", restabilirea ordinii în provincii.

Pentru refacerea activității productive pașnice, aducătoare de venituri atât de necesare vistieriei secătuite, împărăteasa Cixi a reconceput programul operațiunilor militare îndreptate împotriva răsculaților taiping și rebelilor musulmani Nian (Purtători de făclii). Ea nu a ezitat să promoveze comandanți militari din rândul naționalității han, până atunci marginalizați și tratați cu neîncredere. A intuit și apoi s-a convins că aceștia, timorați de statutul lor de națiune învinsă[4], înțelegeau să respecte cu rigurozitate legile și dovedeau reținere față de tentațiile îmbogățirii pe căi ilicite. Primul care a câștigat în mod justificat încrederea ei a fost Zeng Guofan, un militar capabil și integru, urmat de alții promovați la sfatul lui în posturi importante. Lui Zeng Guofan i s-a încredințat comanda militară în patru provincii cheie. Datorită regândirii tacticii și strategiei și reorganizării efectivelor de luptă, el a reușit, în vara anului 1864, să ocupe Capitala Cerească a taipingilor, apoi în câteva campanii consecutive, în strânsă colaborare cu alți comandanți hani, a zdrobit forțele lor militare. În anul 1867 a pus capăt răscoalei Purtătorilor de făclii din provincia Shandong.

Împărăteasa Cixi l-a copleșit cu onoruri, titluri nobiliare și favoruri. ■

(Va urma)

---

[1] În China imperială toate condamnările la moarte erau supuse aprobării împăratului. Execuțiile aveau loc în toamna fiecărui an.

[2] Cazul se află încă în atenția cercetătorilor chinezi. Unii nu exclud posibilitatea unor motivații personale ale împărătesei Cixi de a elimina o personalitate mult prea puternică din calea ascensiunii ei.

[3] Executarea prin decapitare era considerată umilirea individului, iar permisiunea de a se sinucide o favoare, deoarece corpul nu era mutilat și nici individul dezonorat.

[4] Naționalitatea *han* (descendenții dinastiei Han), populația majoritară a Chinei. După anul 1644, când manciurienii și-au impus dominația, ei au fost îndepărtați din toate funcțiile importante.

... în drum spre sala de audiențe

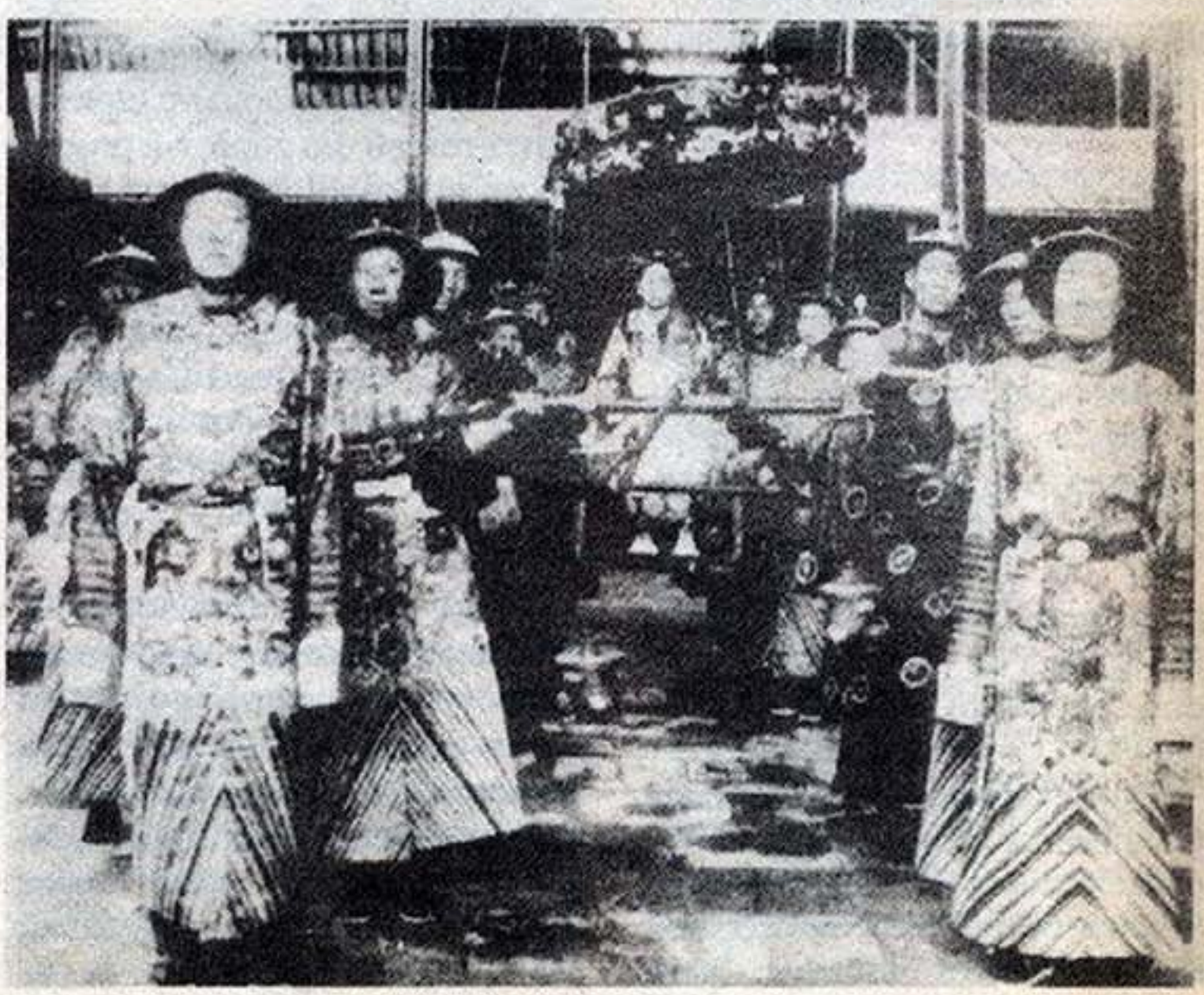

1778. LA GALAȚI, CU WILLIAMS ETON

VICTOR IONESCU

Ajunsă pe tronul lui Petru cel Mare în 1762, țarina Ecaterina II avea să ducă mai departe gloria Rusiei pe care abia ea o va fi integrat Europei direct ca putere continentală pentru tot secolul XIX.

Marșul Rusiei spre vest trecea însă prin sud (prin eliminarea din rândul puterilor europene a „omului bolnav" – Imperiul otoman, căruia urma să-i ia locul Rusia) și nord (Polonia, care trebuia sacrificată pe altarul comun al celor două noi puteri europene – Rusia și Prusia –, menite a se alătura Angliei, Franței și Austriei în forul arbitrilor politici continentali).

Plasate la granița a trei imperii, principatele române Moldova și Valahia aveau să suporte șocul transformării lor în teatru de război, ceea ce, paradoxal, dusese în acel veac fanariot la renașterea speranței în abolirea dominației otomane. Spre deosebire de finele veacului XVII, când rolul de zână bună îl jucase Austria, acum, în a doua jumătate a veacului XVIII, acest rol era atribuit Rusiei.

Desigur, conta foarte mult apartenența la credința ortodoxă a noii puteri de la răsărit și necunoașterea apetitului teritorial real al Rusiei.

În octombrie 1768, Istanbulul declara război Moscovei din cauza nerespectării integrității Poloniei (garantată în comun de cele două imperii răsăritene) și acțiunilor insidioase în lumea slavilor balcanici, incitați la revoltă antiotomană.

Pentru a evita o joncțiune turco-polonă, generalii ruși au planificat ocuparea principatelor și ofensiva contra tătarilor spre Marea Neagră.

În septembrie 1769 generalul Elempt intra în Iași, prilej pentru țarina Ecaterina II să se considere „noua kneaghină moldoveancă".

Față de defecțiunea românilor, Poarta a declarat principatele rebele și le-a aruncat pradă jafului în forme fără precedent.

Omisiunile Prințului Roșu

Acesta este contextul în care se producea la Galați un măcel consemnat într-o cronică în versuri, publicată de Dan Simonescu *(Cronici și povestiri românești versificate,* sec. 17-18, Editura Academiei, București, 1967, pp. 115-122): „Rău război au rădicat/Turcii di la Țarigrad/ Mulți turci de la răsărit/La Moldova au venit/Cu moscalii să se bată/Din Leșască să întoarcă".

După ce prezintă prosperitatea Galaților și face o destul de lucidă expunere de context politic, cronica, ce a circulat mai degrabă într-un mediu țărănesc, precizează că, într-o pauză a luptelor turco-rusești din zonă, s-a produs un jaf al Galaților de către turci: „Stând moscalii dipărtați/Turcii sosiră-n Galați/Cu săbiile goali în mâni/Ca cosașii vara fânu/ Varsari di sângi mari/Ca apa ce curgi tari/Nu vor turcii să-i robească/Ci pe toți să-i prăpădiască/Pe cari undia-i-il apuca/ Cu sabia îl dispica".

După măcel, supraviețuitorii s-au repezit spre ruși ca spre niște salvatori, fapt simbolic pentru starea psiho-politică generală a principatelor în acea perioadă.

Am evocat „Pătimirea Galaților", pentru că un martor englez atesta, după câțiva ani, tot la Galați, frica îngrozitoare și panica ce-i dominau pe localnici, ca și pe toți românii, doar la vestea apropierii unor armate turcești.

Acest martor se numește Williams Eton, iar cartea sa *O scurtă privire asupra Imperiului otoman* a apărut la Londra, în 1798, fiind repede tradusă și în franceză, iar în 1801 având deja o a doua ediție pariziană.

Eton nu este citat decât de un singur istoric român, Scarlat Callimachi, care, în volumul său *Din cărți vechi. Pagini privitoare la istoria românilor,* Editura Universul, București, 1946, îl pomenește cu mențiunea că lucrarea lui „nu ne aduce prea multe știri noi despre Valahia și Moldova".

Răsfoind superficial o carte voluminoasă, de tip documentar, ce se referea la guvernarea, finanțele, forțele militare și navale și provinciile Turciei și încercând să analizeze cauzele declinului acestui imperiu, Prințul Roșu (Scarlat Callimachi) s-a oprit la câteva generalități, scăpându-i tocmai mărturia directă a englezului.

Williams Eton n-a fost o personalitate de primă mărime. Nobil de țară (esquire), el a slujit mulți ani în calitate de consul al Marii Britanii la Constantinopol și apoi în Rusia.

Unul dintre elementele sale de analiză – prezent în carte–, respectiv comerțul anglo-turc, ne permite să apreciem seriozitatea d-lui Eton. De altfel analiza lui este în ansamblu sistematică și foarte documentată. Între autorii pe care-i citează figurează Leunclavius, Montecuccoli, Ricaut, Volney, D. Cantemir și mulți alții.

Neintenționând să ofere publicului „un tratat complet", deși avea suficiente „materiale pentru a compune o mare lucrare", W. Eton precizează: „Eu vorbesc de o țară în care am stat mult și de evenimente la care am fost aproape totdeauna martor și sper astfel că mărturia mea va avea oarecare greutate".

Dl. Eton nu s-a mulțumit, ca un funcționar, să stea la biroul său, ci a parcurs „cea mai mare parte a acestui Imperiu (otoman – *n.V.I.)*".

De-a lungul celor 700 de pagini ale cărții sale, W. Eton vorbește cu rigurozitate despre principate (Moldova și Valahia). Apar astfel informații neunicat despre tributul plătit de ele, despre trecutul de luptă româno-turc, despre exploatarea turcească.

Nu este locul și nu-și are rostul o prezentare aici a tuturor paragrafelor despre români din cartea englezului Eton. Ceea ce vă propunem sunt câteva pagini în care diplomatul britanic consemnează sintetic starea Moldovei și Valahiei atunci când a fost el pe pământul țării și aduce mărturie despre urmările marelui jaf al Galaților din 1789, rămas atât de viu în mintea localnicilor, încât după 10 ani un trecător străin îi simțea și îi vedea consecințele, mai mult, le și consemna pentru eternitate, considerând că acea psihoză de masă explică bine contextul politic est-european. Să-i dăm cuvântul.

Mai degrabă aliate Imperiului otoman

„Abandonând Egiptul (încheind prezentarea – *n.V.I.)*, îmi voi arunca privirea asupra părților

În timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti în Muntenia (1774-1782, 1796-1797) și Moldova (1786-1788), țările române au fost teatrul mai multor confruntări ruso-austriaco-otomane; în p. 58: *asediul Galaților, în 1789, de către austrieci*

nordice ale Imperiului (otoman – *n.V.I.)* și voi face considerații despre Moldova și Valahia.

Ca și Egiptul, ele sunt mai degrabă aliate Imperiului (otoman – *n.V.I.)* prin tratate (capitulațiile – *n.V.I.)* decât supuse prin ascultare, și ele își păstrează toată independența ca și administrația lor internă.

Locuitorii nu sunt mai puțin oprimați decât alte popoare ale Imperiului (otoman – *n.V.I.)* și le-ar fi fără îndoială imposibil să suporte efectele abuzurilor tiranilor lor, dacă minunata fertilitate a solului nu le-ar furniza mijloacele.

Voievozii lor (sau prinți, cum mai au obiceiul de a-i numi) sunt greci (fanarioți – *n.V. I.)* care își cumpără funcția cu prețul banilor. Poarta primește aproximativ 80 000 de lire sterline pentru fiecare numire (de domn – *n.V.I.)*, și ei (voievozii – *n.V.I.)*, nu se pot menține în posturile lor decât trimițând permanent daruri celor care pot fie a-i servi, fie a-i găzdui la Constantinopole.

De altfel împotriva lor se ridică în general plângeri și ei (voievozii în funcție – *n.V.I.)* trebuie să lupte fără încetare contra altor greci care-i asaltează (uzurpă – *n.V.I.)* permanent la Poartă – pentru a-i răsturna și a le lua locul.

Voievozii sunt obligați să ridice (să obțină prin impozitare – *n.V.I.)* foarte mari sume de bani pentru a putea acoperi toate aceste cheltuieli și în același timp a se îmbogăți și a-și menține puternică influența în mijlocul numeroasei suite pe care o aduc (la urcarea pe tron – *n.V.I.)* de la Constantinopole.

Ei mai trebuie încă să-și asigure o retragere sigură și strălucită pentru momentul când vor fi rechemați din acest post (maziliți – *n.V.I.)* la căminele lor (din Constantinopol – *n.V.I.)*, unde, în pofida fricii care nu încetează să le tulbure liniștea, ei trăiesc cu o ostentație mai mult imaginară decât reală.

Așa se poate înțelege în ce măsură suferă nefericitele victime ale despotismului lor, pentru că trebuie să le plătească toate impozitele necesare a satisface o asemenea lăcomie.

Boierii au obligația de a alimenta vistieria voievodului și, la

rândul lor, ei asupresc poporul prin toate mijloacele ce se pot imagina, ei iau cât de mult le stă în putință, în afara taxelor publice menite a umple sipetele voievodului, ei le multiplică (taxele – *n.V.I.)* la infinit și le pretind cu severitatea cea mai barbară.

Aceste taxe, care nu sunt deloc proporționale cu posibilitățile oamenilor, îi aruncă (pe aceștia – *n.V.I.)* în cea mai neagră mizerie; ei murmură, dar aceasta nu-i scutește de plată."

Zvonuri lipsite de temei

„Printre vexațiunile pe care sunt obligați a le suporta locuitorii Moldovei se poate include obligația de a livra în fiecare an, la Constantinopole, o considerabilă cantitate de grâu la un preț care a fost fixat atunci când ele (principatele – *n.V.I.)* au fost supuse jugului otoman. Acest obicei fusese inițial în favoarea Țărilor (române – *n.V.I.)*. Apoi a devenit o greutate insuportabilă, prețurile acordate nemaifiind acum în proporție cu valoarea reală a acestei obligații. Un alt motiv de plângeri și nemulțumiri, nu mai puțin real, este trecerea pe teritoriul Moldovei sau staționarea pe care o face o armată turcă în timp de război.

Excesele la care se dedau aceste hoarde nedisciplinate nu pot fi imaginate; ele jefuiesc, pustiesc întreaga țară; uneori distrug sate întregi, masacrându-i pe locuitorii fără apărare.

Rezultatul este că moldovenii se ascund în păduri sau în munți, cărând cu ei bunurile cele mai valoroase, din momentul în care aud zvonul apropierii vreunei armate turcești.

Am fost eu însumi, o dată, martor al terorii moldovenilor într-o asemenea circumstanță.

Eram prizonier la Galați, în 1778, epoca în care se derulau în împrejurimi ostilități între turci și ruși, ostilități care au sfârșit prin a se transforma într-un război, când am fost trezit într-o noapte de strigătele femeilor și de zgomotele pregătirilor pe care tot orașul le făcea pentru a fugi.

Cauza acestei rumori era zvonul apropierii unei armate turce, zvon care, din fericire pentru ei, s-a dovedit lipsit de fundament.

Am înțeles atunci că fiecare familie avea o căruță și unul sau mai mulți cai pentru a-și asigura mijloacele de a scăpa la nevoie.

Soldatul turc, indiferent cât de puțin stătea într-un loc, producea atâtea pagube, încât bieții locuitori ai Moldovei și Valahiei reveniți la casele lor după plecarea (turcilor – *n.V.I.)* erau vreme îndelungată în imposibilitatea de a-și reconstrui (casele – *n.V.I.)* și de a-și procura grâul necesar însămânțărilor.

Le lipseau de asemenea mijloacele de a-și cultiva câmpurile și (a replanta – *n.V.I.)* viile pe care turcii le smulseseră din rădăcini."

*

* *

Pentru cititorul revistei Magazin istoric **trebuie să precizăm că și Eton, asemenea altor călători occidentali, sosea în lumea est-europeană și în cea otomană cu un clișeu gata confecționat, care, asemenea unor ochelari magici, filtra realitatea, deformând-o și reținând mai ales ceea ce corespundea imaginii prestabilite. Clișeul „turcului" vinovat de toate relele se conturase în a doua jumătate a secolului XV și în cel următor, după cucerirea Constantinopolului de către otomani, la 1453. Pe fondul general al fricii care l-a terorizat pe omul medieval, inclusiv în pragul Renașterii, se adăuga atunci un nou element: „turcul" cel rău. Ideea a fost alimentată de poveștile refugiaților bizantini. Interesant este că teama față de turc era mai puternică cu cât înaintai spre Vestul Europei, populațiile balcanice receptând într-o cu totul altă modalitate contactul cu otomanii.**

Cei mai mulți dintre călătorii creștini care au străbătut lumea otomană și sud-est europeană au venit deja pregătiți psihologic de propaganda contra „turcocrației". Dacă adăugăm și faptul că în a doua jumătate a secolului XVIII într-adevăr situația se deteriorase simțitor, datorită procesului de decadență ce afecta Imperiul otoman, înțelegem mai bine de ce trebuie să privim cu multe precauții afirmațiile respectivilor călători. Mai ales că aveau tendința să generalizeze stări izolate și să le proiecteze retroactiv, ca o caracteristică permanentă. Așa cum – de exemplu – am văzut că procedează și Eton în cazul livrărilor de produse datorate de Principate Porții, considerând situația din momentul trecerii sale valabilă și cu două secole înainte.

În absența documentelor otomane, multă vreme inaccesibile cercetării, asemenea relatări de călătorie au constituit baza documentară principală pentru judecarea realităților otomane. Intrarea în circuitul științific, în anii din urmă, a unui număr important de documente turco-osmane, ca și abordarea critică a relatărilor de călătorie au modificat mult imaginea tradițională a Imperiului otoman. Cel puțin pentru specialiștii domeniului. Să sperăm că, încet-încet, o asemenea modificare se va produce și la nivelul iubitorilor de istorie. ■

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

• **Gh. Iacob, Luminița Iacob – MODERNIZARE – EUROPENISM, VOL. I-II.**

Editura Universității „Al. I. Cuza", Iași, 1995, vol. I – 298 pp., vol. II – 260 pp., 8 000 lei: analiză a strategiei modernizării României în a doua jumătate a veacului trecut.

• **Ștefania Mihăilescu – TRANSILVÀNIA ÎN LUPTA DE IDEI. PARTEA I.**

Casa de editură, presă și impresariat Silex, București, 1996, 240 pp., 8 800 lei: lucrarea, apărută sub egida Insitutului de studii sud-est europene, reconstituie pe baza mărturiilor și documentelor istorice, multe pentru prima oară traduse în limba română, confruntarea de idei din Austro-Ungaria privind statutul constituțional al Transilvaniei.

• **Alexandru Roz – ISTORIA ȘI FILOSOFIA RELIGIILOR, PREISTORIA ȘI ORIENTUL ANTIC.**

Editura Mirton, Timișoara, 1995, 188 pp.: curs universitar, ce se adresează prioritar studenților, dar și tuturor celor pasionați de subiect.

• **Silviu Brucan – STÂLPII NOII PUTERI ÎN ROMÂNIA.**

Editura Nemira, București, 1996, 151 pp., 8 000 lei: o posibilă istorie socială a tranziției.

• **MĂRTURII. „CHESTIUNEA EVREIASCĂ"** (antologie și introducere de **Dumitru Hîncu,** prefață de **Cristian Popișteanu).**

Editura Hasefer, București, 1996, 256 pp., 7 000 lei: o carte de nivel intelectual și istoric european, ce reunește texte din veacul trecut și din cel prezent.

• **Eugen Stănescu, Iulia Stănescu, Gavril Preda – ROMÂNIA MARE. PUTEREA POLITICĂ** (cu o prefață de **Ilie Manole**).

Editura Imprimex, 1995, 114 pp.: lucrarea, apărută sub egida Muzeului județean de istorie și arheologie Prahova și a Cercului Militar Ploiești, abordează fazele ministeriale, componența și remanierile guvernamentale, legislația reprezentativă, alegerile, datele de politică externă ale guvernelor României din perioada interbelică.

• **Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan – MEDGIDIA-CARASU.**

Editura Muntenia, Constanța, 1996, 388 pp., 18 000 lei: monografia unui oraș dobrogean.

• **Constantin Matei, Alexandru Buleandră, Sorin Geacu, Ion Barbu – MONOGRAFIA MUNICIPIULUI URZICENI** (Cuvânt înainte de **Constantin Țoiu;** ediție îngrijită de **Alexandru Buleandră).**

1996, 330 pp.: studiu monografic, realizat cu ocazia împlinirii a 400 ani de la atestarea documentară a municipiului Urziceni, ce prezintă evoluția economică, social-culturală, administrativ-teritorială a așezării.

Bun venit, 1997!

An în care *Magazin istoric* împlinește trei decenii de la apariția primului său număr, în aprilie 1967.

În pragul acestui an jubiliar al revistei noastre, adresăm călduroase urări de *La mulți ani!* cititorilor și colaboratorilor noștri – mulți dintre ei alături de noi încă de la primul număr, alături de noi în toate momentele dificile sau fericite prin care *Magazin istoric* a trecut în aceste decenii, pentru a-și menține existența și a putea porni, lună de lună, spre casele, bibliotecile și inimile cititorilor săi.

Aceleași felicitări și urări le adresăm colegilor din biblioteci, arhive, muzee, instituții de învățământ sau cultură, care ne-au sprijinit în eforturile noastre de a da *Magazinului istoric* bine cunoscuta sa substanță și prezentare publicistică.

În mod deosebit adresăm mulțumiri și bune urări tuturor celor care ne sprijină în apariția și difuzarea revistei de la RAI Imprimeria „Coresi", Rodipet S.A. și RA Poșta Română, precum și difuzorilor particulari.

Și în 1996 Fundația Culturală Magazin Istoric s-a bucurat de sprijinul Băncii Naționale a României, al Băncii Comerciale „Ion Țiriac" S.A., Băncii Comerciale Române, Băncii Române de Comerț Exterior – BANCOREX, Băncii Române pentru Dezvoltare, Băncii Agricole, Casei de Economii și Consemnațiuni, Bancpost S.A., Băncii de Credit Cooperatist S.A. – Bankcoop, Băncii de Credit „Pater" S.A., Băncii Ingbank, Asociației Române a Băncilor, sprijin care a constituit o importantă contribuție la apariția revistei. Mulțumim amintitelor instituții bancare, dorindu-le noi succese în atât de necesara și importanta lor activitate.

Premiile și bursele acordate, cu aceeași generozitate, și în 1996, unor istorici, studenți și elevi de familiile Monica și Dimitrie Sturdza, Barbu Călinescu, A. Darian, C.C. Giurescu, Delia Bogățilă, inginer Bogdan Goilav, inginer Liviu Negru, C. Popișteanu, R.R. Rosetti, Lia Ioana Ciplea, Ștefan Tudor Ciplea au constituit un bine venit sprijin pentru cei care trudesc pe tărâmul cercetării istorice sau care abia fac primii pași în Universul Clio. Le mulțumim, după cum mulțumim și celor care, din țară sau străinătate, și-au exprimat sprijinul prin abonamente de susținere.

Totodată mulțumim Companiei DEÉSSE, din Elveția, care ne-a ajutat, precum și Firmei Tricorp Electronics pentru sponsorizarea acordată.

Tuturor, din inimă,

LA MULȚI ANI, 1997!

ARTIZANII MARII UNIRI

OCTAVIAN VASILE		CALD! VASILE		ZIUA MARII UNIRI ALUNGĂ PĂSĂRILE EMIL				CARACTERUL NOULUI STAT ROMÂN IOSIF
						NICOLAE JIANU PRECUM		
ÎN LAGUNĂ! CEAȚA ȘTEFAN CICIO			IOAN CIOCÂRLIE					
					ATMOSFERĂ (PRESC.) LEAGĂ ȚELE			
	PE LOC ORAȘUL MARII UNIRI					ASIA! VISUL ROMÂNILOR		
				TURA				
CERINȚA DELEGAȚILOR LISTA! APĂ GAZOASĂ			HOTEL DE ALTĂDATĂ ȚARA DUPĂ UNIRE				ENEA	
				REGE				
PELICULĂ		OCTAVIAN GOGA CULME!			BIR! ROMÂNIA (PL.)			IULIU
				ECHIPA NORD-EST				
OMENEASCĂ VASILE LUCACIU						SALUT EXPRIMĂ OPȚIUNEA		
		REFERITOR LA NERVI TEZE!						
A SE IVI AUREL				ATOMI CU SARCINĂ ELECTRICĂ				
					DALTĂ DE DULGHER			

Radu STOIANOV

SUMARUL SUMARELOR, 1996

Istoria României

Veche

		Nr.	Pag
Mărturii creştine în Dacia romană	– Ionescu I.	4(349)	76–77
Din paleolitic până în plin ev mediu	– Trohani G.	7(352)	88–89

Medie

Marcu Cercel	– Binder P.	10(355)	65–67
Spanioli citind despre Decebal, Iancu, Ţepeş, Ştefan şi Mihai	– Denize E.	1(346)	28–31
Vlad Ţepeş – agresor sau victimă a Imperiului otoman?	– Denize E.	7(352)	39–43
Români în Spania în sec. XVI	– Denize E.	9(354)	52–54
Radu Paisie	– Gheonea V.	9(354)	49–51
Vechimea oraşelor	– Gorovei Şt. S.	1(346); 2(347)	15–18; 43–47
Mai-august 1812. Amiralul Ciciagov „marea diversiune" şi Basarabia	– Goşu A.	3(348)	11–15
1778. La Galaţi,cu Williams Eton	– Ionescu V.	12(357)	58–60
Sfântul mitropolit Petru Movilă	– Nestor Vornicescu	12(357)	11–13
Data naşterii lui Petru Movilă	– Rezachevici C.	12(357)	14–17
Marele logofăt Toader Bubuiog	– Székely M.M.	4(349)	78–82
Cronicarul Vasile Demian	– Velciu D.	3(348)	36–38

Modernă

Pe Dunăre în căutarea trecutului	– Berindei D.	1(346)	23–27
August 1916. Secretarul particular al regelui Ferdinand în misiune specială la Sigmaringen	– Berindei D.	8(353)	3–8
Varieteul Tanasache, spionajul german şi armata română	– Bichicean Gh.	3(348)	66
Ceea ce rămâne neatins	– Bogdan I.	9(354)	2
Apărătoarea civilizaţiei creştine	– Bolliac C.	1(346)	2
Studiul istoriei – raţiune de stat	– Brătianu C.I.	10(355)	2
Într-o zi din viaţa Ecaterinei Teodorolu	– Cartianu P.	1(346)	87
Români şi ruşi. Politică şi încuscriri	– Cernovodeanu P.	3(348); 4(349); 5(350); 6(351); 7(352); 8(353)	39–44; 63–67; 69–73,80; 64–68; 45–48; 73–76
Domniţa Safta Brâncoveanu	– Conrad M.	1(346)	36–37
Din torsul zilelor	– Davila Al.	7(352); 8(353)	71–74; 45–47
Cum s-a negociat harta României Mari	– Diamandi C.I.	3(348); 4(349); 5(350)	3–10; 9–13; 39–42
Neatârnarea patriei	– Duca I. G.	5(350)	2
1828-1829. Muscali, ciumă, epizootie...	– Dumitrescu C.I.	2(347)	53–55
Sfânta candelă a unităţii româneşti	– Iorga N.	12(357)	2
Reverendul englez Robert Walsh despre români	– Lăzărescu D.A.	2(347)	48–52
Fr. G. Laurençon despre români	– Lăzărescu D.A.	10(355)	68–72
1918. Marea Unire – ecouri chineze	– Lu Xianggan	12(357)	9–10
Statornicia legii româneşti	– Lupaş I.	7(352)	2
1916. Război pe Dunăre	– Mărăcineanu N.; – Hagiac R.	8(353)	9–12
Limba mamă în biserici	– Mihail P.	7(352)	62–66
Voluntari sârbi pe frontul din Dobrogea	– Milin M.	8(353)	13
Tezaur istoric	– Papiu-Ilarian Al.	8(353)	2
Paris, 1882. Premiu internaţional „V.A. Urechiă"	– Păltănea P.	1(346)	60–62
Apostol Arsaki	– Penelea Filitti G.	1(346)	20–22
Nicolae Suţu	– Penelea Filitti G.	8(353)	41–44
Clio sub cupola Academiei Române	– Rusu D.N.	6(351); 7(352)	69–71; 49–54
Generalul Ion Dragalina	– Săvulescu A.	10(355)	47–48
1916. Ecouri franceze la intrarea României în război	– Sfinţescu R.	8(353)	5–8
Lt. col. E. Lamy (Franţa) despre abdicarea lui Al. I. Cuza	– Stan V.	2(347)	3–8
Nunta prinţului moştenitor	– Ştefan M.	11(356)	81–86
Al. Odobescu şi „suvenirele strămoşeşti"	– Ştrempel G.	4(349); 5(350)	3–7,28; 65–68

Contemporană

Contra „armatei negre a cămătarilor şi cămătăriţelor"	– Aioanei C.; – Troncotă C.	1(346); 2(347)	3–5,8; 17–21
Revoluţia prin ochii unui copil	– Antip A.	3(348)	92
Ianuarie 1945. Pe frontul din Ungaria	– Apostol I.	1(346)	86

		Nr.	Pag.
10 iunie 1944. Când peste ei s-a prăbuşit cerul	– Avram V.	6(351)	43–46
Măsura lucrurilor	– Bănescu N.		
	– Cândea V.	9(354)	45–47
München, 14-15 februarie 1996. Colocviu româno-german	– Berindei D.	5(350)	38
Mărturia „însoţitorului" (moartea lui Gh. Preoteasa)	– Buca Gh.	1(346)	84–85
Alf Lombard în apărarea Transilvaniei	– Bulgăr Gh.	9(354)	15–16
Cezar Petrescu – scrisori inedite	– Buzea I.	4(349)	38–39
George Caranfil la Conferinţa păcii	– Căpuşan A.	7(352)	20–22
Lupta cu irealitatea	– Chiper-Ivasiuc T.	10(355)	15–17
1941. Problema frontierelor noastre orientale	– Cretzianu Al.	6(351)	8–12
Stenograma şedinţei Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. din 19 septembrie 1968	– Cristescu C.	4(349)	18–24
1956. O schiţă de complot în România	– Cristescu C.	9(354)	19–23
Octombrie 1956. Revoltă studenţească la Timişoara	– Cristescu C.	10(355)	12–13
Transilvania, mai 1919. „Sufletul românesc al Unirii"	– Davidescu N.	12(357)	3–8
Rolul finanţelor în modernizarea României	– Dăianu D.	10(355) 11(356)	18–21 67–70
Profesorul Hurmuzescu deschide drumul radiologiei în România	– Diaconescu T.	2(347)	92
Drama generalilor R. Korne; N. Dragomir; H. Măcellariu; A. Aldea; A. Trincu	– Duţu A. – Dobre F.	5(350) 6(351) 7(352) 8(353) 10(355)	7–13 47–52 9–14 16–22 42–46
Baza constituţională a noului regim politic din România (23 august - 2 septembrie 1944)	– Firoiu D.V.	3(348)	25–26
Care Dobriţa?	– Firoiu D.V.	3(348)	27
Memoriile unui diplomat român din epoca Roosevelt	– Florescu R.R.	9(354) 10(355)	62–63 49–51
Raritate fotografică	– Fonosch D.	2(347)	93
Cum am vrut să ajung ministru	– Gabrea R.	10(355)	15–17
Academia Română, forum patriotic	– Gusti D.	4(349)	2
Războiul rece a început în România	– Hazard E. – Popişteanu C. – Petricel A. – Matei D.	5(350) 6(351) 7(352) 8(353) 9(354) 10(355)	23–28 37–42 3–8 53–59 37–42 58–60
N. Titulescu: „Întotdeauna Germania a înţeles cel mai bine România"	– Hîncu D.	9(354)	57–61
24 august 1944: În Moldova, pe urmele prizonierilor români	– Ioan L.	5(350)	14–15
Stabilizarea monetară din 1947	– Kirițescu C.	10(355) 11(356)	33–35 33–35
Podul de la Cernavodă în cele două războaie mondiale	– Koslinski N.	9(354)	55–56
Cu N. Iorga la Radio	– Lascarov-Moldovanu Al.	3(348)	62–64
În Bucureşti, acum 50 ani	– Lăcustă I.	1(346) 2(347) 3(348) 4(349) 5(350) 6(351) 7(352) 8(353) 9(354) 10(355) 11(356) 12(357)	46–49 28–31 58–61 14–17 18–21 54–57 58–61 36–39 28–31 22–25 10–13 38–41
1938–1940. În culisele ziarului *România*	– Lăcustă I.	7(352)	67–70
Mussolini susţine Şcoala Română din Roma	– Lăcustă I.	12(357)	28–32
Manifestaţia din 8 noiembrie 1945	– Lăzărescu D.A.	11(356)	3–5
A doua deportare	– Leibovici-Laiş Ş.	5(350)	16–17
1947. Pentru apărarea petrolului românesc	– Marinescu I.	4(349)	25–28
Substratul naţional al culturii	– Marmeliuc D.	6(351)	2
Congres internaţional de tracologie	– Mărghitan L.	9(354)	27
Temeiul civilizaţiei – munca	– Mehedinţi S.	2(347)	2
20 martie. Ziua francofoniei	– Meleşcanu Th. – Dinu M. – Magheru A. – Popişteanu C.	3(348)	22–23
Vasile Roaită nu e... Vasile Roaită	– Negrea C.	6(351)	60
Bucovina în hotarele statului român	– Nistor I.I.	11(356)	2
Veturia Goga, Adolf Hitler şi Transilvania	– Otu P.	2(347)	16
20 septembrie 1946. Vasile Stoica îi scrie lui Petru Groza	– Otu P.	6(351)	58–60
Gh. Brătianu şi I. Mihalache, voluntari sau nu în 1941?	– Otu P.	7(352)	15–19
Scrisori de pe frontul Stalingradului	– Otu P.	11(356)	37–39
1944–1945. La Roma, în vreme de război	– Panaitescu Em.	8(353) 10(355) 11(356)	23–27 37–41 25–27
Dictatul de la Viena	– Panaitescu Em.	9(354)	9–14
Tătărescu trebuie salvat	– Paraschiv N.	3(348)	31

		Nr.	Pag.
Istoria civilizației bancare românești	– Păunescu C.	1(346)	33–55
	– Ștefan M.	2(347)	33–35
		3(348)	33–35
		4(349)	33–35
		5(350)	33–35
		6(351)	33–35
		7(352)	33–35
		8(353)	33–35
		9(354)	33–36
O zi de armistițiu	– Perju Gh. L.	5(350)	5–6
Tragica greșeală a lui Lucrețiu Pătrășcanu	– Pokivailova T. A.	8(353)	48–52
	– Popișteanu C.	9(354)	43–44
1945. P.C.R. „atacă" armata regală	– Pop A.	9(354)	3–6
		10(355)	26–28
În culisele raptului electoral din noiembrie 1946	– Pop A.	11(356)	14–15,32
Liceul „Matei Basarab"	– Popa V.	3(348)	93
În lagăr, la Oranki	– Popescu N.T.	9(354)	7–8
Români în ultimul dicționar istoric francez	– Popișteanu C.	4(349)	36
Un martor uitat	– Popișteanu C.	8(353)	51
Corespondență G. T. Kirileanu – S. Mehedinți	– Prangati C.		
	– Kirileanu D. S.	6(351)	16–18
Mistere elucidate și... memoria	– Preda E.	1(346)	84–85
Decembrie 1989. Intervenția sovietică în România?	– Preda E.	12(357)	18–23
Petru Movilă evocat la Kiev	– Rezachevici C.	6(351)	52
În închisorile comuniste pentru Basarabia	– Roșca S. C.	3(348)	16–18
Pr. Paul Mihail	– Roșca S. C.	7(352)	64–65
Epurarea justiției	– Rusu V. I.		
	– Ștefan M.	2(347)	22–27
Vechea și frumoasa Moldovă	– Sadoveanu M.	3(348)	2
Wehrmachtul în marș demonstrativ pe străzile Bucureștilor	– Schönherr K.	1(346)	9–14,19
Evenimentele din 8 noiembrie 1945 în discuția Biroului Politic al C.C. al P.C.R.	– Scurtu I.	11(356)	6–9
Din jurnalul unui preot militar	– Stavrache D.	2(347)	36–41
Grigore Gafencu interceptat la Lausanne	– Șiperco A.	9(354)	64–66
Urziceni 400	– Ștefan M.	7(352)	70
Așa a început S.S.I.	– Troncotă C.	3(348)	45–50
		4(349)	45–50
		5(350)	47–50
Aprilie 1941. S.S.I. avertizează	– Troncotă C.	6(351)	3–7
1944-1945. Mișcarea națională de rezistență	– Troncotă C.	12(357)	24–27
1956. Istoricii români cu fața spre adevăr	– Țugui P.	2(347)	9–15
Cu baioneta și grenada în Munții Tatra	– Țuțui Gh.	5(350)	4–6
Maica Alexandra – amintiri despre părinții ei	– Varlam I.	5(350)	43–46,56
		6(351)	61–63
1946. Confesiunea lui Horia Roman	– Vergatti R. Șt.	11(356)	28–30
Dr. W. Filderman	– Wexler T.	9(354)	81–83
Începuturile comunizării României	–	3(348)	21
A existat cândva Mircea Grigorescu	–	4(349)	37
Fundațiile Internaționale Constantin Brâncuși	–	4(349)	7
		5(350)	22
		6(351)	15
		7(352)	36
		8(353)	40
		9(354)	48
		10(355)	36
		11(356)	36
		12(357)	42
Cinci ani cu Dimitrie Sturdza	–	10(355)	52
Povestesc veteranii	–	10(355)	91–92
Simpozionul. *Sistemul bancar din România, prezent și viitor*	– Mugur Isărescu		
	– Ion Ghica		
	– Iulian Dumitru		
	– Doina Epure		
	– Constantin Teculescu	12(357)	70–95
	– Marian Crișan		
	– Gheorghe Bărbulescu		
	– Constantin Dună		
	– Elena Petculescu		
	– Alexandru Dinulescu		
	– Anthony van der Heijden		
	– László Péter		
	– Emanuel Odobescu		
	– Radu Negrea		
	– Cristian Popișteanu		

Istorie universală

Veche

Baalbek – minunea deșertului	– Dolghin F.	2(347)	90–91
Procesul Socrate continuă	– Hera F.	2(347)	61–64
		3(348)	69–72

Medie

		Nr.	Pag.
O istorie inedită a Imperiului bizantin	– Bănescu N. – Teoteoi T.	10(355)	3–5
Femeia în lumea cavalerilor	– Bourassin E.	3(348)	77–80
Nara; Kyoto	– Budura A. E.	5(350) 6(351)	81–84 76–79
Templul Shaolin şi artele marţiale chineze	– Budura A. E.	7(352)	79–82
Sûleyman Legiuitorul	– Conrad M.	10(355)	61–64
Astrologi şi magicieni în Evul Mediu	– Dolghin F.	6(351)	72–75
Kremlinul Moscovei	– Dolghin F.	6(351)	84–86
Compostelle, o mie de ani de pelerinaj	– Dolghin F.	7(352)	90–93
Opţiunea regelui Clovis	– Hera F.	11(356)	71–75
Savonarola	– Koslinski N.	7(352)	75–76
Un oraş îl înfruntă pe Timur Lenk	– Matei C.	9(354)	89–92
Ludovic IX	– Murgescu B.	12(357)	33–37
Puterea politică şi reprezentarea teatrală în sec. XVI	– Nicolaescu M.	2(347)	56–60
Primul alpinist al Occidentului	– Popescu M.	1(346)	75–76
Istorie şi legendă în Sri Lanka	– Popovici E.	3(348)	85–87
Zâmbete din cronici otomane	– Tertecel A.	1(346) 3(348) 4(349)	38, 68 65 92
Un manuscris mai puţin cunoscut despre Indiile de Vest	– Tomesahyi T.	1(346)	77–81

Modernă

1792–1795. Păzea! Vine Georges Couthon!	– Bârna N.	7(352)	83–87
Împărăteasa chineză Cixi	– Budura A. E.	10(355) 11(356) 12(357)	83–86 76–80 55–57
Un Bonaparte – creatorul viitorului FBI	– Dolghin F.	2(347)	88–89
René Descartes	– Dolghin F.	3(348)	57–58
Iubiri celebre: Carolina -Mathilda de Danemarca şi Johann-Friedrich Struensee; Amiralul Nelson – Emma Hamilton; Filip de Königsmark – Sofia Dorothea de Hanovra; Petru cel Mare – slujnica Ekaterina	– Dolghin F.	3(348) 6(351) 8(353) 10(355)	81–84 87–91 87–90 77–81
1917. Joffre „atacă" Washingtonul	– Dolghin F.	7(352)	78, 87
La poarta arbitrariului	– Dolghin F.	8(353)	14–15
Un monarh francez – speranţa Irlandei?	– Dolghin F.	9(354)	73–76
Mata Hari	– Gaţe C. – Popescu M.	4(349)	83–87
Catastrofa din Rue Royale	– Gheonea V.	3(348)	88–90
Ziua când fumătorii au protestat	– Gustaitis J.	1(346)	82–83
Din istoria marinei britanice	– Koslinski N.	3(348) 4(349)	73–76 68–70
Adam Smith	– Popescu D.	11(356)	63–66,75
Nobilimi europene	– Sturdza M.D.	3(348)	29–31
Case de corecţie pentru minori în veacul XIX	– Vári Al.	10(355)	87–90

Contemporană

Elisha Otis – creatorul ascensorului sigur	– Angelescu V.	4(349)	88–90
Misterul Amelia Earhart	– Bruder G.	1(346)	63–68
Din stepele Chinei în Pusta ungară	– Budura A. E.	6(351)	80
Beirut – cea mai veche capitală din lume	– Boustany H. – Ionescu V.	5(350)	62–64
„Ei fac parte din neamul omenesc"	– Deragy J. – Anghelescu V.	2(347)	84–87
1961. Goa redevine parte componentă a Republicii India	– Dolghin F.	1(346)	71–74
Maria Jukova despre tatăl ei	– Dolghin F.	5(350)	61
Stalin mai taie o dată harta lumii	– Dolghin F.	7(352)	37–38
Anthony Blunt – un spion controversat	– Dolghin F.	8(353)	79–83
Ţinta – Yamamoto	– Dolghin F.	9(354)	84–88
Al doilea război mondial s-a încheiat în 1990	– Fülöp M.	1(346)	50–53
Liechtenstein	– Glück E.	9(354)	77–80
Mai 1940. Ultimele zile la Haga	– Guichard L.	5(350)	57–60
Magia muzeelor şi monumentelor istorice germane	– Hîncu D.	6(351)	81–83
Roman Herzog şi „Întoarcerea spre viitor"	– Hîncu D.	12(357)	54
Istorie şi istorici în postcomunism	– Laptes J. – Strauss I. – Faltin L. – Săvulescu Al. – Smrstik C.	12(357)	50–53
Septembrie 1943. Vindicta naziştilor în Cefalonia şi Corfu	– De Loverdo C.	11(356)	40–42
Suprapopulaţia – un mit	– Murgescu M.L.	4(349)	40–44
Stephan Ludwig Roth la München (22 iunie 1996)	– Mureşanu C.	8(353)	86
Istoricul Friedrich Meinecke	– Mureşanu C.	10(355)	73–76
Imre Nagy – o viaţă tragică	– Musatov V.L.	8(353)	61–68
Cum am ajuns în România	– Nagy I.	10(355)	8–10
Paris. Rue de l'Exposition nr. 1	– Popişteanu C.	8(353)	72
Malraux în Panthéon	– Popişteanu C.	11(356)	31
Aşa vă place istoria... la Cannes	– Popişteanu C.	12(357)	48–49

		Nr.	Pag.
S-a discutat la Montréal	– Popișteanu C. – Matei D.	1(346) 2(347) 3(348) 4(349) 5(350) 6(351) 7(352) 8(353)	57–59 42 28 62 74 53 44 91–92
În salonul de aur al contesei de Behague	– Popișteanu C. – Matei D.	3(348)	24
Inexistentul și atotputernicul „C"	– Popișteanu C. – Matei D.	3(348) 4(349) 5(350) 6(351) 7(352)	51–58 51–56 51–56 23–29 27–32
Celălalt Lenin	– Popișteanu C. – Matei D.	4(349) 5(350)	57–61 75–80
Sindromul „cârtiței"	– Popișteanu C. – Matei D.	8(353) 9(354) 10(355) 11(356) 12(357)	77–84 67–72 53–57 53–56 43–47
Din istoria ONU – pe scenă și în culise	– Preda E.	2(347)	65–71
Addenda la pantoful lui Hrușciov	– Preda E.	3(348)	57
Primul muzeu din lume dedicat știrilor actualității	– Preda E.	8(353)	85–86
Jacques Bainville – istoricul profet	– Prelipceanu B.	1(346)	69–70
Din secretele spionajului rus	– Primakov E. M.	6(351)	19–22
1956. Serviciile secrete americane și Revoluția ungară	– Retegan M.	7(352) 8(353) 9(354)	23–26 69–71 24–27
Grupul Imre Nagy la Snagov	– Retegan M.	10(355) 11(356)	7–11 19–22
1956. Ungaria și lumea	– Retegan M.	11(356)	23–24
Auschwitz – Birkenau: nu uita	– Rymaszewski B.	4(349)	71–75
Mareșalul Philippe Pétain	– Sărățeanu L.	2(347)	77–83
Sofia, 19 mai 1934. În culisele loviturii de stat	– Stoica V.	10(355) 11(356)	29–32 57–60
Insurecția băieților și fetelor din Varșovia	– Strzebosz T.	11(356)	48–52
Imre Nagy despre Revoluția ungară din 1956	– Tănăsescu D.	8(353) 9(354) 10(355) 11(356)	63–68 18–23 12–14 16–18
Modelul spiritual european	– Theodorescu R.	8(353)	72
Canalul Bielomor	– Țuțui E.	3(348)	19–20
Secretele alianței Franco-Pétain	– Vădeanu A.	11(356)	43–47
În Arizona, la indienii hopi	– Vădeanu A.	11(356)	87–90
Cazul Wallenberg	– Wiesenthal S.	1(346) 2(347)	39–42 72–76
Zece săptămâni lângă Eisenhower	– Yarrow M. D.	7(352)	55–57
La Paris, în zilele eliberării	– Yarrow M. D.	8(353)	28–31
Din cronica aviației	–	4(349) 5(350) 6(351)	29–32 29–31 30–32
Climatul și istoria	–	11(356)	61–62

INTERVIURILE NOASTRE

Despre destin și istorie, cu Ionel Mocsony Stârcea, baron de Foen	– Caranfil T.	1(346)	54–56
Cardinalul Luigi Poggi: „Dumnezeu să binecuvânteze România"	– Dincă T. – Ene R.	6(351)	13–14
Ion Dumitriu-Snagov: „Monumenta Romaniae Vaticana"	– Ștefan M.	1(346)	6–8
Alexandru Danielopol: „VîșInski contra Vîșinski"	– Ștefan M.	1(346)	43–45

1967 – Magazin istoric – **1997**

La împlinirea a 30 ani de la apariția primului număr al revistei noastre, în aprilie 1967, stimații noștri cititori sunt invitați să ne scrie despre:

- **Prima dumneavoastră întâlnire cu** Magazin istoric
- **Ce a însemnat și ce înseamnă revista pentru dumneavoastră**
- **Ce alte amintiri vă leagă de revistă**
- **Ce ați dori să mai citiți în paginile noastre**
- **Cum propuneți să fie viitoarele concursuri** Magazin istoric

Scrieți-ne! Scrisorile dumneavoastră – ferestre deschise spre deceniul patru al Magazinului istoric!

DIALOG CU CITITORII

„ÎN FIECARE LUNĂ MI-AM ADĂUGAT CÂTE CEVA LA CUNOȘTINȚELE DE ISTORIE...“

Ne mai despart doar patru luni până când Magazin istoric **va împlini 30 de ani de neîntreruptă apariție. Iată câteva din gândurile cititorilor noștri la acest moment aniversar.**

ION ZAMFIRESCU, din Timișoara:

Vă scrie un statornic cititor al revistei **Magazin istoric** și abonat încă de la apariția revistei.

Posed întreaga colecție.

Am participat la mai toate concursurile și de 2 ori am câștigat un abonament pe câte 6 luni.

Mi-a plăcut și m-a captivat istoria încă din primii ani de liceu, când nu mă mulțumeam numai cu lectura manualului clasei de liceu respective, ci căutam să suplinesc lecția cu date ce le culegeam din cărțile de istorie, ce găseam în vasta bibliotecă a Colegiului Național „Sf. Sava“, al cărui elev am fost din 1927 până în 1934, când am luat și bacalaureatul.

Apoi ca student al Facultății de drept din București, de la care am obținut licența în 1938, am continuat să studiez istoria, în special istoria dreptului românesc.

Revista **Magazin istoric** în cei aproape 30 ani mi-a fost „Cartea de istorie în fiecare lună“, așa cum frumos se menționează pe pagina 1 jos a revistei.

În fiecare lună mi-am adăugat câte ceva la cunoștințele de istorie universală și națională.

În continuare urez ani mulți de apariție revistei **Magazin istoric,** pentru a fi un solid stâlp în susținerea idealurilor istorice ale neamului nostru, care o dată și o dată trebuie să se reîntregească în hotarele sale firești.

FUNDAȚIA „MIHAI VITEAZUL–CĂLUGĂRENI“

Revista Fundației cultural-științifice „Mihai Viteazul–Călugăreni“, **la nr. 4, din anul doi de apariție, 1996, se prezintă într-o nouă formulă grafică. În paginile sale, articole, studii, comunicări – structurate în rubricile** Mihai Viteazul și epoca sa, Mihai Viteazul la Călugăreni, Evocări, Din activitatea Fundației – **semnate de C.C. Giurescu, Ștefan Ștefănescu, P ul Cernovodeanu, Romulus Vu.cănescu, Răzvan Theodorescu, Bogdan-Alexandru Halic, Constantin Rezachevici, Mircea Alexa, Gheorghe Adoc, Crina Bocșan, Emilian Nicolae, Emilia Comișel, Emilian Munteanu.**

Consiliul științific al Fundației cultural-științifice „Mihai Viteazul – Călugăreni“ este format din: Ștefan Ștefănescu – președinte de onoare, Dinu C. Giurescu, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Răzvan Theodorescu, Cristian Popișteanu, Constantin Rezachevici, Emilia Comișel, Maria Dogaru, Nicolae Leonăchescu, Maria Ștefan, Mircea Dogaru, Horia Vasiloni, Emil Păunescu, Zoe Apostolache, Emilian Nicolae.

Redacția revistei – Bogdan Alexandru-Halic, redactor șef, Silviu Cornel Buburuzan, Ileana Turcu.

IULIU MANIU – TREI DISCURSURI

Dl. ALEXANDRU-IOAN BURLACU, din Brașov, aleea Petuniei, nr. 4, bl. 24, sc. C, ap. 58, cod 2200, **ne-a trimis un exemplar din lucrarea Iuliu Maniu,** Trei discursuri, **selectate, prezentate și adnotate de Alexandru Aurel S. Morariu, publicate de Editura Anima, București, 1991.**

Sunt discursurile rostite de deputatul Iuliu Maniu în Parlamentul din Budapesta, la 21 mai 1906, 9 decembrie 1908 și, respectiv, 16 februarie 1909.

Cititorul nostru ne scrie că mai are disponibile 20 ex. din acest volum, pe care le oferă celor interesați.

MAREA NOASTRĂ

Primim – prin bunăvoința colaboratorului nostru, dl. ȘERBAN GHEORGHIU, din Constanța, **nr. 20, anul VI, iulie-septembrie 1996, al publicației** Marea noastră, **„revistă pentru propaganda, orientarea și apărarea intereselor pe apă.“**

Este un număr festiv, consacrat celor cinci ani de la reapariția revistei, continuatoarea celei înființate la 8 martie 1928 de comandorul Eugeniu Botez (scriitorul Jean Bart).

Este marcată, de asemenea, împlinirea a 100 de ani de la inaugurarea oficială a lucrărilor de construcție a portului modern Constanța, a cărui piatră fundamentală a fost pusă la 16 octombrie 1896.

Felicitări colegilor de la Marea noastră **pentru cei cinci ani de la reapariție.**

DIALOG CU CITITORII

REABILITAREA ÎNTREGULUI LOT

În completarea articolului 1916. Ecouri franceze la intrarea României în război **(nr. 8/1996), autoarea, d-na RODICA SFINȚESCU, ne trimite următoarea completare:** Curtea Supremă de Justiție a decis în aprilie 1996 reabilitarea întregului lot de fruntași liberali, condamnați în 1958, de care se amintește la p. 8.

De asemenea, pe aceeași pagină, coloana I, rândul 1 de jos, se va citi: „profesorul Fințescu". **Este vorba de prof. univ. I.N. Fințescu, ministru al economiei naționale între 16 august 1942 și 10 februarie 1943.**

DIN 1928

Cititorul și colaboratorul nostru, dl. NICOLAE GOLGOJAN, din com. Darova, jud. Timiș, **ne trimite o fotografie (imaginea de sus) din urmă cu aproape șapte decenii: un grup de ostași din Regimentul 28 artilerie, fotografiați la Chișinău. Primul din dreapta este tatăl corespondentului nostru, Ion M. Golgojan.**

ARGESSIS

Acesta este titlul Buletinului științific editat de Secția de istorie a Muzeului județean Argeș și care a ajuns la nr. 7/1995.

Volumul, donat redacției de colaboratorul nostru, dl. GEORGE GEORGESCU, din com. Șuici, jud. **Argeș, reunește studii și comunicări de istorie, muzeografie, cultură pe teme de istorie locală.**

Comitetul de redacție al Buletinului: dr. Radu Stancu, directorul Muzeului județean Argeș, P.S. Calnic Argatu, Spiridon Cristocea, redactor responsabil, Grigore Constantinescu, Sebastian Tudor, Silvestru Voinescu, Sergiu I. Nicolaescu.

Lucrarea poate fi procurată de la sediul Muzeului județean Argeș, str. Armand Călinescu, nr. 44, Pitești.

DE LA STÂNGA LA DREAPTA

În procesul tipografic, fotografia din pagina 67 a numărului 8/1996 a pierdut un personaj, în latura din stânga. Este vorba de Laszlo Rajk, al cărui nume apare însă în legenda ce însoțește clișeul. Drept urmare, mulți cititori, mai ales dintre cei care nu au trăit în acea vreme, au „deplasat" numele din legendă cu un personaj către dreapta. Precizăm că penultimul din dreapta, cu mustață și ochelari, o figură ușor de identificat de altfel, este Imre Nagy. În stânga lui se află Márton Horváth.

CERERI ȘI OFERTE

NICOLAE PURCARU, str. Sf. Lazăr, nr. 29, bl. A4, ap. 1, Iași, **oferă: nr. 3/1970; 6/1975; 5/1984; 8/1989; 6, 8/1990; 10/1993.**

VIOREL BURDUCEA, str. T. Vladimirescu, bl. D8, sc. C, ap. 16, Târgu Ocna, **oferă colecția completă.**

IOAN I. OLARIU, str. Rodnei, nr. 3, ap. 1, Târgu Mureș, **solicită: nr. 1-6/1967.**

EUGEN POPA, str. Prisaca Dornei, nr. 8, bl. D6, ap. 248, București, **oferă: colecția 1967-1986.**

IOAN MOTIOC, str. Rapsodiei, nr. 4, bl. N, sc. B, ap. 26, Turda, **oferă: colecția 1967-1989.**

TOADER SUSȘTIC, str. General Mociulschi, nr. 4, Sighetu Marmației, **oferă: colecția 1967-1993.**

V. IONESCU, b-dul N. Bălcescu, nr. 5, bl. D1, ap. 12, București, **solicită: nr. 2, 3/1968; 11/1971; 8/1990; 9/1991; oferă: colecția 1969-1993.**

IOAN P. POPA, aleea Podișului, nr. 1, bl. 1, sc. A, ap. 6, Beiuș, jud. Bihor, **solicită: nr. 8/1994; 4/1995; oferă: numere disparate din 1967, 1968, 1969, 1970, 1972, 1975, 1976, 1979, 1982, 1983, 1984, 1985, 1987.**

IMPORTANT!

Începând cu data de 1 iulie 1996, adresa redacției Magazin istoric **este:** Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3 **(intrarea lângă Cișmigiu vizavi de magazinul „Adam"). Accesul în redacție se mai poate face și prin** Intrarea Victor Eftimiu, fostă Dr. Marcovici, nr. 2, etaj III, camerele 281, 285 și 287 (la ambele intrări există ascensoare). **Apelurile telefonice se primesc la 615.09.91.**

Al patrulea simpozion din seria:
Istoria civilizației bancare românești
SISTEMUL BANCAR DIN ROMÂNIA – PREZENT ȘI VIITOR

În ședința inaugurală a celei de-a 42-a Adunări Generale a Asociației Tratatului Atlantic ce reunește centrele Euro-Atlantice din Europa și America de Nord, domnul **Lamberto Dini,** ministrul de externe al Italiei, s-a pronunțat în favoarea admiterii României și Sloveniei, alături de Ungaria, în primul val al extinderii NATO. Discutând în seara aceleiași zile de 4 noiembrie 1996 la vila Madamma din Roma cu domnul **Dini,** fost președinte al Consiliului de Miniștri și mulți ani guvernator al Băncii Italiei, domnia-sa, interesându-se de evoluția țării noastre spre integrarea în structurile euro-atlantice, ținea să menționeze însemnătatea condițiilor unei stabilități financiare a fiecărei țări apte de o candidatură. Într-o tranziție de asemenea noutate și dificultate – preciza fostul guvernator – rolul băncii centrale nu numai că nu poate fi subestimat, ci el devine precumpănitor, întrucât după câte știu în țările central și est-europene nu a existat propriu-zis un sistem bancar adecvat economiei pieței în ultimii 40 de ani dinainte de 1990.

Am văzut în aceste opinii o ilustrare pertinentă a ceea ce mult regretatul **Costin Murgescu** numea cândva „punctul de sprijin al întregului nostru sistem financiar și bancar – respectiv Banca Națională a României". Amintindu-ne anticul adagiu „Dați-mi un punct de sprijin și răstorn lumea", cred că putem evalua din nou contribuția B.N.R. la tema din acest an a simpozionului nostru: „Sistemul bancar din România – prezent și viitor".

Cristian POPIȘTEANU

În acest an, simpozionul are loc sub auspiciile B.N.R., **ziarului** Adevărul, **Fundației Culturale** Magazin Istoric, Asociației Române a Băncilor.

REFORMA SISTEMULUI FINANCIAR ÎN ROMÂNIA ȘI INTEGRAREA EUROPEANĂ

Prăbușirea regimului totalitar din România în decembrie 1989 a marcat începerea unui proces de transformare radicală a societății românești pe linia democratizării sale și a edificării economiei de piață; o direcție esențială a noilor transformări, la care, practic, a aderat întregul spectru politic românesc, o constituie integrarea europeană.

1. Cadrul juridic al activității bancare și alinierea lui la standardele Uniunii Europene

Legea privind activitatea bancară în România oferă băncilor comerciale independență, posibilitatea de a efectua o gamă largă de servicii bancare, neexistând restricții de ordin teritorial, conformându-se reglementărilor și cadrului de supraveghere bancară stabilit de Banca Națională.

De la introducerea noii legislații bancare, România a înregistrat un progres considerabil în ceea ce privește apariția unor noi societăți bancare precum și a unor noi practici și servicii bancare. Până la jumătatea anului 1996, funcționau 35 de bănci comerciale, dintre care 8 sucursale ale unor bănci străine și 18 bănci cu capital străin și român.

Implicarea forțelor pieței în procesul de transformare a economiilor în investiții este o funcție firească pe care instituțiile financiare trebuie să o îndeplinească în procesul de trecere de la economia centralizată la economia de piață. Acest proces este esențial pentru perspectivele reformei economice.

Sistemul bancar din România a început să îndeplinească această funcție în pofida problemelor complexe și profunde care vor putea fi eliminate numai printr-un lung proces de transformare a economiei. Cu toată această perspectivă nu tocmai favorabilă, sistemul bancar înregistrează evoluții pozitive întrucât factorii de decizie înțeleg necesitatea continuării reformei bancare, noi etape fiind parcurse în scopul restructurării industriei bancare și așezării acesteia pe o bază economică sănătoasă. Aceste etape includ, printre altele: dezvoltarea pieței monetară și a valorilor mobiliare; modernizarea sistemului de plăți; eliminarea împrumuturilor neperformante din bilanțurile băncilor comerciale în contextul restructurării întreprinderilor; perfecționarea cadrului existent de supraveghere prudențială; dezvoltarea unor scheme de asigurare a depozitelor și înființarea unor noi instituții financiare și perfecționarea instrumentelor financiar-bancare.

În scopul consolidării sistemului bancar românesc, Banca Națională a României urmărește îndeaproape modificările legislației bancare din țările dezvoltate, îndeosebi din țările Uniunii Europene și intenționează să îmbunătățească cadrul reglementărilor bancare autohtone în conformitate cu regulile Uniunii Europene. Această activitate, menită să înlesnească integrarea europeană a României, este sprijinită tehnic de comunitatea internațională.

Supravegherea bancară a reprezentat o prioritate încă de la începutul procesului de tranziție. Ea constituie obiectul de activitate al unei direcții speciale din Banca Națională a României, în ultimii ani înregistrându-se progrese notabile în adoptarea regulilor prudențiale necesare.

Regulile prudențiale emise până în prezent vizează expunerea cu grad ridicat de risc, limitele investițiilor în societăți non-bancare, rata lichidității, rezervele obligatorii, autorizarea băncilor, expunerea valutară, creditarea insiderilor, operațiuni interzise, dreptul de proprietate al instituțiilor non-bancare asupra băncilor, adecvarea capitalului, precum și clasificarea creditelor și constituirea de provizioane. În ceea ce privește politica autorizării noilor societăți bancare, Banca Națională a României a optat pentru varianta unui număr mai mic de bănci, dar cu o situație financiară solidă. Prin urmare, capitalul minim necesar a fost menținut la nivel european, respectiv în jurul a 5 milioane ECU. În prezent, capitalul minim al unei bănci trebuie să atingă 25 miliarde lei (aproximativ 8 milioane dolari).

Acest tip de politică a împiedicat crearea unui număr mare de bănci, multe potențial neviabile, care ar fi putut antrena falimente în lanț în sistemul bancar.

2. Politica monetară – aliniere la standardele europene

Din punct de vedere economic, strategia de reformă adoptată de România este subordonată stabilității politice. În mai 1990 au avut loc primele alegeri democratice de la al doilea război mondial. Parlamentul și Guvernul rezultate în urma acestor alegeri au considerat că o reformă progresivă a economiei ar fi benefică pentru reducerea costurilor sociale ale tranziției, cel puțin pe termen scurt, având ca rezultat menținerea stabilității interne.

În pofida scăderii puternice a producției în perioada 1990-1992, România a reușit să revină la o substanțială creștere economică, de 6,9 la sută în 1995.

Instrumentele folosite de autoritatea monetară au devenit tot mai sofisticate: plafoanele de credit au fost înlocuite în faza inițială a procesului de reformă prin creditul de refinanțare, în cadrul căruia creditul de licitație deține o pondere semnificativă; rezervele minime obligatorii au fost introduse în 1992; facilități precum creditul lombard și operațiunile de swap valutar sunt folosite pe scară largă. Introducerea operațiunilor de piață deschisă a fost amânată până acum deoarece, prin lege, banca centrală nu poate să cumpere titluri de valoare emise de stat de pe piața primară, acestea putând fi achiziționate numai pe piața secundară. Până în prezent, accentul s-a pus pe încurajarea băncilor comerciale de a-și crea propriul portofoliu de titluri de valoare.

Regimul valutar a fost liberalizat rapid. Ratele de schimb multiple au fost eliminate până la sfârșitul anului 1991, realizându-se unificarea ratei „oficiale" de schimb cu ratele de schimb practicate de băncile comerciale. La începutul anului 1992 a fost adopat un sistem liberal prin care agenții economici puteau reține integral încasările din export, în pofida faptului că acest sistem îngreuna realizarea sarcinilor ce reveneau băncii centrale și făcea să crească riscul speculațiilor împotriva monedei naționale. Crearea caselor de schimb valutar, autorizate de banca centrală, a reprezentat o facilitate pentru persoanele fizice (un pas pe calea convertibilității interne) și o primă lovitură dată pieței negre. Următoarea etapă a început în august 1994 când a luat ființă piața valutară interbancară. Cu toate imperfecțiunile, aceasta reflectă pulsul pieței, iar Banca Națională a României poate să influențeze nivelul cursului de schimb numai prin folosirea instrumentelor specifice pieței.

3. Ate inițiative ale Băncii Naționale a României

În vederea reducerii costurilor tranzacțiilor financiare și a dezvoltării sistemului financiar, îmbunătățirea sistemului de plăți și decontări reprezintă o prioritate de vârf a politicii băncii centrale. Un nou sistem de compensare multilaterală netă destinat transferurilor de valoare mică a fost înființat în aprilie 1995, sub egida Băncii Naționale a României, care a avut drept rezultat mari reduceri ale sumelor în tranzit, precum și ale duratei plăților interbancare. În prezent, plățile sunt efectuate pe suport hârtie, dar se are în vedere computerizarea întregului sistem. Se preconizează, de asemenea, crearea în cadrul Băncii Naționale a unui sistem electronic pentru asigurarea transferurilor de fonduri de valoare mare. Mai mult decât atât, Banca Națională a României încurajează și sprijină băncile comerciale în procesul de introducere a noilor instrumente de plată ce vor permite înlocuirea treptată a tranzacțiilor în numerar cu instrumente de plată.

S-au înregistrat progrese în alinierea metodologiei românești privind statistica monetară la standardele țărilor dezvoltate. La aceasta a contribuit cooperarea rodnică dintre Banca Națională a României și instituții precum Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială și unele bănci centrale europene.

În prezent, pornind de la standardele Uniunii Europene, Banca Națională a României pregătește un sistem uniform de conturi pentru băncile comerciale. Sistemul contabil folosit de banca centrală este și el actualizat și aliniat standardelor contabile internaționale. Instituțiile financiare internaționale ajută la transpunerea în practică a acestor inițiative.

În ultimii ani, Banca Națională a României a investit sume importante pentru modernizarea instituțională, a infrastructurii bancare și dezvoltarea sistemului informațional. Printre proiectele noi ce se află în diferite faze de finalizare se numără modernizarea pieței valutare și a camerei de „dealing" a Băncii Naționale a României, folosită pentru administrarea rezervelor valutare.

Realizările mai sus prezentate nu ne dau dreptul de a ne declara pe deplin satisfăcuți și nici nu ne împiedică să fim conștienți de dificultățile ce încă ne stau în față.

În principiu, integrarea europeană poate fi considerată un proces de durată ce presupune parcurgerea următoarelor etape:

(i) integrarea în OECD alături de țările industrializate;

(ii) intrarea în Uniunea Europeană;

(iii) intrarea în Uniunea Monetară Europeană.

Fiecare dintre aceste etape este extrem de complexă, impunând performanțe din ce în ce mai mari, nu numai în sfera monetară, ci și în cea fiscală, juridică și a economiei reale. Întrucât nu intenționăm să facem o analiză amănunțită a acestor domenii, ne vom limita la implicațiile asupra politicii monetare.

În ceea ce privește prima etapă, aceea a intrării României în grupul OECD, este necesară luarea unei serii de măsuri de politică monetară, cele mai importante fiind introducerea convertibilității totale și crearea unor instrumente menite să sterilizeze fluxurile de capital.

4. Perspectivele convertibilității totale

În prezent, România beneficiază numai de convertibilitatea limitată la cont curent. Cât despre momentul declarării convertibilității, în conformitate cu art. VIII din Statutul FMI, este bine ca acesta să aibă loc cât mai curând, deoarece există riscul ca expunerea, limitată în prezent, a economiei românești la șocuri externe să fie tot mai mare în viitor. Ponderea exporturilor sau importurilor în PIB este în medie de 25 la sută și există toate șansele ca ea să atingă în viitor niveluri comparabile cu cele ale altor economii deschise, mici sau medii, de aproximativ 30-40 la sută.

Există însă o serie de impedimente care nu permit, pentru moment, introducerea convertibilității totale. Cel mai important este insuficiența rezervelor valutare ale băncii centrale. În prezent, rezervele Băncii Naționale a României, altele decât aurul monetar, echivalează cu importurile unei luni, ceea ce este cu mult chiar sub nivelul unor țări ca Republica Cehă, Ungaria și Polonia. Atragerea unor importante fluxuri de capital necesită încă multe eforturi, nu numai în sfera monetară, ci și în domenii conexe.

O altă condiție esențială a declarării convertibilității totale o reprezintă nivelul competitiv al ratei de schimb care să descurajeze activitatea de import, cel puțin în fazele inițiale ale convertibilității. Problemele deosebit de dificile care trebuie rezolvate în această situație sunt atât de ordin structural, cât și comportamental.

Din punct de vedere structural, după cel de-al doilea război mondial, economia românească a depins în mare măsură de importuri, îndeosebi energie și minerale. Modificarea acestei structuri este o problemă pe cât de grea, pe atât de delicată, deoarece ar antrena restrângerea multor activități care ar genera la rândul său costuri sociale ridicate. Comportamental, populația României, care a suportat în deceniul trecut drastice reduceri chiar ale importurilor absolut necesare pentru ca fostul regim să poată achita în totalitate datoria externă a țării, reacționează compensatoriu față de acea perioadă, printr-o cerere crescută pentru tot ceea ce se poate importa. Orice încercare de a tempera această tendință ar putea fi interpretată, cel puțin de către o parte a societății românești, ca un pas înapoi către acea epocă de tristă amintire.

Aplicarea unor politici macroeconomice sănătoase și coerente este cea de-a treia condiție esențială pentru asigurarea introducerii cu succes a convertibilității. Or, politicile macroeconomice aplicate în cea mai mare parte a perioadei 1990-1993 s-au caracterizat tocmai prin lipsa de coerență. Aceasta a declanșat, după cum se știe, reacția asimetrică a pieței, a cărei încredere poate fi, pe cât de ușor spulberată, pe atât de greu restabilită.

5. Obiective pe termen mediu

Intrarea în UE impune alinierea indicatorilor macroeconomici ai României la cei ai țărilor deja membre (cel puțin la cei ai țărilor mai puțin avansate). La doi dintre cei patru indicatori ce constituie criterii de convergență, situația nu ne este nefavorabilă. Este vorba de deficitele bugetare și datoria publică în cazul cărora ne aflăm sub media pe UE. Problema este însă deosebit de dificilă în ceea ce privește rata inflației, și corelat cu ea, ratele dobânzii pe termen lung, ale căror niveluri sunt duble și chiar mai mari, decât cele acceptabile pentru intrarea în UE. De aceea reducerea inflației constituie principalul obiectiv.

Pe lângă aceste patru criterii explicit formulate în Tratatul de la Maastricht, există și două criterii implicite: stabilitatea rezonabilă a cursului de schimb și independența *de facto* a băncii centrale.

Independența băncii centrale reprezintă un important factor ce poate contribui la sporirea încrederii publicului și a stabilității macroeconomice. Acest mesaj trebuie perceput deopotrivă de clasa politică și publicul larg din România.

În ceea ce privește cursul de schimb, cu excepția a două perioade (aprilie-octombrie 1994 și mai-septembrie 1995) s-a caracterizat printr-o volatilitate crescută. Cauza a constituit-o prima de risc mare pe care agenții economici și publicul larg au inclus-o în anticipările lor, primă de risc care este legată de o serie de factori atât monetari, cât și de altă natură, cu cauzalități în lanț, ce duc la economia reală: deficitele persistente de cont curent și dificultatea acoperirii lor prin intrări de capital (altele decât cele primite de la instituții financiare internaționale); ritmul lent de creștere a rezervelor valutare ale băncii centrale; dinamica nesatisfăcătoare a exportului și a potențialului de export; ritmul procesului de restructurare a sistemului producției; ritmul privatizării etc. Prin impactul lor asupra cursului de schimb, acești factori acționează negativ asupra ratei inflației și dobânzii care la rândul lor, afectează și nivelul tuturor celorlalți indicatori macroeconomici.

Rezultă că dacă politica monetară poate contribui la accelerarea procesului de integrare și atenuarea dificultăților lui, în mod cert ea nu poate singură rezolva toate problemele pe care acesta le ridică.

Mugur ISĂRESCU,
guvernatorul Băncii Naționale
a României

EVOLUȚIA CAPITALURILOR PROPRII – SUPORT AL DEZVOLTĂRII ȘI CONSOLIDĂRII BĂNCII COMERCIALE ROMÂNE

Funcționarea băncilor comerciale în România pe baza unor norme specifice acestor categorii de instituții a avut ca premisă constituirea capitalurilor proprii, care a reprezentat în același timp și suportul financiar al desfășurării activității acestora.

Resursele atrase de pe piață, adăugate capitalului propriu, întregesc capacitatea financiară de plasament, care constituie obiectivul fundamental al oricărei bănci comerciale.

După apariția Legii nr. 33/1991, care reglementează activitatea bancară, moment în care sistemul băncilor comerciale era reprezentat de 11 bănci românești și străine, la sfârșitul anului 1995 numărul total al acestor bănci se ridica la 30.

Sursa capitalului social este foarte variată: societăți bancare cu capital de stat, cu capital de stat și privat autohton, cu capital de stat și privat străin, cu capital privat autohton și străin, sucursale ale băncilor străine.

Banca Comercială Română și-a început activitatea în 1990 cu un capital subscris de 12 miliarde lei, propunându-și încă de atunci drept obiectiv strategic pe termen lung creșterea constantă și consolidarea capitalului.

Evoluția capitalului B.C.R. demonstrează cu prisosință că obiectivul propus atunci a devenit realitate, fiecare an aducând creșteri însemnate ale acestui indicator, pe de o parte, iar pe de altă parte fructificarea și plasarea, alături de celelalte resurse ale băncii, în afaceri profitabile.

Activitatea generală pozitivă a băncii, reflectată în rezultatele financiare din care capitalul s-a alimentat și consolidat continuu, a făcut posibilă următoarea evoluție a acestuia:

– miliarde lei –

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	30 iunie 1996
CAPITALURI PROPRII	12,0	21,6	88,3	188,6	379,9	676,8	964,5
din care:							
– Capital social	12,0	12,0	30,0	84,0	109,1	109,1	109,1
– Fondul de rezervă	-	6,1	19,2	37,6	78,7	162,6	189,5
– Rezerva generală pentru riscul de credit	-	2,3	25,8	30,0	30,0	68,3	82,1
– Alte rezerve*)	-	-	-	-	46,9	47,0	65,8
– Fondul imobilizărilor corporale	0,01	0,6	3,7	14,3	87,5	153,1	160,3
– Fondul de dezvoltare	0,004	0,6	8,5	19,1	20,4	135,9	128,5
– Alte fonduri**)	-	-	1,1	3,6	7,3	0,8	0,8
– Profit nerepartizat	-	-	-	-	-	-	228,4

*) Include și aprecierea capitalului în valută.

**) Include și fondul de participare la profit (cu excepția anului 1995).

Capitalul Băncii Comerciale Române a evoluat în funcție de doi factori, cu efecte diferite:

– nivelul inflației, care afectează toată structura capitalului;

– creșterea capitalului social și constituirea de fonduri menite să asigure o anumită protecție acestui indicator.

Analizând capitalul Băncii Comerciale Române de la înființare și până în prezent, se constată o creștere constantă, ajungând să însumeze la finele anului 1995 – 676,8 miliarde lei.

La 30 iunie 1996, capitalurile proprii înregistrează o evoluție pozitivă (+ 42,5%) față de finele anului 1995, asigurând consolidarea în termeni reali a fondurilor proprii.

În ceea ce privește capitalul social, acesta a înregistrat o creștere generală de peste 8 ori, fiind în prezent de 109,1 miliarde lei. Trebuie menționat că acest nivel a fost influențat și prin constituirea unui capital în valută la 31 decembrie 1993, în sumă de 50 milioane USD. După această dată, ca urmare a existenței capitalului în valută, banca calculează permanent aprecierea acestui capital, fiind o componentă distinctă a capitalului băncii.

Evoluția capitalului băncii în acești ani este dominată de procesul de constituire a fondurilor. Dacă în 1990 se punea semnul egalității între capitalul total și capitalul social, în continuare, pe măsura constituirii fondurilor, acest raport se schimbă astfel:

– miliarde lei –

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	30 iunie 1996
1. Capital social + aprecierea în valută	12,0	12,0	30,0	84,0	133,6	156,1	174,9
2. Fondurile	0,01	9,6	58,3	104,6	246,3	520,7	789,6
3. TOTAL	12,0	21,6	88,3	188,6	379,9	676,8	964,5
4. Ponderea fondurilor în total – %	-	44,5	63,7	55,5	64,8	76,9	81,9

Tendința generală este aceea de creștere permanentă a ponderii fondurilor în totalul capitalului de la 44,5% în 1991 la 76,9% la finele lui 1995 și la 81,9% la 30 iunie 1996.

Anul 1993 prezintă o sincopă a tendinței crescătoare a fondurilor, ponderea acestora cunoscând o diminuare (până la 55,5%) ca urmare a creșterii capitalului social prin H.G. nr. 58 din 1994.

Urmărind evoluția fondurilor în structură, observăm că cele mai importante creșteri au înregistrat fondurile de rezervă, rezerva generală pentru riscul de credit, fondul imobilizărilor corporale și fondul de dezvoltare.

Dacă primele două fonduri constituite în cadrul capitalului propriu sunt destinate protecției acestui indicator, fondurile de dezvoltare și al imobilizărilor corporale influențează direct baza materială a băncii și se reflectă în sediile bancare construite sau amenajate, precum și în diverse alte acțiuni de investiții în derulare. Toate acestea aveau ca scop în primul rând crearea unei baze proprii de sedii bancare, în condițiile în care la înființare B.C.R. era singura bancă cu capital de stat fără nici o unitate bancară cu sediu propriu, și apoi creșterea calității serviciilor oferite clienților în scopul apropierii acestora de standardele internaționale în domeniu.

Procesul de consolidare a capitalului băncii în această perioadă s-a realizat pe două căi: în primul rând pe calea profitului obținut de bancă din activitatea sa generală și apoi prin unele acțiuni de capitalizare a statului.

Aportul celor doi factori la creșterea capitalului băncii se prezintă astfel:

– % –

	1991	1992	1993	1994	1995
Creșterea totală					
din care:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
– pe seama statului	-	23,6	40,8	33,4	14,6
– pe seama băncii	100,0	76,4	59,2	66,9	85,4

Urmărind evoluția celor doi factori menționați, concluzia generală pe care ne permitem s-o tragem este aceea că, în mod firesc, consolidarea capitalului nu poate fi asigurată decât de bancă, printr-o activitate în permanentă creștere desfășurată în condiții de eficiență și profit cât mai ridicate.

Procesul de consolidare a capitalului fiind un proces complex, este urmărit cu atenție de bancă printr-o serie de instrumente specifice, unul din acestea fiind gradul său de solvabilitate. Pentru determinarea acestuia se au în vedere doi factori principali: nivelul, structura și calitatea activelor ponderate în funcție de risc și mărimea capitalului sau a fondurilor proprii.

Raportul de solvabilitate al B.C.R. pentru anii 1994 și 1995, în procente, se prezintă astfel:

– miliarde lei –

	1994	1995
1. Total fonduri proprii	328,2	674,5
2. Total elemente de bilanț ponderate în funcție de risc	2508,7	3539,4
3. Total elemente în afara bilanțului ponderate în funcție de risc	137,9	400,0
4. Total active (2 + 3)	2646,6	3939,4
5. Raport de solvabilitate (%)	12,4	17,1

Nota: Potrivit metodologiei, la determinarea raportului de solvabilitate se elimină din capitalul social participațiile băncii și o parte din imobilizările corporale.

Raportul de solvabilitate de 12,4% în 1994 şi 17,1% în 1995 arată o evoluţie pozitivă, care se înscrie în recomandările internaţionale (Recomandările Comitetului de la Basel) şi în cele româneşti (Normele nr. 4/1994 ale B.N.R.), care stabilesc un nivel minim al acestui indice de 8%.

Activitatea intensă şi eficientă desfăşurată de la apariţia sa pe piaţa bancară românească a prilejuit Băncii Comerciale Române ocuparea unui loc principal în cadrul acesteia.

Astfel, ponderea B.C.R. în cadrul bilanţului agregat al băncilor comerciale, pentru principalele posturi, este următoarea:

– % –

	dec. 1993	dec. 1994	dec. 1995	30 iunie 1996
ACTIVE INTERNE	25,8	20,4	20,5	19,6
Credite neguvernamentale	25,5	23,5	20,6	20,8
Credite guvernamentale[1]	9,1	19,7	15,8	37,7
PASIVE INTERNE	27,7	20,6	20,2	20,0
Depozite ale clienţilor	20,4	17,5	19,4	19,5
Depozite publice	64,8	60,8	62,7	54,8
Fonduri proprii[2]	19,3	19,8	23,2	22,2

[1] Cuprind din 1994 şi bonurile de tezaur.
[2] Cuprind din 1995 şi vărsăminte şi prelevări din profit.

Datele prezentate confirmă locul consolidat al B.C.R. în sistemul băncilor comerciale. Trebuie precizat în mod special faptul că în prezent B.C.R. deţine 20,8% din totalul creditelor acordate, 19,5% din totalul depozitelor clienţilor şi 22,2% din totalul fondurilor băncilor comerciale.

În cadrul pasivelor interne, Banca Comercială Română îşi susţine plasamentele în principal pe seama capitalului propriu şi a depozitelor clienţilor şi, în completare, şi prin procurarea unor resurse de la Banca Naţională şi de pe piaţa interbancară.

Întrucât performanţele financiare nu pot fi un scop în sine, cea mai mare mulţumire pe care o încercăm este ca prin toată activitatea desfăşurată, prin curajul dovedit în sprijinirea economiei reale, B.C.R. a avut un rol important în stoparea declinului economic, în asigurarea începutului de relansare a activităţii industriale, în menţinerea în stare de funcţionare cât de cât corespunzătoare a unor importante unităţi industriale şi agricole care condiţionează dezvoltarea întregii economii, în sprijinirea exportului, privatizarea unor unităţi mici şi mijlocii şi creşterea sectorului privat.

Deşi unii apreciază că banca ar avea şi active „putrede" ca urmare a sprijinirii unor coloşi ai industriei (cu toate că pentru creditele restante şi dobânzile neîncasate sunt constituite provizioane specifice la nivelul cerut de reglementările în vigoare şi există fonduri de rezervă şi de risc corespunzătoare, menţionate anterior), B.C.R. a fost principala instituţie care a asigurat industriei în special, dar şi celorlalte sectoare, fondurile necesare desfăşurării în continuare a activităţii economice.

Reluând în final ideea consolidării fondurilor proprii ale băncii noastre, putem spune că izvorul principal al acestui obiectiv îl constituie activitatea proprie, care trebuie susţinută cu ritmuri de creştere corespunzătoare, cu un raport optim între venituri şi cheltuieli şi printr-o calitate ridicată a activelor băncii.

Ion GHICA,
preşedintele Băncii Comerciale Române

CONTRIBUȚIA BANCOREX LA FINANȚAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

Constituită în 1968 prin desprinderea compartimentului din Banca Națională a României care gestiona resursele valutare ale țării, Banca Română de Comerț Exterior – BANCOREX – a acumulat o experiență bogată în finanțarea activităților de comerț exterior.

În urma modificărilor radicale ce au avut loc în 1990 în organizarea sistemului bancar românesc, de la 1 ianuarie 1991 BANCOREX a devenit o societate bancară comercială pe acțiuni, operațiunile și tranzacțiile efectuate în numele sau în contul statului fiind predate, în cursul anului 1991, altor organisme abilitate prin lege în acest sens.

În prezent, Banca Română de Comerț Exterior este cea mai mare bancă comercială românească, atât din punct de vedere al bazei de capital, cât și din cel al mărimii activelor.

În cursul perioadei care a trecut de la reorganizarea sa din punct de vedere juridic, datorită credibilității de care se bucură în cadrul comunității financiar-bancare internaționale, BANCOREX a rămas principala bancă românească prin care au fost atrase sursele financiare externe necesare dezvoltării economiei naționale.

Astfel, în perioada 1991-1995, prin Banca Română de Comerț Exterior au fost disponibile pentru agenții economici din țară linii de credit în valoare de peste 7 miliarde USD, din care circa 1 miliard USD au reprezentat linii de credit pe termen mediu și lung garantate de agenții guvernamentale ale altor țări, iar peste 6 miliarde USD au fost facilități de creditare comercială sau financiară obținute de la bănci comerciale din străinătate.

Aceste surse au fost utilizate în mod preponderent pentru finanțarea importurilor de energie și materii prime esențiale pentru a se asigura creșterea economică a României. Numai în 1995 importurile de energie (țiței, păcură, gaze naturale) derulate prin finanțări externe obținute de BANCOREX au depășit 900 milioane USD.

Datorită consolidării bazei de capital, BANCOREX a reușit să-și majoreze activele, contribuind astfel la finanțarea economiei naționale. La sfârșitul anului 1995 soldul creditelor acordate se ridica la peste 4 000 de miliarde lei, ponderea acestora în totalul bilanțului sporind la 65,8%, față de 56,6% în 1994. La 30 septembrie 1996, volumul creditelor acordate și aflate în sold se ridica la peste 6 800 miliarde lei, reprezentând peste 68% din activele băncii.

Ponderea creditelor acordate clienților nebancari a crescut, de la 72,7% la sfârșitul anului 1994, la 93,4% la sfârșitul trimestrului III al anului 1996, concomitent cu reducerea împrumuturilor acordate statului, atât în volum absolut, cât și ca pondere.

Majoritatea creditelor BANCOREX (peste 68% la 30 septembrie 1996) au fost acordate în valută, cele mai multe dintre ele având drept obiect finanțarea unor proiecte de investiții. Astfel, la sfârșitul anului 1995, 45% din aceste credite erau acordate pe termen mediu (1-5 ani), iar 13,6% pe termen lung (peste 5 ani).

Datorită credibilității sale pe plan internațional, BANCOREX a reușit să obțină, numai în 1995, o sporire a liniilor de credit din străinătate disponibile pentru România cu peste 357 milioane USD, astfel încât, la sfârșitul anului 1995, surse financiare în valoare de peste 1,2 miliarde USD erau disponibile prin BANCOREX din țări ca Anglia, Austria, Belgia, Canada, Coreea de Sud, Elveția, Franța, Germania, Grecia, Israel, Italia, Olanda, Spania, S.U.A., Suedia.

Structura pe ramuri economice a creditelor acordate de BANCOREX cu finanțare din linii de credit din străinătate demonstrează diversitatea sectoarelor beneficiare. La sfârșitul anului 1995, acest tip de credite vizau transporturile (23,0%), industria alimentară (18,2%), industria chimică (13,5%), industria ușoară (11,2%), metalurgia (9,9%) etc. Aceeași diversificare se remarcă și în cazul operațiunilor de credit cambial, scontare și forfetare: agricultură și industria alimentară (28,6%), transporturi (13,8%), industria textilă și a pielăriei (10,4%), industria de prelucrare a lemnului (5,2%), comerț exterior (7,4%), industria producătoare de echipamente radio-TV și comunicații (5,2%), industria poligrafică și edituri (4,8%) etc.

Rolul BANCOREX în relansarea economiei românești poate fi ilustrat și prin participarea băncii la capitalul social al unor societăți comerciale nebancare. Numai în 1995, valoarea fondurilor investite în acest fel a crescut de 3,2 ori, de la 7,9 miliarde lei la 25,5 miliarde lei. La 30 septembrie 1996 valoarea totală a participațiilor BANCOREX (inclusiv în bănci mixte în străinătate) era de circa 270 miliarde lei, reprezentând 2,8% din totalul activelor băncii

Specificul activității BANCOREX continuă să-l constituie finanțarea activităților de comerț exterior (trade financing). În 1995 valoarea totală a acreditivelor deschise a depășit 1,5 miliarde USD, iar cea a scrisorilor de garanție bancară emise s-a situat la circa 1,8 miliarde USD. Astfel, prin

volumul de afaceri (care înglobează, pe lângă activele bilanțiere, și angajamentele extrabilanțiere), BANCOREX ocupă, detașat, primul loc în rândul băncilor comerciale românești. Numai în primele trei trimestre ale anului 1996, totalul plăților pentru importuri efectuate prin BANCOREX a fost de circa 1,9 miliarde USD, din care peste o treime au fost plăți pentru importul de energie (țiței, păcură, energie electrică).

Creșterea contribuției Băncii Române de Comerț Exterior la finanțarea economiei naționale s-a făcut concomitent cu respectarea principiilor prudențiale de gestiune bancară. La sfârșitul anului 1995 coeficientul de solvabilitate al băncii era de 8,14%, situându-se în limitele acceptate pe plan internațional (minimum 8%). Menționăm că BANCOREX este singura bancă românească ce a publicat acest indicator calculat conform standardelor de contabilitate internaționale, de către firma independentă de audit Coopers & Lybrand.

Merită, de asemenea, subliniat faptul că BANCOREX este singura bancă românească ce publică (acum pentru al doilea an consecutiv) raportul interimar (la 30 iunie) cuprinzând rezultatele financiare la jumătatea anului calculate pe baza standardelor contabile internaționale și certificate de către firma de audit.

Întărirea bazei de capital, menținerea expunerii băncii în limite acceptabile, constituirea de rezerve și provizioane de risc (care acoperă în prezent circa 18% din portofoliul de credite), elaborarea de proceduri interne de lucru și aplicarea metodelor moderne de management bancar și de gestionare a riscurilor au făcut ca BANCOREX să primească, din partea celei mai mari agenții internaționale de rating în domeniul băncilor comerciale, Thompson Bank Watch, calificative care o plasează pe primul loc în rândul celor 10 bănci românești analizate. În aprilie 1996, BANCOREX a fost desemnată de revista *The Central European*, aparținând prestigiosului grup de publicații „EUROMONEY", drept cea mai bună bancă românească.

Asemenea aprecieri permit BANCOREX să-și mențină și să-și întărească credibilitatea pe plan internațional, ceea ce va avea drept consecință sporirea capacității băncii de a finanța economia națională.

Nu putem încheia această scurtă prezentare a contribuției BANCOREX la finanțarea economiei naționale fără a adăuga și câteva cuvinte despre îndeplinirea obligațiilor băncii, asumate în calitate de cetățean instituțional. Conducerea băncii a stabilit, printre obiectivele strategice ale BANCOREX, în vederea consolidării imaginii sale instituționale, întreprinderea de acțiuni de sponsorizare a unor activități umanitare, social-culturale, sportive, venind astfel în întâmpinarea satisfacerii unor necesități ale comunității în cadrul căreia funcționează banca. În 1995, valoarea totală a fondurilor alocate din profitul băncii unor asemenea scopuri a depășit 7 miliarde lei.

Dr. Iulian DUMITRU, director-economist șef,
Doina EPURE,
director – Direcția Strategie și Management Financiar

ATRAGEREA DEPUNERILOR LA C.E.C. – SURSĂ DE FORMARE A CAPITALULUI NECESAR ÎN CREDITAREA DEZVOLTĂRII ECONOMIEI ROMÂNEȘTI

Încă de la înființarea sa în anul 1864 din inițiativa domnitorului Alexandru Ioan Cuza și a unui mănunchi de distinși economiști Casa de Depuneri și Consemnațiuni a avut ca principal obiect al activității atragerea micilor economii ale populației și fructificarea acestora precum și administrarea depunerilor judiciare și administrative cu caracter obligatoriu de natura consemnărilor ordonate sau autorizate de lege, fondurilor comunale, cauțiunilor etc.

În raportul susținut în ședința Camerei la 5 aprilie 1879 de către P.S. Aurelian, unul dintre raportorii legii de înființare a unei Case de Economii pe lângă Casa de Depuneri și Consemnațiuni, sintetiza rolul și locul acestei instituții: „Cu privire la societate, ea datorește Casei de Economii capitaluri însemnate... Economiile mici, câțiva lei, nu se depun la bănci, care orice s-ar zice nu se pot însărcina cu strângerea și fructificarea a celor mai neînsemnate

economii. Casa de Economii, instituție în același timp economică și filantropică, având drept scop esențial de a strânge capitalurile ban cu ban și a le face să producă intens, este la dispoziția tuturor și primește fără deosebire spre păstrare obolul văduvei, precum și sumele de valoare mai mare, precum isvoarele și pâraele cele mai mici strângându-se formează râurile, asemenea și economiile cele mai mici strânse din toate colțurile unei țări, formează capitaluri însemnate, care intrând în circulațiunea generală aduc servicii însemnate producției".

Născută din aceste nobile idealuri Casa de Economii și Consemnațiuni este una dintre instituțiile de credit care s-a implicat, încă de la înființare, în mod intens și perseverent în formarea capitalului autohton. Până la înființarea Băncii Naționale (1880), Casa de Economii și Consemnațiuni a constituit una din sursele importante de la care statul și-a procurat mijloacele bănești necesare tezaurului. Crearea Băncii Naționale a asigurat statului o sursă suplimentară de mijloace bănești; totuși statul a continuat să recurgă la această sursă mai ales pentru acoperirea unor nevoi urgente ale tezaurului.

Împrumuturile contractate de stat de la Casa de Economii și Consemnațiuni în perioada cuprinsă între anii 1864-1900 au fost necesare fie acoperirii deficitelor bugetare, fie au avut un pronunțat caracter productiv (reparații de drumuri și șosele, răscumpărarea fabricii de chibrituri de la un grup străin etc.), fie au fost folosite în scopuri social-culturale (restaurarea Teatrului Național, participarea României la Expoziția Universală de la Paris în 1900 etc.).

Din 1872 au luat amploare împrumuturile acordate de Casa de Economii și Consemnațiuni administrațiilor locale (județelor și comunelor), iar din 1876 prin lege C.E.C. a fost autorizată să acorde împrumuturi „așezămintelor de binefacere". Pe calea acestor plasamente, C.E.C. a ajuns să îndeplinească un rol important pe piața capitalului în perioada scursă de la înființare și până la sfârșitul secolului XIX.

După 1900, în politica de plasamente a C.E.C. a intervenit o schimbare, în sensul că alături de stat, de pe urma plasamentelor au început să beneficieze într-o mare măsură marile bănci și marile întreprinderi. La sfârșitul exercițiului 1911/1912, spre exemplificare, mai mult de 1/2 din totalul soldului plasamentelor C.E.C. era alcătuit din împrumuturi de lombard acordate unor mari bănci și întreprinderi industriale.

În perioada primului război mondial printre beneficiarii împrumuturilor apar pentru prima oară „instituțiile de utilitate publică". În această categorie intrau întreprinderile de stat și în principal căile ferate. În 1917/1918 soldul împrumuturilor acordate de C.E.C. „instituțiilor de utilitate publică" depășește pe cel al împrumuturilor acordate statului. Este o tendință care se dezvoltă după război, de îndrumare a plasamentelor spre întreprinderile de stat.

După ce a contribuit cu 139 milioane lei la „Împrumutul Unirii" (în 1919), în perioada interbelică, C.E.C.-ul își extinde aria plasamentelor la „regiile mixte" în care capitalul de stat se împletea cu capitalul particular. Astfel „Uzinele Copșa Mică" au obținut în această perioadă credite de peste 165 milioane lei, Regia Autonomă C.F.R. 800 milioane lei, Fondul Apărării Naționale 600 milioane lei, Casa Autonomă a Pădurilor Statului 200 milioane lei etc.

În anii celei de a doua conflagrații mondiale, C.E.C. a acordat Ministerului de Război două împrumuturi în sumă de 1 629 milioane lei pentru întreținerea armatei, un alt împrumut de 1 996 milioane lei a fost la dispoziția statului pentru nevoile flotei fluviale și un alt împrumut de 1 029 milioane lei pentru căile ferate.

Etatizarea Băncii Naționale în decembrie 1946 și organizarea unui control mai sever al utilizării creditelor, dar mai ales măsurile luate de Comisia ministerială pentru redresare economică și stabilizare monetară după reforma bănească din 1947 au stopat posibilitățile de efectuare a plasamentelor C.E.C. direct sectorului privat al economiei. Prin decretul 224/1948 sumele mobilizate la Casa de Economii și Consemnațiuni se păstrau în cont la Banca Națională, care le utiliza drept surse de creditare a economiei naționale. Lichidarea vechiului sistem de organizare al Casei de Economii și Consemnațiuni și a acțiunii de atragere a economiilor bănești ale populației și așezarea acestora pe baze socialiste au fost consacrate prin Decretul 387/7 octombrie 1949, care stabilea în mod amănunțit sarcinile instituției, natura operațiunilor pe care le efectua, structura organizatorică și modul de administrare al instituției. Principiile stabilite prin decretul din 1949 au rămas general valabile până la evenimentele din decembrie 1989. Începând cu anul 1970 C.E.C. a început să facă și plasamente directe către populație, sub forma creditelor pentru cumpărarea și construirea de locuințe proprietate personală. Astfel în perioada 1970-1988, C.E.C.-ul a acordat unui număr de 1 149 502 beneficiari, credite însumând 50 814,7 milioane lei.

Începând cu anul 1990 instituția și-a extins activitatea, intervenind activ pe piața financiar-bancară prin acordarea de credite pe termen scurt, mediu și lung societăților bancare, cât și prin efectuarea de operațiuni cu titluri de stat, participând astfel la formarea și dezvoltarea capitalului autohton.

În prezent Casa de Economii și Consemnațiuni are acordate credite de refinanțare societăților bancare de peste 578 634 milioane lei și plasamente efectuate la Ministerul Finanțelor sau în titluri de stat de peste 1 364 612 milioane lei.

Anul 1996 va rămâne în istoria Casei de Economii și Consemnațiuni ca un an de referință, în care a fost aprobată Legea privind reorganizarea Casei de Economii și Consemnațiuni din România în societate bancară pe acțiuni.

Conform prevederilor Legii nr. 66/1996 Casa de Economii și Consemnațiuni va funcționa ca o bancă de economii, având ca principal obiect al activității atragerea, păstrarea și fructificarea economiilor bănești în lei și în valută ale populației, a disponibilităților bănești ale persoanelor juridice, precum și primirea de sume spre consemnare.

Elementul novator al Legii nr. 66/3 iulie 1996 este indiscutabil transformarea Casei de Economii și Consemnațiuni în societate bancară, C.E.C. având din nou posibilitatea să intervină direct pe piața financiar-bancară, în temeiul legii, după o întrerupere de peste 50 de ani, plasând disponibilitățile sale în lei și în valută în credite acordate populației, agenților economici mici și mijlocii și societăților financiar-bancare, fie cumpărând titluri de stat, bonuri de tezaur sau alte titluri de valoare, fie constituind depozite la societățile financiar-bancare.

Este repusă astfel instituția la locul care îi revine de drept, ca una dintre societățile bancare care a sprijinit și va sprijini dezvoltarea unor sectoare strategice ale economiei naționale prin finanțarea directă a activității acestora.

Prin legea de reorganizare a Casei de Economii și Consemnațiuni în societate bancară pe acțiuni se realizează o adaptare a acesteia la necesitățile economiei de piață.

Constantin TECULESCU,
președintele C.E.C.

BANCA ROMÂNĂ
PENTRU DEZVOLTARE –
REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE

Continuând și în acest an seria simpozioanelor destinate evocării civilizației bancare în România, ni se oferă, din nou, prilejul de a prezenta publicului contribuția fiecărei bănci în reașezarea pe făgașul normal al activității băncilor din România.

Am prezentat, în anii anteriori, principalele repere ale identității și activității BRD în condițiile renașterii și dezvoltării sistemului bancar românesc, într-o perioadă istorică dificilă și complexă.

Putem vorbi, acum, de o maturizare a băncii, consolidată în relațiile sale cu o clientelă diversificată și stabilă, în măsură să aprecieze serviciile și produsele noastre bancare. Am reușit să ne menținem în rândul primelor 5 bănci românești, să acoperim un segment important de piață și să întărim încrederea clienților noștri prin seriozitatea și profesionalismul lucrătorilor BRD.

Totodată, banca se bucură și de aprecierea partenerilor externi precum și de aceea a firmelor internaționale de audit și evaluare. Astfel, evaluările efectuate de THOMPSON BANKWATCH INC situează BRD în rândul instituțiilor bancare cu o forță redutabilă de a remedia rapid orice punct slab, cu o capacitate puternică de îndeplinire la timp a obligațiilor.

Opiniile emise de firma de audit COOPERS & LYBRAND, începând cu anul 1991, atestă consolidarea poziției financiare a băncii de la an la an, fapt confirmat și de acordarea Premiului de Excelență de către publicația EUROMONEY, care a desemnat BRD drept cea mai bună bancă din România în anul 1995.

Această imagine favorabilă a BRD se datorează acțiunii conjugate a unei serii de factori ca: politica judicioasă de creditare; gradul superior de pregătire a personalului; preluarea aspectelor tradițional pozitive și a climatului de lucru al fostei Bănci de Investiții; rețeaua teritorială de 182 de unități operative care acoperă practic întreaga țară; baza materială solidă și în continuă dezvoltare; adoptarea unei strategii coerente pe termen mediu; existența unor norme bancare proprii, flexibile și adaptabile la cerințele pieței; descentralizarea deciziei; bune relații de colaborare cu instituțiile financiar-bancare internaționale.

BRD este, în mare parte, derulatoarea fondurilor bugetare pentru finanțarea proiectelor de investiții din infrastructură sau de importanță națională și a diversificat gama produselor și serviciilor sale inclusiv prin sprijinirea privatizării prin servicii de ghișeu pentru ofertă publică de acțiuni, atât contra numerar cât și în schimbul cupoanelor.

Și pe viitor, BRD va diversifica prestațiile sale prin lansarea în operațiuni de investment banking (gestiunea portofoliului de valori mobiliare, operațiuni pe piața de capital, brokeraj, custodie, gestiune de fonduri) prin intermediul recent înființatei sale subsidiare ECO INVEST-BRD, societate de valori mobiliare.

Semnificative sunt și realizările în domeniul activității internaționale și al operațiunilor valutare derulate prin BRD. Pornind practic de la zero, BRD a realizat în prezent o rețea de bănci corespondente în 89 de țări, pe toate continentele, cu tranzacții valutare care acoperă toate necesitățile clienților. Imaginea pe care și-a constituit-o în lumea bancară internațională, a fost amplificată prin implicarea BRD în acordarea de credite din surse externe obținute de la BANCA INTERNAȚIONALĂ PENTRU RECONSTRUCȚIE ȘI DEZVOLTARE, BANCA EUROPEANĂ DE INVESTIȚII, și BANCA EUROPEANĂ PENTRU RECONSTRUCȚIE ȘI DEZVOLTARE.

Creditarea în valută, din resurse interne și din liniile externe, care se derulează prin BRD contribuie nemijlocit la revigorarea sectoarelor industriale cu potențial la export ca de pildă: industria prelucrătoare, industria de pielărie-încălțăminte, industria lemnului și fabricarea mobilei, industria sticlei și a porțelanului, precum și la dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii cu capital privat.

Profesionalismul și seriozitatea care i-au însoțit întotdeauna imaginea au determinat alegerea BRD pentru derularea de credite externe primite de beneficiari români. În prezent se derulează credite externe obținute pentru asistență tehnică și importuri critice, reabilitarea sectorului sanitar, reforma învățământului preuniversitar, continuarea lucrărilor la Centrala Nuclearo-Electrică Cernavodă, lucrări pentru refacerea și extinderea rețelei naționale de drumuri și autostrăzi.

În contact cu necesitățile economice și cu cerințele pieței, BRD s-a implicat în procesul de privatizare a unităților economice și de formare a pieței moderne de capital. În luna septembrie 1996 a fost lansată piața extrabursieră de capital (OTC), cadru specific de tranzacționare pentru acțiunile rezultate din Programul de Privatizare în Masă. BRD a sprijinit cu capital crearea societăților care vor asigura funcționarea acesteia: Registrul Român al Acționarilor și Societatea Națională de Compensare, Decontare și Depozitare. Pe piața OTC, va acționa în derularea tranzacțiilor și societatea ECO INVEST la care BRD este acționarul principal.

Pentru accelerarea plăților fără numerar, BRD a introdus cărțile de plată în lei tip PRIMA și va lansa în curând plata prin cărți de plată în valută tip VISA. Efortul permanent pentru economisirea timpului clienților și dorința de a fi la dispoziția acestora la orice oră, chiar și în zilele nelucrătoare, au determinat BRD să se doteze cu mașini automate de eliberat numerar (ATM) care vor deveni operaționale în prima parte a anului 1997.

Ne stă în față, ca obiectiv de seamă, procesul de privatizare a băncii, în care scop BRD beneficiază de consultanță externă, iar pe măsura definitivării cadrului legal, va putea fi demarat efectiv acest proces.

Eforturile susținute, financiare și umane, impuse de menținerea standardului de bancă de prim rang, poziția și prestigiul câștigate de BRD pe piața internă și internațională, calitatea resurselor umane, precum și perspectiva privatizării sale îndreptățesc speranțele că BRD este pregătită să răspundă exigențelor generate de schimbările care se preconizează în viața economică a României.

Marian CRIȘAN,
președintele Băncii Române
pentru Dezvoltare

BANCA AGRICOLĂ

ÎN ECONOMIA DE PIAȚĂ

Pentru a deveni mai rentabilă, banca trebuie să investească în oamenii săi, atât cât a putut să o facă în sistemele sale.

În misiunea înscrisă în programul său strategic se menționează că Banca Agricolă *sprijină agricultura românească* în restructurarea și dezvoltarea acesteia către economia de piață. Ca factor de sprijin al agriculturii românești, Băncii Agricole îi revin mari responsabilități, întrucât nevoile în resurse financiare ale acestei ramuri prioritare a economiei românești sunt imense. Dar la aceste resurse, adăugăm că Banca Agricolă se implică mult mai mult în agricultura românească în general, până la aspecte de sprijinire a privatizării, reforma structurală în agricultură, habitat rural, consultanță financiară etc.

Dezvoltarea și modernizarea agriculturii românești nu pot să se realizeze însă, numai prin eforturile Băncii Agricole. În afară de factor de sprijinire a agriculturii, Banca Agricolă are caracter comercial și ca orice agent economic trebuie să desfășoare activitate rentabilă, mai precis, această activitate să fie aducătoare de profit. Din păcate, unii factori de răspundere, specialiști din agricultură sau din domeniul financiar-bancar, încearcă să acrediteze ideea că Banca Agricolă trebuie să subvenționeze agricultura, deci să îi acorde fonduri care să nu se mai întoarcă niciodată înapoi în unitatea noastră.

De la bun început subliniem că în nici o țară din lume agricultura nu este subvenționată de bănci, ci de guverne. Fondurile avansate de instituția noastră nu ne aparțin decât în foarte mică măsură. Ele sunt „adunate" de pe piața financiară și evident că trebuie rambursate. Cu toate acestea, banca noastră promovează o politică foarte avantajoasă de credite și dobânzi. *În primul rând,* la repartizarea plafoanelor de credite pe sectoare ale economiei naționale se are în vedere în primul rând agricultura și în primul rând producătorii particulari, unitatea noastră având drept obiectiv strategic principal, transformarea ei în bancă de servire a marelui public. Or, mare public este – pentru noi – marea masă de sute de mii sau chiar milioane de producători agricoli. În al doilea rând, *ratele dobânzilor la creditele pentru producția agricolă* și *pentru investițiile* în această ramură au fost *permanent mai mici* cu 2-10% decât la creditele acordate altor ramuri. Banca Agricolă a renunțat la unele *datorii* pe care le avea de recuperat de la producătorii agricoli. În majoritatea anilor trecuți *ratele dobânzilor au fost mai mici decât ratele inflației,* în felul acestora, o parte a fondurilor băncii rămânând în agricultură prin decapitalizarea instituției noastre. Sprijinul Băncii Agricole către agricultura românească s-a manifestat din plin și prin *gestionarea creditelor cu dobândă subvenționată* de către guvern. Este vorba nu numai de crearea unor întregi logistici, metodologii, documentații, acordări și rambursări. Este în primul rând, vorba de *constituirea resurselor pentru* a putea acorda aceste credite cu dobândă subvenționată (o parte veneau prin Banca Națională, dar altă parte a acestor resurse sunt constituite prin eforturile Băncii Agricole. Dar problema cea mai spinoasă, cea mai dificilă rămâne *recuperarea acestor credite și a dobânzilor corespunzătoare lor.* Eforturile în acest scop ale Băncii Agricole au fost deosebit de mari. Nu este suficient să subvenționezi o parte din dobândă. Cel mai greu a fost pentru Banca Agricolă să își recupereze creditele, fondurile și apoi să le restituie pieței de capital din România. Dacă adăugăm și faptul că multe din aceste credite și dobânzi au fost reeșalonate și deci amânate de la plată, avem evidența faptului că banca a rămas cu o parte din venituri, neîncasate la termen și a trebuit să facă mari eforturi pentru a recupera contravaloarea acestor fonduri din altă parte.

Banca Agricolă sprijină agricultura, dar ea nu este agenție națională de subvenționare a agriculturii. Sub acest aspect, considerăm că este bine de subliniat că legislația este incompletă în această privință. Susținerea agriculturii nu se poate realiza din punct de vedere financiar numai de către și prin bănci, ci prin implicarea mult mai multor organisme statale și gu-

vernamentale, care să ajute la acordarea, continuarea și garantarea acestora.

Perfecționarea activității de sprijinire financiară a agriculturii se poate realiza numai prin elaborarea de programe ample de dezvoltare. Caracteristicile principale ale acestor programe – transpuse în legi sau hotărâri guvernamentale, sunt următoarele: resursele bănești se asigură de organele statului, iar forma de disponibilizare a acestora pe agenți economici este aceea de credit; categoriile de beneficiari, condițiile de acordare a creditelor și rambursare a împrumuturilor sunt stabilite prin dispoziții legale. Prin Legea nr. 20/1996, adoptată în regim de urgență de Parlamentul României și având drept scop asigurarea resurselor financiare pentru desfășurarea lucrărilor agricole din primăvara acestui an, au fost amânate la încasare în anii 1997-1998 datoriile clienților față de Banca Agricolă provenite din credite și dobânzi.

În condițiile de mai sus, bilanțul contabil la 31.XII.1995 reflectă numai provizioanele de risc pentru creditele comerciale acordate de bancă. Nu s-au stabilit provizioane de risc pentru creditele acordate din resursele statului și garantate de acesta, cât și pentru datoriile amânate la plată prin lege, rambursarea acestora urmând să fie asigurată de stat prin măsuri cu caracter administrativ. În acest scop există mai multe inițiative legislative, care au în vedere primirea de titluri de stat în contul datoriei publice, cât și înființarea Agenției de Dezvoltare și Amenajare Rurală care va achita dobânzile datorate băncii de unitățile asociate ei.

În consecință, banca înregistrează în 1995 un profit de 26 miliarde lei, respectiv un volum de active nete de 335 miliarde lei, ceea ce duce la o rație de adecvare a capitalului de 11,2%.

Banca Agricolă a inițiat, în colaborare cu Ministerul Finanțelor, Banca Națională a României și cu consultanța BERD, cât și cu experți independenți, o procedură de restructurare a bilanțului Băncii Agricole pentru separarea, într-o etapă a activităților comerciale de cele generate de comenzi guvernamentale de finanțare a unor sectoare ale economiei (ca agricultura, industria alimentară). Cu același prilej, au fost identificate noi modalități, scheme și structuri de finanțare, astfel încât să se evite pe deplin asumarea de către bancă a unor eventuale riscuri și influențe negative generate de politicile financiare guvernamentale. Pe termen mediu, se are în vedere crearea unui organism care să îndeplinească funcția de *agenție de finanțare* a agriculturii și care să conlucreze cu Banca Agricolă pe bază de mandat.

Consiliul de administrație al băncii își exprimă întreaga încredere în măsurile stabilite – cu deplinul acord al autorităților administrative și financiare din România și cu colaborarea organismelor bancare internaționale și a firmei de audit – care îi vor consolida poziția pe piața financiară și monetară, îi vor întări rolul de lider în restructurarea și privatizarea agriculturii.

În conformitate cu obiectivele menționate mai sus, Banca Agricolă a trecut deja la perfecționarea activității și a compartimentelor sale funcționale. Deja, de curând, Consiliul de administrație al Băncii Agricole a aprobat structura de organizare a activității privind *programele de produse și servicii bancare* pentru populație. Banca noastră dezvoltă în prezent cele două programe prioritare în domeniul cărților de plată. Aceste programe constau în:

– acceptarea cardurilor emise de sistemul bancar național și internațional sub siglele VISA și EUROCARD/MASTERCARD;

– emiterea propriilor cărți de plată internaționale (Banca Agricolă VISA-BUSINESS și Banca Agricolă CLASIC EUROCARD/MASTERCARD) precum și a cărților de plată naționale sub sigla VISA sau EUROPAY.

Pentru realizarea acestor produse, deja a luat ființă o direcție generală, care a primit și un sediu nou. În utilizarea acestor produse bancare, banca are un potențial foarte ridicat constituit din conturile personale și depozitele persoanelor fizice existente în instituția noastră. De asemenea, subliniem că deja avem drept clienți, peste 1 100 comercianți, care au încheiat deja contracte de procesare cu băncile românești, și care vor folosi cardurile emise de Banca Agricolă. Având în vedere mărimea băncii, numărul foarte mare al clienților și reprezentarea în teritoriu, este posibil ca în viitor, Banca Agricolă să devină principalul competitor intern în domeniul emiterii și acceptării cardurilor naționale.

În viitorul apropiat, banca noastră va beneficia și de *crearea altor compartimente funcționale moderne,* fără de care întreaga activitate nu poate fi de înaltă calitate și eficiență. Printre aceste compartimente noi menționăm: compartimentul credite neperformante, direcția risc, direcția învățământ. De asemenea, bilanțul va fi restructurat. Trebuie să facem distincția, inclusiv prin structurile bilanțiere, între rolul băncii de sprijinire a agriculturii (deci de Agenție de dezvoltare sau de acoperire a pierderilor acestei ramuri) și caracterul de bancă comercială, din a cărei activitate să se realizeze profit.

Banca Agricolă a început și procesul de restructurare pentru a se încadra în prevederile contractelor cu BERD privind unele credite acordate *pentru executarea programului guvernamental de sprijinire a agriculturii*. În viitor, avem în vedere ca Banca Agricolă să nu mai aibă obligații cu privire la acordarea unor credite pe baze necomerciale. Legat de aceasta, este necesară *separarea strictă a resurselor comerciale de resursele de subvenții* și efectuarea de *prognoze*, care să includă cazurile „cu restructurare" și „fără restructurare" ale agenților economici, cât și reabilitarea debitorilor.

Banca Agricolă trebuie să ajungă la noi performanțe. Acest lucru este indispensabil în întărirea rolului său în finanțarea și creditarea agriculturii. *Autoritatea prudențială a băncii* evocă fundamentarea stabilirii marjei de dobândă, în condiții normale de concurență, cât și cunoașterea exactă a matricei costurilor. Acest lucru se poate realiza și prin *întărirea controlului propriu*. În acest fel poate fi diminuat riscul de creditare, mai ales dacă se are în vedere, că strategia în materie de credit răspunde obiectivului de rentabilitate. Oricât de corecte ar fi managementul și activitatea Băncii Agricole, aceasta nu poate sfida existența unui sistem de finanțare-creditare care nu este normal din punct de vedere legal și fiscal. Acum, banca noastră suportă distorsiuni ale concurenței, dar și disparități privind prelevările fiscale specifice. Nu credem că banca trebuie să plătească de exemplu, impozit pe profitul realizat doar teoretic, pentru că în realitate, unele venituri (și deci și profituri) nu au fost realizate, ca urmare a reeșalonării, pe anii următori, a datoriilor unor clienți.

Tot autoritatea prudențială a băncii impune în viitor, *mai multe depozite și mai puține credite*. Așa se face că am ajuns să gestionăm depozite și disponibilități, care au atins cifra de 3 000 miliarde lei, ceea ce ne apropie de ponderea de aproape 50% din totalul depozitelor din economie. Creșterea foarte mare a depozitelor a ameliorat trezoreria Băncii Agricole.

În viitor, Banca Agricolă își propune și relații mult mai strânse cu clienții săi. Legăturile specialiștilor de bancă cu clienții constituie prima sursă de informații, chiar dacă aceasta este subiectivă și incompletă.

Gheorghe BĂRBULESCU,
președintele Băncii Agricole

O reușită a capitalului privat:

BANCA COMERCIALĂ „ION ȚIRIAC" S.A.

Banca Comercială „Ion Țiriac" S.A. este o bancă tânără care a luat ființă ca urmare a transformărilor radicale petrecute în România după anul 1989.

Banca este un rezultat al curajului inițiatorilor care în anul 1990 au fondat-o cu sprijinul unui număr impresionant de investitori privați, peste 5 500 de persoane fizice și juridice care au dorit să devină acționari.

Aceasta a fost o dovadă de încredere în capacitatea băncii de a putea administra economiile acționarilor în condiții de rentabilitate și siguranță.

Astfel, s-a creat o punte peste timp, de reluare a tradiției antebelice când în România au activat un număr important de bănci private care au contribuit la dezvoltarea economiei țării.

Scopul principal al activității băncii a fost și rămâne acordarea unui sprijin efectiv, prin servicii prestate, credite, consultanța sectorului privat din economie și întreprinderilor de stat sau cu capital majoritar de stat în curs de privatizare.

Așteptările acționarilor nu au fost înșelate.

Capitalul social inițial de 3 miliarde lei a fost majorat succesiv, ajungând în prezent la 16 miliarde lei, din care 18,1 milioane dolari care includ și contribuția Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare la majorarea capitalului din aprilie 1993.

Majorările din 1995 și 1996 s-au efectuat prin distribuirea de acțiuni gratuite fiecărui acționar, sursa fiind profitul net al băncii.

Aceasta a constituit o dovadă certă a soliditătii economico-financiare a băncii și a maturizării sale, ilustrate și de nivelul de 22% al adecvării capitalului față de cerința minimă de 8%.

Efectuând o gamă foarte variată de operațiuni în valută, banca realizează în prezent peste 70% din cifra de afaceri și din profitul brut în devize liber convertibile, ocupând un loc de frunte în

decontarea operațiunilor de export - import și respectiv în administrarea unor importante economii în valută ale populației.

De altfel este cunoscut că banca acordă credite în valută atât din fonduri proprii, în special pe termen scurt, cât și din fonduri de la Banca Mondială, pe termene mergând până la 7 ani, din care doi ani perioada de grație pentru clienți cu activitate productivă și de export.

De ce putem afirma cu toată convingerea că Banca Comercială „Ion Țiriac" S.A. reprezintă un „succes story"?

În primul rând datorită faptului că fondurile sale proprii au crescut continuu, atât în lei cât și în devize convertibile, spre satisfacția investitorilor privați care au încasat an de an dividende la nivelul cel mai ridicat, comparativ cu plasamentele la alte bănci, care au reprezentat 180 la sută în 1995 când pentru fiecare acțiune existentă s-a distribuit și o acțiune gratuită.

Câteva cifre privind evoluția băncii sunt pe deplin edificatoare.

Activul băncii a sporit de la 18,8 miliarde lei la 31. 12. 1991, după primele 8 1/2 luni de activitate la 846 miliarde lei la sfârșitul anului 1995, reprezentând o creștere de 4 ori în termeni reali.

Fondurile proprii au depășit 150 miliarde lei la începutul anului 1996, înregistrând o creștere de aproape 3 ori în termeni reali, comparativ cu capitalul inițial subscris și vărsat.

Numărul total de conturi deschise, atât în lei cât și în devize convertibile a crescut de la 13 000 la sfârșitul anului 1991 la peste 125 000 în prezent.

Numărul băncilor din străinătate cu care banca întreține relații de corespondent a ajuns la 140 la sfârșitul anului 1995, selecția fiind în continuare făcută dintre cele mai importante bănci din străinătate.

În cadrul programului său de investiții banca și-a sporit în anul 1995 participațiile sale la capitalul unor societăți comerciale și financiare din România privatizate și private, ridicându-se la sfârșitul anului 1995 la aproape 13 miliarde lei.

În cadrul politicii stabilite și în dorința de a pune la dispoziția clientelei sale servicii noi bancare, Banca Comercială „Ion Țiriac" S.A., împreună cu alte patru bănci din România au înființat societatea ROMCARD care va administra cărțile de credit VISA International și a semnat acorduri privind cărțile de credit Europay și American Express.

Banca emite în exclusivitate carduri AMERICAN EXPRESS, carduri VISA CLASSIC și VISA BUSINESS și totodată acceptă la plată carduri VISA, EUROCARD și MASTERCARD.

Acțiunile legate de extinderea relațiilor bancare au asigurat o mai bună efectuare a încasărilor și plăților externe pentru clientela noastră, operațiunile externe ale băncii realizându-se prin sistemul SWIFT, totalul mesajelor trimise fiind de 29 228, iar al celor primite de 51 764 (1996).

Toate aceste rezultate, confirmate prin auditul Societății Coopers & Lybrand, au fost posibile datorită profesionalismului echipei de bază a băncii, selectată dintre cele mai bune cadre bancare din România, cu experiență îndelungată în sistemul bancar la care s-au adăugat an de an absolvenți din învățământul economic, care au urmat stagii de pregătire și perfecționare profesională organizate atât în cadrul băncii cât și la Institutul Bancar Român și la bănci corespondente din străinătate.

Înființarea acestei bănci cu capital autohton și străin a permis, de la bun început, alegerea clientelei și a afacerilor, dimensionarea operațiunilor, a activității în general în funcție de resursele umane și materiale existente și viitoare, stabilirea unei strategii realiste de dezvoltare în București și în teritoriu, în condițiile în care înțelepciunea și prudența au însoțit permanent activitatea de creditare în special și managementul riscului în general, componenta esențială a întregii activități desfășurate.

Această bancă este o creație a capitalului autohton dar nu putem să nu subliniem însemnătatea pe care o are participarea, începând din 1993, a capitalului străin reprezentat de BERD.

Dincolo de întărirea bazei sale de capital, banca noastră a beneficiat și de un program de asistență tehnică, de consolidare instituțională, desfășurat cu sprijinul și în strânsă cooperare cu specialiști de la K.P.M.G. Programul a fost orientat în principal în direcția îmbunătățirii sistemului de raportare („Management Information System") și a informaticii („Information tehnology").

Măsurile adoptate vor contribui la modernizarea conducerii rețelei de sucursale și filiale care cuprind în prezent 23 unități și se află într-un proces de continuă expansiune, bazată pe o temeinică analiză de fezabilitate care să-i confere cu adevărat caracteristicile unei rețele de centre de profit.

Sunt toate acestea argumente care reliefează importanța pe care au avut-o capitalul autohton și străin în dinamismul acestei formațiuni bancare și totodată premisele unei evoluții viitoare care are toate șansele să marcheze o nouă majorare de capital, inclusiv prin atragerea unor investitori străini – bănci comerciale occidentale de prim rang – acțiune benefică atât pentru Banca Comercială „Ion Țiriac" S.A. cât și pentru sistemul bancar în ansamblul său.

Constantin DUNĂ,
președintele Asociației Române a Băncilor,
președintele Băncii Comerciale „Ion Țiriac" S.A.

O BANCĂ BINE CAPITALIZATĂ – O BANCĂ PUTERNICĂ!

Băncile au apărut cu multe secole în urmă. Inițial, în forma sa embrionară și de durată în timp, comerțul bancar s-a limitat la operațiunile de schimb de monede (zarafie); cu timpul s-a adăugat însă practica depozitelor de valori (lingouri de metale prețioase – aur și argint, monede din aceleași metale), a plăților efectuate pe aceeași piață ori pe piețe diferite.

Forma modernă de organizare bancară a fost prefigurată de Banca din Amsterdam (1609) și apoi de Banca Angliei (1694). Aceste așezăminte economice au constituit modele de instituții bancare dar, ceea ce făceau aceste bănci în secolul XVII este departe de complexele activități specifice băncilor contemporane, cele din urmă fiind rezultatul unui amplu proces de dezvoltare, diversificare și perfecționare.

Banca, așa cum o definește dr. C.C. Kirițescu este o entitate de stat sau particulară care are ca funcții principale: atragerea mijloacelor bănești temporar disponibile ale clienților, acordarea de credite pe diferite termene, efectuarea de viramente între conturile deschise la alte bănci, emiterea de instrumente de credit și efectuarea de tranzacții cu asemenea instrumente, vânzarea-cumpărarea de valută și alte operațiuni valutare.

Băncile, instituțiile financiare, societățile de asigurări – private, publice, mixte – reprezintă împreună acel agent economic agregat foarte activ care îndeplinește rolul de intermediar financiar între ceilalți agenți economici, gestionează instrumentele monetare și pârghiile financiare ale unei țări.

Constituind sectorul cel mai evoluat al reformei economice în țara noastră, sistemul bancar este singura sursă capabilă să dea viață dezvoltării economice spre care tindem. Creșterea capacităților de finanțare prin sistemul bancar nu poate fi obținută decât printr-o capitalizare puternică a băncilor.

Într-o definire pur financiară, capitalul reprezintă aportul în natură și în numerar sau alte valori, adus de acționari la constituirea societății, în funcție de care este determinată răspunderea acestora față de societate și părțile ce li se cuvin din profit, sub forma dividendelor, rezervele încorporate și beneficiile repartizate pentru majorarea capitalului. Dacă pentru o societate comercială obișnuită, un management performant, o cifră de afaceri impresionantă și un profit bun sunt suficiente condiții pentru ca aceasta să fie un partener cu credibilitate, în cazul societăților bancare, condițiile de credibilitate și forța de convingere în raporturile parteneriale constau în mărimea capitalurilor proprii precum și în politicile financiare în care se angajează unitățile bancare respective. Aceste condiții permit totodată îndeplinirea de către societățile bancare, cu riscuri diminuate, a funcțiilor economice și sociale.

„Serviciile" bancare, indiferent de forma de proprietate a instituției care le prestează se desfășoară pe baze comerciale. Ele cuprind servicii bancare, care sunt solicitate de clienții băncii și produse bancare, care sunt oferite de către bancă clientelei sale. Băncile îndeplinesc două categorii de funcții: active și pasive.

Principala funcție activă a băncilor și a celorlalte instituții constă în acordarea de împrumuturi solicitanților care întrunesc condițiile de bonitate financiară, respectiv au capacitatea economică de a restitui, la scadență, creditele contractate împreună cu dobânzile aferente.

Împrumuturile se acordă fie pe seama capitalurilor proprii ale băncii, fie pe cea a soldului activ, rezultat din diferența relativ permanentă dintre depunerile clienților și suma medie a restituirilor solicitate de aceștia într-un interval delimitat de timp. Creditul este produsul principal pe care o bancă îl negociază cu clientul, iar prețul acestuia este dobânda.

Principala funcție pasivă a băncilor o constituie colectarea disponibilităților bănești ale agenților economici și economiilor populației în depozite la termen (scurt, mediu și lung) și la vedere.

Aceste depozite reprezintă în esență un împrumut făcut de bancă, al cărui preț banca îl plătește, de asemenea, sub forma dobânzii acordate.

În economiile avansate, băncile au căpătat, pe lângă funcțiile tradiționale, o serie de funcții noi, cu un pronunțat caracter macroeconomic. Astfel, băncile, în cadrul sistemului instituțiilor financiare au rol de coordonare a plăților și încasărilor, asigurând cadrul necesar retragerii emisiunii suplimentare de monedă. Totodată, în cadrul aceluiași sistem, supraveghează relațiile monedei naționale cu celelalte valute.

Gestionând fluxurile monetare în ansamblul lor, transformând depunerile clienților în surse de creditare, băncile selecționează proiectele pe care urmează să le susțină prin credite, îndeplinind și un rol economic strategic.

Așadar, băncile atrag resursele financiare temporar disponibile într-o economie și le redistribuie, prin mecanismul creditelor, în acele sectoare în care este cel mai mult nevoie de acestea.

În acest amplu proces de circulație al capitalurilor, băncile folosesc într-o mare proporție fondurile preluate de la terți, dar și fondurile lor proprii.

Cu excepția capitalurilor proprii, în toate celelalte cazuri, putem vorbi despre împrumuturi, pe care băncile le fac la terțe persoane. Evident, condițiile în care se fac aceste împrumuturi, variază de la caz la caz.

Diferența fundamentală între diversele surse de bani la care băncile apelează rezidă în perioadele de timp cât ele le pot utiliza. Aceste perioade pot varia ca durată de la permanență (în cazul resurselor proprii), la termene foarte scurte (în cazul depunerilor în conturi la vedere). Rațiunea pentru care băncile îndeplinesc această funcțiune de colectare este aceea de a-și asigura materia primă indispensabilă îndeplinirii celei de-a doua funcțiuni importante, aceea de plasament (utilizarea fondurilor), respectiv acordarea de credite.

Băncile, realizându-și profiturile (și prin acestea noi resurse), în special pe seama diferenței dintre dobânzile pe care le plătesc clienților lor la depozitele constituite și cele încasate pentru creditele acordate, este de la sine înțeles că vor încerca să plătească pentru cele dintâi dobânzi cât mai mici posibil. Este însă de asemenea evident că nivelurile acestora vor fi cele rezultate din jocul cererii și al ofertei pe piața financiară. Dacă dobânzile pentru depozite sunt prea mici, deponenții vor căuta alte bănci unde să poată fructifica mai avantajos banii lor. Totuși, băncile sunt interesate să dispună de resurse cât mai stabile și deoarece nu toate resursele sunt obligatoriu atrase de la terți, ci provin și din fondurile proprii, vor căuta să-și majoreze aceste fonduri. Având stabilitatea asigurată, vor putea ușor să-și ajusteze strategia în acest domeniu. Astfel, băncile ce dispun de capitaluri importante ajung foarte curând să determine condițiile pieței.

Din cele de mai sus se poate trage următoarea concluzie: pentru a putea satisface cererile de credit, ceea ce înseamnă un flux de ieșire a banilor, banca trebuie să adune fondurile care să corespundă unui flux necesar de intrare a acestora. Această colectare de fonduri se numește în jargon bancar funding. Așa cum am mai arătat, banii colectați sunt de fapt fundamentul, materia primă care permite băncii să-și desfășoare activitățile de finanțare, iar capitalurile proprii au ponderi ce nu pot fi ignorate.

Deci, băncile vor încerca, în măsura posibilului, să facă să coincidă fluxurile de bani de la intrări și ieșiri. Dacă nu reușesc acest lucru, se vor lovi de efectele unor riscuri inerente în activitatea bancară: riscul debitorului, riscul dobânzii, riscul scadenței sau cel de retragere și se vor expune pericolului de a avea lichidități deficitare sau excedentare.

Așadar, capitalurile importante nu reprezintă scopuri în sine pentru bănci, ci mijloacele prin care pot să-și desfășoare mai sigur activitatea protejând mai bine fondurile deținute spre păstrare și fructificare.

Dacă pe piețe cum sunt piața retail (formată din mici întreprinzători și persoane fizice sau piața wholesale formată din clienți companii-persoane juridice) apar unele discordanțe, acestea se pot corecta pe piața profesională (formată de bănci și mari instituții financiare internaționale) care servește la ștergerea deficitelor sau a excedentelor în trezorerie, dar asta nu exclude nevoia de a dispune de capitaluri mari.

În România, relansarea economică înregistrată la nivel național, experiența acumulată împreună cu cea existentă pe plan internațional, au determinat instituirea unui plan legislativ, a unor prevederi care determină limita minimă a capitalului social al societăților bancare și faptul că aportul la capital trebuie constituit numai din bani lichizi. În acest sens amintim prevederile Legii 33/1991 și Normele nr. 1/1996 ale Băncii Naționale a României, precum și proiectul de lege înaintat Parlamentului cu referire la privatizarea societăților bancare.

Prin Ordonanța Guvernului nr. 40/29.08. 1996 privind modificarea și completarea reglementărilor referitoare la majorarea capitalului social al societăților bancare s-a lărgit cadrul legislativ care reglementează problematica capitalului social, element predominant în capitalurile proprii ale unei societăți bancare.

Suntem convinși că băncile cu capital majoritar de stat, care și-au format un personal bine pregătit și care sunt dispuse să investească prin intermediul celor mai performante produse bancare, sprijinind astfel dezvoltarea economică a României, merită să fie susținute prin măsuri legislative care să le permită atingerea nivelului de capitalizare necesar punerii în practică a obiectivelor lor strategice.

Elena PETCULESCU,
președinte al BANC POST S.A.

BANKCOOP, FACTOR MOBILIZATOR AL CAPITALULUI AUTOHTON ȘI STRĂIN ÎN DEZVOLTAREA RELAȚIILOR DE PIAȚĂ DIN ROMÂNIA

Banca de Credit Cooperatist BANKCOOP S.A. s-a manifestat, încă de la înființare în 1990, ca un pol de atragere și mobilizare a capitalului autohton și chiar străin în dezvoltarea economico-socială.

Ca una din primele bănci cu capital privat din România, născută în primul an de trecere la economia de piață, BANKCOOP a militat în permanență pentru o puternică capitalizare, ca element de bază în consolidarea activității. Însăși formarea capitalului inițial al băncii a constituit o mobilizare a unor resurse autohtone, puse în slujba dezvoltării.

Având ca obiectiv central strategic „participarea la restructurarea economică a țării prin sprijinirea privatizării și a altor reforme fundamentale", banca s-a înrolat într-un amplu proces de formare a unei piețe de capital.

Dacă la înființare, în anul 1990, capitalul social al băncii era de numai 2,5 miliarde lei, dar valora 41 de milioane de dolari, în prezent acesta este de 37,7 miliarde lei. Fondurile proprii ale băncii au cunoscut o evoluție și mai spectaculoasă, numai în ultimul an (1995) față de anul precedent (1994) acestea au crescut de aproape două ori. Valoarea nominală a unei acțiuni a băncii a crescut de la 7 500 lei la 31 decembrie 1994, la 19 700 lei la 31 decembrie 1995.

Conștient că independența financiară a băncii, în noile condiții, nu se poate realiza decât printr-o politică coerentă de atragerea unor disponibilități bănești existente, s-a dezvoltat un amplu program de mobilizare a capitalului autohton și chiar străin în scopul utilizării lui rațional și în interesul dezvoltării, în condițiile economiei de piață.

La începutul lunii septembrie a.c. disponibilitățile și depozitele atrase de bancă au reprezentat 1 347 miliarde de lei, respectiv circa 74% din patrimoniu, suma care a asigurat lărgirea activității bancare și o prezență activă, necesară pe piața de capital bancar. Partea covârșitoare a atragerilor de capital o reprezintă disponibilitățile și depozitele clienților băncii, persoane fizice și juridice, respectiv 1 239 miliarde de lei, din care atragerile în valută reprezintă 182 miliarde de lei (circa 60 milioane de dolari S.U.A).

Aportul celor peste 560 000 de clienți ai băncii la formarea resurselor de creditare a fost rodul politicii consecvente elastice dusă de bancă, în cadrul strategiei generale, fiind puternic determinată de nivelul dobânzilor practicat la disponibilități și de diversitatea formelor de atragere. Dacă ar fi să ne referim la produsele bancare oferite este de ajuns să arătăm că pe carnetele de economii, pe certificatele de economii cu câștiguri în autoturisme, pe certificatele de economii cu discont, pe depozitele la termen s-au atras peste 886 miliarde de lei.

Continuând buna tradiție în introducerea de noi forme de atragere a disponibilităților bănești, banca a introdus certificatul de economii cu câștiguri turistice și carnetul de economii în valută. De asemenea, se va implementa carnetul pentru păstrarea economiilor personalului român care lucrează în străinătate, și altele.

O asemenea diversificare a produselor și serviciilor bancare a fost posibilă în condițiile utilizării unei tehnici superioare, de vârf, cu care este dotată banca, cât și profesionalismului de care dau dovadă cei circa 5 000 de angajați ai băncii.

Dacă în anul 1990, când a luat ființă banca, exista așa-numita teorie a „lipsei de capital autohton" și că „salvarea ar putea veni numai de la capitalul străin", acestea au fost infirmate de către BANKCOOP care a reușit ca printr-o strategie corespunzătoare și un management de o înaltă ținută, să asigure o creștere importantă a atragerilor de capital autohton în lei care să fie direcționat spre susținerea unor activități productive desfășurate de societăți comerciale private, de întreprinzători mici și mijlocii.

Prin unitățile sale operative, banca a sprijinit tranziția spre economia de piață, acordând în

perioada de la înființare și până în prezent peste 300 000 de credite, clienților săi în sumă de peste 3 000 miliarde de lei.

Deosebit de important este însă nu atât volumul ridicat al creditelor, cât și eficiența sumelor alocate, faptul că printr-o utilizare rațională s-a realizat o lărgire considerabilă a pieței de capital, iar prin complinirea unor nevoi curente s-a asigurat dezvoltarea relațiilor de piață.

Operativitatea și exigența manifestate de bancă la acordarea creditelor au făcut din acestea, un instrument eficace în relația bancă-client-dezvoltare.

Dând destinație fondurilor mobilizate, unitatea noastră s-a implicat în participarea cu capital la societăți și bănci din țară și străinătate. Contribuind la capitalul social al unui număr de 35 de societăți comerciale cu o sumă de aproape 8 miliarde de lei, precum și prin înființarea a 3 unități bancare proprii în străinătate (Chișinău-Republica Moldova, Vrsac-Iugoslavia și recent autorizarea unității din Nicosia-Cipru) s-a asigurat o creștere a profitabilității băncii.

Mobilizarea unor importante sume s-a realizat și prin liniile de credit obținute de la bănci sau organisme bancare din străinătate.

Pentru modul de utilizare a fondurilor și de mobilizare a capitalului autohton și străin în dezvoltarea relațiilor de piață, banca noastră a fost distinsă cu patru trofee internaționale și își aduce un aport substanțial în cadrul a două asociații bancare europene.

Locul onorant pe care îl ocupă banca noastră în sistemul bancar românesc, BANKCOOP deține peste 4% din bilanțul centralizat al băncilor comerciale, constituie în același timp și o obligație în menținerea caracteristicilor de bază a activității ca fiind: dinamism, suplețe, modernism, siguranță.

BANKCOOP a dus o politică constantă de atragere de capital de la investitorii interni și externi, dezvoltând o complexă și susținută activitate bancară prin cele 230 de unități operative și asigurând o utilizare rațională a fondurilor.

Participanta activă pe piața monetară, BANKCOOP se pregătește în mod hotărât să participe și pe piața de capital, piața integrată specifică perioadei de tranziție, acordând o atenție sporită mobilizării capitalului autohton și a celui străin în dezvoltarea relațiilor de piață din România.

Recent în cadrul băncii s-au format colective specializate pentru studierea și introducerea unor noi forme și metode de manifestare a băncii pe piață. Unul din aceste compartimente este și cel specializat pentru piața de capital care are sarcina de a căuta noi forme de atragere de capital autohton și străin în scopul lărgirii participării active a acestuia, a utilizării lui în amplul proces de creditare nu numai pe termen scurt, ci și pe termen mijlociu și lung, la formarea unei autentice piețe de capital în România.

Alexandru DINULESCU,
președintele Băncii de Credit Cooperatist BANKCOOP S.A.

„OLANDEZUL ZBURĂTOR" – PARTITURA FINANCIAR-BANCARĂ

ING BANK

Povestea succesului ING Bank este un amestec de senzațional, de forță, de tradiție și foarte multă muncă. Filosofia grupului din care face parte se bazează pe bine cunoscutul spirit cuceritor al olandezilor și se îmbină cu elementele caracteristice ale fiecărei piețe pe care ING își desfășoară activitatea. Local și internațional în același timp, ING Group este unul dintre cei mai spectaculoși actori din domeniul serviciilor financiar-bancare.

ING Group a fost creat printr-un proces de fuziune, care a reunit trei puternice instituții financiare: NBM Bank – specializată în tranzacțiile bancare domestice și internaționale, Postbank, instituție ce domina, la acea dată, piața retail-banking-ului olandez și cea mai mare societate de asigurări, Nationale Nederlanden.

Fiecare din cele trei instituții care au format grupul ING aveau, la momentul fuziunii, o

experienţă impresionantă pe piaţa olandeză. Traseul constituirii ING Group este următorul:

– *1963* – se înfiinţează Nationale Nederlanden prin fuziunea companiilor „The Netherlands est" (creată în 1845) şi Nationale Life Insurance Bank (creată în 1863);

– *1986* – se înfiinţează Postbank prin fuziunea companiilor Rijkspostspaarbank (creată în 1881), Postcheque-en Girodienst (1918), Nederlands Middenstandsbank/NMB (creată în 1927);

– *1989* – se formează NMB Postbank Group;

– *1991* – se formează ING Group.

În 1995 ING Group a preluat integral Barings, cea mai veche „merchant bank" din celebrul City of London. Barings, fondată încă din 1762, a adus un plus de forţă în domeniul pieţelor de capital, deja puternicului ING Group, care a captat astfel încă 33 de birouri în întreaga lume.

Grupul ING are în mai mult de 50 de ţări din lume, aproximativ 52 000 de angajaţi. Una din două persoane sau instituţii din Olanda deţine un cont la ING Bank sau la una din filialele sale.

ING Bank este, aşa cum le place olandezilor să spună, braţul bancar al grupului, este o bancă universală, specializată în servicii bancare internaţionale, comerciale, interne, leasing, dezvoltarea proprietăţii, managementul fondurilor, factoring.

ING Bank este o prezenţă puternică în America de Nord, America Latină, Asia, Europa de Vest, Centrală şi de Est. Activitatea internaţională a ING Bank se derulează urmând patru coordonate majore:

– corporate banking

– servicii bancare şi consultanţă financiară pentru pieţele în curs de dezvoltare

– activitate de trezorerie

– private banking.

Riscul bine calculat

Cea mai spectaculoasă evoluţie a ING Group s-a produs însă pe pieţele în dezvoltare. În 1983, ING Bank a început să negocieze şi să tranzacţioneze datoriile guvernamentale ale unor ţări din America Latină. La timpul respectiv, acest segment de piaţă era încă nedezvoltat dar banca a întrevăzut, în evoluţia economiei mondiale, necesitatea introducerii unor servicii sofisticate pe pieţele în curs de dezvoltare. De asemenea, specialiştii băncii au identificat şi potenţialul pe care îl ofereau aceste pieţe în conjunctura internaţională. De atunci, au fost dezvoltate sistematic diferite produse şi servicii, adaptate în mod specific pieţelor în formare central şi est europene, asiatice, latino-americane şi africane.

Succesul ING Bank a fost construit în baza a trei atuuri semnificative: în primul rând, o bază puternică şi solidă în Olanda, în al doilea rând, o importantă capacitate de a deservi clienţii cu activitate internaţională pe pieţe locale şi, în al treilea rând, o mare diversitate a serviciilor, de la merchant banking până la consultanţa bancară. Această abordare a ajutat banca să producă soluţii eficiente pentru un număr de clienţi, în creştere, peste tot în lume.

ING Bank Romania – ING Group consideră evoluţia sa pe piaţa românească drept o misiune foarte reuşită din istoria sa.

Pe data de 20 octombrie 1994, avea loc deschiderea oficială a ING Bank România. În numai doi ani de zile, ING Bank, braţul bancar al puternicului grup olandez ING Group, a reuşit performanţa de a fi una dintre cele mai active bănci de pe piaţa românească.

Serviciile oferite de ING Bank clienţilor săi, români şi străini, sunt adaptate condiţiilor pieţei româneşti şi respectă în acelaşi timp standardele cele mai înalte ale activităţii bancare internaţionale.

Ca prim utilizator al serviciilor bancare electronice în România, ING Bank a obţinut încrederea şi suportul multor companii care operează pe piaţa românească şi au contacte puternice cu pieţele internaţionale. Multicash – sistemul de banking electronic introdus de ING are, până la acest moment, aproximativ 175 de utilizatori.

În numai doi ani, ING Bank şi-a extins atât birourile cât şi numărul de angajaţi, de la 14 la 100. Puternica bancă olandeză va fi prima bancă străină care îşi va deschide o filială în ţară. Până la sfârşitul anului este plănuită inaugurarea sediului din Timişoara. În 1997, ING Bank intenţionează să deschidă alte noi filiale în teritoriu. În plus, îşi va muta sediul într-o nouă clădire, suficient de mare pentru a putea include şi serviciul de asigurări al ING Group care va pătrunde pe piaţa românească în cursul anului viitor.

ING Bank doreşte să se implice cât mai mult în mediul bancar local, să devină nu cea mai bună bancă străină ci să fie percepută ca o foarte bună bancă românească.

Anthony van der HEIJDEN,
director general al ING Bank, România

ROLUL CAPITALULUI STRĂIN ÎN SECTORUL BANCAR ROMÂNESC

Analiza importanței investițiilor străine în sectorul financiar-bancar trebuie făcută în contextul situației economiei naționale și a coexistenței celor două forme de capital: autohton și străin.

Sectorul bancar reprezenta la nivelul primei jumătăți a anului 1996 aproximativ 4,1% din volumul total al investițiilor străine de 1,883 mild. $, comparabil cu cifrele inregistrate în alte sectoare importante ale economiei naționale (turism 4,3%, chimie 4,6%, industria ușoară 5,2%).

În contextul investițiilor bancare străine deja cunoscute (Societé Générale, Chase, ABN Amro, ING, Citibank etc.) se înscrie și cea, relativ recentă, a Băncii Budapesta: Banca de Credit PATER S.A., subsidiara sa din București. La rândul ei, Banca Budapesta poate constitui un exemplu elocvent al capitalului străin „în acțiune", General Electric Capital (GEC) și EBRD deținând în prezent majoritatea acțiunilor (60%), ca urmare a procesului de privatizare a băncii din decembrie 1995.

La o primă vedere, avantajul principal al acestui tip de investiții în sectorul bancar românesc ar fi aportul de capital – incluzând aici și transferul de tehnologie – și ca o consecință firească creșterea concurenței, deci diversificarea ofertei de produse și servicii financiar-bancare. Dar contribuția investițiilor străine nu se limitează numai la *„componenta cantitativă"*, ci aduce cu sine și – *„componenta calitativă"* – vitală pentru perioada de formare și dezvoltare a unei industrii bancare competitive, și poate mult mai importante decât capitalul în sine.

Ce putem avea în vedere în cadrul acestei „componente calitative" a investițiilor străine? În primul rând, faptul că acestea aduc cu sine un alt sistem de valori, al unui management performant și o cultură organizațională diferită, care pune în prim plan clientul și satisfacerea cerințelor acestuia. De asemenea, introducând noi produse pe piața financiar-bancară, investitorii străini recrutează și asigură un training corespunzător staff-ului și tinerilor absolvenți, ridicând ștafeta profesionalismului, formând astfel și viitorii manageri ai sistemului bancar românesc.

Cultura organizațională a investitorilor străini pune accentul și introduce principii și concepte de genul celor specifice marketingului și managementului bancar occidental: • calitatea serviciilor și produselor bancare, • identitatea și imaginea băncii, • moralitate și integritate, • atitudinea față de client, • satisfacerea clientului (Customer Satisfaction) și evaluarea periodică a gradului de satisfacere a necesităților și cerințelor acestuia, • concurența loială, • etica operațiunilor bancare, • delegarea răspunderii, • eliminarea conflictelor de interese, • oportunități egale de angajare, adică așa-numitul principiu „Equal Employment Opportunities", • asigurarea unui climat de protecție, securitate și sănătate pentru angajați etc. și asta pentru a menționa numai câteva. Acest sistem de valori include de asemenea și seriozitatea, flexibilitatea dar și agresivitatea cu care investitori străini își construiesc afacerile în România, fapt ce poate constitui un exemplu și un stimulent în procesul de restructurare a băncilor românești și în special a celor de stat.

Accesul direct la alte piețe financiar-bancare, creșterea eficienței și operativității tranzacțiilor bancare constituie alte avantaje oferite clientului din România de către băncile străine, ceea ce impune alinierea cât mai rapidă la nivelul acestor standarde internaționale și a celorlalte bănci, dacă vor să-și păstreze competitivitatea și pe viitor.

Aportul direct la dezvoltarea generală a economiei românești, prin accelerarea procesului de privatizare a băncilor de stat, înlesnirea schimburilor comerciale, respectiv stimularea exportului și/sau importului prin acordarea de credite, impulsionarea diversificării produselor și serviciilor bancare nu trebuie iarăși neglijate.

Analizând rolul investiţiilor străine în dezvoltarea şi modernizarea sectorului bancar din România, experienţa altor ţări est europene în acest domeniu ar putea fi un util exerciţiu. O evoluţie interesantă a climatului bancar a fost declanşată spre exemplu de intrarea masivă a capitalului străin din ultimii ani în Ungaria. Achiziţiile şi fuziunile ce au avut loc pe piaţa bancară au fost însoţite în acest caz şi de o explozie a produselor băncilor comerciale, în special cele destinate populaţiei. Numărul cărţilor de debit în circulaţie creşte cu cca. 10% pe lună în Ungaria.

O altă consecinţă a prezenţei capitalului străin o constituie faptul că manageri din industria bancară a Ungariei s-au familiarizat deja cu conceptul de segmentare a pieţei. Astfel, Kereskedelmi es Hitel Bank oferă în prezent şapte tipuri de cărţi de debit. La concurenţă, OTP-ul – echivalentul CEC-ului în România, dar cu o pondere mult mai mare pe piaţă – emite cărţi de debit pentru tineri peste 16 ani. De asemenea, Banca Budapesta a emis o carte ce este legată direct de un fond deschis de investiţii. Creditul de consum se extinde tot mai mult ca şi leasingul, produse la care marja profitului este substanţială. De exemplu, în iulie 1996, OTP-ul a finanţat cu 1,2 miliarde HUF pe Mercantile, o societate financiară care să faciliteze leasingul către aproape 400 dealeri de maşini de pe teritoriul Ungariei. Banca Budapesta are şi ea planuri ambiţioase în acest domeniu, mai ales după venirea GEC, specialist cu tradiţie în domeniu.

În ceea ce priveşte piaţa creditului pe piaţa financiar-bancară a Ungariei, aceasta a devenit necompetiţională, marja profitului pentru un credit pe cinci ani scăzând de la 1,7% la 0,5% în primele şapte luni ale anului 1996.

A intra şi concura pe piaţa bancară a Ungariei a devenit deja costisitor. Creditanstalt cheltuieşte în medie 300 milioane HUF pentru fiecare din noile sale filiale. De asemenea, sistemele electronice de calcul de la nivelul filialelor implică costuri uriaşe: OTP a plătit 156 milioane $ pentru un sistem furnizat de Unisys. Investiţii importante au fost făcute şi de Banca Budapesta pentru introducerea Bank Masterului.

Fără îndoială că există dificultăţi şi riscuri generate tocmai de aceste mutaţii radicale, în planul sistemului de valori, pe care le implica existenţa capitalului străin financiar-bancar. Efortul investitorilor străini de a schimba de fapt o cultură organizaţională anacronică poate întâmpina deseori o rezistenţă inerţială. Mai acut aceasta se poate manifesta în cazul societăţilor bancare cu capital mixt, unde preluarea conducerii de către investitorii străini reprezintă, în mod evident, o schimbare radicală, care în lipsa unor măsuri specifice, are toate şansele să intre într-o puternică contradicţie cu o cultură organizaţională necorespunzătoare. Este aceeaşi situaţie cu cea a organismului uman supus unui transplant care în faza iniţială are o reacţie de respingere a organului străin. Acest risc de „respingere a transplantului“ este amplificat de faptul că, în România, publicul larg nu pare pregătit pentru o situaţie care în anii următori, va deveni probabil curentă: băncile vor fi controlate în majoritate de capitalul străin. Pe de altă parte există şi riscul de neadaptare a acestor investitori străini la specificul pieţei româneşti ori de neînţelegere a culturii bancare româneşti.

De aceea, pentru un sistem bancar în formare, este necesară mai mult ca oricând stimularea investitorilor străini, respectiv crearea climatului care să determine băncile străine să-şi orienteze capitalurile financiar-bancare către piaţa românească. Efectul benefic al acestor inputuri de capital pentru sectorul bancar este fără îndoială deosebit de important, având în vedere tocmai avantajele pe care le aduc cu sine.

Beneficiarii direcţi ai unei competiţii permanent crescânde sunt clienţii, care ar avea numeroase alternative, şi deci posibilitatea de a alege cea mai bună bancă, adică cele mai avantajoase servicii şi produse bancare. De aceea, fiecare participant al pieţei bancare va trebui să fie preocupat de menţinerea unei poziţii cât mai bune în cadrul sectorului, introducând noi servicii şi produse, oferind calitate, îmbunătăţindu-şi structura organizaţională, dezvoltându-se şi extinzându-se în permanenţă, iar toate astea într-un ritm destul de accelerat impus tocmai de investitorii străini.

László PÉTER,
preşedinte,
Emanuel ODOBESCU,
preşedinte executiv,
Banca de Credit „Pater“ S.A.

BĂNCI CU CAPITAL STRĂIN ÎN EVOLUȚIA SISTEMULUI BANCAR DIN ROMÂNIA

ARB

Între chestiunile cele mai arzătoare care își cereau rezolvarea după unirea din 1859 se înscriau cele de natură monetară: lipsa unui sistem monetar național, insuficienta acumulare internă a capitalului, caracterul desuet al plăților, creditului, schimbului de bani. Au existat mai multe proiecte de constituire a unor structuri financiare așa cum se simțea nevoia, dar de regulă propunerile venite din afară tindeau să instituie un monopol asupra emisiunii bănești și a creditului. Ca atare, se urmărea atragerea capitalului străin atât de necesar, însă și protecția intereselor naționale.

Este concludent exemplul primei societăți bancare viabile care și-a început activitatea în Principatele Unite, în 1866, sub denumirea de Banca României. Inițiatorii afacerii erau un grup de capitaliști englezi, între care figura Grenfell, și francezi, printre ei aflându-se Isaac Pereire, fondatorul faimoasei Société Générale de Crédit Mobilier. Aceștia înființaseră și țineau sub control Banque Imperial Ottomane din Istanbul, care și-a deschis sucursale la Galați în 1855 și la București în 1863. Prin transformarea sucursalei de la București în Banca României și obținerea, încă pe vremea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, a statutului de bancă de emisiune, cu un monopol pe 30 de ani, se crea însă pericolul penetrării și dominării economiei fragile a Principatelor. Guvernul român a purtat tratative câțiva ani până a obținut, în 1869, contra unei substanțiale despăgubiri, anularea concesiunii de emitere de bancnote, astfel că societatea bancară în cauză va face operațiuni obișnuite și va contribui la atragerea de capital extern până la lichidarea sa în 1948, ca urmare a măsurilor impuse de regimul comunist.

Procesul de formare a unui sistem bancar modern, în locul vechilor case cămătărești, a fost destul de lent până la înființarea Băncii Naționale a României, în 1880, evenimente notabile în răstimp fiind constituirea Creditului Funciar Rural, în 1873, și a Creditului Funciar Urban, în 1874, an în care a luat naștere și una dintre cele mai importante bănci din istoria țării: *Marmorosch, Blank & Co.*, comanditată de Banca Löbel din Viena cu fonduri importante.

Evoluția economică a țării în general, și aportul Băncii Naționale a României în special au contribuit la accelerarea apariției de bănci comerciale spre sfârșitul secolului și mai cu seamă în perioada premergătoare primului război mondial.

Fără îndoială că în acest proces de constituire a sistemului bancar modern din România un rol activ l-a jucat capitalul străin. În 1895 băncile germane *Disconto Gesellschaft* și *S. Bleichröder* din Berlin au preluat două case de bancă bucureștene, respectiv *M. Ghermani* și *Frații Elias*, trecându-se la constituirea societății anonime pe acțiuni *Banca Generală Română*.

După câțiva ani, în 1904, *Länderbank* din Viena înființează *Banca de Credit Român*, prin transformarea casei de bancă bucureștene *Jeschek & Co.*, înființată de fapt tot de un afacerist austriac; de menționat că *Banca de Credit Român* și-a mărit destul de curând potențialul prin absorbirea băncii *Dickin & Co.*

Tot astfel a fost creată și *Banca Comercială Română*, în 1907, de un grup format din *Wiener Bankverein* și *Anglo-Osterreichische Bank* din Viena, *Credit Anversois* (societate afiliată înființată în Belgia de *Darmstader Bank* din Berlin), *Credit Liegeois* tot din Belgia și *Banque de l'Union Parisienne* din Franța, care au colaborat cu bănci autohtone ca *S. Halfon & Fiii* și *N. Chrissoveloni*.

De menționat transformarea Băncii *Marmorosch, Blank & Co.*, în anul 1905, într-o societate anonimă pe acțiuni: al cărei capital apărea subscris de *Darmstader Bank* și *Berliner Handelsgesellschaft* din Germania, de *Pester Ungarische Commercial Bank* din Ungaria, de Mauriciu Blank și de Iacob Marmorosch Fiul. După un an capitalul este majorat și se alătură, ca importantă acționară, *Banque de Paris et de Pays-Bas*.

Este de reținut că în timp ce marea finanță internațională participă la crearea băncilor

ARB

menționate, capitalul autohton a înființat câteva societăți bancare pe acțiuni, care vor acumula în timp o importantă capacitate financiară. Iată pe cele mai puternice: *Banca Agricolă,* constituită în 1894, *Banca Comerțului* din Craiova și *Banca de Scont* din București, ambele apărute în 1898 și *Banca Românească,* creată în 1911. Și acestea au participat la formarea capitalului altor bănci, al întreprinderilor industriale și firmelor comerciale, iar reprezentanții lor erau prezenți în numeroase consilii de administrație, marcând o puternică pătrundere în toate sectoarele economiei. Capitalul autohton căuta să câștige teren în concurența cu societățile străine, cu intenția declarată de a dispune de poziții cât mai solide în competiția ce devenea tot mai strânsă.

În procesul de consolidare a sistemului bancar din România a existat astfel o concurență permanentă între societățile bancare cu capital autohton, stimulate sub diferite forme de autorități și Banca Națională și cele cu capital străin, cărora le dădea concursul marea finanță din alte țări. Deși numărul băncilor a crescut rapid și împânzeau tot teritoriul țării, ceea ce se cheamă comerțul de bancă apărea concentrat în cea mai mare parte de 9 principale instituții financiare. Grupul de vârf al sistemului nostru bancar cuprindea pe atunci *Banca Românească, Banca de Scont, Banca Agricolă* și *Banca Comerțului* din Craiova, toate cu capital autohton și *Banca Marmorosch, Blank & Co., Banca de Credit Român, Banca Generală Română, Banca Comercială Română* și *Bank of Romania,* cu participare de capital străin.

Cifrele arată că în 1912 acestor 9 mari bănci le reveneau 3/4 din totalul depunerilor, în timp ce restul de 176 formațiuni bancare existente în țară dețineau doar 1/4.

După primul război mondial, acționarii din țările învinse au fost înlocuiți într-o anumită măsură de alții tot străini, precumpănitor din Antantă, așa încât marea finanță internațională își menținea aici prezența în industrie și comerțul de bancă. Dar capitalul social și rezervele celor trei bănci mai importante cu participare străină într-o proporție mai ridicată, respectiv Banca Chrissoveloni (înființată în 1902 și dezvoltată după război), Banca de Credit Român și Banca Comercială Română, nu reprezentau în 1928 decât în jur de 8% raportate la fondurile proprii cumulate pe ansamblul sistemului bancar și mai puțin de jumătate dacă se lua grupul principalelor instituții financiare din țară.

Primul loc în ierarhia bancară românească ținând cont de mărimea plasamentelor, care oglindeau implicare în activitatea economică, a fost disputat în perioada respectivă de *Banca Românească,* aparținând total capitalului autohton și *Banca Marmorosch, Blank & Co.,* unde capitalul străin mai avea o pondere destul de redusă, în jur de 20%, în principal mare finanță franceză (16%). Iar dacă se iau din nou cele trei bănci cu participare străină mai substanțială la capital se constată că nu dețineau decât circa 1/3 din activele primelor 9 bănci din România.

Urmărind situația până în preajma celui de-al doilea război mondial se constată că, într-adevăr, ponderea capitalului străin în totalul capitalului societăților bancare ajunsese destul de ridicată, respectiv în jur de 40%, dar prin băncile cu o astfel de participare din afară intraseră în țară circa 85% din fondurile provenite din exterior.

Istoriografia comunistă a căutat să înfățișeze tendențios imaginea unei aserviri aproape totale a țării de către capitalul străin, mai ales în sectorul bancar, omițându-se adevăruri ce nu trebuie uitate. Capitalul străin a prezentat pentru România o necesitate, pentru completarea resurselor financiare insuficiente care au impus mereu atragerea de resurse din afară. Băncile constituite cu capital străin au contribuit de asemenea la dezvoltarea sistemului bancar și la formarea specialiștilor noștri, așa încât se ajunsese să se lucreze și la noi la nivelul celor mai înalte standarde internaționale financiare.

Băncile cu capital autohton au ocupat permanent locuri de vârf în ierarhia sistemului, erau solide financiar și bine implantate în economie, iar Banca Națională a României ducea o politică clară de protecție a intereselor naționale.

Evoluția sistemului bancar din România a fost în mod firesc pendinte de realitățile țării, de rămâneri în urmă, de limite, de imperative ale epocii, de resursele existente, inclusiv de cele umane. În condițiile date înaintașii noștri au reușit să mențină un echilibru pe calea spre obiectivele urmărite. Nu trebuie așadar să uităm concepțiile, măsurile și rezultatele unor grupări politice și ale cercurilor de afaceri din România care nu s-au gândit nicidecum să vândă țara.

Radu NEGREA,
secretar general
al Asociației Române a Băncilor

CONTENTS (Romanian History) N. Iorga The Hope of National Unity • **N. Davidescu** May, 1919. The Royal Journey in Transilvania • **Lu Xianggan** Chinese Echoes of the Great Union • **N. Vornicescu, C. Rezachevici** 400 Years since Metropolitan Petru Movilă was born • **E. Preda** December, 1989. The Romanian Revolution in Foreign Sources • **C. Troncotă** Contributions to the History of the National Resistance Movement (1944-1946) • **I. Lăcustă** Mussolini supports the Romanian School from Rome • In Bucharest, 50 Years Ago • **V. Ionescu** 1778. Travelling along with Williams Eton to Galaţi • November, 1996. The IVth Symposium of the History of Romanian Bank Civilisation

SOMMAIRE ((Histoire roumaine) N. Iorga L'espoir d'unité nationale • **N. Davidescu** Mai, 1919. Un voyage royal en Transylvanie • **Lu Xianggan** La Grande Union et la presse chinoise • **N. Vornicescu, C. Rezachevici** 400 ans depuis la naissance du métropolite Petru Movilă • **E. Preda** Décembre 1989. A-t-il été une intervention soviétique en Roumanie? • **C. Troncotă** 1944-1946. Pages de l'histoire de la Résistance • À Bucarest il y a 50 ans • **I. Lăcustă** Mussolini soutient l'École Roumaine de Rome • **V. Ionescu** 1778. En voyage avec Williams Eton à Galaţi • Novembre 1996. Le quatrième symposium scientifique sur la civilisation roumaine des banques

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) Н. Йорга Надежда национального единства • **Н Давидеску Май. 1919 г.** Королевское путешествие в Трансильванию • **Лу Кенангган** Великое Объединение в китайской печати • **Н. Ворническу. К. Резакевич** 400 лет со дня рождения митрополита Петру Мовилэ • **Е. Преда** Декабрь 1989 г. Была ли в Румынии советская интервенция? • **К. Тронкотэ** 1944-1946 гг. Страницы Национального Движения Сопротивления • **И. Лэкуетэ** Муссолини поддерживает Румынскую Школу в Риме • **И. Лэкуетэ** В Бухаресте, 50 лет назад • **В. Ионеску** 1778 г. Путешественник Уйлиамс Етон в Галац. • Ноябрь 1996 г. Четвёртый симпозиум по румынской банковской цивилизации

INHALT (Rumänische Geschichte) N. Iorga Die Hoffnung in die Einheit der Nation • **N. Davidescu** Mai 1919. Königliche Reise in Transilvanien • **Lu Xianggan** Chinesische Widerhalle von der Grossen Einigung • **N. Vornicescu, C. Rezachevici** 400 Jahre vom Geburt des Metropoliten Petru Movilă • **E. Preda** Dezember 1989. Gab es eine sowjetische Intervention in Rumänien? • **I. Lăcustă** Mussolini stützt die Rumänische Schule von Rom • In Bukarest,vor 50 Jahre • **C. Troncotă** 1944-1946. Momente aus den nationalen Widerstand-Bewegung • **V. Ionescu** 1778. Mitreisend mit Williams Eton nach Galaţi • November 1996. Der IV Symposion „Geschichte des rumänischen Bankwesens"

SUMARIO (Historia rumana) N. Iorga La esperanza de la unidad nacional • **N. Davidescu** Mayo de 1919. Viaje real en Transilvania • **Lu Xianggan** Ecos chinos de la Gran Unión • **N. Vornicescu, C. Rezachevici** 400 años desde el nacimiento del Metropolita Petru Movilă • **E. Preda** Diciembre de 1989. ¿ Intervención sovíetica en Rumanía? • **C. Troncotă** 1944-1946. Páginas del Movimiento Nacional de Resistencia • **I. Lăcustă** Mussolini sostiene la Escuela Rumana de Roma • En Bucarest, hace 50 años • **V. Ionescu** 1778. Viajando con Williams Eton a Galaţi • Noviembre de 1996. El IV° Simposio de historia de la civilisación bancaria rumana

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R., factorii poștali de la orașe și de la sate; difuzare redacție, Constantin Mușat, telefon: 615.09.91.

ABONNEMENTS: RODIPET S.A., P.O. BOX 33-57
FAX 0040-1-222.64.07 sau 222.64.39
telex: 11995 – Piața Presei Libere, nr. 1,
Sector 1, București, România
Abonamentul pe un an – 75 dolari U.S.A.

Tiparul executat la R.A.I. – Imprimeria „Coresi" – București

ISSN 0541-88IX **Lei 1 400**
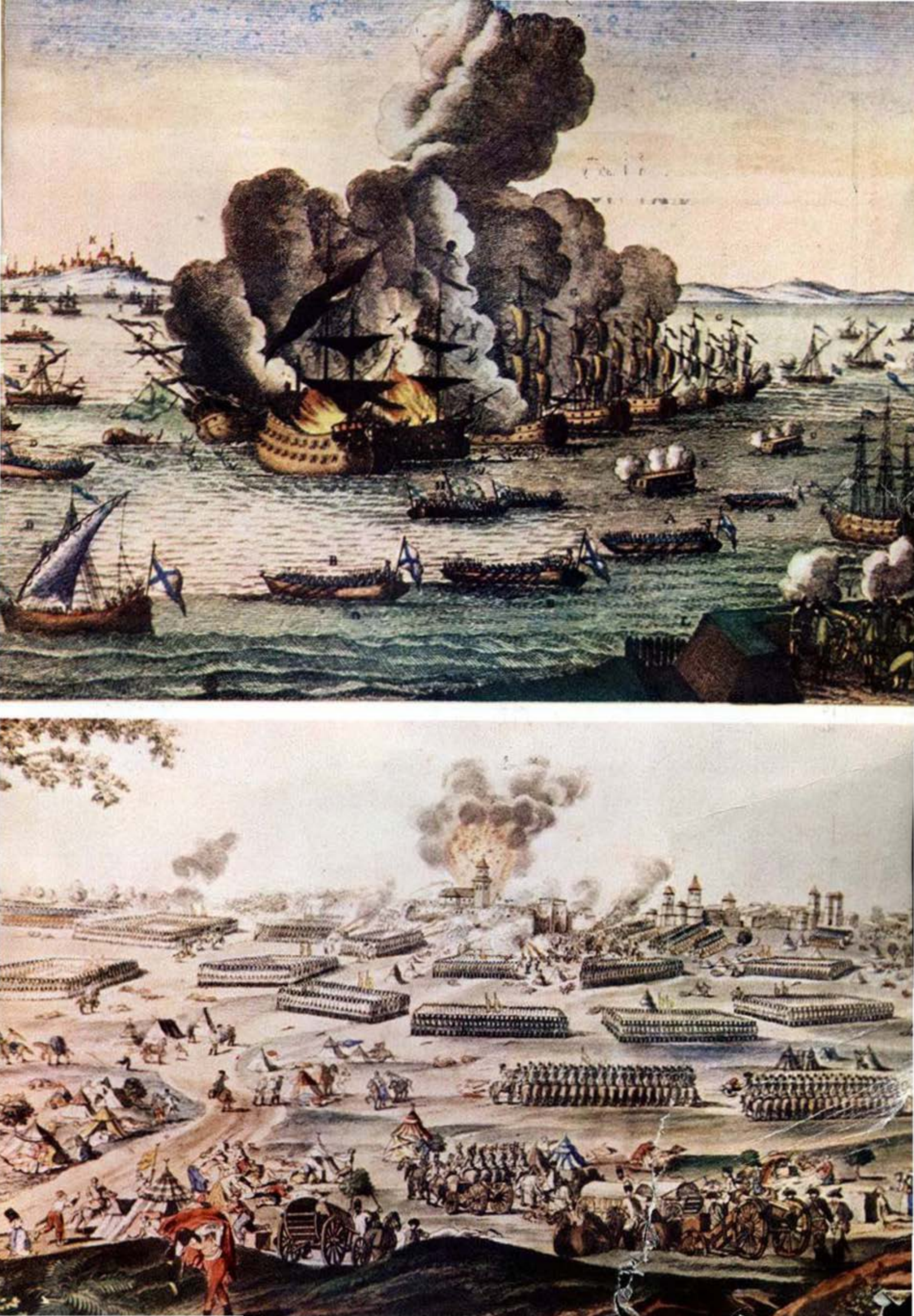
96